

การดำเนินคดีพาณิชย์ที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย: วิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้ง
ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญา
และพาณิชย์ พ.ศ. ...

สุดรัก สุขสว่าง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พ.ศ. 2549

ISBN 974-671-481-3

**Method to Enhance Efficiency of Commercial Litigation in
Thailand: An Analysis of the Bill for the Establishment of the
Intellectual Property and Commercial Court B.E.**

Sudruk Suksawang

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2006

ISBN 974-671-481-3

เลขทะเบียน.....	0192777
วันลงทะเบียน.....	21 ก.พ. 2550
เลขเรียกหนังสือ.....	วท 346.1048 ค766ก [15443]

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การดำเนินคดีพาณิชย์ที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย : วิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้ง
ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.

เสนอโดย สุดรัก สุขสว่าง

สาขาวิชา นิติศาสตร์

หมวดวิชา กฎหมายเอกชนและกฎหมายธุรกิจ

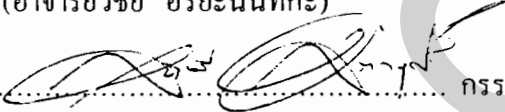
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

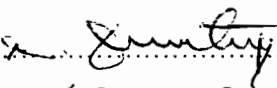
อาจารย์วิชัย อริยะนันทกะ

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

.....ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข)

.....กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(อาจารย์วิชัย อริยะนันทกะ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาบดี สัตตบุษย์)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ (พิเศษ) สุชาติ ธรรมมาพิทักษ์กุล)

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ คำริชอบ)

วันที่ 29 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2549

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ ด้วยความเมตตาจากท่านอาจารย์วิรัช อริยะนันท์ทกะ ที่ได้กรุณาสละเวลาและให้คำปรึกษาอันมีค่ายิ่งตลอดการทำวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ ท่านอาจารย์ ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข รองศาสตราจารย์ ดร.สุธาบดี สัตตบุศย์ และศาสตราจารย์ (พิเศษ)สุชาติ ธรรมมาพิทักษ์กุล ที่ได้สละเวลามาเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และให้คำแนะนำอันมีค่าแก่ผู้เขียน

ผู้เขียนกราบขอบพระคุณ “คุณแม่” บุคคลที่สำคัญที่สุดที่ส่งเสริมและสนับสนุน ให้ผู้เขียนได้เรียนปริญญาโทจนสำเร็จในวันนี้ และกราบขอบพระคุณ “คุณพ่อ” ที่เป็นกำลังใจ ให้เสมอมา

ขอขอบพระคุณท่านผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา (ห้องผู้ช่วย 6) อันประกอบด้วย ท่านชีพ จุลมนต์, ท่านชัยยุทธ ศรีจ้านงค์, ท่านสมยศ เข้มทอง, ท่านวิรัช จิตตามิษฐ์ และ ท่านวิวัฒน์ วงศกิตติรักษ์ ที่ส่งเสริม สนับสนุน และให้คำแนะนำที่มีคุณประโยชน์ยิ่งแก่ผู้เขียน

นอกจากนี้ ขอขอบคุณ “คุณสุธินี ฤกษ์วสินกุล” พี่สาวที่แสนดี ที่เกี่ยวแขนและช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนสำเร็จ รวมทั้งความห่วงใยและความจริงใจที่มีให้ ตลอดมา

ขอขอบคุณทุกคนในครอบครัว “ฤกษ์วสินกุล” สำหรับ ความรัก ความอบอุ่น และความห่วงใยเสมือนผู้เขียนเป็นลูกสาวอีกคนเสมอมา

ท้ายที่สุดนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณ คุณเจริญชัย สุปรินายก ที่ให้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการพิมพ์แก้ไขวิทยานิพนธ์ และขอบคุณ “ศาลฎีกา” องค์กรที่ทำให้ชีวิตของผู้เขียนได้พบเจอแต่สิ่งที่ดี

ผู้เขียนหวังว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่การศึกษากฎหมายบ้างไม่มากนักน้อย หากมีข้อผิดพลาดประการใดผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สุครัก สุขสว่าง

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ม
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ณ
บทที่	
1. บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.3 วิธีการศึกษาวิจัย.....	2
1.4 สมมุติฐานในการศึกษา.....	3
1.5 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
2. การดำเนินกระบวนการพิจารณาและวิธีระงับข้อพิพาททางแพ่ง	
2.1 วิธีการระงับข้อพิพาททางแพ่งนอกศาล.....	4
2.1.1 การระงับข้อพิพาทโดยการเจรจาต่อรอง (Negotiation).....	6
2.1.2 การระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย (Mediation).....	8
2.1.3 การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ (Arbitration).....	12
2.1.3.1 อนุญาโตตุลาการในศาล.....	14
2.1.3.2 อนุญาโตตุลาการนอกศาล.....	16
2.1.3.3 ขั้นตอนและวิธีการในการระงับข้อพิพาทโดย อนุญาโตตุลาการ.....	20
2.2 การดำเนินกระบวนการพิจารณาทางแพ่งในศาล.....	23
2.2.1 ความเป็นมาของการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่ง.....	23
2.2.2 ประวัติการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.....	25
2.2.3 ขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางแพ่ง.....	26
2.2.3.1 ขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณา.....	26

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.2.3.2	วิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง.....	26
(1)	วิธีพิจารณาแบบสามัญในศาลชั้นต้น.....	27
(2)	วิธีพิจารณาวิสามัญในศาลชั้นต้น.....	30
ก.	วิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาและคดีไม่มีข้อยุ่งยาก.....	32
ข.	การพิจารณาโดยขาดนัด.....	37
ค.	อนุญาตตุลาการ.....	37
3.	ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ	
3.1	หลักการและเหตุผลในการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ.....	39
3.2	หลักเกณฑ์ทั่วไปในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ.....	40
3.3	วิธีพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ.....	41
3.3.1	อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี.....	41
3.3.2	องค์คณะผู้พิพากษา.....	47
3.3.3	กระบวนการพิจารณาคดีของศาล.....	48
3.3.4	การแก้ไขกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบหรือผิดหลง.....	49
3.3.5	การดำเนินกระบวนการพิจารณาตามที่อยู่ความตกลงกัน.....	49
3.3.6	วิธีการติดต่อระหว่างศาล.....	49
3.3.7	การดำเนินกระบวนการพิจารณา.....	50
3.3.7.1	คำฟ้อง.....	50
3.3.7.2	เอกสารท้ายคำฟ้องหรือคำให้การ.....	50
3.3.7.3	การขาดนัดยื่นคำให้การ.....	51
3.3.7.4	การขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้อง.....	51
3.3.7.5	เอกสารต่างประเทศ.....	52
3.3.7.6	การกำหนดแนวทางในการดำเนินคดี.....	52
3.3.7.7	การทบทวนความจำของพยาน.....	53

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3.3.7.8	การเสนอบันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคล.....	53
3.3.7.9	บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งอยู่ ต่างประเทศ.....	54
3.3.7.10	การสืบพยานบุคคลโดยระบบการประหมททางจอภาพ.....	54
3.3.7.11	การรับฟังข้อมูลคอมพิวเตอร์.....	55
3.4	วัตถุประสงค์ในการกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ.....	56
3.5	ผู้พิพากษาสมทบในศาลชำนาญพิเศษ.....	60
3.5.1	หลักการกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน.....	61
3.5.2	หลักการของผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว.....	62
3.5.3	หลักการของผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้า ระหว่างประเทศ.....	63
3.5.3.1	บทบาทหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ.....	64
3.5.3.2	สถานะของผู้พิพากษาสมทบ.....	66
3.5.4	วิเคราะห์หลักการของผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและ การค้าระหว่างประเทศ.....	67
3.5.4.1	ประเด็นเกี่ยวกับความเป็นกลางของผู้พิพากษาสมทบ.....	68
3.5.4.2	ประเด็นเกี่ยวกับวิธีการและมาตรฐานในการคัดเลือก ผู้พิพากษาสมทบ.....	72
4.	วิเคราะห์แนวทางการจัดตั้งศาลพาณิชย์ในประเทศไทย	
4.1	ความเป็นมาของร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์.....	77
4.2	วิเคราะห์สาระสำคัญของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญา และพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์.....	77
4.2.1	การจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์.....	78
4.2.2	ผู้พิพากษาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์.....	78

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

4.2.3 เขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี.....	81
4.2.4 ประเภทคดีที่อยู่ในอำนาจศาล.....	82
4.2.5 การชี้ขาดอำนาจศาล.....	85
4.2.6 ระบบการไต่ถาม.....	88
4.2.7 การพิจารณาพิพากษาคดี.....	92
4.2.8 ค่าฤชาธรรมเนียม.....	95
4.2.8.1 ค่าขึ้นศาล.....	95
4.2.8.2 ค่าทนายความ.....	95
4.2.9 การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล.....	96
4.2.10 ระบบการอุทธรณ์.....	99
4.3 ความเห็นของสำนักงานศาลยุติธรรมต่อร่างพระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.	100
4.4 สรุปความคิดเห็นจากการสัมมนาในเชิงวิชาการเกี่ยวกับการปรับปรุง กฎหมายพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีพาณิชย์.....	102
4.5 วิเคราะห์และประเมินแบบสอบถามข้อมูลประกอบการวิจัย.....	103
4.6 วิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของร่างพระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.....	106
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
5.1 บทสรุป.....	109
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	113
บรรณานุกรม.....	118

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก.....	124
ภาคผนวก ก หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามนักศึกษาชั้นปริญญาโทวิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเปรียบเทียบ.....	123
ภาคผนวก ข ตารางสรุปความคิดเห็นการสัมมนาเกี่ยวกับการปรับปรุงกฎหมาย พาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีพาณิชย์ของสภาอุตสาหกรรม สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และสภานายความ รวมทั้งสิ้น 5 ครั้ง.....	124
ภาคผนวก ค แบบสอบถามข้อมูลประกอบการวิจัยวิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหา บัณฑิตย์ เรื่อง “การดำเนินคดีพาณิชย์ที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย : วิเคราะห์ ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.”	129
ภาคผนวก ง ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พุทธศักราช	133

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การดำเนินคดีพาณิชย์ที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย : วิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.
ชื่อผู้เขียน	สุครัก สุขสว่าง
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์วิชัย อริยะนันทกะ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ (กฎหมายเอกชนและกฎหมายธุรกิจ)
ปีการศึกษา	2549

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ประสงค์จะพิสูจน์สมมุติฐานที่ว่า การมีศาลชำนาญพิเศษ และวิธีพิจารณาพิเศษเกี่ยวกับคดีพาณิชย์จะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ในประเทศไทยมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรมกว่าการพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ในศาลยุติธรรมอื่น การวิจัยเริ่มจากการวิเคราะห์แนวความคิดของวิธีการระงับข้อพิพาททางพาณิชย์ที่เรียกว่าการระงับข้อพิพาททางเลือกใหม่ (Alternative Dispute Resolution) ที่จะนำมาใช้กับ “ศาลพาณิชย์” และ “วิธีพิจารณาคดีพาณิชย์” อย่างไร ทำไมวงการการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศจึงมักใ้ช้อนุญาโตตุลาการมากกว่าศาล ศาลพาณิชย์ตามข้อสมมุติฐานสามารถนำวิธีพิจารณาหรือรูปแบบการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการมาใช้ในวิธีพิจารณาคดีพาณิชย์ได้แค่ไหน เพียงใด อาทิเช่น วิธีการที่ง่ายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในการส่งคำคู่ความและเอกสารในคดี การให้มีการประชุมเพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินคดี (Pre-trial conference) แทนการชี้สองสถานเดิม การสืบพยานหลักฐานที่ใช้เอกสารมากขึ้นและพยานบุคคลน้อยลง การขึ้นบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยาน (Written Statement) การไม่ต้องแปลเอกสารภาษาอังกฤษ การใช้วิธีการสืบพยานโดยการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) และการยอมรับและบังคับในลักษณะด้อยที่ด้อยปฏิบัติหรือต่างตอบแทน (Reciprocal Treatment) ของคำพิพากษาคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศภาคี ศาลพาณิชย์สามารถเรียนรู้และเลียนแบบวิธีพิจารณาที่เป็นประโยชน์จากระบบอนุญาโตตุลาการซึ่งมีลักษณะเป็นความยุติธรรมแบบเอกชน (Privatization of Civil Justice) ได้

ความพยายามในการแก้ปัญหาใดๆย่อมจะสำเร็จลุล่วงได้ง่ายขึ้นหากบุคคลที่เกี่ยวข้องยอมรับปัญหาของระบบ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การยอมรับว่าระบบของตนเองมีปัญหา การอ้างถึงรายงาน “การเข้าถึงความยุติธรรม” (Access to Justice) ของลอร์ดวูล์ฟ (Lord Woolf) ในประเทศอังกฤษเป็นตัวอย่างที่เห็นอย่างเด่นชัดว่า กระบวนการยุติธรรมทางแพ่งที่ดีที่สุดในโลกระบบหนึ่งคือระบบของอังกฤษยังมีข้อถกวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างที่ปรากฏ และการวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าว

นำไปสู่การปฏิรูปที่ทำให้มีระบบการบริหารจัดการคดี (Case Management) โดยผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนมากขึ้น รวมทั้งการใช้วิธีระงับข้อพิพาททางเลือกใหม่ (Alternative Dispute Resolution) เข้ามาช่วยดำเนินการ

ความพยายามในประเทศไทยของการปฏิรูประบบวิธีพิจารณาคดีพาณิชย์โดยการจัดตั้งศาลชำนาญพิเศษเริ่มจากการก่อตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๓๕ ความคิดเริ่มแรกของการจัดตั้งศาลดังกล่าวคือการเตรียมการสำหรับประเทศไทยในการเข้าเป็นภาคีองค์การการค้าโลก (World Trade Organization) ซึ่งจำเป็นต้องมีมาตรการการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในระดับมาตรฐานที่กำหนดโดยความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลดังกล่าวนอกจากจะให้ศาลที่จัดตั้งขึ้นมีเขตอำนาจเกี่ยวกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว ยังให้มีเขตอำนาจในคดีพิพาทเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศด้วย ดังนั้น ปัญหาความยุ่งยากของการแยกคดีแพ่งและพาณิชย์ออกจากกัน ซึ่งเป็นปัญหาที่สร้างความยุ่งยากทุกครั้งในความพยายามแยกกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะกลายเป็นเรื่องง่ายในบัดดลเพราะในพระราชบัญญัติดังกล่าวนอกจากจะมีการแยกคดีพาณิชย์ออกจากคดีแพ่งแล้ว ยังแยกคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศออกจากคดีพาณิชย์ภายในอีกด้วย

ระยะเวลาเกือบสิบปีของการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๓๕ ผ่านไปได้เกิดมีความพยายามครั้งใหม่ในการปฏิรูปเขตอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศให้มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ทั้งปวง โดยมีได้ครอบคลุมเฉพาะการค้าระหว่างประเทศเช่นเดิม ความพยายามดังกล่าวปรากฏในร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เห็นว่า การปฏิรูประบบการบริหารความยุติธรรมจำเป็นต้องมีอยู่อย่างต่อเนื่อง การสร้างศาลชำนาญพิเศษเป็นสิ่งที่ถูกต้องและสมควร อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์เป็นสิ่งที่ต้องวิเคราะห์และใคร่ครวญในรายละเอียด เบื้องแรก คดีพาณิชย์ย่อมมีความสำคัญและปริมาณมากกว่าคดีทรัพย์สินทางปัญญา ความจริงแล้วคดีพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาจำนวนไม่น้อยถือว่าเป็นคดีพาณิชย์ เช่น ข้อพิพาทจากสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทต่างๆ การเรียกชื้อศาลว่าศาลพาณิชย์โดยให้มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาจึงอาจเหมาะสมกว่า นอกจากนั้น จำนวนและสถานที่ตั้งของศาลก็มีผลโดยตรงต่อการบริการ

ความยุติธรรมทางพาณิชย์แก่ประชาชน เนื่องจากปัจจุบันการพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีพาณิชย์อาจกระทำได้ในศาลทั่วราชอาณาจักร การให้จำกัดเขตอำนาจศาลอยู่เพียงศาลเดียวในกรุงเทพมหานครจึงอาจเป็นการประนีประนอมการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนนอกเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล หากความคิดที่จะให้มีศาลพาณิชย์ในชั้นแรกครบทุกภาค โดยมีศาลพาณิชย์กลางและศาลพาณิชย์ภาครวมสิบศาล ก็จะทำให้การกระจายความยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังได้วิเคราะห์ถึงความจำเป็น และเหตุผลของการใช้ผู้พิพากษาสมทบว่า จำเป็นต้องมีทุกประเภทคดีหรือไม่ ความพร้อมของทนายความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาและค่าตอบแทนทนายความ เพื่อให้ศาลพาณิชย์เป็นศาลชำนาญพิเศษที่มีวิธีพิจารณาซึ่งมีประสิทธิภาพรวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรมมากกว่าการพิจารณาคดีพาณิชย์ในศาลยุติธรรมอื่น

Thesis Title	Methods to Enhance Efficiency of Commercial Litigation in Thailand:An Analysis of the Dill for the Establishment of the Intellectual Property and Commercial Court B. E.
Author	Sudruk Suksawang
Thesis Advisor	Judge Vichai Ariyanuntaka
Department	Law (Private and Commercial Law)
Academic Year	2006

ABSTRACT

This thesis is set out to prove the hypothesis that specialized court and procedure on commercial disputes will enhance the efficiency, speed, economic and fairness in commercial litigation beyond that of adjudication in court of ordinary jurisdiction.

The research starts with the analysis of how the methods of alternative dispute resolution can be applied in the “Commercial Court” and “Procedure for Commercial Cases”. Why does commerce and industry choose arbitration as its preferred choice of dispute resolution? How can or how far can the proposed Commercial Court utilize the advantages of arbitration in its procedure? Some of the examples are the more efficient and convenient means of service of process and documents in a commercial case, the use of pre-trial conference in stead of summons for directions, the use of more written evidence and less of oral evidence, the introduction of written statement in stead of examination of witnesses, the admission of document in English without translation, the use of video conferencing, the recognition and enforcement of foreign judgments in commercial matters on a reciprocal basis. The Commercial Court can certainly learn and adapt from the more efficient and user-friendly procedure in arbitration which is sometimes referred to as “privatization of civil justice”.

It is often said that any attempt to solve a problem would be much easier when one accepts that the problem does exist. Lord Woolf’s, “*Access to Justice*” is cited as an example that even the English civil justice system, arguably one of the finest in the world, accepted that it had problems and needed reform. The reform that followed has brought about the case management by presiding judges and the utilization of alternative dispute resolution in solving the disputes.

In Thailand, the attempt to reform commercial litigation by the establishment of specialized forum and procedure started with the setting up of the Central Intellectual Property and International Trade Court by the Act for the Establishment of and Procedure for Intellectual Property and International Trade Court B.E. 2539. The initial objective was to prepare Thailand for the World Trade Organization (WTO) and as such it has to adopt the standard measures for the effective protection of intellectual property rights as prescribed by the Agreement on Trade-Related aspects of Intellectual Property Rights (TRIPs Agreement). In the said Act, not only the jurisdiction on the disputes concerning intellectual property rights was incorporated but also the jurisdiction on disputes over international trade. This has somehow overcome the fear of difficulty in distinguishing civil from commercial matters. The Act not only distinguishes civil from commercial matters but it also distinguishes international commerce (trade) from domestic commerce (trade).

Almost a decade has passed since the introduction of the Act for the Establishment of and Procedure for Intellectual Property and International Trade Court B.E. 2539, a fresh attempt is being made to enhance the jurisdiction of the Intellectual Property and International Trade Court to cover all disputes of commercial matters and not only restricted to international trade. The attempt is evident in the draft legislation "The Bill for the Establishment of and Procedure for Intellectual Property and Commercial Court B.E."

The present thesis suggests that the reform of administration of justice must be a constant and continuous process. The establishment of specialized forum for special subject matter of dispute is right and appropriate. However, the transformation of Intellectual Property and International Trade Court to Intellectual Property and Commercial Court need to take full consideration and detailed analysis. Commercial disputes are far more in number and importance than intellectual property disputes. In fact, a great number of intellectual property disputes e.g. disputes arising from licensing agreements are commercial disputes. Hence, the name Commercial Court with the jurisdiction over intellectual property disputes may be more appropriate. In addition, the number and location of the courts is important as far as access to justice by the parties is concerned. At the moment, a dispute on commercial matter may be filed with the court of competent jurisdiction all over the Kingdom. To give the exclusive jurisdiction

of commercial matters to a single forum in Bangkok would compromise the access to justice of a great many people residing outside Bangkok and its vicinity. An answer may be to establish a Central Commercial Court in Bangkok and nine more Regional Commercial Courts in all the nine Regions. Further analysis is also conducted on the use of associate judges as to whether such practice is necessary in all the cases. Specialized Bar or attorneys is also dealt with together with the appropriateness of attorney's fees. These considerations are to make the specialized court and procedure on commercial disputes certain to enhance the efficiency, speed, economic and fairness in commercial litigation beyond that of adjudication in court of ordinary jurisdiction.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยถือว่าประสบความสำเร็จค่อนข้างสูงในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีความเติบโตที่ค่อนข้างรวดเร็วของการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ และก็ไม่ใช่ว่าเรื่องที่แปลกเมื่อมีการค้าการลงทุนระหว่างกันก็ย่อมจะเกิดข้อพิพาทขึ้นได้ สิ่งที่เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่ทำให้นักลงทุนหรือนักธุรกิจต่างชาติไม่กล้าเข้ามาลงทุนในประเทศไทยคือ กระบวนการในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในอนาคต ความไม่แน่นอน ประกอบกับความคิดทัศนคติในแต่ละชาติแตกต่างกันออกไป เพราะหากเรามีกระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพแล้วจะสร้างความมั่นใจให้นักลงทุนได้อย่างมาก

การระงับข้อพิพาทที่เกิดจากการค้าการลงทุนระหว่างประเทศนั้น นักกฎหมายจะต้องพยายามเข้าใจและนำความจำเป็นของนักธุรกิจเข้ามาพิจารณาประกอบเพื่อการร่างข้อสัญญาการระงับข้อพิพาทให้ได้ผล เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพแก่คู่สัญญามากที่สุด ซึ่งในปัจจุบันนี้อาจกล่าวได้ว่าวิธีการระงับข้อพิพาทที่เป็นอุดมคติและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายจะต้องประกอบไปด้วยคุณสมบัติที่สำคัญดังนี้

- (1) เป็นธรรม (Fair)
- (2) รวดเร็ว (Speedy)
- (3) ประหยัด (Cheap)
- (4) มีกลไกการบังคับที่มีประสิทธิภาพ (Effective Enforcement Mechanism)
- (5) การรักษาความลับหรือมาตรการป้องกันความอื้อฉาวที่เกิดจากข้อพิพาท (Measure Against Bad Publicity)
- (6) การรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่ความ (Preservation of Relationship)

ในปัจจุบันคดีที่เกี่ยวกับธุรกรรมทางพาณิชย์ในประเทศยังคงฟ้องร้องและดำเนินคดีกันในศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งสามัญทั่วไป วิธีการพิจารณาคดีก็ต้องดำเนินไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเช่นเดียวกับคดีแพ่ง ซึ่งในหลายกรณีไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและลักษณะของคดีที่เกี่ยวกับธุรกรรมทางพาณิชย์ ทำให้เกิดอุปสรรคแก่การประกอบธุรกิจการค้า ในขณะที่คดีเกี่ยวกับธุรกรรมทางการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งก็คือคดี

พาณิชย์ประเภทหนึ่งนั่นเอง กลับได้รับการพิจารณาและพิพากษาโดยศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นศาลชำนาญพิเศษที่มีวิธีพิจารณาเป็นพิเศษที่ทันสมัย สอดคล้องกับสภาพของคดีพาณิชย์

ดังนั้นเราควรมีสศาลพาณิชย์และมีวิธีพิจารณาคดีพาณิชย์โดยเฉพาะแยกต่างหากย่อม ก่อให้เกิดผลดีได้อย่างชัดเจน อันจะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนกิจการค้าพาณิชย์ของประเทศให้อยู่ ในมาตรฐานสากลและสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ดียิ่งขึ้นอีกทางหนึ่ง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงแนวคิดและความเป็นมาของการดำเนินคดีพาณิชย์

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงปัญหาในการดำเนินคดีพาณิชย์ในศาลแพ่งและศาลทรัพย์สิน ทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

1.2.3 เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้มีศาลชำนาญพิเศษและวิธีพิจารณาพิเศษ เกี่ยวกับคดีพาณิชย์

1.3 วิธีการศึกษาวิจัย

เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติซึ่งมีประเด็นวิธี พิจารณาที่หลากหลาย ผู้ทำวิทยานิพนธ์จึงไม่อาจจะวิจัยเจาะลึกลงไปรายละเอียดในแต่ละ ประเด็นได้ ดังนั้นในการศึกษาวิจัยจะทำการวิจัยในภาพกว้างๆ โดยการรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Documentary research) จากตำรา วิทยานิพนธ์ บทความ เอกสารต่างๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ และทำการวิจัยภาคสนาม (Field research) โดยการออก แบบสอบถามนักศึกษาปริญญาโทนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ที่ศึกษา วิชากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเปรียบเทียบ เหตุที่ผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้ทำการวิจัยโดยมุ่งไปยัง กลุ่มดังกล่าว เนื่องจากข้อมูลการวิเคราะห์ในเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นความคิดเห็นของนัก กฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ และถ้าในมุมมองของนักกฎหมายรุ่น ใหม่มีมุมมองต่อการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ซึ่งเป็นศาลชำนาญพิเศษอย่างไร

1.4 สมมุติฐานในการศึกษา

การมีศาลชำนาญพิเศษและวิธีพิจารณาพิเศษเกี่ยวกับคดีพาณิชย์จะทำให้การพิจารณา และพิพากษาคดีพาณิชย์มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว เป็นธรรม และประหยัดกว่าการพิจารณาคดี พณิชย์ในศาลธรรมดา

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนมุ่งศึกษาให้ทราบถึงสภาพของปัญหาในการพิจารณาคดีพาณิชย์ในศาลธรรมดา เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้มีศาลชำนาญพิเศษและวิธีพิจารณาคดีพิเศษเกี่ยวกับคดีพาณิชย์โดยเฉพาะ ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและก่อให้เกิดประโยชน์แก่คู่สัญญาการค้าการลงทุนทางพาณิชย์สูงสุด

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิดและความเป็นมาของการดำเนินคดีพาณิชย์

1.6.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาในการดำเนินคดีพาณิชย์ในศาลแพ่งและศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

1.6.3 ทำให้เกิดแนวทางในการปรับปรุงให้มีศาลชำนาญพิเศษและวิธีพิจารณาคดีพิเศษเกี่ยวกับคดีพาณิชย์โดยเฉพาะในประเทศไทย

บทที่ 2

การดำเนินกระบวนการพิจารณาและการระงับข้อพิพาททางแพ่ง

2.1 วิธีการระงับข้อพิพาททางแพ่งนอกศาล

ปัจจุบันนี้เมื่อมีปัญหาความขัดแย้งหรือมีข้อพิพาทเกิดขึ้น หากคู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ วิธีการที่จะแก้ไขข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นที่คู่กรณีมักจะนึกถึงเป็นอันดับแรกๆ คือการนำคดีขึ้นสู่ศาล การแก้ปัญหาโดยการนำคดีขึ้นสู่ศาลนี้แม้ว่าจะสามารถยุติปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยศาลจะเป็นผู้ตัดสินว่าใครแพ้ชนะอย่างเด็ดขาดก็ตาม แต่กลับเป็นการก่อให้เกิดความบาดหมางกันยิ่งขึ้น อีกทั้งการนำคดีขึ้นสู่ศาลก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ต้องเสียเวลา บางครั้งคดีหนึ่งใช้เวลา 2-3 ปีหรือมากกว่านั้นก็ได้ จำนวนทุนทรัพย์ในการฟ้องคดีที่ไม่สูงมากก็จะไม่คุ้มค่ากับการเสียค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องดำเนินคดี ทำให้สูญเสียโอกาสที่จะได้รับชำระหนี้สินคืน ปัญหาที่เกิดขึ้นของการนำคดีขึ้นสู่ศาลดังกล่าวเป็นเหตุให้คู่กรณีบางคู่ไม่นิยมการฟ้องร้องดำเนินคดีแต่กลับนำข้อพิพาทที่เกิดขึ้นไปหาผู้ที่คู่กรณีทั้งสองเคารพนับถือให้ยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นให้ จากกรณีดังกล่าวทำให้เห็นว่าการยุติข้อพิพาทโดยระบบศาลอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในสังคมได้

วิธีการระงับข้อพิพาทที่เป็นขอดีปรารถนาของทุกฝ่ายจะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้¹

(1) เป็นธรรม (Fair)

เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น คู่กรณีก็จะนำคดีขึ้นสู่ศาล ถ้าเป็นข้อพิพาทที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายเป็นบุคคลชาติเดียวกันและพิพาทกันเรื่องธุรกรรมภายในประเทศ เราก็จะมองว่า ศาลในประเทศของเรามีความเป็นธรรม และเป็นกลาง แต่ถ้าในกรณีกลับกันถ้าเป็นการพิพาทกันเรื่องการลงทุนการค้าระหว่างประเทศ เราก็จะเริ่มมีความไม่แน่ใจเกี่ยวกับความ

¹ วิชัย อริษะนันทกะ.(2540,กรกฎาคม). “การระงับข้อพิพาทที่เกิดจากสัญญาการค้าระหว่างประเทศ.”
ตุลพาท, ปีที่ 44, เล่มที่ 3. หน้า 106.

เป็นธรรมและเป็นกลางของศาลขึ้นมาทันที

(2) รวดเร็ว (Speedy)

ความล่าช้าของระบบศาลประการหนึ่งคือ การมีศาลถึง 3 ชั้นศาล และนอกจากนี้ ยังมีเรื่องทนายความขอเลื่อนคดี ซึ่งก็ยิ่งทำให้คดีล่าช้าขึ้นไปอีก รวมทั้งเราไม่สามารถคาดการณ์ได้เลยว่าผลลัพธ์ของคำพิพากษาจะออกมาอย่างไร เราจะแพ้หรือชนะกันโดยวิธีพิจารณาหรือไม่ เช่น เราไม่สามารถคาดได้ว่าทนายความของเราจะลี้ภัยหนีไปหรือไม่ หรือคดีขาดอายุความแล้วทนายความของเราไม่ได้โต้แย้งเป็นประเด็นไว้ เป็นต้น

(3) ประหยัด (Cheap)

คือ ไม่มีค่าใช้จ่ายที่มากเกินไป ต้องสมเหตุสมผล ในมุมมองของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ การนำคดีขึ้นสู่ศาลประหยัดที่สุดเมื่อเทียบกับการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ เพราะค่าขึ้นศาลตามตารางท้ายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ระบุว่าต้องเสียค่าขึ้นศาลร้อยละ 2.5 ตามจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้อง แต่ไม่เกิน 200,000 บาท

(4) มีกลไกการบังคับที่มีประสิทธิภาพ (Effective Enforcement Mechanism)

การดำเนินคดีทางศาลในกรณีที่มีการพิพาทกันเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ หรือเป็นการพิพาทกันระหว่างคู่กรณีซึ่งเป็นบุคคลคนละสัญชาติ เมื่อมีการตกลงกันให้ฟ้องศาลในประเทศใด เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นคือคำพิพากษาของศาลภายในประเทศไม่สามารถบังคับใช้ในต่างประเทศได้

(5) การรักษาความลับหรือมาตรการป้องกันความอื้อฉาวที่เกิดจากข้อพิพาท (Measure Against Bad Publicity)

ปัญหาของระบบศาลคือ การพิจารณาคดีต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความ ดังนั้นบุคคลภายนอกสามารถมาฟังการพิจารณาของศาลได้ สื่อมวลชนสามารถรายงานข่าวเกี่ยวกับการพิจารณาคดีได้ เมื่อใดถูกฟ้องแล้วมีการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของสื่อมวลชนก็อาจจะโน้มน้าวจิตใจของประชาชน ของพยาน หรือแม้แต่ศาลเอง ทำให้ความยุติธรรมในระบบกฎหมายเสียไปหรือไม่ คดีที่จะพิจารณาเป็นการลับได้ จะต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้นการนำคดีมาฟ้องศาลจึงไม่เหมาะสมในด้านการรักษาความลับและการรักษาชื่อเสียง

(6) การรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่ความ (Preservation of Relationship)

ระบบวิธีพิจารณาของศาลไทยเป็นระบบกล่าวหา คือระบบที่ทั้งสองฝ่าย ต้องนำพยานหลักฐานมาสู้เพื่อให้ศาลเห็นว่า พยานหลักฐานของฝ่ายตนมีน้ำหนักมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งการพิสูจน์พยานหลักฐานในคดีแพ่งนั้นศาลจะต้องชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานว่าความเป็นไปได้ของพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์ กับความเป็นไปได้ของพยานหลักฐานฝ่ายจำเลยนั้น ฝ่ายใดมีน้ำหนักมากกว่ากัน เพราะฉะนั้นการนำคดีมาสู่ศาลจึงมีผู้แพ้และผู้ชนะ เป็นเหตุให้ไม่สามารถรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่ความไว้ได้ แต่ถ้าเราเปลี่ยนวิธีการระงับข้อพิพาทเป็นแบบอื่น เช่น การเจรจา การไกล่เกลี่ย เป็นต้น ก็จะไม่มีการแพ้และผู้ชนะ ซึ่งในเรื่องนี้ผู้เขียนจะได้อธิบายต่อไป

เมื่อทราบคุณสมบัติของการระงับข้อพิพาททั้ง 6 ประการแล้ว วิธีการระงับข้อพิพาทที่ได้รับการยอมรับจากนานาอารยประเทศมี 3 วิธีการดังนี้²

- (1) การระงับข้อพิพาทโดยการเจรจาต่อรอง
- (2) การระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยหรือการประนอมข้อพิพาท
- (3) การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ

2.1.1 การระงับข้อพิพาทโดยการเจรจาต่อรอง (Negotiation)

การระงับข้อพิพาทที่เป็นธรรม ประหยัด รวดเร็ว สามารถรักษาความลับและสัมพันธภาพระหว่างคู่ความ ตลอดจนมีสภาพบังคับที่ดีที่สุดเห็นจะเป็นการเจรจาต่อรองเพื่อตกลงกันในระหว่างคู่ความด้วยกันเอง เนื่องจากคู่ความเจรจาต่อรองกันเองโดยไม่มีบุคคลที่สามจึงมีความประหยัด รวดเร็ว สามารถรักษาความลับและสัมพันธภาพระหว่างคู่ความด้วยกันได้เป็นอย่างดี เหตุที่ถือว่าการแก้ปัญหาโดยวิธีนี้มีความเป็นธรรม เนื่องจากว่าคู่กรณีเป็นผู้เจรจาตกลงกันเอง เป็นผู้เลือกผลของการเจรจา จึงต้องถือว่าเป็นธรรมและให้ความรู้สึกแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายว่า ตนเป็นผู้ชนะ ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งชนะและอีกฝ่ายหนึ่งแพ้เหมือนอย่างเช่น การพิจารณาพิพากษาโดยศาล การบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความก็บังคับได้ง่าย เนื่องจากเกิดจากความสมัครใจของคู่ความเอง ปัญหาของการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีนี้อยู่ที่ว่า คู่กรณีไม่ยอมอ่อนข้อให้แก่กัน ไม่ว่าจะเกิดจากทิวี่ ความต้องการที่จะเอาชนะกัน การกลัวตัวเองเสียหาย หรือในกรณีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างประเทศอาจมีความขัดแย้งกันทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งในเรื่องนี้ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการศึกษาและวิจัยอย่าง

² แหล่งเดิม. หน้าเดิม.

จริงจัง โดยเฉพาะที่โรงเรียนกฎหมายฮาร์วาร์ด ในโครงการวิจัยของศาสตราจารย์โรเจอร์ พิชเชอร์³

ในหนังสือ Getting to Yes ของศาสตราจารย์พิชเชอร์ ท่านให้ความเห็นว่าบุคคลไม่ควรเจรจาต่อรองโดยเปิดเผยถึงจุดยืนหรือท่าทีไว้ล่วงหน้า ควรจะแยกปัญหาที่เกิดขึ้นกับความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างคู่เจรจา และพยายามหาจุดยืนหรือทางเลือกซึ่งเป็นผลประโยชน์ร่วมกันให้มากที่สุด หลัก 5 ประการที่อาจสรุปจากหนังสือเล่มนี้มีว่า⁴

(1) อย่าเข้าสู่การเจรจาโดยมีการตั้งเงื่อนไขไว้ก่อน เพราะเมื่อตั้งเงื่อนไขแล้วจะทำให้ยากแก่การเปลี่ยนท่าที นักเจรจาที่แข็งกร้าวมักจะตั้งเงื่อนไขในการเจรจาที่ค่อนข้างแข็งแกร่งต่าง ท่าทีดังกล่าวจะช่วยให้อีกฝ่ายหนึ่งตอบได้ในลักษณะเดียวกัน การเจรจาโดยตั้งเงื่อนไขไว้ก่อนจะทำให้ตนเองมีหน้าที่ในการปกป้องเงื่อนไขของตน ทำให้เกิดความไม่คล่องตัว มีอัตราสูงกลัวเสียหน้า

นักเจรจาที่อ่อนโยนมักจะหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งกับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งและอาจยอมผ่อนปรนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อตกลง แต่มักจะเสียขายและเสียใจในภายหลังที่ยอมให้อีกฝ่ายเอาเปรียบ จึงควรเป็นนักเจรจาที่แข็งในประเด็น แต่อ่อนโยนกับคู่พิพาท

- (2) แยกปัญหาคนจากประเด็นข้อพิพาท
- (3) เน้นประโยชน์ร่วมกัน ไม่เน้นเงื่อนไขของตนเอง
- (4) สร้างทางเลือกเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน
- (5) เน้นข้อเท็จจริงที่เป็นกลาง

อารมณ์มักทำให้คนเราขาดเหตุผลและมองข้ามหลักการที่ถูกต้องได้ การแยกปัญหาคนจากข้อขัดแย้งจึงจำเป็นเพื่อบรรลุหลักการที่ถูกต้อง ในหลายๆเรื่องปัญหาบุคคลทำให้การแก้ไขข้อขัดแย้งเป็นไปด้วยความยากลำบากมากยิ่งขึ้น ในกรณีปัญหาทางด่วนขั้นที่สอง ความขัดแย้งในตัวบุคคลทำให้การเจรจาไร้ผล เช่น การโจมตีว่าอีกฝ่ายหนึ่ง “ไม่สบาย” มีจิตผิดปกติ ปัญหาความขัดแย้งในตัวบุคคลอาจจะรุนแรงมากขึ้นหากมีความขัดแย้งทางวัฒนธรรมหรือการเจรจาข้ามชาติ การมองคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยภาพรวมที่มักจะขาดความเป็นธรรม เช่น ภาพที่สร้างกับคนยิวว่าชอบเอาเปรียบ (ผลคือความรุนแรงในสงครามโลกครั้งที่สอง) ดังนั้นการเจรจาที่ดีคือการแยกปัญหาคนจากประเด็นข้อขัดแย้งก่อน

³ แหล่งเดิม. หน้า 108.

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 109.

ข้อดีของการระงับข้อพิพาทโดยการเจรจา

1. การเจรจาสามารถรักษาความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีได้เด็ดขาด เพราะไม่มีบุคคลภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องเลย
2. เสียค่าใช้จ่ายน้อย หากคู่กรณีสามารถเจรจาระงับข้อพิพาทโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ เพราะไม่ต้องจ่ายค่าทนายความ และอนุญาโตตุลาการ เว้นแต่ในขั้นที่สุดของการเจรจา จะได้มีการให้อนุญาโตตุลาการชี้ขาดตามที่ตกลงกัน หรือให้ศาลพิพากษาตามที่คู่กรณีตกลงกัน
3. รวดเร็วเพราะการระงับข้อพิพาทไม่ได้ขึ้นอยู่กับการว่างหรือไม่ว่างของบุคคลภายนอก เช่น อนุญาโตตุลาการ ผู้พิพากษาหรือทนายความที่เข้ามาช่วยดำเนินคดี

ข้อเสียของการระงับข้อพิพาทโดยการเจรจา

1. การเจรจาอาจจะกินเวลานานมาก หากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายจงใจไม่ร่วมมือในการระงับข้อพิพาท แต่อย่างไรก็ตามข้อเสียนี้อาจแก้ไขได้โดยการกำหนดเวลาว่าต้องเจรจากันให้แล้วเสร็จภายในเวลาเท่าใด แต่การกำหนดเวลานั้นอาจไม่เหมาะสมเพราะต้องกำหนดเวลากันล่วงหน้าซึ่งอาจไม่สมกับขนาดของข้อพิพาทซึ่งน่าจะใช้เวลาสั้นกว่าหรือยาวกว่านั้นในการระงับข้อพิพาท
2. ผลในการเจรจายังไม่ผูกมัดคู่กรณีเว้นแต่จะมีการชี้ขาดโดยอนุญาโตตุลาการ หรือการตัดสินโดยผู้พิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งก็จะเป็นการทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มและรักษาความลับไม่ได้
3. ไม่ผูกพันบุคคลภายนอก เว้นแต่จะมีคำพิพากษาตามการประนีประนอมยอมความ ซึ่งสามารถนำไปใช้บังคับบุคคลภายนอกได้

2.1.2 การระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย (Conciliation)

ในการเจรจาต่อรองที่คู่ความทำการเจรจากันเองนั้น มักจะมีปัจจัยต่างๆเข้ามาแทรกแซง ทำให้การเจรจาไม่สามารถกระทำต่อไปได้ เช่น อารมณ์โกรธที่เกิดจากการโต้เถียงกัน ความไม่เชื่อถือหรือความไม่ไว้วางใจต่อกัน ความไม่เข้าใจหรือไม่สามารถอธิบายให้ฝ่ายตรงข้ามเข้าใจได้ การไม่รู้จักริธีแก้ปัญหา ความไม่รู้กฎหมายเกี่ยวกับเรื่องที่ทำการเจรจากันอยู่ หรือความไม่สบอารมณ์ฝ่ายตรงข้ามและการไม่อยากพูดจากับฝ่ายตรงข้าม เป็นต้น เหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้การเจรจาตกลงกันเองไม่ประสบผลสำเร็จทั้งสิ้น การไกล่เกลี่ยจึงเป็นกระบวนการที่สามารถเข้ามาแก้ไขปัญหานั้นได้ ซึ่งการไกล่เกลี่ยนี้เป็นกระบวนการที่มีวิธีการคล้ายๆกับการเจรจาต่อรอง เพียงแต่มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือ

ให้คู่ความเจรจาต่อรองกันได้สำเร็จ การไกล่เกลี่ยมีประโยชน์ในการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันจากการมีกรณีพิพาทกันนั้นได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะสามารถช่วยทำให้คู่ความทั้งสองประสบความสำเร็จในการเจรจาต่อรองและสามารถชี้ให้เห็นหรือกำหนดจุดรวมของเรื่องราวที่พิพาทกันในเบื้องต้นออกมา เพื่อหาหนทางระงับข้อพิพาทนั้นๆสามารถกระตุ่นให้เกิดการจัดการแก้ไขเกี่ยวกับปัญหาที่พิพาทได้ง่ายดายและรวดเร็วขึ้น สามารถช่วยลดช่องว่างระหว่างคู่ความในกรณีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งคาดหวังจากฝ่ายตรงข้ามมากเกินไปในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งก็แข็งกร้าวไม่ยอมยืดหยุ่นให้เลย จนในที่สุดผู้ไกล่เกลี่ยจะช่วยทำให้ข้อพิพาททั้งหลายยุติลงอย่างฉันทมิตรภาพ จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าผู้ไกล่เกลี่ยคู่คล้ายกับอนุญาโตตุลาการหรือผู้พิพากษา โดยเป็นผู้ไม่มีส่วนได้เสียในข้อพิพาทที่คู่ความทั้งสองฝ่ายมีต่อกันและทำหน้าที่เป็นคนกลางให้แก่คู่ความทั้งสองฝ่ายเหมือนกัน แต่จะมีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกับอนุญาโตตุลาการหรือผู้พิพากษาอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนละคนกับผู้พิพากษาหรืออนุญาโตตุลาการผู้พิจารณาคดี มีหน้าที่ในการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายประนีประนอมยอมความกัน ไม่มีหน้าที่ตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทหรือคดีระหว่างคู่ความแต่อย่างใด การไกล่เกลี่ยเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ กล่าวคือคู่ความอาจขอยกเลิกการไกล่เกลี่ยเสียเมื่อใดก็ได้ และส่วนตัวผู้ไกล่เกลี่ยเองก็สามารถที่จะถอนตัวออกจากการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือสั่งยกเลิกการไกล่เกลี่ยเสียเมื่อใดก็ได้เช่นกัน

ข้อสำคัญประการหนึ่งของการไกล่เกลี่ยคือ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายเชื่อถือไว้วางใจตนให้ได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่สามารถจัดการให้คู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้อย่างได้ผลโดยง่ายโดยด่วนแต่ว่าจะล่วงรู้ความลับที่อยู่ในใจของคู่ความแต่ละฝ่ายโดยทำให้คู่ความแต่ละฝ่ายเต็มใจที่จะบอกความลับนั้นให้แก่ตน การทำให้คู่ความเชื่อถือก็เพื่อให้บอกกล่าวความในใจและอธิบายถึงข้อคิดเห็นและจุดยืนของพวกเขาหรือเปิดเผยถึงหนทางที่ปรองดองกันได้ การสร้างความเชื่อถืออาจกระทำได้โดยการอธิบายถึงท่าทีและบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยอย่างหมดเปลือก เพื่อแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องที่พิพาท แสดงให้คู่ความเห็นจุดมุ่งหมายของการไกล่เกลี่ยและความเป็นกลาง ทำหน้าที่ควบคุมการเจรจาอย่างคนมีประสบการณ์เพื่อให้คู่ความคาดหวังถึงความสำเร็จในการเจรจาได้นอกจากนั้นผู้ไกล่เกลี่ยยังจะต้องทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายเชื่อถือมากพอที่จะเข้ามาทำสัญญาผูกมัดกัน

ผลลัพธ์ที่จะได้จากการเจรจาที่เกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ยโดยปกติจะเป็นการทำข้อตกลงอันเป็นการประนีประนอมยอมความกัน หรืออาจเป็นการยอมยุติข้อพิพาทไปในลักษณะอื่น เช่น ยอมปฏิบัติตามข้อเรียกร้องให้แก่กันทันทีตามข้อตกลงที่ได้จากการเจรจานั้น

เป็นต้น ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนี้ คู่ความจะต้องมีความรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวในผลลัพธ์ที่ได้ นั้น จะมากกว่าอ้างว่าไม่ใช่เกิดจากการตัดสินใจของตนภายหลังไม่ได้ คู่ความจึงต้องเข้าใจอย่างชัดเจนว่าเมื่อตนตกลงกับฝ่ายตรงข้ามไปตามข้อตกลงนั้นๆแล้ว จะเกิดผลอย่างไรขึ้นต่อไป

ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย

การไกล่เกลี่ยนี้ไม่มีขั้นตอนตายตัวขึ้นอยู่กับวาทศิลป์ในการเจรจาต่อรอง แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติขั้นตอนที่เป็นที่นิยมทั่วไปพอสรุปได้ดังนี้

1. การเปิดประชุมไกล่เกลี่ยนัดแรก การไกล่เกลี่ยจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับ การไกล่เกลี่ยนัดแรกนี้ว่าจะเริ่มต้นได้ดีหรือไม่ หากสามารถอธิบายให้คู่พิพาทเข้าใจและมองเห็น ประโยชน์ในการที่จะร่วมกันแก้ปัญหาแล้ว ข้อพิพาทดังกล่าวก็มีแนวโน้มที่จะยุติได้

ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องแนะนำตัวให้คู่พิพาททราบชื่อ ที่อยู่ อาชีพ ทำความสนิทสนมคุ้นเคยเพื่อสร้างบรรยากาศในการไกล่เกลี่ย และให้ผู้เข้าร่วมประชุมแนะนำตัวเพื่อที่ทราบสถานะภาพของแต่ละฝ่ายว่าเป็นใคร ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องตรวจสอบด้วยว่าผู้เข้าร่วมประชุมได้รับมอบอำนาจมาถูกต้องและมีอำนาจในการตัดสินใจหรือไม่ เพื่อให้การเจรจาและการตกลงประนีประนอมยอมความเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายและมีผลบังคับได้

ผู้ไกล่เกลี่ยต้องอธิบายให้ผู้เข้าร่วมประชุมทราบถึงข้อดีและประโยชน์ของการไกล่เกลี่ย โดยให้คู่พิพาทมองหรือพิจารณาถึงประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่าย และแจ้งด้วยว่าผู้ไกล่เกลี่ยมีอำนาจแค่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ย ไม่มีอำนาจในการทำคำชี้ขาดหรือบังคับให้คู่พิพาททำสัญญาประนีประนอมยอมความได้

ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องกำหนดกฎเกณฑ์และกระบวนการในการไกล่เกลี่ยด้วยว่าจะให้ใครเป็นฝ่ายพูดก่อน และต้องแจ้งด้วยว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยนี้เป็นความลับ เพื่อให้คู่พิพาทเกิดความเชื่อถือและมั่นใจในการที่จะเปิดเผยข้อมูลและข้อเท็จจริงในการเจรจา รวมทั้งแจ้งให้ทราบถึงความเป็นกลางและความเป็นอิสระของผู้ไกล่เกลี่ยด้วย ประการสุดท้ายที่สำคัญที่สุด ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องอธิบายให้คู่พิพาทเห็นตระหนักว่า การไกล่เกลี่ยเป็นการแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งจะต้องมีการลดหย่อนผ่อนปรนโดยลดทิวให้แก่กัน ไม่มุ่งแต่จะเอาชนะกัน

2. ค้นหาประเด็นข้อพิพาทและความต้องการของคู่พิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องให้คู่พิพาทเสนอข้อเท็จจริงและเรื่องราวและข้อเรียกร้อง โดยขอเพื่อที่เป็นแนวทางในการที่จะทราบถึงความต้องการและข้อเรียกร้องตลอดจนสิ่งที่คู่พิพาทแต่ละฝ่ายจะยอมรับได้ในขั้นตอนแรกของการไกล่เกลี่ย โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้รับฟังและรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุด โดย

จำแนกจุดยืนและความต้องการของแต่ละฝ่ายว่ามีความต้องการอะไรบ้าง และยอมผ่อนปรนกัน ได้เพียงใด เพื่อทราบจุดต่างของแต่ละฝ่าย

3. การจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ภายหลังจากที่คู่กรณีตกลงกันได้และผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่าไม่ขัดต่อกฎหมายแล้วควรจะรีบดำเนินการร่างสัญญาประนีประนอมยอมความให้ เป็นไปตามที่คู่พิพาทตกลงกัน เพราะหากทั้งระยะเวลาไว้เนิ่นนานออกไปคู่พิพาทอาจเปลี่ยนใจได้

ข้อดีของการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย

1. สะดวก การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีระงับข้อพิพาทที่ไม่มีแบบพิธีมากนัก ก่อนข้างจะยืดหยุ่นและเป็นมิตรกันมากกว่าการพิจารณาตัดสินในศาล สามารถดำเนินการที่ไหนก็ได้ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าเหมาะสม

2. การไกล่เกลี่ยสามารถแก้ไขปัญหาคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมเจรจา เพราะความเกรงใจบุคคลที่สามที่เข้ามาชักจูง

3. ประหยัดค่าใช้จ่าย การไกล่เกลี่ยใช้เวลาดำเนินการไม่มากนักทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีต่างๆ เช่น ค่าธรรมเนียมศาล ค่าป่วยการทนายความ ตลอดจนค่าดำเนินการในชั้นอุทธรณ์ฎีกา ทั้งยังลดค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในชั้นบังคับคดี

4. การไกล่เกลี่ยทำให้การระงับข้อพิพาทรวดเร็วขึ้นกว่าการเจรจาที่ไม่มีคนชักจูงสามารถทราบได้ว่าคู่พิพาทตกลงกันได้หรือไม่ หากตกลงกันได้ก็จะทำให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว ถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ก็จะได้ดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไปโดยเร็ว คู่พิพาทก็ไม่สามารถที่จะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยเพื่อประวิงการพิจารณาคดีให้ล่าช้าได้

5. สร้างความพึงพอใจให้แก่คู่พิพาท การไกล่เกลี่ยเป็นวิธีการที่ใช้เทคนิคการเจรจาต่อรองรวมทั้งรวมหลักฐานทางกฎหมายเพื่อโน้มน้าวให้คู่พิพาทยินยอมผ่อนปรนให้แก่กัน โดยไม่มีการชี้ขาด

6. รักษาชื่อเสียงและความลับทางธุรกิจของคู่พิพาท กระบวนการไกล่เกลี่ยดำเนินการเป็นความลับ พยานหลักฐานในชั้นไกล่เกลี่ยไม่อาจนำไปเปิดเผยหรือใช้เป็นพยานอนุญาตต่อศาลการหรือชั้นศาลได้

7. สร้างความสงบสุขให้แก่ชุมชน การไกล่เกลี่ยไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ก็ตามทำให้คู่พิพาทที่ทะเลาะไม่พุดคุยกันหันกลับมาเจรจากันได้ เป็นการลดความตึงเครียดระหว่างคู่พิพาท ในกรณีที่สามรถตกลงกันได้อย่างสันติก็สามารถกลับไปอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข

8. ลดปริมาณคดีของศาล ข้อพิพาทที่ตกลงกันได้ก็จะทำให้คดีไม่เข้าสู่ศาล ส่วนคดีที่อยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลก็จะเสร็จสิ้นไป คดีก็จะไม่ค้างพิจารณาเป็นจำนวนมาก และทำให้ผู้พิพากษามีเวลาพิจารณาคดีที่มีปัญหาข้อกฎหมายยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากขึ้น

ข้อเสียของการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย

1. การไกล่เกลี่ยไม่สามารถรักษาความลับได้ เพราะมีบุคคลภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้อง
2. การไกล่เกลี่ยเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นกว่าการเจรจา เพราะมีบุคคลภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้อง และอาจต้องให้ค่าตอบแทนแก่บุคคลภายนอกนั้นๆ
3. ผลของการไกล่เกลี่ยยังไม่ผูกพันคู่ความ
4. การไกล่เกลี่ยไม่ผูกพันบุคคลภายนอก เว้นแต่จะมีคำพิพากษาตามที่ได้ประนีประนอมกัน

2.1.3 การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ (Arbitration)

การอนุญาโตตุลาการเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทชนิดหนึ่งที่มีอยู่ในสังคมมานาน ตั้งแต่กฎหมายสิบสองโต๊ะในสมัยโรมันและในปัจจุบันก็ได้รับการสนับสนุนให้มีการใช้วิธีระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการอย่างกว้างขวางทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

ในส่วนของประเทศไทยการอนุญาโตตุลาการมีมาเป็นเวลานาน โดยเริ่มปรากฏขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา และได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายตราสามดวง ได้บัญญัติรวมไว้ซึ่งเรียกว่า “กระลาการ” อันเป็นตุลาการที่คู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นผู้แต่งตั้งขึ้น โดยจะตัดสินความถูกต้องหรือผิดอย่างไรไม่มีโทษ ซึ่งต่างจากตุลาการที่แต่งตั้งขึ้นโดยพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อตัดสินอย่างไรแล้ว คู่ความที่ไม่เห็นด้วยจะอุทธรณ์ไม่ได้

ต่อมากฎหมายตราสามดวงได้ถูกยกเลิกไปโดยพระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439) ซึ่งได้บัญญัติเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการในศาล โดยกระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการจะอยู่ในความควบคุมดูแลของศาลอย่างใกล้ชิด และได้บัญญัติเพิ่มเติมเหตุที่คู่กรณีจะอุทธรณ์คำพิพากษาตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการได้ เฉพาะกรณีที่อนุญาโตตุลาการทุจริตและคำชี้ขาดนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตไว้ใน

⁵ กฎหมายตราสามดวงกล่าวไว้ว่า “อันว่ากระลาการ คู่ความทั้งสองข้างยอมให้บังคับนั้นถ้าและบังคับบัญชาผิดไซ้ไร หาโทษมิได้ เหตุคู่ความทั้งสองข้างให้บังคับเอง” และอีกวรรคหนึ่งบัญญัติว่า “อันว่ากระลาการและคู่ความมั่นยอมกันให้บังคับนั้น ถ้าบังคับคตินั้นคู่ความมิเต็มใจและจะอุทธรณ์เอาเนื้อความนั้นมาให้บังคับใหม่เล่ามิได้เลย เหตุเนื้อความนั้นคนทั้งสองกอดปรด้วยอุตสาห์ยอมให้ผู้นั้นบังคับ”

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) ซึ่งก็ยังเป็นอนุญาโตตุลาการในศาลอยู่

ส่วนระบบอนุญาโตตุลาการนอกศาลนั้น ได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 ซึ่งได้ยกเลิกพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 โดยการอนุญาโตตุลาการได้ถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 210-222 แต่ส่วนใหญ่ยังเป็นเรื่องการอนุญาโตตุลาการในศาล โดยมีการบัญญัติการอนุญาโตตุลาการนอกศาลไว้ในมาตรา 221 ซึ่งเป็นการบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนอกศาลเท่านั้น แต่มิได้วางหลักกระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการนอกศาลก่อนมีคำชี้ขาดไว้ว่ามีกระบวนการอย่างไร และมาตรา 222 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลซึ่งใช้บังคับกับอนุญาโตตุลาการในศาลและอนุญาโตตุลาการนอกศาล

ต่อมาประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการต่างประเทศหลายฉบับ จึงได้มีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการให้ทันสมัยกับนานอารยประเทศ โดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับอนุญาโตตุลาการนอกศาล และได้มีการออกพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2530 ขึ้นมาเพื่อแก้ไขวิธีการบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนอกศาลซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 221 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477

ต่อมาเมื่อการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการได้รับการยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลายมากขึ้น โดยมีการกำหนดให้มีการระงับข้อพิพาทโดยการอนุญาโตตุลาการไว้ในสัญญาทางพาณิชย์และอุตสาหกรรมต่างๆ ดังนั้นจึงต้องมีการปรับปรุงกระบวนการอนุญาโตตุลาการที่มีอยู่ให้ทันสมัยมากขึ้นกว่าเดิม จึงมีการยกเลิกพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 และประกาศใช้พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาใช้บังคับแทนจนถึงปัจจุบันนี้

การอนุญาโตตุลาการ⁶ เป็นการระงับข้อพิพาททางแพ่งที่คู่พิพาทตกลงกันเสนอข้อพิพาทของตนที่เกิดขึ้นแล้ว หรือที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้บุคคลภายนอกซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาต่างๆและมีความเป็นอิสระและเป็นกลางที่เรียกว่า “อนุญาโตตุลาการ” ให้ทำการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทตามพยานหลักฐานที่ปรากฏและคู่ความยินยอมผูกพันที่จะปฏิบัติตามคำชี้ขาดนั้น

⁶ สถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักกระงับข้อพิพาท. คู่มือการอนุญาโตตุลาการในศาล. หน้า 3.

ข้อพิพาทที่ใช้การอนุญาโตตุลาการได้⁷ คือข้อพิพาททางแพ่งและพาณิชย์ที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี ข้อพิพาทในสัญญาระหว่างรัฐกับเอกชนตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พุทธศักราช 2545 มาตรา 15 โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อพิพาททางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเชี่ยวชาญทางเทคนิควิศวกรรม สถาปัตยกรรม แพทย์ กฎหมายพิเศษ เช่น การค้าระหว่างประเทศ ประกันภัย ที่มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อน เอกสารจำนวนมาก และทุนทรัพย์สูง

การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการจะมีอยู่ 2 ประเภท คือ

2.1.3.1 อนุญาโตตุลาการในศาล

หมายถึงอนุญาโตตุลาการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 210-222 โดยหลักแล้วการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการนั้นจะต้องเป็นเรื่องที่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายสมัครใจยินยอมให้อนุญาโตตุลาการระงับข้อพิพาทระหว่างตน โดยคู่พิพาททั้งสองฝ่ายต้องตกลงกันไว้ในสัญญาตั้งแต่ต้น เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นจึงไม่ต้องนำคดีมาฟ้องต่อศาล แต่อย่างไรก็ตามแม้คดีจะเข้าสู่ศาลแล้วเพราะคู่พิพาทไม่ได้ตกลงกันให้ระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการไว้ล่วงหน้าก็ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 210-222 ก็ได้บัญญัติไว้ว่า คดีทั้งปวงที่อยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น คู่ความจะตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาดก็สามารถทำได้ จึงเป็นที่มาของอนุญาโตตุลาการในศาล

อนุญาโตตุลาการจะเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือศาลในการบริหารจัดการคดีให้เสร็จสิ้นไปอย่างรวดเร็วโดยศาลสามารถส่งประเด็นทั้งปวงหรือบางประเด็นที่ยุ่งยากที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถเฉพาะ ซึ่งใช้เวลาในการสืบพยานเป็นเวลานานไปให้อนุญาโตตุลาการทำคำชี้ขาดก่อนที่จะส่งกลับมาให้ศาลทำคำพิพากษาต่อไป เนื่องจากอนุญาโตตุลาการมีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาของข้อพิพาทประกอบกับมีข้อพิพาทในความรับผิดชอบไม่มากดังเช่นผู้พิพากษาจึงสามารถทำคำชี้ขาดได้รวดเร็วกว่า

ประโยชน์ของอนุญาโตตุลาการในศาลมีดังนี้

(1) รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีวิธีพิจารณาที่ไม่เคร่งครัดมากนัก และขั้นตอนไม่ยุ่งยาก อนุญาโตตุลาการเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทำให้การชี้ขาดเป็นไปได้ด้วยความรวดเร็ว

⁷ แหล่งเดิม. หน้า 4.

(2) ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย เมื่ออนุญาตตุลาการมีคำชี้ขาดได้รวดเร็ว ก็จะช่วยลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายลง และเมื่ออนุญาตตุลาการมีคำชี้ขาดแล้ว คำชี้ขาดนั้นก็เป็นที่สุด

(3) สมประโยชน์ของกลุ่มพิพาท เนื่องจากกลุ่มพิพาทสามารถกำหนดรายละเอียดในการอนุญาตตุลาการได้ เช่น กำหนดตัวบุคคลที่จะทำหน้าที่อนุญาตตุลาการ สถานที่ในการดำเนินการ และกำหนดข้อบังคับที่เหมาะสม ฯลฯ

(4) แบ่งเบาภาระของศาล เมื่อมีอนุญาตตุลาการในศาลทำให้จำนวนคดีในศาลลดลง และทำให้ลดระยะเวลาที่ศาลจะต้องใช้ในการพิจารณาประเด็นที่ยุ่ยากซับซ้อนที่ต้องการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

(5) รักษาชื่อเสียงของกลุ่มพิพาทและความลับทางธุรกิจได้ดี เพราะกระบวนการพิจารณาของอนุญาตตุลาการกระทำการลับ กลุ่มพิพาทสามารถรักษาความลับทางธุรกิจของตนได้

(6) รักษาสัมพันธภาพระหว่างกลุ่มพิพาท เนื่องจากกระบวนการพิจารณามีลักษณะที่ค่อนข้างจะยืดหยุ่น ไม่เคร่งครัด ทำให้กลุ่มพิพาทสามารถกลับไปทำธุรกิจร่วมกันต่อไปได้

(7) เหมาะสมกับข้อพิพาทที่ยุ่ยากและซับซ้อน เนื่องจากกลุ่มพิพาทสามารถเลือกผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้ เช่น วิศวกร สถาปนิก ฯลฯ มาเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนและกระบวนการอนุญาตตุลาการในศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 210-222 สรุปเป็นขั้นตอนได้ดังนี้⁸

1. ในระหว่างพิจาราคดีของศาลชั้นต้น คู่ความทั้งสองฝ่ายจะตกลงร่วมกันยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ส่งข้อพิพาทอันเกี่ยวกับประเด็นทั้งปวงหรือข้อหนึ่งข้อใดให้อุญาตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาดก็ได้ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๒๑๐
2. เมื่อศาลได้รับคำร้องแล้ว ศาลก็จะส่งคดีให้สถาบันอนุญาตตุลาการสำนักกระงับข้อพิพาท เพื่อดำเนินการระงับข้อพิพาทต่อไป
3. สถาบันอนุญาตตุลาการจะเป็นผู้ประสานงานให้คู่ความแต่งตั้งอนุญาตตุลาการ โดยคู่ความจะแต่งตั้งอนุญาตตุลาการคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 211-213

⁸ แหล่งเดิม. หน้า 7.

4. เมื่อแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการเสร็จแล้ว อนุญาโตตุลาการก็จะทำการพิจารณาประเด็นข้อพิพาทไปตามที่ศาลกำหนด หรือถ้าในกรณีที่ศาลยังไม่ได้กำหนดประเด็นข้อพิพาท อนุญาโตตุลาการก็จะทำการกำหนดประเด็นข้อพิพาทและก็จะพิจารณาไปตามนั้น ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๒๑๕

5. การพิจารณาข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการนั้น อนุญาโตตุลาการอาจฟังคู่ความโดยการไต่สวน ตรวจเอกสารทั้งหลาย หรือฟังพยาน หรือผู้เชี่ยวชาญก็ได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้อนุญาโตตุลาการมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้ศาลออกหมายเรียกพยาน ให้พยานสาบาน หรือให้พยานส่งเอกสารให้ก็ได้ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 216

6. เมื่ออนุญาโตตุลาการพิจารณาเสร็จแล้วก็จะมีคำชี้ขาดในประเด็นข้อพิพาทดังกล่าว ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 217-218 วรรคหนึ่ง

7. เมื่ออนุญาโตตุลาการมีคำชี้ขาดแล้ว สถาบันอนุญาโตตุลาการจะเป็นผู้รายงานผลคดีและส่งคำชี้ขาดให้ศาลทราบ

8. เมื่อศาลได้รับคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการแล้ว ศาลก็จะพิพากษาตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 218 วรรคสอง

9. ถ้าศาลเห็นว่าคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการไม่ถูกต้องแต่สามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้ ศาลอาจมีคำสั่งให้อนุญาโตตุลาการแก้ไขคำชี้ขาดนั้นให้ถูกต้องได้ภายในเวลาอันควร แล้วพิพากษาคำชี้ขาดที่แก้ไขแล้วต่อไป แต่ถ้าหากคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการขัดต่อกฎหมาย ศาลจะปฏิเสธไม่พิพากษาให้ตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการก็ได้

10. ในกรณีที่ศาลปฏิเสธไม่พิพากษาคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการห้ามคู่ความอุทธรณ์คำสั่งปฏิเสธของศาลดังกล่าว หรือถ้าศาลมีคำพิพากษาคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการแล้ว ก็ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลดังกล่าวเช่นกัน ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 222 เว้นแต่ในกรณีดังนี้

- (1) อนุญาโตตุลาการไม่สุจริต คู่ความฉ้อฉล
- (2) คำพิพากษาของศาลฝ่าฝืนกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี
- (3) คำพิพากษาของศาลไม่เป็นไปตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ

2.1.3.2 อนุญาโตตุลาการนอกศาล

หมายถึงพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พุทธศักราช 2545 เดิมมีการใช้พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พุทธศักราช 2530 บังคับกับการอนุญาโตตุลาการนอกศาล

ตลอดมาเป็นเวลาเกือบสิบห้าปีเพื่อเป็นการตอบสนองต่อเสียงเรียกร้องให้มีกฎหมายอนุญาโตตุลาการนอกศาลขึ้น โดยเฉพาะให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และแม้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พุทธศักราช 2530 จะมีการสร้างหลักการใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ต่อการอนุญาโตตุลาการอย่างมาก แต่กฎหมายดังกล่าวก็ยังไม่ดึงดูดให้มีการอนุญาโตตุลาการทางพาณิชย์ระหว่างประเทศในประเทศไทยได้มากเท่าที่ควร คู่กรณีซึ่งเป็นชาวต่างชาติมักไม่ประสงค์จะทำการอนุญาโตตุลาการในประเทศไทย' ซึ่งอาจเป็นเพราะกฎหมายดังกล่าวยังมีปัญหาเกิดจากความไม่ชัดเจนหรือไม่มีความละเอียดเพียงพอของบทบัญญัติบางมาตราหรือไม่มีการกล่าวถึงในบางเรื่องอันก่อให้เกิดความสงสัยในเรื่องต่างๆที่สำคัญหลายเรื่องและที่สำคัญยังมีความแตกต่างจากกฎหมายอนุญาโตตุลาการของนานาอารยประเทศในหลายเรื่องและแนวโน้มของนานาอารยประเทศก็ได้มีการแก้ไขกฎหมายอนุญาโตตุลาการกันทั้งสิ้น ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกฎหมายแม่แบบว่าด้วยอนุญาโตตุลาการทางพาณิชย์ระหว่างประเทศของคณะกรรมการกฎหมายการค้าระหว่างประเทศองค์การสหประชาชาติ ซึ่งมีขึ้นเพื่อเป็นกฎหมายตัวอย่างสำหรับการอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ ในการพยายามทำให้กฎหมายอนุญาโตตุลาการมีลักษณะที่สอดคล้องหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อดึงดูดให้มีการอนุญาโตตุลาการทางพาณิชย์ระหว่างประเทศมากขึ้น กระทรวงยุติธรรมจึงได้ดำเนินการให้มีการร่างกฎหมายอนุญาโตตุลาการขึ้นใหม่เป็นพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พุทธศักราช 2545 โดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายแม่แบบว่าด้วยอนุญาโตตุลาการทางพาณิชย์ระหว่างประเทศ (Model Law on International Commercial Arbitration) ของคณะกรรมการว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (United Nations Commission on International Trade Law) หรือเรียกย่อๆว่า "UNCITRAL" เป็นแบบอย่างสำคัญ⁹ แต่ได้ดัดแปลงบทบัญญัติบางมาตราเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นหากได้ทำการศึกษาและทำความเข้าใจหลักการพื้นฐานสำคัญในกฎหมายแม่แบบอันเป็นที่มาของพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พุทธศักราช 2545 แล้ว ก็ย่อมจะเกิดประโยชน์ต่อการใช้และการตีความพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พุทธศักราช 2545

หลักการอันเป็นส่วนสำคัญในการยกร่างของกฎหมายแม่แบบว่าด้วย

⁹ เสาวนีย์ อัสวโรจน์. (2545, มีนาคม). "พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 : ทางแก้ไขใหม่ของการอนุญาโตตุลาการในประเทศไทย." วารสารนิติศาสตร์. หน้า 1.

¹⁰ แหล่งเดิม. หน้า 3.

อนุญาโตตุลาการทางพาณิชย์ระหว่างประเทศของ UNCITRAL นั้น มีอยู่สองหลักการสำคัญ¹¹ คือ

1) หลักการปฏิบัติต่อกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

หลักการปฏิบัติต่อกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน หรือหลักความเสมอภาคนี้ เป็นหลักการพื้นฐานที่มีอยู่ในระบบการอำนวยความสะดวกธุรกรรมทุกระบบ หากระบบการอำนวยความสะดวกธุรกรรมใดปราศจากหลักการดังกล่าวแล้ว ก็เท่ากับว่าระบบความยุติธรรมนั้นได้ปฏิเสธความยุติธรรม และขาดการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยชอบ หลักการข้อนี้ถือเป็นหัวใจของกฎเกณฑ์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการทั้งหมด

2) หลักความเป็นอิสระของคู่พิพาทในการกำหนดกระบวนการพิจารณาอนุญาโตตุลาการ

หลักการเรื่องความเป็นอิสระของคู่พิพาทและอนุญาโตตุลาการในการกำหนดกระบวนการพิจารณาอนุญาโตตุลาการนี้เป็นหลักการสำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งของกฎหมายแม่แบบเช่นเดียวกับหลักการปฏิบัติต่อกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน เป็นหลักการที่ส่งเสริมความมีประสิทธิภาพของระบบอนุญาโตตุลาการทางการพาณิชย์ระหว่างประเทศ ทั้งนี้เพราะเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่การดำเนินกระบวนการพิจารณาอนุญาโตตุลาการทางการค้าระหว่างประเทศจะต้องเป็นอิสระจากกฎเกณฑ์มาตรฐานในท้องถิ่นซึ่งคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจไม่มีความคุ้นเคย หลักการนี้ยังถือเป็นหัวใจของการอนุญาโตตุลาการสมัยใหม่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นว่าคู่พิพาทและอนุญาโตตุลาการสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาอนุญาโตตุลาการได้อย่างยุติธรรมและเป็นระเบียบเรียบร้อยอันสามารถนำไปสู่การระงับข้อพิพาทที่เป็นธรรม

อำนาจของอนุญาโตตุลาการในการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นมีที่มาจากความตกลงของคู่พิพาทเป็นสำคัญภายใต้หลักการเรื่องความเป็นอิสระของคู่พิพาทนี้เอง แต่ถ้านอกกรณีที่คู่พิพาทไม่ได้ตกลงเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ หรือตกลงไว้แล้วแต่ไม่ครอบคลุมเรื่องใดก็ตาม อนุญาโตตุลาการย่อมมีอำนาจที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ตามที่ตนเห็นสมควรในการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นอนุญาโตตุลาการจะต้องระมัดระวังมิให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาขัดแย้งกับกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่คู่พิพาทได้ตกลงกันไว้ หรืออยู่นอกเหนือจากอำนาจที่ได้รับ อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นกรณีที่คู่พิพาทตกลงกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาไว้โดยเฉพาะหรือกรณีที่ไม่ได้ตกลงเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาเรื่องใดไว้ซึ่ง

¹¹ มนุ รักรัตนกุล. (2545, ธันวาคม). “หลักการพื้นฐานในกาควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545.” วารสารนิติศาสตร์. หน้า 774.

ทำให้อนุญาโตตุลาการสามารถใช้อำนาจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ตามที่เห็นสมควรก็ ตาม การตกลงของกลุ่มพิพาทหรืออำนาจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามที่เห็นสมควรของ คณะอนุญาโตตุลาการในเรื่องดังกล่าวยังต้องถูกควบคุมและตรวจสอบภายใต้หลักการปฏิบัติ ต่อคู่กรณีอย่างเท่าเทียมกันด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าในการดำเนินกระบวนการนั้น กลุ่มพิพาททุกฝ่ายจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันและได้รับโอกาสในการนำเสนอ พยานหลักฐานของตน หลักการทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้นถือเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญ ซึ่งได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พุทธศักราช 2545

ลักษณะสำคัญของพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พุทธศักราช 2545

พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พุทธศักราช 2545 นี้ เป็นกฎหมายที่ใช้ บังคับกับการอนุญาโตตุลาการนอกศาลทั้งที่มีลักษณะเป็นข้อพิพาทภายในประเทศและการ อนุญาโตตุลาการที่มีลักษณะระหว่างประเทศด้วย อันเป็นการอำนวยความสะดวกแก่บุคคลที่ เกี่ยวข้อง เช่น คู่กรณี อนุญาโตตุลาการ และศาล ที่ไม่ต้องพยายามแบ่งแยกความแตกต่าง ระหว่างการอนุญาโตตุลาการภายในประเทศและระหว่างประเทศเมื่อต้องใช้กฎหมาย เพราะ ใช้บทบัญญัติเดียวกันทุกกรณี ซึ่งในด้านนี้ไม่เหมือนกับกฎหมายแม่แบบของคณะกรรมการ กฎหมายการค้าระหว่างประเทศซึ่งใช้บังคับกับการอนุญาโตตุลาการที่มีลักษณะระหว่าง ประเทศไม่ใช้กับการอนุญาโตตุลาการซึ่งมีลักษณะเป็นการภายในประเทศ นอกจากนี้ กฎหมายแม่แบบยังจำกัดใช้เฉพาะกับการอนุญาโตตุลาการทางการพาณิชย์ แต่พระราชบัญญัติ อนุญาโตตุลาการ พุทธศักราช 2545 ใช้ครอบคลุมกับการอนุญาโตตุลาการทุกชนิดที่ ดำเนินการในประเทศไทย

นอกจากนี้พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พุทธศักราช 2545 นี้ยังให้ ความสำคัญกับสัญญาของคู่กรณี เป็นการแสดงถึงสภาพของการอนุญาโตตุลาการที่เป็นไป ตามหลักของสัญญามากกว่าด้านอื่นๆ กล่าวคือ ให้โอกาสคู่กรณีที่ตกลงกันกำหนด รายละเอียดต่างๆ ในการอนุญาโตตุลาการได้อย่างชัดเจน เช่น การตกลงกันกำหนดสถานที่ ที่ใช้ในการอนุญาโตตุลาการ ภาษาที่ใช้ในการอนุญาโตตุลาการ กฎหมายที่ใช้บังคับกับการ อนุญาโตตุลาการซึ่งจะเป็นประโยชน์ ถ้าหากคู่กรณีมีสัญชาติที่แตกต่างกันและใช้ภาษาต่างกัน และสามารถตกลงกันกำหนดรายละเอียดของการพิจารณาได้ เช่น การกำหนดว่าจะสืบพยาน ด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือ การยุติกระบวนการพิจารณาในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายที่เรียกร้องไม่ยื่นข้อ เรียกร้องตามกฎหมายและอื่นๆ การตั้งผู้เชี่ยวชาญ

พระราชบัญญัตินี้ยังมีความเป็นสากลกล่าวคือ ไม่มีบทบัญญัติให้ศาลเข้า

ไปช่วยเหลือในการขยายระยะเวลาในการเสนอข้อพิพาทต่ออนุญาโตตุลาการ และการขยายระยะเวลาในการทำคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ หรือการให้ศาลบังคับให้พยานสาบานตน ศาลจะมีบทบาทต่อการอนุญาโตตุลาการเฉพาะในกรณีที่เป็นเท่านั้น เช่น การบังคับตามสัญญาอนุญาโตตุลาการ การแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการในกรณีที่มีปัญหา การให้ความคุ้มครองคู่กรณีก่อนและในระหว่างการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการ และการบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ ซึ่งหลักการเหล่านี้สอดคล้องกับกฎหมายแม่แบบฯ และกฎหมายของนานาอารยประเทศ เพราะนักธุรกิจหรือนักกฎหมายของประเทศตะวันตกมักไม่ประสงค์จะไปทำการอนุญาโตตุลาการในประเทศที่มีกฎหมายอนุญาโตตุลาการที่ศาลสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การอนุญาโตตุลาการมากจนเกินไปจนถึงขนาดที่อาจเป็นการแทรกแซงการอนุญาโตตุลาการ

ประการสุดท้าย การให้อำนาจอนุญาโตตุลาการตัดสินเรื่องเขตอำนาจศาลของคุณ ในกรณีที่มีการโต้แย้งว่า อนุญาโตตุลาการไม่มีอำนาจพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทไม่ว่าด้วยเหตุประการใด การแยกข้อสัญญาอนุญาโตตุลาการออกจากสัญญาหลัก การให้ความคุ้มครองคู่กรณีก่อนการพิจารณา และการกำหนดความคุ้มกันและความรับผิดชอบของอนุญาโตตุลาการ

2.1.3.3 ขั้นตอนและวิธีการในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ

กระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการจะเริ่มขึ้นหลังจากที่อนุญาโตตุลาการได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่โดยสมบูรณ์แล้ว โดยอนุญาโตตุลาการจะกำหนดให้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายต่างเสนอประเด็นข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการพิจารณาตามที่ระบุไว้ในมาตรา 29 คู่พิพาทฝ่ายที่เสนอข้อพิพาทจะต้องยื่นข้อเรียกร้อง หรือคำเสนอข้อพิพาทที่มีข้อเท็จจริงสนับสนุนข้อเรียกร้องของคุณและคำขอบังคับที่จะให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามต่ออนุญาโตตุลาการภายในกำหนดเวลาที่คู่พิพาทกำหนดกันไว้ หากคู่พิพาทมิได้ตกลงกำหนดไว้ ก็ให้เป็นไปตามที่อนุญาโตตุลาการกำหนด เมื่อฝ่ายที่ถูกเรียกร้องได้รับข้อเรียกร้องจากอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว ฝ่ายที่ถูกเรียกร้องจะต้องทำคำคัดค้าน ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อต่อสู้ว่ามีประเด็นใดบ้างที่จะโต้แย้งข้อเรียกร้องของอีกฝ่าย ในการยื่นข้อเรียกร้องและคำคัดค้าน คู่พิพาทจะแนบเอกสารที่เกี่ยวข้องหรือบัญชีระบุพยานและสำเนาพยานเอกสารที่จะเข้าสืบได้

เมื่อคู่พิพาทได้ยื่นข้อเรียกร้องหรือคำคัดค้านต่ออนุญาโตตุลาการแล้ว หากคู่พิพาทมิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น คู่พิพาทอาจจะขอแก้ไขเพิ่มเติมข้อเรียกร้องหรือคำคัดค้านในระหว่างพิจารณาได้ แต่หากอนุญาโตตุลาการเห็นว่าหากมีการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น จะทำให้

กระบวนการพิจารณาล่าช้า ก็อาจจะไม่อนุญาตให้แก้ไขเพิ่มเติมได้ แต่อย่างไรก็ตามหากประเด็นหรือข้อเท็จจริงใดมีความสำคัญ และมีผลต่อการพิจารณาคดีและการแก้ไขเพิ่มเติมที่ล่าช้านั้นมีเหตุผลอันสมควร เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่พิพาททั้งสองฝ่าย อนุญาตไต่สวนการอาจอนุญาตให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมแม้กระบวนการพิจารณาล่าช้าออกไปก็ตาม

การสืบพยานหลักฐานในชั้นอนุญาตไต่สวนการไม่มีแบบที่กำหนดไว้ หากคู่พิพาทมิได้กำหนดวิธีการนำสืบพยานหลักฐาน อนุญาตไต่สวนการก็มีอำนาจตามมาตรา 30 ที่จะกำหนดรูปแบบการนำสืบพยานได้ โดยอาจจะให้พยานเบิกความต่ออนุญาตไต่สวนการ หรืออาจส่งพยานเอกสารให้อนุญาตไต่สวนการพิจารณาอย่างเดียวกันก็ได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ เพื่อให้คู่พิพาทนำเอกสารและข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประกอบในการดำเนินกระบวนการได้อย่างถูกต้อง

การพิจารณาระงับข้อพิพาทโดยอนุญาตไต่สวนการนี้จะสิ้นสุดลงเมื่อคณะอนุญาตไต่สวนการได้วินิจฉัย และมีคำตัดสินเกี่ยวกับข้อพิพาทที่เรียกว่า คำชี้ขาด ให้คู่พิพาททั้งสองฝ่าย และคู่พิพาทมีความผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามคำชี้ขาดนั้น โดยอนุญาตไต่สวนการจะต้องตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทไปตามที่กฎหมายกำหนด ในกรณีที่คู่พิพาทมีสัญชาติเหมือนกัน และเรื่องที่พิพาทก็เกี่ยวพันแต่เฉพาะประเทศไทย กฎหมายที่เกี่ยวข้องและใช้บังคับคือกฎหมายไทย ส่วนจะเป็นกฎหมายฉบับใดนั้น คณะอนุญาตไต่สวนการจะต้องวินิจฉัยจากข้อพิพาทว่าเป็นเรื่องใดแล้วจึงนำกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนั้นมาใช้ในการตัดสิน

แต่หากคู่พิพาทมีสัญชาติที่แตกต่างกัน และเรื่องที่พิพาทอาจจะเกี่ยวพันกันหลายประเทศ หากคู่สัญญาได้กำหนดกฎหมายที่จะใช้บังคับกับสัญญาไว้โดยเฉพาะว่าจะให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายประเทศใด อนุญาตไต่สวนการผูกพันที่จะต้องวินิจฉัยชี้ขาดตามบทบัญญัติของประเทศนั้นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติอนุญาตไต่สวนการ พ.ศ. 2545 มาตรา 34 วรรคหนึ่ง และถ้ามิได้กำหนดไว้ว่าให้ใช้กฎหมายประเทศใดให้หมายถึงกฎหมายสารบัญญัติมิใช่หมายถึงกฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย

ในกรณีที่คู่พิพาทมิได้กำหนดกฎหมายที่จะใช้บังคับกับข้อพิพาทไว้โดยเฉพาะเจาะจง คณะอนุญาตไต่สวนการจะต้องชี้ขาดข้อพิพาทตามกฎหมายไทยตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 34 วรรคสอง แต่ถ้าหากกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับเรื่องที่พิพาทแตกต่างกับกฎหมายของประเทศอื่นที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทและกระบวนการอนุญาตไต่สวนการ ซึ่งอาจจะทำให้คำวินิจฉัยชี้ขาดมีความแตกต่างกัน มาตรา 34 วรรคสองให้นำหลักว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายมาใช้บังคับตามที่อนุญาตไต่สวนการจะเห็นสมควร

ในกรณีที่คู่พิพาทไม่สามารถกำหนดกฎหมายที่จะใช้บังคับกับสัญญาได้

มาตรา 34 วรรคสามวางหลักไว้ว่า คู่พิพาทอาจกำหนดให้อนุญาตตุลาการตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทตามหลักแห่งความสุจริตและเป็นธรรม โดยหลักดังกล่าว คณะอนุญาโตตุลาการมีอำนาจที่ตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทโดยไม่ต้องยึดถือบทบัญญัติกฎหมายของประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ และสามารถตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทไปตามที่ตนเห็นว่าเป็นธรรมต่อคู่พิพาทมากที่สุดเมื่อคำนึงถึงปัจจัยต่างๆที่แวดล้อมข้อพิพาทนั้น

แต่อย่างไรก็ตามอนุญาโตตุลาการจะต้องยึดข้อกำหนดในสัญญาเป็นหลักในการตัดสินชี้ขาดเพราะข้อกำหนดในสัญญาอนุญาโตตุลาการ เป็นสิ่งที่คู่พิพาทร่วมกันตกลงกำหนดขึ้นเพื่อระงับถึงสิทธิและหน้าที่ที่คู่พิพาทแต่ละฝ่ายมีอยู่ต่อกัน และหากเป็นกรณีพิพาททางการค้า อนุญาโตตุลาการจะต้องคำนึงถึงธรรมเนียมปฏิบัติทางการค้าที่ใช้กับธุรกรรมที่พิพาทด้วยว่ามีธรรมเนียมปฏิบัติทางการค้าอย่างไร และคณะอนุญาโตตุลาการควรจะตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทตามหลักธรรมเนียมปฏิบัติทางการค้านั้นตามที่ระบุไว้ในมาตรา 34 วรรคสี่

เมื่ออนุญาโตตุลาการมีคำชี้ขาดข้อพิพาทแล้ว คู่พิพาทต้องผูกพันที่จะปฏิบัติตามคำชี้ขาดนั้น หากมีการปฏิบัติตามคำชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นย่อมถือว่าได้ระงับไปโดยสมบูรณ์ และถ้าหากคู่พิพาทนั้นไม่ปฏิบัติตามคำชี้ขาดก็ต้องขอให้ศาลเป็นผู้บังคับให้เป็นไปตามคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการ เนื่องจากคณะอนุญาโตตุลาการไม่มีอำนาจและกลไกที่สามารถบังคับให้เป็นไปตามคำชี้ขาดได้ คู่พิพาทที่เป็นฝ่ายชนะคดีตามคำชี้ขาดก็ไม่มีสิทธิที่จะไปดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามคำชี้ขาดเองได้

ในกรณีที่มีการร้องขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการและศาลชั้นต้นได้พิจารณามีคำสั่งและคำพิพากษาเป็นอย่างไรใด มาตรา 45 กำหนดห้ามมิให้คู่พิพาทอุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลอีก เพื่อให้การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการเสร็จสิ้นโดยเร็วตามเจตนารมณ์ของคู่พิพาทที่มีการตกลงร่วมกันให้ใช้วิธีการอนุญาโตตุลาการมาตั้งแต่แรก จึงห้ามมิให้มีการอุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลชั้นต้นดังกล่าว เว้นแต่ การยอมรับหรือการบังคับตามคำชี้ขาดนั้นเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน , คำสั่งหรือคำพิพากษานั้นฝ่าฝืนต่อบทกฎหมายอันเกี่ยวข้องด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน , คำสั่งหรือคำพิพากษานั้นไม่ตรงกับคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการ , ผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งพิจารณาคดีนั้นได้ทำความเห็นแย้งไว้ในคำพิพากษา , เป็นคำสั่งเกี่ยวกับการใช้วิธีการชั่วคราวเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของคู่พิพาท

ข้อดีของการระงับข้อพิพาทโดยการอนุญาโตตุลาการ

1. ได้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่พิพาทมาตัดสินข้อพิพาทดังกล่าว

2. รวดเร็ว เพราะอนุญาโตตุลาการมีความเชี่ยวชาญเรื่องที่พิพาทไม่ต้องเสียเวลามาฟังคำเบิกความของพยานผู้เชี่ยวชาญอีก

3. ค่าใช้จ่ายของอนุญาโตตุลาการมีผลผูกพันคู่กรณีให้ต้องปฏิบัติตาม

4. ค่าใช้จ่ายของอนุญาโตตุลาการมีผลผูกพันบังคับได้ทั่วโลก ในขณะที่คำพิพากษาของศาลนั้นบังคับได้เพียงเท่าที่ประเทศที่นำไปบังคับจะยอมตามหลักการถ้อยทีถ้อยปฏิบัติ

ข้อเสียของการระงับข้อพิพาทโดยการอนุญาโตตุลาการ

1. เสียค่าใช้จ่ายมาก ซึ่งอาจจะมากกว่าการระงับข้อพิพาททางศาล เพราะผู้พิพากษากินเงินเดือนหลวง ในขณะที่อนุญาโตตุลาการได้ค่าธรรมเนียมจากคู่ความ

2. ไม่อาจรักษาความลับไว้ได้ เพราะมีบุคคลภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้อง

2.2 การดำเนินกระบวนการพิจารณาทางแพ่งในศาล

2.2.1 ความเป็นมาของการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่ง

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดเกล้าแต่งตั้งกรรมการขึ้นชุดหนึ่งซึ่งมีกรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานและกรรมการท่านอื่นๆได้แก่¹²

- 1) พระเจ้าน้องยาเธอกรมขุนสิงศิริราชสังกาศ กรรมการศาลฎีกา
- 2) พระเจ้าจักรปาณิสรีศีลวิสุทธิ (ลออ ไกรฤกษ์) ปลัดทูลฉลองกระทรวงยุติธรรม
- 3) พระยาประชาภิจักรจักร (แหม่ม บุนนาค) กรรมการศาลฎีกา
- 4) พระยาบริรักษ์จริยาวัตร (ทองดี ธรรมศักดิ์) ข้าหลวงพิเศษศาลยุติธรรม
- 5) หลวงศรีสังข์กร (ตาด จารุรัตน์) ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์
- 6) พระเมธีนฤปกร (ดั้น บุนนาค) อธิบดีศาลแพ่ง

¹²ชาญชัย แสวงศักดิ์ และวรรณชัย บุญบำรุง. (2543, เมษายน). สารานุกรมเกี่ยวกับการจัดทำประมวลกฎหมายของต่างประเทศและของไทย. หน้า 140.

- 7) หลวงนเรนดิบัญญัติชากิจ (ถัด เศรษฐบุตร) อธิบดีศาลพระราชอาญา
- 8) ขุนหลวงพระไกรสี (เทียม บุณนาค) อธิบดีศาลคดีต่างประเทศ
- 9) พระยาภิเมือง (จู้ย สุวรรณทัต) อธิบดีศาลโปริสภาฯ
- 10) นายเจ สจิวัด แบล็ก (J.Stewart Black) ที่ปรึกษากระทรวงยุติธรรม
- 11) นายวิลเลียม อัลเฟรด ทิลเลเก้ (William Alfred Tilleke) แทนเจ้ากรม
อัยการ
- 12) ขุนโกชนา ทนายความ

ให้มีหน้าที่พิจารณาร่างกฎหมายวิธีสบัญญัติขึ้นใช้บังคับเป็นการชั่วคราวไปพลางก่อนได้แก่ พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 (พ.ศ. 2437) พระธรรมนูญศาลต่างๆทั้งในกรุงเทพและหัวเมือง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษ ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439) และพระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115

ต่อมาเนื่องพระราชบัญญัติเหล่านี้มีข้อบกพร่องบางประการ จึงได้มีการประกาศให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรมกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 แทนและยกเลิกพระธรรมนูญศาลต่างๆทั้งในกรุงเทพและหัวเมือง และพระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 เสีย การที่ต้องร่างพระราชบัญญัติเพื่อใช้ไปพลางก่อน มิได้ร่างประมวลกฎหมายนั้นก็เพราะว่าการร่างประมวลกฎหมายดังกล่าวใช้เวลานานกว่าจะเสร็จไม่ทันต่อความเจริญของประเทศ ซึ่งในขณะนั้นต้องการให้มีวิธีพิจารณาคดีแบบตะวันตกโดยเร็ว นอกจากนี้ การบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้ไปพลางก่อน ยังเป็นการหยังคูข้อดีและข้อเสียของการเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายเดิมมาเป็นระบบประมวลกฎหมายอีกด้วย ถ้ามีข้อบกพร่องจะได้ทำการแก้ไขได้ง่ายและสะดวกกว่าการแก้ตอนเมื่อเป็นประมวลกฎหมายแล้ว เพราะการปล่อยให้กฎหมายบกพร่องโดยไม่แก้ไขนั้นมักเป็นเหตุให้เกิดการแก่งแย่งขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและฝ่ายตุลาการแทบทุกประเทศ¹³ เพื่อมิให้เกิดข้อบกพร่องอันนำมาซึ่งความขัดแย้งดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ขุนโกชนาซึ่งเป็นทนายความและไม่ได้รับราชการในกระทรวงยุติธรรม เข้าร่วมเป็นกรรมการร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวด้วย เพื่อให้ทนายความซึ่งต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการว่าความในศาล ได้มีส่วนในการแสดงความคิดเห็นในระเบียบวิธีพิจารณาความของศาลด้วย

¹³พระยามโหสถศรีพิพัฒน์. (2472). การตรวจชำระและร่างประมวลกฎหมายในกรุงสยาม ๑๑. หน้า

ในส่วนของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม คณะกรรมการได้ร่างเสร็จและประกาศบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2451

2.2.2 ประวัติการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง¹⁴

สำหรับการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น จากการตรวจค้นแฟ้มเอกสารเกี่ยวกับร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่มีอยู่ที่ห้องสมุดของสำนักงานกฤษฎีกา (ซึ่งเป็นส่วนตัวของนายชาร์ลส์ เลเวส์ก) นั้น ไม่ปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับร่างมากเท่าใดนัก เพราะแฟ้มเอกสารดังกล่าวเป็นเพียงการนำต้นร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับต่างๆ มาเย็บรวมเข้าด้วยกันเท่านั้น โดยมีทั้งร่างที่เขียนไว้ด้วยลายมือของผู้ร่างเป็นภาษาฝรั่งเศสก็มี เป็นภาษาอังกฤษก็มี และร่างฯ ที่พิมพ์ดีดไว้ก็มี นอกจากต้นร่างแล้ว ก็มีตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องบางฉบับ แบบพิมพ์ของศาลและหนังสือโต้ตอบระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องบางฉบับ ซึ่งพอจะทำให้สรุปได้ว่าในระหว่าง พ.ศ. 2454 ถึง พ.ศ. 2457 นั้น นายริวเอร์ นักกฎหมายชาวฝรั่งเศส ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้กร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยปรากฏจากต้นร่างฯ ของนายริวเอร์ ซึ่งในบางมาตราก็ได้แสดงที่มาเอาไว้แต่ในบางมาตราก็ไม่ได้ระบุเอาไว้ว่ามีที่มาอย่างไร แต่ก็พอจะจับความได้ว่าต้นร่างฯ ของนายริวเอร์นั้นอาศัยพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 และพระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 เป็นหลัก โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติบางส่วนจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส และกฎข้อบังคับว่าด้วยวิธีพิจารณาในศาลกงสุลของอังกฤษในประเทศไทย พ.ศ. 2441

ต่อมาใน พ.ศ. 2457 นายชาร์ลส์ เลเวส์ก ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้กร่างสืบต่อจากนายริวเอร์ ซึ่งนายเลเวส์กก็ได้อาศัยร่างฯ เดิมของนายริวเอร์เป็นหลัก โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติบางตอนขึ้นมาใหม่ โดยอ้างที่มาไว้สั้นๆ โดยใช้ตัวย่อว่า “จ” ซึ่งน่าจะหมายถึงประเทศญี่ปุ่น แต่จากการตรวจสอบเลขหมายมาตราในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของญี่ปุ่นแล้ว ปรากฏว่าเลขมาตราแตกต่างกันมาก จึงยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าบทบัญญัติบางตอนมีที่มาจากญี่ปุ่นหรือไม่ แต่บทบัญญัติส่วนใหญ่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นได้ต้นเค้ามาจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 ซึ่งกรมหลวงราชบุรีฯ ได้ทรงมีบทบาทสำคัญในการร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว นายเลเวส์ก ได้ยกร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเสร็จใน พ.ศ. 2478 ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ตรวจแก้ไขแล้วนำเสนอต่อรัฐบาล และรัฐบาลได้นำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรในปีเดียวกันนั่นเอง สภา

¹⁴วิชย อริยะนันทกะ. เล่มเดิม. หน้า 164-165.

ผู้แทนราษฎรได้ลงมติรับหลักการและแต่งตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่ง โดยมีนาย เลิศเวสก์เป็นกรรมาธิการอยู่ด้วย ในที่สุดสภาผู้แทนราษฎรได้มีมติให้ประกาศใช้ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นกฎหมายวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2478 แต่ให้มีผลใช้ บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478 เป็นต้นไป

2.2.3 ขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางแพ่ง

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางแพ่งนั้น จะต้องปฏิบัติตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้เป็นกฎหมายใน ส่วนวิธีสบัญญัติ คือ กำหนดเกี่ยวกับขั้นตอนในการดำเนินคดีแพ่งว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร บ้าง ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนจะอธิบาย 2 ส่วนด้วยกัน คือ ขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณา และวิธีพิจารณา ดังรายละเอียดดังนี้

2.2.3.1 ขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

โดยเริ่มจากการฟ้องคดี ในการฟ้องคดีต่อศาลนั้น คู่กรณีฝ่ายที่เห็นว่าตน ถูกโต้แย้งสิทธิจะเป็นผู้เริ่มดำเนินการในการฟ้องร้องคดีโดยการเสนอคำฟ้องต่อศาล อ้างว่า คู่กรณีพิพาทอีกฝ่ายหนึ่งโต้แย้งสิทธิของตนอย่างไร และขอให้ศาลดำเนินการอย่างไร เช่น บังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งซึ่งไม่ยอมชำระหนี้ต้องชำระหนี้ให้ หลังจากที่ศาลรับฟ้องแล้วก็จะให้ คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้มีโอกาสต่อสู้คดี โดยจะต้องทำคำให้การยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาที่ กฎหมายกำหนด หลังจากนั้นศาลก็จะนัดให้คู่กรณีมาศาลเพื่อทำการสืบพยาน โดยศาลจะให้ คู่ความแต่ละฝ่ายได้มีโอกาสเสนอพยานหลักฐานของตน และหลังจากที่ศาลสืบพยานเสร็จ แล้ว ก็จะทำคำพิพากษาว่าให้คู่ความฝ่ายใดปฏิบัติอย่างไร กรณีฝ่ายที่แพ้คดี ก็จะต้องปฏิบัติตาม คำพิพากษา ถ้าไม่ยอมปฏิบัติตามคำพิพากษาก็จะถูกบังคับคดีได้โดยทางเจ้าพนักงาน บังคับคดี เว้นแต่ในกรณีที่สามารถอุทธรณ์ต่อไปได้

2.2.3.2 วิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง

วิธีพิจารณาคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น แบ่งได้ ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ วิธีพิจารณาแบบสามัญในศาลชั้นต้น และ วิธีพิจารณาแบบวิสามัญ ในศาลชั้นต้น เหตุที่แบ่งวิธีพิจารณาคดีเป็น 2 ลักษณะดังกล่าว เนื่องจากต้องการให้มีการ ดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เหมาะสมตามลักษณะของคดีแต่ละประเภท และการมีวิธีการดำเนิน กระบวนการพิจารณาที่แตกต่างกันแล้วแต่ประเภทของคดีนี้ยังช่วยทำให้คดีบางประเภทสามารถ

เสร็จไปโดยเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งผู้เขียนจะได้อธิบายวิธีพิจารณาคดีทั้ง 2 ลักษณะในรายละเอียดต่อไป

(1) วิธีพิจารณาแบบสามัญในศาลชั้นต้น

วิธีพิจารณาสามัญในศาลชั้นต้น เป็นวิธีพิจารณาคดีธรรมดา โดยแบ่งออกเป็นคดีมีข้อพิพาท และคดีไม่มีข้อพิพาท มีรายละเอียดดังนี้

คดีที่มีข้อพิพาท คือคดีที่มีคู่ความเป็นสองฝ่าย โจทก์ฝ่ายหนึ่งและจำเลยอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของตนตามกฎหมายแพ่ง ตามมาตรา 55 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฝ่ายโจทก์เป็นฝ่ายฟ้องเป็นคดีขึ้นสู่ศาล ขอให้เรียกจำเลยมาพิจารณา ศาลจึงดำเนินการพิจารณาและพิพากษาชี้ขาดข้อพิพาทนี้ให้เสร็จสิ้นไป

คดีไม่มีข้อพิพาท คือ คดีแพ่งสามัญที่ขึ้นสู่ศาลโดยมีผู้ร้องฝ่ายเดียวยื่นคำร้องขอต่อศาล เนื่องจากบุคคลนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องใช้สิทธิทางศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55 เพื่อขอให้ศาลทำอย่างหนึ่งอย่างใด หรือสั่งอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น คดีร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก คดีร้องขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงกรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์ คดีร้องขอให้ศาลสั่งว่าบุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ เป็นต้น

วิธีดำเนินคดีมีข้อพิพาท โจทก์ต้องเริ่มต้นคดีโดยการยื่นคำฟ้องต่อศาล เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำฟ้องแล้ว ศาลจะออกหมายส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลย เพื่อแก้คดีภายในกำหนด 7 วันนับแต่วันที่ยื่นคำฟ้อง โดยโจทก์ต้องร้องขอต่อเจ้าหน้าที่เพื่อให้ส่งหมายตามมาตรา 173 วรรคหนึ่ง และเมื่อได้ส่งหมายเรียกและคำฟ้องให้จำเลยแล้ว ให้จำเลยทำคำให้การแก้คดีตามมาตรา 177 วรรคหนึ่งด้วย

การพิจารณาและการสืบพยาน ในคดีมีข้อพิพาทนั้น ศาลต้องทำการชี้สองสถาน โดยแจ้งกำหนดวันชี้สองสถานให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 15 วัน เพื่อกำหนดประเด็นข้อพิพาทและทำการสืบพยานกันต่อไป ในกรณีที่ไม่มี การชี้สองสถาน ศาลต้องมีคำสั่งชี้สองสถานและกำหนดวันสืบพยานถ้าหากมี ซึ่งการสืบพยานนั้น ศาลไทยได้ใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดี ดังนั้นคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดเพื่อสนับสนุน

คำคู่ความของตน หน้าที่น่าสืบข้อเท็จจริงนั้นย่อมตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง ตามมาตรา 84 ในส่วนของพยานหลักฐาน ถ้าคู่ความทั้งสองที่ต้องการยื่นพยานหลักฐานใดต่อศาล จะต้องยื่นบัญชีระบุพยานล่วงหน้าก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วัน

ในส่วนของกรอุทธรณ์หรือฎีกานั้น ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลได้ ตามบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์และฎีกา

ค่าธรรมเนียมศาล หากเป็นคดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ต้องเสียค่าขึ้นศาล ตามตาราง 1 ข้อ 1 ทั่วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คืออัตราสองบาทห้าสิบสตางค์ต่อทุกหนึ่งร้อยบาท แต่ไม่เกินสองแสนบาท แต่ถ้าหากเป็นคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ต้องเสียค่าขึ้นศาลตามตาราง 1 ข้อ 2 (ก) คือ เสียค่าขึ้นศาลในอัตรา 200 บาท

วิธีดำเนินคดีไม่มีข้อพิพาท การดำเนินคดีไม่มีข้อพิพาทนั้นต้องปฏิบัติตามมาตรา 188 ดังนี้

การเริ่มคดีต้องทำเป็นคำร้องขอ มาตรา 188 (1) “ให้เริ่มคดีโดยยื่นคำร้องขอต่อศาล” “คำร้องขอ” เป็นคำฟ้องตามมาตรา 1 (3) ซึ่งมีมาตรา 171 บัญญัติว่า คดีที่จะเสนอปัญหาต่อศาลชั้นต้นเพื่อชี้ขาดตัดสิน โดยทำเป็นคำร้องขอก็ได้ นั้น ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของโจทก์และจำเลย และวิธีพิจารณาที่ต่อจากการยื่นคำฟ้องมาใช้บังคับโดยอนุโลม “คำร้องขอ” จึงมีลักษณะคล้ายกับคำฟ้อง ต่างกันเพียงว่า “คำร้องขอ” เป็นคดีที่มีคู่ความฝ่ายเดียว การเขียนก็ใช้แบบพิมพ์คำร้อง ไม่ใช่แบบพิมพ์คำฟ้องธรรมดา ถ้าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประสงค์จะคัดค้าน จะต้องยื่นเป็น “คำร้อง” คือ ใช้แบบพิมพ์คำร้อง โดยยื่นก่อนวันนัดไต่สวน หรืออย่างช้าในวันนัด

ผู้ร้องไม่มาศาลในวันนัด เมื่อถึงวันกำหนดนัดไต่สวนคำร้อง ถ้าผู้ร้องไม่มาศาลวันนัด ศาลก็ต้องจำหน่ายคดีตามมาตรา 132 (1) เพราะถือว่าการเสนอคดีไม่มีข้อพิพาทเช่นนี้เป็นฟ้องตามมาตรา 1 (3), 171 เมื่อผู้ร้องเพิกเฉยไม่ดำเนินคดีตามวันที่ศาลกำหนดไว้ ย่อมเป็นการทิ้งฟ้องตามมาตรา 174 (2)

กระบวนการพิจารณาในกรณีที่มีผู้คัดค้าน แยกพิจารณาได้ดังนี้

1. ผู้คัดค้านไม่มีสิทธิคัดค้าน ผู้ที่มีสิทธิคัดค้านได้จะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสีย ถ้าไม่เป็นผู้ที่มีส่วนได้เสีย ศาลอาจต้องยกคำร้องได้

2. ผู้คัดค้านมีสิทธิคัดค้าน เมื่อผู้คัดค้านที่มีสิทธิคัดค้านและได้คัดค้านเข้ามาในคดีแล้ว การดำเนินกระบวนการพิจารณาแยกได้เป็น 2 กรณี คือ

(1) การดำเนินคดีอย่างคดีมีข้อพิพาท มาตรา 188 (4) ตอนต้นบัญญัติว่า “ถ้าบุคคลอื่นใดนอกจากคู่ความที่ได้ยื่นฟ้องคดีอันไม่มีข้อพิพาท ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีโดยตรงหรือโดยอ้อม ให้ถือว่าบุคคลเช่นว่ามานี้เป็นคู่ความ และให้ดำเนินคดีไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยคดีอันมีข้อพิพาท” กล่าวคือ เมื่อบุคคลผู้มีส่วนได้เสียร้องคัดค้านเข้ามาแล้ว ให้ถือว่าบุคคลนั้นเป็นคู่ความและให้ดำเนินคดีไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยคดีมีข้อพิพาทนั้น

(2) การดำเนินคดีต่อไปอย่างคดีไม่มีข้อพิพาท ตามเดิม มาตรา 188 (4) ตอนท้ายบัญญัติว่า “แต่ในคดีที่ยื่นคำร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คำอนุญาตที่ผู้แทนโดยชอบธรรมได้ปฏิเสธเสีย หรือให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถอนคืนคำอนุญาตอันได้ให้ไว้แก่ผู้ไร้ความสามารถนั้น ให้ถือว่าเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท แม้ถึงว่าผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้ไร้ความสามารถนั้นจะได้มาศาล และแสดงข้อคัดค้านในการให้คำอนุญาตหรือถอนคืนคำอนุญาตเช่นว่านั้น” กล่าวคือ คดีไม่มีข้อพิพาทแม้มีผู้คัดค้านเข้ามา กฎหมายยังให้ถือว่าเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท ซึ่งเป็นข้อยกเว้นในมาตรา 188 (4) ได้แก่

ก. คดีที่ยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คำอนุญาตที่ผู้แทนโดยชอบธรรมปฏิเสธ เช่น ผู้เยาว์อาจร้องขอต่อศาลให้อนุญาตให้ทำการการค้าที่ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่อนุญาต แม้ผู้แทนโดยชอบธรรมคัดค้าน กฎหมายให้ถือว่าเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท

ข. คดีที่ยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถอนคืนคำอนุญาตอันได้ให้ไว้แก่ผู้ไร้ความสามารถ เช่น ผู้แทนโดยชอบธรรมมาร้องต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งถอนคืนการอนุญาตให้ผู้เยาว์ทำการค้า แม้ผู้ไร้ความสามารถมาศาลและยื่นคำคัดค้าน ก็ต้องถือว่าเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท

การไต่สวนและการทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ในการไต่สวน ผู้ร้องต้องระบุนำพยานและนำพยานของตนเข้าสืบ แต่ศาลก็ยังมีอำนาจเรียกพยานมาสืบได้เองตามที่เห็นจำเป็นและวินิจฉัยชี้ขาดไปตามที่

เห็นสมควรและตามความยุติธรรม ตามมาตรา 188 (2) การที่มาตรา 188 (2) บัญญัติให้อำนาจศาลไว้ ทำให้เห็นว่าในการพิจารณาคดีไม่มีข้อพิพาท ศาลจะต้องระมัดระวัง เพราะไม่มีคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่จะระมัดระวังผลประโยชน์แห่งตามยุติธรรม แม้พยานหลักฐานนั้นจะไม่เกี่ยวกับประเด็นแห่งคดี ถ้าศาลเห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม มาตรา 188 (2) แตกต่างกับ มาตรา 86 วรรคสาม ซึ่งพยานที่ศาลเรียกมาจะต้องเกี่ยวกับประเด็นในคดีในการวินิจฉัยชี้ขาด

(2) วิธีพิจารณาวิสามัญในศาลชั้นต้น

จุดประสงค์หลักของวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นมีอยู่ว่า กระบวนการทางแพ่งเป็นเครื่องมือหรือวิธีการเยียวยาแก้ไขความเสียหายหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการที่เอกชนมีความสัมพันธ์กันทางแพ่ง โดยศาลจะเป็นผู้นำหลักกฎหมายสารบัญญัติที่กำหนดกฎเกณฑ์ใช้บังคับกับคนทุกคนในสังคมมาปรับใช้กับคดีแพ่งแต่ละคดี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มีจุดประสงค์เพื่อให้สิทธิต่างๆในทางแพ่งสามารถใช้บังคับเป็นรูปธรรมได้ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนสิทธิดังกล่าว การที่จะสามารถบรรลุจุดประสงค์ดังกล่าวได้นั้น กระบวนการพิจารณาจะต้องมีลักษณะเป็นกระบวนการพิจารณาที่ดีและมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ เป็นกระบวนการพิจารณาที่มีความยุติธรรมและรวดเร็ว ซึ่งลักษณะทั้งสองประการนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการพิจารณาในศาลโดยทั่วไป¹⁵

ในสมัยก่อนกระบวนการพิจารณาของประเทศต่างๆ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องความยุติธรรมมากกว่าความรวดเร็วของกระบวนการ โดยเหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งอาจเป็นเพราะในสมัยก่อนคดีที่มาสู่ศาลยังมีปริมาณไม่มากนัก แต่ในสมัยปัจจุบันนี้สังคมได้พัฒนาไปในลักษณะที่ซับซ้อนมากขึ้น เกิดความสัมพันธ์ในทางแพ่งมากขึ้น จึงทำให้มีคดีขึ้นมาสู่ศาลมากขึ้นตามไปด้วย ปัญหาเรื่องคดีล้นศาลและการพิจารณาคดีล่าช้าจึงอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาอันดับต้นๆ ของกระบวนการยุติธรรมของทุกๆ ประเทศเลยก็ว่าได้ ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ ในส่วนของกระบวนการยุติธรรมเองสามารถกระทำได้ 2 วิธีใหญ่ๆ¹⁶

วิธีแรก ได้แก่ การปรับปรุงแก้ไขตัวองค์กรของกระบวนการยุติธรรม

¹⁵ สิริพันธ์ พลรบ และวรรณชัย บุญบำรุง. (2542, กันยายน). “การเร่งรัดวิธีพิจารณาคดีในสารเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากกับหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 29, ฉบับที่ 3. หน้า 427.

¹⁶ แหล่งเดิม. หน้า 428.

ซึ่งได้แก่ศาลและกระทรวงยุติธรรม ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นส่วนใหญ่ก็เนื่องมาจากมีความไม่สมดุลกันระหว่างปริมาณคดีที่มาสู่ศาลกับจำนวนบุคลากร และอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องมือรวมทั้งปัญหาเรื่องการจัดองค์กรและการบริหารจัดการในกระทรวงยุติธรรม

วิธีที่สอง ได้แก่ การปรับปรุงแก้ไขขั้นตอนกระบวนการพิจารณาต่างๆ ในศาล หากกฎเกณฑ์ต่างๆที่กำหนดไว้ไม่สอดคล้องกับสภาพของสังคมหรือไม่มีประสิทธิภาพแล้ว ก็จะส่งผลทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณา และยังอาจเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ความที่ไม่สุจริตหาทางหลีกเลี่ยงหรือบิดเบือนการใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาเพื่อให้ได้เปรียบคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือเพื่อประวิงคดีได้ และกระบวนการพิจารณาที่ล่าช้าหรือซับซ้อนยังอาจส่งผลทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมแก่คู่ความได้ จึงมีคำกล่าวกันว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือความไม่ยุติธรรม” นอกจากนี้กระบวนการพิจารณาที่มีลักษณะซับซ้อนหรือล่าช้านี้ยังส่งผลต่อเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความซึ่งต้องสูงตามไปด้วย อันจะทำให้เป็นอุปสรรคต่อประชาชนที่ต้องการจะพึ่งพากระบวนการยุติธรรม

กระบวนการพิจารณาที่ล่าช้านั้น นอกจากจะมีสาเหตุจากหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาต่างๆที่กำหนดไว้ในกฎหมายแล้ว ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นสาเหตุหลักคือ ตัวบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา คู่ความ หรือทนายความ เพราะแม้กฎหมายจะกำหนดให้อำนาจศาลมากเพียงใดก็ตาม ถ้าศาลไม่สนใจเร่งรัดการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยปล่อยให้เป็นที่ของคู่ความที่จะริเริ่มดำเนินกระบวนการพิจารณาแต่ฝ่ายเดียวหรือปล่อยให้ดำเนินกระบวนการพิจารณากันอย่างอิสระเต็มที่โดยไม่ควบคุมแล้วหลักเกณฑ์หรือมาตรการต่างๆที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับเป็นเครื่องมือศาลก็แทบจะไร้ความหมาย เช่นเดียวกันถ้าคู่ความไม่ให้ความร่วมมือต่อศาลในการช่วยกันดำเนินกระบวนการพิจารณาแล้ว ก็จะมีการพยายามที่จะใช้วิธีพิจารณาเป็นเครื่องมือประวิงคดีหรือแม้กระทั่งเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนชนะ

จากปัญหาและอุปสรรคต่างๆดังกล่าว หลายประเทศจึงพยายามที่จะกำหนดมาตรการต่างๆเพื่อให้กระบวนการพิจารณาง่ายขึ้นหรือรวดเร็วขึ้นเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพและเป็นหลักประกันต่อความยุติธรรมได้สำหรับประเทศไทยนั้นได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมวิธีพิจารณาวิสามัญในศาลชั้นต้นในส่วนของวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ โดยจุดมุ่งหมายหลักเพื่อให้การพิจารณาคดีมโนสาเร่เป็นไปโดยเรียบง่าย รวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่ายยิ่งขึ้นโดยคำนึงถึงจำนวนทุนทรัพย์ในคดีที่พิพาทและสำหรับรูปแบบของวิธีพิจารณาความนั้นได้นำหลักการมาจากวิธีพิจารณาคดีเล็กน้อย

(Small Claim) ของกลุ่มประเทศ Common Law¹⁷ อย่างไรก็ตามการนำหลักการของต่างประเทศมาแก้ไขเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความแพ่งนี้เป็นเพียงการนำหลักการสำคัญซึ่งเป็นลักษณะร่วมของวิธีพิจารณาคดีเล็กน้อยของแต่ละประเทศมาใช้เท่านั้น ที่สำคัญคือหลักการฟ้องคดีโดยเรียบง่ายเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมาใช้สิทธิทางศาลด้วยตนเองและเพิ่มบทบาทให้กับศาล (เจ้าหน้าที่ศาล) เข้ามาช่วยเหลือในการทำคำฟ้อง การเน้นระบบไต่สวนก่อนการพิจารณาคดี การกำหนดบทบาทให้ศาลเป็นผู้ไต่สวนข้อเท็จจริง การใช้วิธีพิจารณาแบบไม่เป็นทางการและการผ่อนคลายหลักการรับฟังพยานหลักฐาน การดำเนินคดีโดยเร็ว และการลดค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดี

ก. วิธีพิจารณาคดีมโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยาก

ก่อนอื่นต้องทราบก่อนว่า “คดีมโนสาร่” หมายถึงอะไร ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความหมายของคำว่า “มโนสาร่” ว่า “น.เรื่องเบ็ดเตล็ดคหยมหยม เช่น เรื่องมโนสาร่, เรียกคดีอันมีทุนทรัพย์หรือค่าเช่าจำนวนเล็กน้อย ซึ่งไม่เกินจำนวนที่กำหนดในกฎหมายว่า คดีมโนสาร่”

โดยบทบัญญัติของการดำเนินคดีมโนสาร่นี้จะบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตั้งแต่มาตรา 189-196 มีสาระสำคัญดังนี้

(1) การเริ่มต้นคดี

ตามมาตรา 190 ทวิ ได้กำหนดบังคับให้ศาลต้องใช้วิธีพิจารณาคดีมโนสาร่กับคดีมโนสาร่อย่างเคร่งครัด ซึ่งแต่เดิมศาลสามารถใช้ดุลยพินิจไม่นำวิธีพิจารณาคดีมโนสาร่มาใช้กับคดีมโนสาร่

ศาลมีบทบาทเพิ่มขึ้นในการช่วยเหลือประชาชนในการฟ้องคดี โดยศาลจะช่วยเหลือโจทก์ในการบันทึกคำฟ้องด้วยวาจา และยังสามารถเข้าไปช่วยแก้ไขข้อบกพร่องอันเกิดจากความไม่สันทัดในการดำเนินคดีโดยช่วยแก้ไขคำฟ้องที่ไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ในส่วนของจำเลยนั้น หากศาลเห็นว่าคำให้การของจำเลยไม่ถูกต้องตามมาตรา 177 วรรคสอง หรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลมีอำนาจช่วยแก้ไขคำให้การได้ การกำหนดให้ศาลสามารถช่วยเหลือคู่ความดังกล่าวได้นั้น ก็เพื่อเป็นการ

¹⁷ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย และในกลุ่มประเทศเอเชียที่รับระบบ Common Law เช่น สิงคโปร์ ฮ่องกง และมาเลเซีย.

สนับสนุนและส่งเสริมให้คู่ความสามารถดำเนินคดีในศาลด้วยตนเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งทนายความ

(2) อำนาจของศาลในการควบคุมดำเนินคดี

ศาลมีบทบาทและเขตอำนาจในการดำเนินกระบวนการพิจารณามากเมื่อเปรียบเทียบกับคดีสามัญ ทั้งนี้เพื่อให้ศาลสามารถเร่งรัดคดีให้เสร็จไปโดยรวดเร็วและเป็นธรรม

ศาลมีหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยคดีเป็นกลไกพิเศษของการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางแพ่งเพื่อให้ข้อพิพาทระหว่างคู่ความยุติลงได้โดยไม่ต้องรอให้ศาลพิพากษาคดี ซึ่งการที่คดีสามารถเสร็จสิ้นลงได้ด้วยการตกลงประนีประนอมยอมความกันของคู่ความทั้งสองฝ่ายนั้น ย่อมเกิดประโยชน์มากกว่ามีคำพิพากษาของศาล เพราะการที่ศาลมีคำพิพากษาอาจจะมีผลทำให้เฉพาะคู่ความฝ่ายที่ชนะคดีเท่านั้นที่พอใจในผลของคำพิพากษา นอกจากนี้แม้ทำให้ประเด็นข้อพิพาทยุติลงแต่ความรู้สึกขัดแย้งกันระหว่างคู่ความยังคงมีอยู่ต่อไป หากคู่กรณีพิพาทกันในคดีที่เกี่ยวกับการพาณิชย์ การติดต่อทำการค้ากันในโอกาสต่อไปก็อาจจะไม่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้คดีเสร็จไปจากศาลด้วยความรวดเร็วเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายของคู่ความอีกด้วย

(3) อำนาจในการควบคุมและกำหนดระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

กำหนดระยะเวลาในกระบวนการพิจารณานั้น อาจเป็นระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดไว้ให้ศาลหรือคู่ความดำเนินการใดๆ หรืออาจจะเป็นระยะเวลาตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดให้คู่ความดำเนินการใดๆ ซึ่งระยะเวลาต่างๆ เหล่านี้ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วหรือเป็นการป้องกันไม่ให้คู่ความประวิงคดีได้ ในคดีสามัญเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลยพินิจขยายหรือย่นระยะเวลาได้ ตามมาตรา 23 แต่สำหรับคดีในสาระนั้น มาตรา 190 ตรีได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจในเรื่องนี้อย่างกว้างขวางขึ้นในกรณีที่ศาลมีคำสั่งก่อนสิ้นระยะเวลา โดยสามารถมีคำสั่งได้ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมโดยไม่ต้องมีพฤติการณ์พิเศษเหมือนอย่างคดีสามัญ

(4) บทบาทของศาลในการเร่งรัดการดำเนินคดี

อย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าจุดประสงค์หลักประการหนึ่งของวิธีพิจารณาคดีมโนสาระนั้น ก็เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ดังนั้นกฎหมายจึงได้กำหนดให้ศาลต้องกำหนดวันนัดพิจารณาทันทีและต้องนัดพิจารณาโดยเร่งด่วน โดยให้ออกหมายเรียกไปยังจำเลยให้มาศาลเพื่อทำการไกล่เกลี่ย ให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน และให้ศาลต้องนั่งพิจารณาค่อเนื่องกันไปโดยไม่ต้องเลื่อนคดี เว้นแต่มีเหตุจำเป็น ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินคดีสามัญที่กว่าจะกำหนดวันนัดพิจารณาได้ต้องผ่านกระบวนการมากมาย แต่คดีมโนสาร่นี้จะรวบรัดขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาในส่วนนี้ให้ง่ายและกระชับขึ้น ตลอดจนกำหนดบทบัญญัติว่าด้วยการขาดนัดพิจารณาของโจทก์และจำเลยเป็นการเฉพาะ กล่าวคือเพียงแต่จำเลยไม่ยอมให้การในวันนัดพิจารณา กฎหมายก็ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ และให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปทันที โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องมีคำขอให้ศาลมีคำสั่ง¹⁸ และกำหนดระยะเวลาให้ถูกหนีตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษาในระยะเวลาอันสั้นกว่าในคดีสามัญ

(5) บทบาทของศาลในส่วนเนื้อหาของสาระของคดี

ตามหลักการของวิธีพิจารณาคดีมโนสาระมีเจตนารมณ์ที่จะให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในคดีเล็กๆน้อยๆสามารถดำเนินคดีในศาลตามลำพังตนเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีทนายความ จึงได้มีวิธีการสืบพยานค้นหาความจริงในศาลให้เรียบง่ายไม่เป็นทางการและให้ศาลมีบทบาทควบคุมดำเนินการไต่สวนค้นหาความจริงมากกว่าที่จะให้เป็นภาระหน้าที่ของตัวความเป็นหลักเหมือนอย่างในกระบวนการพิจารณาคดีสามัญ เช่น แทนที่คู่ความจะต้องมีหน้าที่ยื่นบัญชีระบุพยาน ก็ได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของศาลที่จะสอบถามคู่ความทุกฝ่ายว่าประสงค์จะอ้างอิงพยานหลักฐานใดแล้วก็ทำการบันทึกไว้ หรือจะสั่งให้คู่ความจัดทำบัญชีระบุพยานยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาตามที่เห็นสมควรก็ได้ และหากศาลเห็นว่าพยานหลักฐานที่คู่ความได้แสดงความจำนงประสงค์จะอ้างอิงไว้ดังกล่าว ไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ความจริงได้ ก็ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร แต่ทั้งนี้ศาลต้องทำเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเท่านั้น นอกจากนี้วิธีการสืบพยานในศาลก็ยังแตกต่างจากวิธีพิจารณาคดีสามัญ โดยกำหนดให้

¹⁸ ธานีศ เกศวพิทักษ์. (2542, 18 สิงหาคม). "วิธีพิจารณาคดีมโนสาระและคดีไม่มีข้อยุ่งยากที่แก้ไขใหม่: บทบาทของศาลที่จ้องเปลี่ยนแปลง" เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง มีอะไรใหม่ในวิ.แพ่ง (คดีมโนสาระ). ที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศาลเป็นผู้ซักถามพยานก่อน เสร็จแล้วจึงให้ทนายความซักถามเพิ่มเติมได้ และยังให้อำนาจศาลซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดี แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม จากหลักการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าในวิธีพิจารณาคดีโมเสเร้นั้น กฎหมายให้ความสำคัญแก่ศาลในการมีบทบาทค้นหาความจริงเป็นหลัก ซึ่งมีลักษณะค่อนข้างไปทางระบบไต่สวนค่อนข้างมาก

วิธีพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก

คดีไม่มีข้อยุ่งยากนี้เป็นคดีสามัญไม่ใช่คดีโมเสเร้น แต่เนื่องจากเป็นคดีที่ไม่มีประเด็นยุ่งยากซับซ้อน จึงได้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบรวบรัดโดยอาศัยวิธีพิจารณาคดีโมเสเร้น ย่อมทำให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็ว

บทบัญญัติเกี่ยวกับคดีไม่มีข้อยุ่งยากนี้มีเพียงมาตราเดียวคือ มาตรา 196 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นมาตราสุดท้ายของส่วนที่ 1 ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีโมเสเร้น ที่ให้ศาลมีอำนาจที่จะนำวิธีพิจารณาคดีโมเสเร้นมาใช้บังคับได้

ตามมาตรา 196 วรรคหนึ่งอาจแบ่งคดีไม่มีข้อยุ่งยากได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. คดีซึ่งโจทก์ฟ้องขอให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามตัวเงินซึ่งการรับรองหรือการชำระเงินตามตัวเงินนั้นได้ถูกปฏิเสธ
2. คดีซึ่งโจทก์ฟ้องขอให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามสัญญาเป็นหนังสือซึ่งปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นสัญญาอันแท้จริงมีความสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมาย รายละเอียดดังนี้

คดีที่จะพิจารณาเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากได้นั้นต้องเป็นคดีสามัญ เพราะถ้าเป็นคดีโมเสเร้นแล้วก็ต้องอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีโมเสเร้น การฟ้องให้รับผิดชอบตามตัวเงิน ตามข้อ 1. ต้องเป็นการฟ้องขอให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนและขอเฉพาะให้ชำระเงินเท่านั้น ไม่ใช่ขออย่างอื่นด้วย ถ้าขออย่างอื่นด้วย แม้ศาลจะเห็นว่า เป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ก็ต้องพิจารณาเป็นคดีสามัญธรรมดา แต่ถ้าขอเฉพาะให้ชำระเงินเท่านั้นแล้ว แม้จำนวนเงินที่เรียกร้องจะมากเพียงใด ก็อาจเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากได้

ที่ว่า “เงินจำนวนแน่นอน” หมายความว่าจำนวนเงินอันอาจคำนวณกัน
ได้แน่นอน จำนวนเงินตามตัวเงินย่อมเป็นจำนวนที่แน่นอน แม้โจทก์จะขอให้ชำระดอกเบี้ยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 968 (2) รวมมาด้วย ก็เรียกว่าเงิน
จำนวนแน่นอนแล้ว และยังถือว่าเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากอยู่นั่นเอง

การฟ้องให้ชำระเงินตามตัวเงินนี้ก็ยังคงจำกัเฉพาะว่าต้องเนื่องมาจากตัว
เงินถูกปฏิเสธการรับรองหรือการใช้เงินเท่านั้นด้วย แสดงว่าต้องมีการยื่นตัวเงินให้ผู้จ่าย
รับรองการใช้เงินตามตัวเงินแล้ว

คดีตามข้อ 2. เป็นเรื่องสัญญา ซึ่งอาจเป็นสัญญาต่างตอบแทนที่ไม่มี
ชื่อ หรือเป็นเอกเทศสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ก็ได้ และ
ต้องเป็นสัญญาที่ทำไว้เป็นหนังสือ (ไม่หมายความว่าต้องเป็นสัญญาที่กฎหมายบังคับให้
ทำเป็นหนังสือ) ทั้งนี้เพราะกฎหมายต้องการให้เป็นสัญญาที่แน่นอน เนื่องจากหนังสือ
เป็นพยานเอกสารซึ่งเป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนัก ศาลมักจะเชื่อฟังตามหนังสือสัญญา
นั้นยิ่งกว่าพยานบุคคล ซึ่งหากโจทก์ฟ้องโดยมีหนังสือสัญญาเป็นพยานหลักฐาน ก็ย่อม
ทำให้คดีนั้นวินิจฉัยได้โดยง่าย จึงอาจรวบรัดไม่ต้องสืบพยานบุคคลก็ได้

หลักเกณฑ์ที่ศาลจะดำเนินการพิจารณาเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก

โจทก์ต้องยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องพร้อมคำฟ้องต่อศาลขอให้ศาล
พิจารณาคดีนั้นโดยรวบรัด อย่างไรก็ตามถ้าศาลเห็นว่าคดีนั้นปรากฏในเบื้องต้นเป็นคดี
ไม่มีข้อยุ่งยาก ไม่ว่าโจทก์จะได้ยื่นคำขอหรือไม่ก็ตาม ก็ให้ศาลมีคำสั่งรับฟ้องและสั่ง
ด้วยว่าให้พิจารณาโดยรวบรัดแบบคดีไม่มีข้อยุ่งยากโดยนำบทบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณา
คดี민โนสาร่า เว้นแต่มาตรา 190 จัตวา มาใช้บังคับแก่คดี

เมื่อศาลมีคำสั่งรับฟ้องและสั่งให้พิจารณาคดีโดยรวบรัดแล้ว ศาลต้อง
สั่งให้ออกหมายเรียกไปยังจำเลย แสดงจำนวนเงินที่เรียกร้องและเหตุแห่งการเรียกร้อง
และให้จำเลยมาศาล และให้การวันหนึ่งวันใดตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด โดยต้องมีให้
เป็นการเสียหายต่อการสูคดี

เมื่อถึงวันนัดพิจารณา วันนัดพิจารณานี้ถือเป็นกระบวนการพิจารณาอันดับ
แรกที่ศาลต้องดำเนินการกระบวนการพิจารณาที่สำคัญคือ การไต่ถาม การให้การ และการสืบ
พยาน แต่ไม่มีการชี้สองสถาน

การไต่ถาม คดีไม่มีข้อยุ่งยากเป็นคดีที่มีหลักฐานเบื้องต้นที่จะ
สนับสนุนคำฟ้องของโจทก์อยู่แล้ว ดังนั้นในวันนัดพิจารณาถ้าศาลทำการไต่ถามแล้วย่อมมี

ทางทำให้คดีเสร็จไปด้วยการประนีประนอมยอมความกันได้ โดยศาลไม่ต้องทำการสอบ
คำให้การและสืบพยานแต่อย่างใด

เมื่อศาลทำการไกล่เกลี่ยแล้ว คู่ความไม่สามารถตกลงกันได้ ถ้าจำเลย
ไม่ได้ยื่นคำให้การ ให้ศาลจดคำแถลงของจำเลยไว้ในรายงานพิสดาร และถ้าศาลพิจารณา
คำแถลงและคำให้การของจำเลยแล้ว เห็นว่าคดีพอวินิจฉัยได้เนื่องจากจำเลยไม่มีเหตุที่จะ
ต่อสู้คดี ก็ให้สั่งคดีสืบพยาน คดีเป็นอันเสร็จการพิจารณา ก็ให้ศาลทำการพิพากษาคดี
นั้นไปโดยเร็ว แต่ถ้าปรากฏต่อศาลว่าจำเลยอาจมีข้อต่อสู้ ก็ให้ศาลพิจารณาคดีต่อไปโดย
ไม่ชักช้า และให้ศาลฟังพยานหลักฐานของทั้งสองฝ่ายก่อนการพิพากษาคดี การที่ต้องฟัง
พยานหลักฐานทั้งสองฝ่ายก่อนการพิพากษาคดีนั้นก็เพื่อให้โอกาสจำเลยต่อสู้คดีได้อย่าง
เต็มที่

ในกรณีที่จำเลยได้รับหมายเรียกของศาลแล้วไม่มาศาลตามกำหนดนัด
ให้ศาลมีคำสั่งว่าจำเลยขาดนัดพิจารณา แล้วให้ศาลพิจารณาคดีไปฝ่ายเดียวและมีพิพากษา
ต่อไปโดยเร็ว

ข. การพิจารณาโดยขาดนัด

การพิจารณาโดยขาดนัดนี้เป็นวิธีพิจารณาวิสามัญในศาลชั้นต้นอีกวิธี
หนึ่ง คดีที่ต้องพิจารณาโดยขาดนัดอาจเป็นทั้งคดีสามัญและคดีมโนสาร แต่มีได้แต่
เฉพาะในศาลชั้นต้นเท่านั้น

คดีที่ต้องพิจารณาโดยขาดนัดคือ คดีที่คู่ความมาศาลฝ่ายเดียว คู่ความ
อีกฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลหรือไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณาตามกำหนด ซึ่งถือว่าเป็นฝ่ายที่ขาดนัด

การพิจารณาโดยขาดนัดแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1. การขาดนัดยื่นคำให้การ คือ จำเลยไม่ได้ยื่นคำให้การต่อศาล ศาล
ทราบแต่คำฟ้องของโจทก์ฝ่ายเดียว
2. การขาดนัดพิจารณา คือ คดีที่มีได้มีการต่อสู้กันในชั้นพิจารณาโดย
บริบูรณ์ ศาลฟังพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายที่มีได้ขาดนัดพิจารณาเพียงฝ่ายเดียว

ค. อนุญาตตุลาการ

หมายถึงอนุญาตตุลาการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาตรา 210-222 โดยหลักแล้วการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาตตุลาการนั้นจะต้องเป็น

เรื่องที่คุณพิพาททั้งสองฝ่ายสมัครใจยินยอมให้อนุญาตตุลาการระงับข้อพิพาทระหว่างตน โดยคุณพิพาททั้งสองฝ่ายต้องตกลงกันไว้ในสัญญาตั้งแต่ต้น เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นจึงไม่ต้องนำคดีมาฟ้องต่อศาล แต่อย่างไรก็ตามแม้คดีจะเข้าสู่ศาลแล้วเพราะคุณพิพาทไม่ได้ตกลงกันให้ระงับข้อพิพาทโดยอนุญาตตุลาการไว้ล่วงหน้าก็ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 210-222 ก็ได้บัญญัติไว้ว่า คดีทั้งปวงที่อยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น คู่ความจะตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาดก็สามารถทำได้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทโดยทางเลือกอื่นว่ามีกี่วิธีและแต่ละวิธีมีขั้นตอนอย่างไรบ้าง ในส่วนต่อไปก็จะได้กล่าวถึงวิธีการพิจารณาคดีในศาลซึ่งในส่วนนี้ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะกล่าวถึงเฉพาะวิธีการพิจารณาคดีของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเท่านั้น เพราะเนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นเรื่องการจัดตั้งศาลพาณิชย์โดยในการจัดตั้งศาลนั้นมีแนวโน้มจะปรับโครงสร้างศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ และมีกระบวนการพิจารณาที่คล้ายคลึงกับศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

บทที่ 3

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

3.1 หลักการและเหตุผลในการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

ทรัพย์สินทางปัญญาโดยทั่วไปหมายถึง ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และสิทธิในเครื่องหมายการค้า มีลักษณะแตกต่างจากทรัพย์สินโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นผลงานที่เกิดจากสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ เวลา และค่าใช้จ่ายมาก ในการที่จะสร้างสรรค์ผลงานจนประสบผลสำเร็จ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดังนั้นเมื่อมีการกระทำละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาทั้งในทางแพ่งและทางอาญา คุณสมบัติของทรัพย์สินทางปัญญาก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้ที่ไม่เข้าใจ คดีพิพาทเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาเป็นปัญหาที่ยุ่งยาก สลับซับซ้อน เป็นการยากที่จะให้ผู้พิพากษาประจำศาลต่างๆมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในกฎหมายพิเศษนี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีการพัฒนาทางเทคโนโลยีสูงขึ้น ทำให้มีการละเมิดต่อทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบที่ซับซ้อนมากขึ้น วิธีพิจารณาคดีจำเป็นต้องมีความสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม สามารถที่จะให้ความคุ้มครอง และเยียวยาแก่เจ้าของทรัพย์สินได้อย่างถูกต้องและทันทั่วถึง

นอกจากนี้ประเทศต่างๆทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม มีการเชื่อมโยงทางการค้า การลงทุน การเงิน การท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงของระบบโลก ทำให้โครงสร้างทางการค้าภายในประเทศเปลี่ยนแปลง มีการลงทุนค้าขายกับต่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของธุรกิจ ผู้พิพากษาที่รับผิดชอบเกี่ยวกับคดีพิพาททางการค้าระหว่างประเทศ จึงจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศและวิวัฒนาการทางโลกที่เปลี่ยนแปลงไป วิธีพิจารณาคดีก็จำเป็นต้องมีความสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม และเหมาะสม

การให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและข้อพิพาททางการค้าระหว่างประเทศที่ถูกต้องเหมาะสม และเพียงพอ นั้น จะเป็นการจูงให้มีการสร้างสรรค์งานใหม่ขึ้น อีกทั้งเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในต่างประเทศก็ล้าที่จะนำวิทยาการใหม่ๆมาปฏิบัติในประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากต่างประเทศ และทำการ

ติดต่อดำขายกับประเทศไทย อันจะเป็นการอำนวยความสะดวกแก่คู่กรณี และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ

3.2 หลักเกณฑ์ทั่วไปในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่สำคัญมี 2 ประการคือ

1. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ประสงค์จะให้คู่ความแพ่งชนะกันในเนื้อหาแห่งคดียิ่งกว่าแพ่งชนะกันในปัญหาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความ
2. คู่ความอาจตกลงกันขอให้ศาลดำเนินกระบวนการไปตามที่คู่ความตกลงกันได้ 2 ประการ

หลักเกณฑ์ทั่วไปประการที่ 1 ปรากฏในข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 3 ดังนี้

“เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วและเที่ยงธรรม ศาลอาจสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบหรือผิดหลงทำการแก้ไขให้ถูกต้องได้ภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เว้นแต่ข้อที่ผิดระเบียบหรือผิดหลงนั้นจะเกิดจากความจงใจหรือละเลยเพิกเฉยของคู่ความฝ่ายนั้น อันเป็นการเอาเปรียบคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง”

การที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางไม่ถือเอาการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบหรือผิดหลงมาเป็นข้อแพ่งชนะในคดี และให้โอกาสคู่ความทำการแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนดได้นั้น เพราะการดำเนินกระบวนการพิจารณาส่วนใหญ่ทนายความเป็นผู้ดำเนินการ หากศาลเคร่งครัดในวิธีพิจารณาข่มขู่ทำให้ตัวความได้รับความเสียหาย หรือแม้แต่กรณีที่ตัวความเป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาอาจเกิดข้อผิดหลงหรือกระทำผิดระเบียบไปโดยมิได้ตั้งใจ หรือเพราะขาดความรู้ความเข้าใจไปบ้าง ศาลจึงให้โอกาสคู่ความที่จะได้แก้ไขเสียให้ถูกต้อง อย่างไรก็ตามหากข้อที่ผิดระเบียบหรือผิดหลงนั้นเกิดจากความจงใจหรือละเลยเพิกเฉยของคู่ความฝ่ายนั้น อันเป็นการเอาเปรียบคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก็เป็นเรื่องที่เราเห็นได้ชัดว่า ศาลไม่ควรให้โอกาสคู่ความฝ่ายนั้นแก้ไขเพราะเป็นความผิดของคู่ความฝ่ายนั้นเอง ทั้งนี้ถือไม่ได้ว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตอีกด้วย

หลักเกณฑ์ทั่วไปประการที่ 2 ปรากฏในข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 4 ดังนี้

“คู่ความอาจตกลงกันยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามที่คู่ความตกลงกัน ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วและเที่ยงธรรม จะอนุญาตตามคำร้องนั้นก็ได้ เว้นแต่การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่คู่ความร้องขอเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น วัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศก็เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม การที่กฎหมายกำหนดให้คู่ความสามารถตกลงกันขอให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาตามที่คู่ความตกลงกัน ได้ก็เป็นทางหนึ่งที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ หากคู่ความตกลงกันขอให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เรียบง่ายประหยัดค่าใช้จ่าย เวลา และสะดวกแก่คู่ความทุกฝ่าย โดยไม่เป็นกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศก็ชอบที่จะสนับสนุนคู่ความทุกฝ่ายและอนุญาตตามที่คู่ความ

3.3 วิธีพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 และข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

3.3.1 อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี

มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 บัญญัติให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังต่อไปนี้

(1) คดีอาญาที่เกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตร

ก. คดีอาญาที่เกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าหมายถึง คดีที่เกี่ยวกับความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2539 ได้แก่ความผิดฐานแสดงข้อความอันเป็นเท็จเกี่ยวกับการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมแก่นายทะเบียนหรือคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าตามมาตรา 107 เป็นต้น

ข. คดีอาญาเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ หมายถึง คดีที่เกี่ยวกับความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้แก่ ความผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์ที่กระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามมาตรา 27 - 30 และมาตรา 69 เป็นต้น

ค. คดีอาญาเกี่ยวกับสิทธิบัตร หมายถึง คดีที่เกี่ยวกับความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ได้แก่ ความผิดฐานละเมิดสิทธิบัตรการประดิษฐ์ตามมาตรา 36 และมาตรา 85 เป็นต้น

(2) คดีอาญาที่เกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 271 ถึงมาตรา 275

ความผิดตามมาตรา 271 ได้แก่ ความผิดฐานขายโดยหลอกลวงด้วยประการใดๆ ให้ผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพ หรือปริมาณแห่งของนั้นอันเป็นเท็จ

ความผิดตามมาตรา 272 (1) ได้แก่ ความผิดฐานเอาชื่อ รูป รอยประดิษฐ์หรือข้อความใดๆ ในการประกอบการค้าของผู้อื่นมาใช้หรือทำให้ปรากฏที่สินค้า หีบห่อ วัตถุที่ใช้หุ้มห่อ แจ้งความรายการแสดงราคา จดหมายเกี่ยวกับการค้าหรือสิ่งอื่นทำนองเดียวกัน เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้อื่น

ความผิดตามมาตรา 273 ได้แก่ ความผิดฐานปลอมเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นซึ่งได้จดทะเบียนไว้แล้วไม่ว่าจะได้จดทะเบียนภายในหรือนอกราชอาณาจักร

ความผิดตามมาตรา 274 ได้แก่ ความผิดฐานเลียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นซึ่งได้จดทะเบียนไว้แล้วไม่ว่าจะได้จดทะเบียนภายในหรือนอกราชอาณาจักรเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นนั้น เป็นต้น

(3) คดีแพ่งเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และคดีพิพาทตามสัญญาถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ

ก. คดีแพ่งที่เกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 เช่น คดีที่เจ้าของเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง หรือเครื่องหมายร่วมที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วในราชอาณาจักรอาจฟ้องผู้ละเมิดสิทธิของตนในเครื่องหมายดังกล่าว โดยห้ามมิให้ใช้เครื่องหมายของตนและเรียกค่าสินไหมทดแทนตามสิทธิที่มีอยู่ในมาตรา 44 เป็นต้น

ข. คดีแพ่งเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เช่น คดีที่เจ้าของลิขสิทธิ์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้กระทำการละเมิดลิขสิทธิ์ไม่ว่าจะเป็นการกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์หรือกระทำแก่งานที่สร้างขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ คดีที่นักแสดงฟ้องเรียก

ค่าเสียหายจากผู้ละเมิดสิทธิของนักแสดง และคดีพิพาทกันตามสัญญาโอนหรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในลิขสิทธิ์ เป็นต้น

ค. คดีแพ่งเกี่ยวกับสิทธิบัตร ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 เช่น คดีที่ผู้ทรงสิทธิบัตรการประดิษฐ์หรือสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์หรืออนุสิทธิบัตรการประดิษฐ์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้กระทำการละเมิดสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร คดีที่พิพาทกันตามสัญญาโอนหรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร และคดีที่ผู้มีส่วนได้เสียฟ้องขอให้เพิกถอนสิทธิบัตรการประดิษฐ์หรือสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์หรืออนุสิทธิบัตรการประดิษฐ์ เป็นต้น

ง. คดีพิพาทกันตามสัญญาถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ได้แก่ สัญญาถ่ายทอดโน้วฮาว (know-how) และสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอื่น นอกจากสิทธิในเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตร เช่น สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในการออกแบบวงจรรวม เป็นต้น

(4) คดีแพ่งอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 271 ถึงมาตรา 275

ได้แก่ คดีที่โจทก์ซึ่งต้องเสียหายฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลผู้จงใจกระทำการอันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 ถึงมาตรา 275 เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหาย

(5) คดีแพ่งเกี่ยวกับการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า หรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ หรือการให้บริการระหว่างประเทศ การขนส่งระหว่างประเทศ การประกันภัยและนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง

ก. คดีแพ่งเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้านานาชาติระหว่างประเทศ เป็นคดีที่มีข้อพิพาทกันตามสัญญาซื้อขายสินค้านานาชาติระหว่างประเทศ สัญญาที่จะถือว่าเป็นสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศนั้นมีคำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาวางหลักว่า ผู้ขายสินค้าซึ่งต้องอยู่ในประเทศหนึ่งตกลงขายสินค้าให้แก่ผู้ซื้อที่อยู่ในอีกประเทศหนึ่งและมีการส่งสินค้าจากประเทศผู้ขายไปยังประเทศผู้ซื้อ กล่าวคือ มีการทำให้สินค้านั้นเคลื่อนที่จากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง

ข. คดีแพ่งเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนสินค้านานาชาติระหว่างประเทศ เป็นคดีที่พิพาทกันตามสัญญาแลกเปลี่ยนสินค้านานาชาติระหว่างประเทศ สัญญาที่จะถือว่าเป็นสัญญาแลกเปลี่ยนสินค้านานาชาติระหว่างประเทศมีหลักเกณฑ์การพิจารณาทำนองเดียวกับสัญญาซื้อขายสินค้านานาชาติระหว่างประเทศ คือ ผู้แลกเปลี่ยนสินค้าทั้งสองฝ่ายต้องอยู่ในประเทศต่างกัน และมีการส่งสินค้าที่แลกเปลี่ยน

กันจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง หรือมีการทำให้สินค้าที่แลกเปลี่ยนกันเคลื่อนที่จากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง

ค. คดีแพ่งเกี่ยวกับการซื้อขายตราสารการเงินระหว่างประเทศ เป็นคดีที่มีข้อพิพาทกันตามสัญญาซื้อขายตราสารการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งมีการส่งตราสารการเงินจากผู้ขายในประเทศหนึ่งไปยังผู้ซื้อในอีกประเทศหนึ่ง

ง. คดีแพ่งเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนตราสารการเงินระหว่างประเทศ เป็นคดีที่พิพาทกันตามสัญญาแลกเปลี่ยนตราสารการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งมีการส่งตราสารการเงินที่แลกเปลี่ยนกันจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง

จ. คดีแพ่งเกี่ยวกับการให้บริการระหว่างประเทศ เป็นคดีที่พิพาทกันตามสัญญาให้บริการระหว่างประเทศ บริการในที่นี้มีความหมายกว้าง สิ่งใดที่มีใช้สินค้าก็อาจเป็นบริการได้ทั้งสิ้น จึงรวมถึงบริการทุกประเภท แม้แต่กิจการของธนาคารก็เป็นกิจการให้บริการอย่างหนึ่ง ข้อสำคัญที่จะถือว่าเป็นสัญญาให้บริการระหว่างประเทศก็ต้องมีลักษณะทำนองเดียวกับสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศเพราะกฎหมายบัญญัติไว้ในข้อเดียวกันว่า ผู้ให้บริการตามสัญญาให้บริการระหว่างประเทศต้องอยู่ในประเทศหนึ่งและให้บริการจากประเทศนั้น ไปยังผู้รับบริการซึ่งอยู่อีกประเทศหนึ่ง

ฉ. คดีแพ่งเกี่ยวกับการขนส่งระหว่างประเทศ เป็นคดีที่พิพาทกันตามสัญญาขนส่งสินค้าระหว่างประเทศไม่ว่าจะเป็นขนส่งทางทะเลตามพระราชบัญญัติการรับขนของทางทะเล พ.ศ. 2534 การขนส่งทางอากาศ หรือการขนส่งทางบก ซึ่งสัญญาขนส่งระหว่างประเทศดังกล่าวจะเกี่ยวเนื่องกับสัญญาซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศหรือไม่ก็ได้

ช. คดีแพ่งเกี่ยวกับการประกันภัยและนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นคดีที่พิพาทกันตามสัญญาประกันภัยไม่ว่าจะเป็นสัญญาประกันภัยทางทะเล สัญญาประกันภัยสินค้าที่ขนส่งทางอากาศหรือสัญญาขนส่งสินค้าทางบกที่เกี่ยวข้องกับสัญญาซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศ หรือสัญญาขนส่งระหว่างประเทศ ส่วนนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับสัญญาซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศหรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ สัญญาให้บริการระหว่างประเทศ หรือสัญญาขนส่งระหว่างประเทศ อาจเป็นสัญญาค้ำประกัน สัญญาจำนอง สัญญาจำนำ หรือสัญญาตัวแทนก็ได้ (ข้อสังเกต¹ หากมีข้อโต้แย้งสิทธิหรือมี

¹ ปรินญา ดิมคุง. (2547). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 335.

ข้อพิพาทต่อกันเฉพาะตามนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับนิติกรรมหรือสัญญาซื้อขายหรือ แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศหรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ สัญญาให้บริการ ระหว่างประเทศหรือสัญญาขนส่งระหว่างประเทศอันเป็นนิติกรรมหรือสัญญาหลักเท่านั้น คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกา ไม่ถือว่าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาล ทรพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศแต่อยู่ในอำนาจศาลที่มีอำนาจพิจารณา พิพากษาคดีแพ่งสามัญ เพราะเมื่อไม่มีข้อโต้แย้งสิทธิหรือมีข้อพิพาทกันตามนิติกรรมหรือ สัญญาหลักดังกล่าว ก็ไม่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญของผู้พิพากษาในเรื่องดังกล่าวในการ พิจารณาพิพากษาคดี คงมีเพียงสัญญาประกันภัยที่เกี่ยวข้องกับนิติกรรมหรือสัญญาหลัก เท่านั้นที่หากมีข้อโต้แย้งสิทธิหรือข้อพิพาทกันตามสัญญานั้น ให้อยู่ในอำนาจพิจารณา พิพากษาของศาลทรพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ)

(6) คดีแพ่งเกี่ยวกับเลตเตอร์ออฟเครดิตที่ออกเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมตาม (5) การ ส่งเงินเข้ามาในราชอาณาจักรหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร ทรัสตรีชิต รวมทั้งการ ประกันเกี่ยวกับกิจการดังกล่าว

ก. คดีแพ่งเกี่ยวกับเลตเตอร์ออฟเครดิตที่ออกเกี่ยวเนื่องกับการซื้อขาย แลกเปลี่ยน สินค้า หรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ หรือการให้บริการระหว่างประเทศ การขนส่ง ระหว่างประเทศ เป็นคดีที่มีข้อพิพาทตามสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิตดังกล่าว สัญญาเลตเตอร์ ออฟเครดิตเป็นนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับนิติกรรมหลักตามมาตรา 7(5) อย่างหนึ่ง ที่ให้ ฟ้องคดีต่อศาลทรพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศได้โดยลำพัง โดยไม่ต้องมีข้อ โต้แย้งสิทธิหรือข้อพิพาทกันตามนิติกรรมหลักตามมาตรา 7(5) ด้วย

ข. คดีแพ่งเกี่ยวกับการส่งเงินเข้ามาในราชอาณาจักรหรือส่งออกไปนอกร าชอาณาจักร เป็นคดีที่พิพาทกันตามสัญญาส่งเงินเข้ามาในราชอาณาจักรหรือสัญญาส่งเงิน ออกไปนอกราชอาณาจักร

ค. คดีแพ่งเกี่ยวกับทรัสตรีชิต เป็นคดีที่พิพาทกันตามสัญญาทรัสตรีชิต

ง. คดีแพ่งที่เกี่ยวกับการประกันตามสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิต หรือตามสัญญา ส่งเงินเข้ามาในราชอาณาจักรหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร หรือตามสัญญาทรัสตรีชิต ก็ ต้องแปลความเช่นเดียวกับคำว่า “นิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง” ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาล ทรพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรพย์สินทางปัญญาและ การค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 7(5) คือ คดีใดที่มีข้อพิพาทเฉพาะสัญญา ประกันภัยดังกล่าวโดยไม่มีข้อพิพาทตามสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิต หรือตามสัญญาการส่ง เงินเข้ามาในราชอาณาจักรหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักรหรือตามสัญญาทรัสตรีชิตด้วย

คดีนั้นก็มิอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ แต่อยู่ในอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งสามัญ

(7) คดีแพ่งเกี่ยวกับการกักเรือ

เป็นคดีแพ่งที่เจ้าหนี้ผู้มีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับเรือซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ยื่นคำร้องต่อศาลสั่งให้กักเรือลำหนึ่งลำใดที่เป็นของลูกหนี้ซึ่งจะมีภูมิลำเนาในราชอาณาจักร หรือไม่ก็ตาม หรือลูกหนี้ดังกล่าวเป็นผู้ครอบครองเรือนั้น เพื่อให้เพียงพอที่จะเป็นประกันการชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับเรือนั้น หรือเจ้าหนี้ยื่นคำร้องต่อศาลให้สั่งกักเรือที่ลูกหนี้เป็นผู้ครอบครองแต่มิได้เป็นลูกหนี้ในกรณีที่เกิดเหตุแห่งสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับเรือเกิดจากเรือ หรือธุรกิจของเรือนั้นและลูกหนี้เป็นผู้ครอบครองเรือนั้นทั้งในเวลาที่เกิดสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับเรือและในเวลาที่ยื่นคำร้องให้ศาลสั่งกักเรือ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่สิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับเรือเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในตัวเรือ ข้อพิพาทระหว่างเจ้าของร่วมเกี่ยวกับการครอบครองเรือ การใช้เรือหรือรายได้จากเรือ หรือข้อพิพาทเกี่ยวกับการจ้างเรือ เจ้าหนี้จะขอให้ศาลสั่งกักเรือลำอื่นที่เป็นของลูกหนี้หรือลูกหนี้เป็นผู้ครอบครอง นอกจากเรือลำที่เกี่ยวกับข้อพิพาทนั้นมิได้ (พระราชบัญญัติกักเรือ พ.ศ. 2534 มาตรา 3 ถึงมาตรา 7 วรรคแรก)

(8) คดีแพ่งเกี่ยวกับการทุ้มตลาด และการอุดหนุนสินค้าหรือการให้บริการจากต่างประเทศ

เป็นคดีแพ่งที่มีข้อโต้แย้งสิทธิที่เกิดจากการทุ้มตลาด การอุดหนุนสินค้าจากประเทศ หรือการอุดหนุนการให้บริการจากต่างประเทศ เช่น โจทก์ผู้ประกอบการค้าหรือกิจการบริการได้รับความเสียหายจากการทุ้มตลาดของบุคคลใด หรือได้รับความเสียหายจากการที่บุคคลใดซึ่งได้รับการอุดหนุนสินค้าจากต่างประเทศ หรือได้รับการอุดหนุนการให้บริการจากในประเทศก็อาจฟ้องเรียกค่าเสียหายจากบุคคลนั้นที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศได้เป็นต้น

(9) คดีแพ่งหรือคดีอาญาที่เกี่ยวกับข้อพิพาทในการออกแบบวงจรรวม การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ ชื่อทางภูมิศาสตร์ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความลับทางการค้า และการคุ้มครองพันธุ์พืช

(10) คดีแพ่งและคดีอาญาที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

(11) คดีแพ่งเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการเพื่อระงับข้อพิพาทตาม (3) ถึง (10)

3.3.2 องค์คณะผู้พิพากษา (มาตรา 12 มาตรา 14, 15 และมาตรา 19) นอกจากมีผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายสาขานี้แล้ว ยังมีผู้พิพากษาสมทบซึ่งเป็นบุคคลภายนอกที่มีประสบการณ์และความรอบรู้ในคดีที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีด้วย จะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยให้มีผู้พิพากษาอาชีพ 2 คน ร่วมกับผู้พิพากษาสมทบ 1 คน เป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดี(มาตรา 12 มาตรา 14, 15 และมาตรา 19)²

² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 12 บัญญัติว่า “ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศทุกศาล ให้มีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบตามจำนวนที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนด ”

มาตรา 14 บัญญัติว่า “ ผู้พิพากษาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ ”

มาตรา 15 บัญญัติว่า “ ผู้พิพากษาสมทบจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิทางทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศซึ่งคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง และต้องมีคุณสมบัติตาม (1) ถึง (4) และไม่มีลักษณะต้องห้ามตาม (5) ถึง (9) ดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทย
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปี
- (3) ได้รับการอบรมในเรื่องความมุ่งหมายของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและหน้าที่ตุลาการมาแล้วตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (4) มีความรู้ความชำนาญทางทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ
- (5) เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
- (6) เป็นผู้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว
- (7) เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (8) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือมีจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบ หรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง
- (9) เป็นข้าราชการการเมือง กรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง สมาชิกรัฐสภา ผู้บริหารหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการอัยการ ข้าราชการตำรวจ หรือทนายความ

3.3.3 กระบวนพิจารณาคดีของศาล

เป็นไปตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 และข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 (มาตรา 26 และ มาตรา 30)³

กำหนดให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จ แต่ในทางปฏิบัติเป็นการยากที่จะนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่เลื่อนคดี แม้ผู้พิพากษาประจำและพนักงานอัยการจะพร้อมดำเนินการ แต่ผู้พิพากษาสมทบซึ่งมีทั้งข้าราชการประจำ ข้าราชการบำนาญ และนักธุรกิจเอกชน ส่วนใหญ่ต่างมีภาระหน้าที่ประจำของตนอยู่แล้ว และอาจเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลประเภทอื่นๆ ในขณะเดียวกันอีกด้วย ในส่วนของทนายความซึ่งก็อาจติดปัญหาในการดำเนินคดีอื่นด้วยเช่นเดียวกัน (มาตรา 27⁴)

ผู้พิพากษาสมทบให้ดำรงตำแหน่งคราวละห้าปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งให้ดำรงตำแหน่งต่อไปอีกก็ได้

ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้พิพากษาสมทบต้องปฏิญาณตนต่อหน้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ว่าจะปฏิบัติหน้าที่โดยเที่ยงธรรมและรักษาความลับในราชการ ”

มาตรา 19 บัญญัติว่า “ ภายใต้งบบังคับมาตรา 20 และมาตรา 21 ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนและผู้พิพากษาสมทบอีกหนึ่งคนจึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาได้ ส่วนการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นจะต้องบังคับตามเสียงฝ่ายข้างมาก ”

³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 26 บัญญัติว่า “ กระบวนพิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติและข้อกำหนดตามมาตรา 30 ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม ”

มาตรา 30 บัญญัติว่า “ เพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วและเที่ยงธรรม อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางโดยอนุมัติของประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใดๆ เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานใช้บังคับในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศได้ แต่ข้อกำหนดดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีอาญาของจำเลยต้องลดน้อยกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ข้อกำหนดนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ ”

⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 27 บัญญัติว่า “ ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและ

3.3.4 การแก้ไขกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบหรือผิดหลง

เป็นอำนาจของศาลในการสั่งแก้ไขการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบหรือผิดหลงในคดีแพ่งได้กว้างขวางกว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 27 โดยไม่มีข้อจำกัดที่คู่ความจะต้องยกข้อคัดค้านเรื่องผิดระเบียบไม่เกิน 8 วันนับแต่วันที่คู่ความฝ่ายนั้นได้ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างนี้อย่างคดีแพ่งทั่วไป แต่ข้อบังคับนี้มีให้นำไปใช้บังคับแก่คดีอาญาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 3⁵)

3.3.5 การดำเนินกระบวนการพิจารณาตามที่คู่ความตกลงกัน

การดำเนินกระบวนการพิจารณาตามข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 4. นี้เป็นหลักการใหม่ในกฎหมายวิธีสบัญญัติ ข้อจำกัดในการทำความตกลงนี้อยู่ที่ ต้องไม่เป็นการตกลงกันที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 4⁶)

3.3.6 วิธีการติดต่อระหว่างศาล

เป็นการติดต่อระหว่างศาลกับศาลเท่านั้น ตามข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 5.⁷ (ข้อสังเกต ในขณะนี้ได้มีการร่างข้อบังคับ

การค้าระหว่างประเทศดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ และเมื่อเสร็จการพิจารณาคดี ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศรีบทำคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว ”

⁵ ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 3. กำหนดว่า “ เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม ศาลอาจสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบหรือผิดหลงทำการแก้ไขให้ถูกต้องได้ภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เว้นแต่ข้อที่ผิดระเบียบหรือผิดหลงนั้นจะเกิดจากความจงใจหรือละเลยเพิกเฉยของคู่ความฝ่ายนั้น อันเป็นการเอาเปรียบคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ”

⁶ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 4. กำหนดว่า “ คู่ความอาจตกลงกันยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามที่คู่ความตกลงกัน ถ้าศาลเห็นสมควร เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม จะอนุญาตตามคำร้องนั้นก็ได้ เว้นแต่การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่คู่ความร้องขอเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ”

⁷ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 5. กำหนดว่า “ เพื่อให้กระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม การติดต่อระหว่างศาลทรัพย์สินทางปัญญา

ประธานศาลฎีกาเรื่องการส่งคำคู่ความหรือเอกสารต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งโดยทางไปรษณีย์ โทรสาร หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. ซึ่งใช้บังคับระหว่างศาลกับคู่ความด้วย ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการของระบบการสื่อสารในปัจจุบัน และเพื่อให้คู่ความที่มีบรรทัดฐานได้รับการความสะดวกและรวดเร็วในการติดต่อราชการศาลมากยิ่งขึ้นด้วย)

3.3.7 การดำเนินกระบวนการพิจารณา แบ่งได้ดังนี้

3.3.7.1 คำฟ้อง เพียงแต่แสดงให้ “พอเข้าใจ” ก็พอแล้ว ไม่ต้องแสดงโดย “ชัดแจ้ง” เหมือนคดีแพ่งทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 วรรคสอง ทั้งนี้คงเพราะต้องการให้คู่ความแพ้ชนะคดีกันที่เนื้อหาแห่งคดีมากกว่าให้ยกฟ้องเพราะวิธีพิจารณาคดี เช่น ยกฟ้องเพราะฟ้องเคลือบคลุม (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 6.⁸⁾)

3.3.7.2 เอกสารท้ายคำฟ้องหรือคำให้การ คดีแพ่งโดยทั่วไปจะต้องแนบเอกสารเฉพาะที่กฎหมายต้องการเท่านั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 18 วรรคสอง) แต่ในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีลักษณะที่แตกต่างออกไป โจทก์และจำเลยจะต้องแนบเอกสารที่ประสงค์จะนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในประเด็นแห่งคดีและเอกสารนั้นอยู่ในความครอบครองของผู้อ้างเท่านั้น เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้น และสำเนาเอกสารให้หมายความรวมถึงวัตถุที่ใช้บันทึกข้อมูล เช่น สำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ อิเล็กทรอนิกส์เมด เป็นต้นด้วย (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 7⁹⁾)

และการค้าระหว่างประเทศกับศาลอื่นอาจทำโดยโทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นแทนการติดต่อโดยทางไปรษณีย์ด้วยพิเศษหรือประกอบกันก็ได้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นเร่งด่วนและความเหมาะสมแก่ลักษณะเนื้อหาของเรื่องที่ทำการติดต่อ รวมทั้งจำนวนและลักษณะของเอกสาร หรือวัตถุอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ศาลกำหนด ”

⁸ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 6. กำหนดว่า “ คำฟ้องที่แสดงให้พอเข้าใจได้ถึงสภาพแห่งข้อหาข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแหล่งแห่งข้อหาและคำขอบังคับ ให้ถือว่าเป็นคำฟ้องที่ชอบด้วยกฎหมาย

ถ้าจำเลยให้การต่อสู้ว่าไม่เข้าใจคำฟ้องในส่วนใด ศาลอาจสั่งให้โจทก์แก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้อง โดยอธิบายรายละเอียดในส่วนนั้นให้ชัดเจนขึ้นก็ได้ และจำเลยมีสิทธิแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การในส่วนคำฟ้องที่แก้ไขเพิ่มเติม นั้นได้

ความในวรรคสองให้ใช้บังคับแก่การให้การแก้ฟ้องแย้งโดยอนุโลม ”

⁹ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 7. กำหนดว่า “ หาก

3.3.7.3 การขานัดยื่นคำให้การ ในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศศาลมีหน้าที่ในการสั่งขานัดยื่นคำให้การ โดยโจทก์ไม่ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลเหมือนคดีแพ่งทั่วไป (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 11¹⁰)

3.3.7.4 การขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้อง ต้องบรรยายข้อเท็จจริงว่ามีเหตุที่จะฟ้องและมีเหตุเพียงพอที่จะสั่งอนุญาตตามคำขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้อง โดยในการพิจารณาคำขอของศาลนั้น ศาลเพียงแต่พิจารณาว่าคำขอที่ยื่นนั้นมีเหตุอันสมควรหรือไม่เท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากคดีแพ่งทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 255 วรรคหนึ่ง ศาลต้องพิจารณาว่าคำฟ้องนั้นมีมูลหรือไม่ และในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ใช้วิธีการชั่วคราวก่อนฟ้องแก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลย ศาลจะต้องแจ้งคำสั่งอนุญาตให้ทราบโดยไม่ชักช้า (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 12 ถึง 14¹¹)

คำฟ้องหรือคำให้การอ้างถึงเอกสารใดที่คู่ความประสงค์จะนำมาเป็นพยานหลักฐานในประเด็นแห่งคดี และเอกสารนั้นอยู่ในความครอบครองของผู้อ้าง ให้แนบสำเนาเอกสารดังกล่าวมาพร้อมกับคำฟ้องหรือคำให้การด้วย เว้นแต่ศาลจะอนุญาตให้ยื่นได้ภายหลังเมื่อมีเหตุอันสมควรหรือศาลเห็นว่าไม่สามารถยื่นได้เพราะเหตุอื่น

สำเนาเอกสารดังกล่าวให้หมายความรวมถึงวัตถุที่ใช้บันทึกข้อมูลหรือสื่อความหมายโดยวิธีอื่นนอกจากการเขียนและพิมพ์ด้วย ทั้งนี้ การยื่นวัตถุดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ศาลกำหนด ”

¹⁰ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 11. กำหนดว่า “ ถ้าจำเลยหรือโจทก์มิได้ยื่นคำให้การหรือคำให้การแก้ฟ้องแย้งภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีคำสั่งแสดงว่าจำเลยหรือโจทก์ขานัดยื่นคำให้การ โดยพลัน ”

¹¹ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 12 กำหนดว่า “ คำขอให้ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 หรือตามมาตรา 77 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 หรือตามมาตรา 116 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 หรือตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ต้องบรรยายถึงข้อเท็จจริงที่แสดงว่ามีเหตุที่จะฟ้องบุคคลอื่นเป็นจำเลย และมีเหตุเพียงพอที่จะทำให้เชื่อว่าสมควรที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอนั้น รวมทั้งจะต้องมีบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงของผู้รู้เห็นเหตุแห่งการขอนั้นเพื่อสนับสนุนข้ออ้างดังกล่าว

ข้อ 13 กำหนดว่า “ ในการพิจารณาคำขอตามข้อ 12 ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ หากพิจารณาแล้วเห็นว่า

- (1) คำขอที่ยื่นและในโอกาสที่ยื่นคำขอนั้นมีเหตุสมควร และมีเหตุเพียงพอที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอนั้นได้ และ
- (2) สภาพแห่งความเสียหายของผู้ขอไม่สามารถที่จะได้รับชดใช้เป็นตัวเงินหรือทดแทนด้วยสิ่งอื่นใดได้ หรือผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยไม่อยู่ในฐานะที่จะชดใช้หรือทดแทนความเสียหายแก่ผู้ขอ หรือ

3.3.7.5 เอกสารต่างประเทศ เอกสารภาษาอังกฤษไม่ต้องทำคำแปลเป็นภาษาไทย แต่ถ้าเป็นเอกสารภาษาอื่นต้องทำคำแปลเป็นภาษาไทย (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 23¹²)

3.3.7.6 การกำหนดแนวทางในการดำเนินคดี ต้องกระทำก่อนสืบพยานในทางปฏิบัติหลังจากศาลมีคำสั่งให้จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การแล้ว ศาลน่าจะนัดชี้สองสถานและนัดพร้อมเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดีในวันเดียวกัน (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 27¹³)

กรณีเป็นการยากที่จะบังคับคดีเอาแก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยนั้นได้ภายหลัง ทั้งนี้ โดยให้คำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากกว่ากันเพียงใดเป็นสำคัญ ถ้าศาลมีคำสั่งให้ยกคำขอนั้น คำสั่งเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด
ข้อ 14 กำหนดว่า “ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามข้อ 13 ให้ศาลแจ้งคำสั่งนั้นให้ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยทราบโดยไม่ชักช้า

คำสั่งศาลตามวรรคหนึ่งนั้นให้มีผลบังคับแก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยได้ทันที ถึงแม้ว่าผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยจะยังไม่ได้รับแจ้งคำสั่งเช่นว่านั้นก็ตาม ”

¹² ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 23 กำหนดว่า “ ถ้าเอกสารที่ส่งต่อศาลได้ทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ และคู่ความตกลงกันว่าไม่ต้องทำคำแปลทั้งฉบับหรือแต่บางส่วน และศาลเห็นว่ามิใช่พยานหลักฐานในประเด็นหลักแห่งคดี ศาลจะอนุญาตให้ส่งเอกสารนั้นเป็นพยานหลักฐานต่อศาลโดยไม่ต้องทำคำแปลก็ได้ ”

¹³ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 27 กำหนดว่า “ ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 183 และ มาตรา 183 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก่อนมีการสืบพยานศาลอาจสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาล เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดี เช่น

- (1) โกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความหรือนำวิธีการอนุญาโตตุลาการมาใช้
- (2) กำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดี
- (3) กำหนดวัน เวลา วิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินคดีที่จำเป็น เช่น จำนวนและรายละเอียดเกี่ยวกับพยานที่จะนำมาเบิกความ บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานเอกสาร และพยานหลักฐานที่ต้องการให้ศาลเรียกจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการเดินเผชิญสืบและการส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น เป็นต้น
- (4) กำหนดรายละเอียดและระยะเวลาเกี่ยวกับการทดลองทางเทคนิค หรือวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี
- (5) กำหนดตัวผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ”

3.3.7.7 การทบทวนความจำของพยาน คดีแพ่งทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 113 พยานทุกคนต้องเบิกความด้วยวาจา ห้ามมิให้อ่านข้อความที่เขียนมา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลหรือเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ แต่ในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พยานอาจอุทธรณ์ที่ทบทวนความทรงจำของพยานประกอบการเบิกความเกี่ยวกับรายละเอียดของข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยได้รับอนุญาตจากศาล หรือจะใช้บันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานก็ได้ (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 28¹⁴)

3.3.7.8 การเสนอบันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคล คู่ความต้องร้องขอใช้บันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคล และศาลได้มีคำสั่งอนุญาตตามคำร้องขอแล้ว บันทึกถ้อยคำดังกล่าวใช้แทนการซักถามได้เท่านั้น โดยผู้ให้ถ้อยคำจะต้องไปศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ถามค้าน บันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคลนี้ไม่จำเป็นต้องระบุไว้ในบัญชีระบุพยานแต่อย่างใด คู่ความเพียงแต่อ้างผู้ให้ถ้อยคำเป็นพยานบุคคลในบัญชีระบุพยานก็เพียงพอแล้ว โดยศาลจะเป็นผู้กำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลและส่งสำเนาไปให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อได้ยื่นบันทึกถ้อยคำพยานต่อศาลแล้ว คู่ความที่ยื่นไม่อาจขอลอนบันทึกถ้อยคำนั้นได้ หนึ่งในคดีอาญาจะใช้บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลได้ เฉพาะเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยโดยตรง (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 29¹⁵)

¹⁴ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 28 กำหนดว่า “ ภายใต้อำนาจบทบัญญัติมาตรา 113 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เมื่อพยานเบิกความถึงรายละเอียดของข้อเท็จจริงใดแห่งคดี ซึ่งพยานไม่สามารถจำข้อเท็จจริงอันเป็นรายละเอียดนั้นได้ พยานอาจอุทธรณ์ที่ทบทวนความจำของพยานประกอบการเบิกความโดยได้รับอนุญาตจากศาล

คู่ความอีกฝ่ายอาจร้องต่อศาลขอตรวจบันทึกทบทวนความจำของพยานดังกล่าวได้เมื่อพยานเบิกความเสร็จ และหากศาลเห็นสมควร อาจรวมบันทึกทบทวนความจำของพยานนั้นไว้ในสำนวนก็ได้ ”

¹⁵ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 29 กำหนดว่า “ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ที่ตนประสงค์จะอ้างเป็นพยานแทนการซักถามผู้ให้ถ้อยคำเป็นพยานต่อหน้าศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้

คู่ความที่ประสงค์จะขอเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานตามวรรคหนึ่งจะต้องยื่นคำร้องแสดงความจำนงพร้อมเหตุผลต่อศาลก่อนวันสืบพยานบุคคลนั้น ให้ศาลพิจารณากำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำดังกล่าวต่อศาลและส่งสำเนาทันทีถ้อยคำนั้นให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อมีการยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลแล้ว คู่ความที่ยื่นไม่อาจขอลอนบันทึกถ้อยคำนั้น และให้ถือว่าบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานใน

3.3.7.9 **บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งอยู่ต่างประเทศ**
 ผู้ให้ถ้อยคำไม่จำเป็นต้องไปศาลเพื่อตอบคำถามค้านและคำถามตั้ง ส่วนรูปแบบของบันทึกถ้อยคำ
 แทนการสืบพยานบุคคลนั้นจะทำตามข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง
 ประเทศ พ.ศ. 2540 หรือจะทำตามกฎหมายของประเทศที่บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยาน
 บุคคลได้ทำขึ้นก็ได้ (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.
 2540 ข้อ 31¹⁶)

3.3.7.10 **การสืบพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ** เป็นการอำนวยความสะดวก
 ความสะดวกให้แก่พยานบุคคลในกรณีที่มีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณา ไม่ต้องเดินทาง
 มาศาลที่มีการพิจารณาคดี สามารถที่จะเปิดความต่อศาลที่ตนมีถิ่นที่อยู่ได้โดยใช้ระบบการ
 ประชุมทางจอภาพ (VIDEO CONFERENCE) ได้ ซึ่งในขณะนี้มีความโน้มเอียงที่จะมีการ
 แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้นำหลักเกณฑ์การสืบพยานบุคคลโดยระบบ
 การประชุมทางจอภาพไปใช้ในคดีแพ่งทั่วไปด้วย (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและ
 การค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 32¹⁷)

คดีแล้ว

ให้ผู้ให้ถ้อยคำมาศาลเพื่อเปิดความตอบคำถามค้านและคำถามตั้งของคุณค่า หากผู้ให้ถ้อยคำไม่มาศาล
 ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำของผู้นั้นเป็นพยานหลักฐาน ในคดี แต่ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์
 แห่งความยุติธรรม จะรับฟังบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลนั้นประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้

ในกรณีที่คู่ความตกลงกันให้พยานไม่ต้องมาศาล หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ตั้งใจถามค้านพยาน ให้
 ศาลรับฟังบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดี ”

¹⁶ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 31 กำหนดว่า “ เมื่อ
 คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจ
 อนุญาตให้เสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริง หรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาล
 แทนการนำผู้ให้ถ้อยคำมาเปิดความเป็นพยานต่อหน้าศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้ ทั้งนี้บันทึกถ้อยคำดังกล่าว
 ให้เป็นไปตามที่ระบุในข้อ 30 หรือตามกฎหมายของประเทศที่บันทึกถ้อยคำนั้นได้ทำขึ้น ”

¹⁷ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 32 กำหนดว่า “ เมื่อ
 คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจ
 อนุญาตให้ทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ (VIDEO CONFERENCE) ได้
 โดยให้ผู้ความฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย และไม่ให้ถือว่าค่าใช้จ่ายนั้นเป็นค่าฤชาธรรมเนียมในการ
 ดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งศาลอาจพิพากษาให้ผู้ความฝ่ายอื่นรับผิดชอบได้ตามมาตรา 161 แห่งประมวลกฎหมายวิธี
 พิจารณาความแพ่ง

การสืบพยานตามวรรคหนึ่งให้ถือเสมือนว่าพยานเปิดความในห้องพิจารณาของศาล ”

3.3.7.11 การรับฟังข้อมูลคอมพิวเตอร์ นอกจากจะใช้บังคับแก่การรับฟังข้อมูลคอมพิวเตอร์แล้วยังนำไปใช้บังคับแก่การรับฟังข้อมูลที่บันทึกไว้ในหรือได้มาจากไมโครฟิล์ม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นด้วย และในการนำเสนอข้อมูลที่บันทึกหรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์จะต้องระบุข้อมูลที่อ้างไว้ในบัญชีระบุนุพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 ด้วย จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างจากการนำเสนอบันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคลซึ่งไม่จำเป็นต้องอ้างไว้ในบัญชีระบุนุพยานหลักฐาน (ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 33 ถึง 36)¹⁸

¹⁸ ข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 33 กำหนดว่า “ ศาลอาจรับฟังข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐาน ในคดีได้ หาก

- (1) การบันทึกข้อมูลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือการประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นการกระทำตามปกติในการประกอบกิจการของผู้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และ
- (2) การบันทึกและการประมวลผลข้อมูลเกิดจากการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ปฏิบัติงานตามขั้นตอนการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์อย่างถูกต้อง แม้หากมีกรณีการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ขัดข้องก็ไม่กระทบถึงความถูกต้องของข้อมูลนั้น

การกระทำตามปกติของผู้ใช้ตาม (1) และความถูกต้องของการบันทึกและการประมวลผลข้อมูลตาม (2) ต้องมีคำรับรองของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือดำเนินการนั้น

ข้อ 34 กำหนดว่า “ คู่ความที่ประสงค์จะเสนอข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์จะต้องระบุข้อมูลที่อ้างไว้ในบัญชีพยานตามมาตรา 88 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พร้อมยื่นคำแถลงแสดงความจำนงเช่นนั้น และคำรับรองตามข้อ 33 วรรคสอง กับสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมารับไปจากเจ้าพนักงานศาล เว้นแต่

(1) สื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายอื่น หรือของบุคคลภายนอก ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงข้อมูลยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตส่งคำรับรองตามข้อ 33 วรรคสอง และสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลและขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นมาจากผู้ครอบครอง โดยให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงนั้นมีหน้าที่ติดตามเพื่อให้ได้สื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นมาแสดงต่อศาลในวันสืบพยาน หรือในวันอื่นตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด

(2) ถ้าการทำสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้น จะทำให้กระบวนการพิจารณาล่าช้าหรือเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความซึ่งอ้างอิงข้อมูลนั้น หรือมีเหตุผลแสดงว่าไม่อาจส่งสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นให้แล้วเสร็จภายในเวลาตามที่กำหนดได้ ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงข้อมูลยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตส่งสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลและขอให้นำสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นมาแสดงต่อศาลในวันสืบพยานหรือในวันอื่นตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด

3.4 วัตถุประสงค์ในการกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

เริ่มปรากฏตั้งแต่การประชุมคณะกรรมการพิจารณาแนวทางในการตัดตั้งรูปแบบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศในปี พ.ศ. 2536 คณะกรรมการมีความเห็นแตกต่างกันในประเด็นว่าสมควรมีผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศหรือไม่ ซึ่งในระหว่างนั้นก็ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งและวิธีพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้นเพื่อพิจารณาในประเด็นดังกล่าวด้วย ต่อมาทั้งคณะกรรมการและ

ถ้าคู่ความฝ่ายที่อ้างอิงไม่สามารถนำสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นมาแสดงต่อศาลได้ภายในเวลาตามวรรคหนึ่ง ศาลจะกำหนดให้ทำการตรวจข้อมูลดังกล่าว ณ สถานที่ เวลา และภายในเงื่อนไขตามที่ศาลเห็นสมควรแล้วแต่สภาพแห่งข้อมูลนั้นๆก็ได้

ถ้าคู่ความที่ประสงค์จะอ้างอิงข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์มิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความในวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ห้ามมิให้ศาลรับฟังข้อมูลนั้นเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจะรับฟังข้อมูลเช่นว่านั้นเป็นพยานหลักฐานประกอบพยานหลักฐานอื่นด้วยก็ได้

ข้อ 35 กำหนดว่า “ คู่ความฝ่ายที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอิงข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์มาเป็นพยานหลักฐานชั้นต้น อาจยื่นคำแถลงต่อศาลก่อนการสืบข้อมูลนั้นเสร็จคัดค้านการอ้างอิงข้อมูลนั้น โดยเหตุที่ว่าข้อมูลดังกล่าวไม่เข้าเงื่อนไขของการรับฟังตามข้อ 33 หรือสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นปลอม หรือสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นไม่ถูกต้องทั้งหมดหรือบางส่วน เว้นแต่จะแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลว่ามีเหตุอันสมควรที่ไม่อาจทราบเหตุแห่งการคัดค้านได้ก่อนเวลาดังกล่าว คู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำร้องขออนุญาตคัดค้านการอ้างอิงข้อมูลหรือสื่อหรือสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลเช่นว่านั้นต่อศาลไม่ว่าในเวลาใดๆก่อนพิพากษาคดี และถ้าเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นไม่อาจยกข้อคัดค้านได้ก่อนนั้นและคำร้องนั้นมีเหตุผลฟังได้ ก็ให้ศาลอนุญาตตามคำร้องในกรณีที่มีการคัดค้านดังกล่าวนี้ ให้นำมาตรา 126 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าคู่ความซึ่งประสงค์จะคัดค้านไม่คัดค้านการอ้างอิงข้อมูลดังกล่าวเสียก่อนการสืบข้อมูลนั้นเสร็จ หรือศาลไม่อนุญาตให้คัดค้านภายหลัง ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายนั้นคัดค้านการอ้างอิงข้อมูลนั้นเป็นพยานหลักฐาน แต่ทั้งนี้ไม่ตัดอำนาจของศาลในการที่จะไต่สวนและชี้ขาดในเรื่องเงื่อนไขของการรับฟังข้อมูลนั้นตามข้อ 33 หรือในเรื่องความแท้จริงหรือถูกต้องของสื่อหรือสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลเช่นว่านั้น ในเมื่อศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ข้อ 36 กำหนดว่า “ ให้นำข้อกำหนดข้อ 33 ถึงข้อ 35 มาใช้บังคับแก่การรับฟังข้อมูลที่บันทึกไว้ในหรือได้มาจากไมโครฟิล์ม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นโดยอนุโลม ”

คณะอนุกรรมการส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะร่วมพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะเป็นประโยชน์ต่อกดีที่มีประเด็นที่ยุ่งยากซับซ้อนทางเทคนิคอย่างมาก

เมื่อได้มีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.... ขึ้น จึงได้มีการบัญญัติหลักการเกี่ยวกับผู้พิพากษาสมทบไว้ด้วย และเมื่อเสนอเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรก็ได้รับความเห็นชอบ กล่าวคือ มีผู้เสนอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฯ นี้จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่

1. เสนอโดย คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๓๘
2. เสนอโดย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์

ร่างพระราชบัญญัตินี้ทั้งสองฉบับมีเนื้อหาคล้ายคลึงกัน และได้บรรจุในระเบียบวาระการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 19 ปีที่ 1 ครั้งที่ 15 (สมัยสามัญ ครั้งที่หนึ่ง) วันพุธที่ 13 กันยายน 2538

การพิจารณาในวาระที่ 1 ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 19 ปีที่ 1 ครั้งที่ 22 (สมัยสามัญ ครั้งที่หนึ่ง) วันพุธที่ 4 ตุลาคม 2538 สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ซึ่งสรุปได้ว่า รัฐบาลหลายสมัยได้นำประเทศไปผูกพันกับสัญญาหลายฉบับและเป็นที่ยอมรับกันว่าประเทศได้มีการพัฒนาก้าวไกลทางธุรกิจ มีนักธุรกิจทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้นำความคิดสร้างสรรค์ วิธีการ ความรู้ ความสามารถต่างๆ มาใช้ในการพัฒนาการค้าให้ก้าวไกล รัฐบาลได้ตรากฎหมายหลายฉบับเพื่อให้ความคุ้มครองทางความคิดของเจ้าของผลงานด้านลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เป็นต้น เพื่อป้องกันทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งมีค่านับมิได้ รัฐบาลเห็นว่าประเทศไทยเป็นคู่ค้าระหว่างประเทศกับ NAFTA, AFTA และกลุ่มยุโรปจำเป็นต้องมีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเพื่อให้การยุติธรรมของไทยเป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ การจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศนี้จะมีศาลชั้นต้น โดยไม่มีศาลอุทธรณ์ มีแต่ศาลฎีกา มีองค์คณะประกอบด้วยผู้พิพากษาผู้ชำนาญ 2 ท่าน ร่วมกับผู้พิพากษาสมทบ การจัดตั้งศาลนี้จะทำให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับจากต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีการชี้แจงเหตุผลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องมีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ดังนี้

1. ปัจจุบันสถานการณ์การค้าโลกเปลี่ยนแปลงไป มีการจัดตั้งองค์การการค้าโลกได้สำเร็จและประเทศได้เป็นสมาชิกอยู่ด้วย โดยมีกติกาที่สมาชิกต้องรับไปปฏิบัติตามขอบเขตและระยะเวลาที่กำหนด ไม่ว่าจะเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ

ประเทศไทยในฐานะสมาชิกจึงมีภาระที่จะต้องบัญญัติกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาชนิดใหม่ๆที่เกิดขึ้นในโลกอีกหลายฉบับ คือกฎหมายเกี่ยวกับพันธุ์พืช ความลับทางการค้า และการคุ้มครองชื่อของแหล่งกำเนิดสินค้า ซึ่งทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวโลกต้องการให้ความคุ้มครอง นอกจากนี้ยังมีกติกาขององค์การการค้าโลกเพิ่มเติมอีก เช่นการห้ามอุดหนุนสินค้าส่งออกด้านการเกษตร การป้องกันการทุ่มตลาด การเปิดเสรีทางการเงิน เป็นต้น ทำให้มีกรณีทางการค้าโลกที่เกี่ยวข้องกับองค์การการค้าโลกมีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องมีผู้พิพากษาที่ชำนาญและศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศนี้

2. ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศนี้จะช่วยลดความกดดันทางการค้าในระดับทวิภาคีได้ สำหรับในระดับพหุภาคีในองค์การระดับโลกโอกาสที่จะถูกกดดันคงเป็นไปได้ยากแล้ว เพราะมีกติกาที่แน่นอน แต่ในระดับทวิภาคียังอาจถูกกดดันได้ ทั้งนี้เพราะเราได้รับสิทธิพิเศษจากประเทศคู่ค้าสำคัญไม่ว่าจะเป็นสหภาพยุโรป ญี่ปุ่น โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาซึ่งถือว่าเป็นตลาดส่งออกสินค้าที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย และถือว่าอยู่นอกกติกาทั่วไป การที่เราต้องไปรับสิทธิพิเศษอันเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ เช่น เราได้ GPS จากสหรัฐอเมริกา เขาอาจกดดันให้เราปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ ถ้าเราไม่ปฏิบัติตามอย่างเหมาะสมก็เป็นไปได้ว่าเราอาจจะถูกตัดสิทธิพิเศษทางการค้าเหล่านั้น และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นกรณีหนึ่งที่ประเทศคู่ค้าสำคัญของเราได้นำมาเป็นเงื่อนไข ฉะนั้น การดำเนินการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จึงเป็นการลดแรงกดดันในระดับทวิภาคีได้

3. ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จะช่วยให้ภาพพจน์ของประเทศในสายตาของชาวโลกมีความเป็นอารยะในทางเศรษฐกิจและการค้ามากขึ้น

4. ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จะมีส่วนช่วยให้เกิดการขยายตัวทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศโดยต่างชาติจะมาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้น เพราะมีความมั่นใจว่าเรามีมาตรการสำหรับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆอย่างแท้จริง เพราะมีศาลที่มีความชำนาญเพื่อความยุติธรรมกับเขาซึ่งในอดีตเขาไม่มั่นใจที่จะมาลงทุน เนื่องจากการคุ้มครองของเราไม่ชัดเจนเกรงจะทำให้เทคโนโลยีใหม่ๆ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของเขาถูกลอกเลียนและส่งผลให้การลงทุนของเขาไม่สมความตั้งใจสมประโยชน์ที่ควรจะได้

5. ศาลทรัพย์สินจะช่วยให้ผู้ลงทุนชาวไทยหรือประเทศคู่ค้าทางธุรกิจของไทยได้เกิดความมั่นใจ เพราะการลอกเลียนนั้นได้เกิดขึ้นในหมู่ของคนไทยด้วยกันเอง ทำให้ผู้สุจริต

เสียเปรียบเพราะเมื่อได้คิดค้นสิ่งประดิษฐ์อันเป็นประโยชน์ในทางทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นมาแล้วในที่สุดก็ถูกลอกเลียนซึ่งศาลทรัพย์สินฯ จะช่วยให้เกิดความเป็นธรรมต่อไป

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีการอภิปรายร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. หลายประการ เมื่อการอภิปรายสิ้นสุดลงที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติรับหลักการแห่งพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับ ด้วยคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์ และมีมติให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ โดยถือเอาร่างของคณะรัฐมนตรีเป็นหลักในการพิจารณา¹⁹

หลักของการมีผู้พิพากษาสมทบในศาลชำนาญพิเศษเป็นหลักการที่สอดคล้องกับแนวโน้มของการพัฒนาการกระบวนการยุติธรรมสากล เนื่องจากเมื่อสังคมและเศรษฐกิจมีการพัฒนามากขึ้น ปัญหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมีความซับซ้อนและเป็นเรื่องเฉพาะทาง กระบวนการยุติธรรมต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเพื่ออำนวยความสะดวกและส่งเสริมธุรกิจการค้าของประเทศ รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชน ดังจะเห็นได้จากนานาอารยประเทศซึ่งมุ่งส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศก็จะมี การจัดศาลยุติธรรมสำหรับคดีเฉพาะทางเหล่านี้ ในคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมก็มีการจัดตั้งศาลชำนาญพิเศษ เช่น การจัดตั้งศาลสิทธิบัตรในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เป็นต้น ซึ่งมีข้อสังเกตว่าประเทศในระบบ Civil law จะมีการกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบร่วมพิจารณาคดีด้วย สำหรับประเทศในระบบกฎหมาย Common law มักจะมีศาลชำนาญพิเศษซึ่งไม่มีผู้พิพากษาสมทบ เช่น สหรัฐอเมริกา มีกระบวนการสรรหาผู้พิพากษาแตกต่างจากประเทศไทยซึ่งอยู่ในระบบ Civil law ในสหรัฐอเมริกาก็ประสบปัญหาที่ศาลชั้นต้นที่รับพิจารณาคดีสิทธิบัตร (District Court) ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านคดีสิทธิบัตร เนื่องจากผู้พิพากษาศาลชั้นต้น (District Court) มีโอกาสได้วินิจฉัยคดีสิทธิบัตรน้อยมากประมาณหนึ่งคดีในรอบแปดปี²⁰ ในศาลสูงได้มีการแก้ปัญหาโดยตั้งศาลชำนาญพิเศษสำหรับคดีเหล่านี้ คือ ศาลอุทธรณ์คดีศุลกากรและสิทธิบัตร (Court of Customs and Patent Appeals) ซึ่งต่อมาได้ยุบเลิกศาลนี้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1982 และจัดตั้งศาลอุทธรณ์เขตสหรัฐ (The United States Court of Appeals for the Federal Circuit) ขึ้นแทน ศาลอุทธรณ์เขต

¹⁹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 21 ถึงครั้งที่ 22 (สมัยสามัญครั้งที่ 1 เล่ม 8 พ.ศ. 2538) พิมพ์ที่กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, หน้า 260 – 275.

²⁰ Jim Patterson. "Ubung Macht den Meister. How US District Courts can Better Adjudicate Patents by Learning from Germany's Specialized Court." CASRIP Newsletter, Winter 2000, p .27 (Online) Available from <http://www.law.washington.edu/casrip/newsletter/newsv7i1Patterson.pdf>

สหรัฐนี้มีผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์ด้านคดีสิทธิบัตร โดยตรงและมีวาระการดำรงตำแหน่งในศาลนั้นเป็นเวลานานกว่าผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นซึ่งจะยิ่งเพิ่มพูนความเชี่ยวชาญด้านคดีเหล่านี้ นอกจากนี้การจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ทางทรัพย์สินทางปัญญา หรือการค้าระหว่างประเทศซึ่งมาจากบุคคลภายนอกที่เป็นที่ยอมรับในวงการนั้นๆ เข้ามาร่วมพิจารณาพิพากษาคดียังมีประโยชน์ในแง่ของภาพลักษณ์ที่ประชาชนมีต่อศาลยุติธรรม ทำให้ประชาชนรู้สึกว่เมื่อศาลมีบุคลากรที่มีประสบการณ์ทางธุรกิจจริงๆ เข้ามาเป็นองค์คณะย่อมจะมีความเข้าใจในสภาพทางปฏิบัติของการดำเนินธุรกิจและมีคำพิพากษาที่เที่ยงธรรมสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติสากล เกิดความไว้วางใจและมีความเชื่อมั่นที่จะเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมมากขึ้น

3.5 ผู้พิพากษาสมทบในศาลชำนาญพิเศษ

ผู้พิพากษาสมทบในศาลชำนาญพิเศษ ซึ่งเป็นวิธีการหรือกลไกต่างๆ ที่ศาลชำนาญพิเศษ รวมถึงศาลที่พิจารณาคดีที่มีลักษณะพิเศษใช้ในการแก้ไขเรื่องความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางสำหรับคดีบางประเภทนั้น จากการศึกษาค้นคว้าวิธีการให้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือศาลที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมี 3 วิธี คือ

(1) ในฐานะพยานผู้เชี่ยวชาญ มีหน้าที่มาเบิกความให้ความเห็นแก่ศาลและอยู่ภายใต้การซักถามโดยคู่ความในคดี เช่น หลักการนำสืบพยานผู้เชี่ยวชาญ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(2) ในฐานะผู้ช่วยศาลซึ่งไม่ใช่พยาน เช่น วิธีการของศาลในต่างประเทศที่มีการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเป็นเจ้าพนักงานศาลมีอำนาจหน้าที่ในการสอบข้อเท็จจริงทางเทคนิคบางอย่างตามที่ศาลกำหนด ผู้เชี่ยวชาญในลักษณะนี้จึงไม่ใช่พยานที่ถูกซักถามจากคู่ความในทางตรงข้ามกลับเป็นผู้ค้นหาข้อเท็จจริงจากคู่ความและพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอ มีอำนาจเรียกหลักฐานและเอกสารบางอย่างได้แล้วทำรายงานและความเห็นส่งต่อศาลเพื่อให้ศาลใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยผู้เชี่ยวชาญนี้ไม่มีอำนาจในการชี้ขาดคดีแต่อย่างใด

(3) ในฐานะผู้พิพากษา ซึ่งเป็นผู้พิจารณาและพิพากษาคดี โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้พิพากษาร่วมองค์คณะกับผู้พิพากษาอาชีพ เช่น ศาลสิทธิบัตรในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งในบางแห่งอาจเรียกว่าเป็นผู้พิพากษาสมทบ เช่น ศาลแรงงาน ศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศในประเทศไทย เป็นต้น

3.5.1 หลักการกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน

หลักการที่มีผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานเป็นหลักการที่สามารถพบได้ในประเทศต่างๆ เช่น ศาลแรงงานในประเทศสิงคโปร์ ศาลแรงงานในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน โดยองค์คณะผู้พิพากษาประกอบไปด้วยผู้พิพากษาประจำและผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้างและผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้าง²¹

ผู้พิพากษาประจำ คือ ผู้พิพากษาที่เป็นข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำเร็จการศึกษานิติศาสตร์บัณฑิต เนติบัณฑิต และสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการตุลาการโดยการสอบใช้หลักเกณฑ์คุณธรรม หรืออีกนัยหนึ่งคือ ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาอรรถคดีต่างๆในศาลยุติธรรม²² เรียกว่า ผู้พิพากษาอาชีพ (Career Judges)²³

ผู้พิพากษาสมทบ คือ บุคคลธรรมดาซึ่งได้รับการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงและได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่เป็นองค์คณะร่วมพิจารณาพิพากษาคดีกับผู้พิพากษาประจำในศาลแรงงาน

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 17 บัญญัติว่า “ ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 18 ศาลแรงงานต้องมีผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้าง และผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้าง ฝ่ายละเท่าๆกัน จึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี ”

แสดงว่าองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานทุกคดีจะต้องมีผู้พิพากษาสามฝ่ายร่วมนั่งพิจารณาคดีและร่วมพิพากษาคดี คือ ผู้พิพากษาแรงงานซึ่งเป็นข้าราชการตุลาการกับผู้พิพากษาสมทบซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯแต่งตั้งจากบุคคลตามบัญชีรายชื่อผู้แทนนายจ้างตามที่กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานเสนอจากการลงคะแนนเสียงของสมาคมนายจ้างตามมาตรา 14 และผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้างซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯแต่งตั้งจากบุคคลตามบัญชีรายชื่อผู้แทนฝ่ายลูกจ้างตามที่กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานเสนอจากการลงคะแนนเสียงของสหภาพแรงงานตามมาตรา 14 ร่วมกันพิจารณา

²¹ ลดาวัลย์ หอนพรัตน์. (2525). องค์ประกอบและองค์คณะผู้พิพากษาในศาลแรงงาน. หน้า 90-98.

²² พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543, มาตรา 11.

²³ เขมภณ กิรัตน์. (2546). ความเป็นผู้เชี่ยวชาญของผู้พิพากษาศาลแรงงานวิทยาลัยการยุติธรรม (เอกสารวิจัย). หน้า 9.

พิพากษาคดีจึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ การนั่งพิจารณาคดีที่ผู้พิพากษาหนึ่งไม่ครบองค์คณะ ถือว่าเป็นการพิจารณาคดีโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย²⁴

3.5.2 หลักการของผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว

ศาลเยาวชนและครอบครัวจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยมีเหตุผลในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นเพื่อให้คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใดๆในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว ได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อคุ้มครองประโยชน์และส่วนได้เสียของผู้เยาว์ และลดความแตกแยกของครอบครัวที่ไม่ปกติสุข ไม่ใช่มุ่งเน้นนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษแต่เน้นที่การฟื้นฟูแก้ไขเด็กและเยาวชน ผู้พิพากษาสมทบในศาลนี้จึงมีหน้าที่หลักคือมุ่งเน้นที่ประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเป็นหลัก เห็นได้จากคุณสมบัติประการสำคัญของผู้พิพากษาสมทบคือ “มีหรือเคยมีบุตรมาแล้ว หรือเคยทำงานที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์หรืออบรมเด็กมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี” (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 26) และกฎหมายยังอนุญาตให้คู่ความในคดีที่ไม่กระทบต่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนสามารถร้องขอให้ไม่ต้องมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะได้ โดยศาลจะสอบถามคู่ความก่อนเริ่มพิจารณาคดีว่าประสงค์จะให้มิผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วยหรือไม่ ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์จะให้มิผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วย ก็จะทำให้ผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี

การที่มีผู้พิพากษาสมทบนี้เพื่อต้องการให้มีบุคคลภายนอกซึ่งไม่ใช่ นักกฎหมายได้มีโอกาสมองปัญหาเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด โดยพิจารณาหาสาเหตุและแนวทางการแก้ไขตามสภาพและความรู้สึกนึกคิดของบุคคลทั่วไป²⁵ โดยผู้พิพากษาสมทบถือว่าเป็นบุคคลในชุมชนที่มีบทบาทเดียวกับผู้พิพากษาซึ่งมีความรู้เชี่ยวชาญในด้านกฎหมาย จึงเป็นการผสมผสานกันระหว่างผู้ทำงานในด้านสวัสดิการและในด้านความยุติธรรมอย่างเหมาะสม กลมกลืนและลงรอยเป็นเนื้อเดียวกัน แต่เราไม่ควรคาดหวังในผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบต้องอยู่ในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านสวัสดิการหรือเชี่ยวชาญในด้านจิตวิทยา เพราะผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบส่วนใหญ่เป็นเพียงผู้สนใจในการเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนเป็นนัก

²⁴ เกษมสันต์ วิจารณ์. (2548) คำบรรยายวิชากฎหมายแรงงาน, รวมคำบรรยาย ภาคหนึ่ง สมัยที่ 58.

²⁵ คุณสิทธิ์ ลีละเมียร. (2543, ธันวาคม). “ศาลเยาวชนและครอบครัวกับความเป็นศาลชำนาญพิเศษ.” บทบัญญัติ, 56. หน้า 182.

มนุษยธรรมผู้มีเมตตา แม้จะได้รับการอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านจิตวิทยา แต่ก็อยู่ในฐานะที่มีผู้ใช้เชี่ยวชาญ²⁶

3.5.3 หลักการผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

แม้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 จะกำหนดให้ผู้พิพากษาประจำในศาลนี้แต่งตั้งจากราชการตุลาการซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศด้วยก็ตาม²⁷ กลไกดังกล่าวก็อาจไม่เพียงพอสำหรับคดีบางเรื่องที่มีความหลากหลายซับซ้อนทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงหรือมีประเด็นข้อพิพาทที่ต้องชี้ขาดเกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยีโดยตรง การให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาเหล่านั้นเข้ามีส่วนร่วมเป็นผู้พิพากษาในองค์คณะจะเป็นประโยชน์แก่คดีอย่างมาก และช่วยสร้างความเชื่อถือศรัทธาแก่ประชาชนต่อองค์กรศาลยุติธรรมมากขึ้น ในแง่ที่ศาลได้แสดงให้เห็นว่าศาลไม่ใช่ระบบที่ปิดตัวเองเกินไป หากแต่เปิดกว้างให้โอกาสบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นและคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์ดำเนินการทางธุรกิจในการวินิจฉัยคดีด้วย

การให้ผู้มีความรู้ความชำนาญในเรื่องเหล่านี้เป็นผู้พิพากษาสมทบก็คือการมาร่วมเป็นองค์คณะตัดสินคดี บทบาทในคดีย่อมมีความแตกต่างกับการเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ หรือการแสดงความคิดเห็นในฐานะเพื่อนของศาล ผู้พิพากษาเป็นผู้รับผิดชอบคดีนั้นเช่นเดียวกับผู้พิพากษาประจำศาลจึงต้องพิจารณาคำฟ้อง คำให้การ คำร้องทุกอย่างที่ปรากฏในสำนวนและวินิจฉัยชี้แจงนำหนักพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายทั้งปวงในคดี การที่ผู้พิพากษาสมทบมีความเข้าใจในเรื่องเทคโนโลยีจะช่วยให้เข้าใจประเด็นข้อพิพาทเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี และสามารถชี้แจงนำหนักความน่าเชื่อถือของพยานผู้เชี่ยวชาญได้ดีกว่า รวมถึงพิเคราะห์ว่าประเด็นปัญหาใดสมควรเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาให้ความเห็นหรือไม่ด้วย กล่าวคือ ผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้ที่ช่วยให้ศาลใช้เครื่องมืออื่นๆ ที่กฎหมายเตรียมไว้สำหรับแก้ปัญหาเรื่องความเชี่ยวชาญอย่างเหมาะสม ข้อแตกต่างที่สำคัญของบทบาทผู้พิพากษาสมทบกับการเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิคือผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้วินิจฉัยคดีโดยอาศัยข้อมูลทั้งหมดที่

²⁶ วิชา มหาคุณ. (2543 ตุลาคม). “บทบาทและแนวทางการพัฒนาผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว.” วารสารกฎหมาย, 20. หน้า 209.

²⁷ มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539.

ปรากฏในคดี ในขณะที่ทั้งพยานผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลดังกล่าว บางส่วนแก่ศาลเท่านั้น โดยตนมิได้มีส่วนในการวินิจฉัยคดีแต่อย่างใด

3.5.3.1 บทบาทหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบในการปฏิบัติราชการ

การเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีตาม มาตรา 19, 20 เนื่องจากตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดี ทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539

“มาตรา 19 ภายใต้บังคับมาตรา 20 และมาตรา 21 ศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนและผู้พิพากษาสมทบอีกหนึ่ง คนจึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ ส่วนการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น จะต้องบังคับตามเสียงฝ่ายข้างมาก”

“มาตรา 20 ผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศคนใด คนหนึ่งมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือออกคำสั่งใดๆ นอกจากการนั่งพิจารณาและ พิพากษาคดีได้”

จึงสามารถจำแนกบทบาทของผู้พิพากษาสมทบจากบทบัญญัติดังกล่าวได้ดังนี้

(ก) บทบาทในการเป็นองค์คณะนั่งพิจารณาคดี

องค์คณะผู้พิพากษาที่จะนั่งพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ได้จะต้องประกอบด้วยผู้พิพากษาประจำศาล 2 คนและผู้พิพากษาสมทบ 1 คน เสมอ หาก การนั่งพิจารณาไม่ครบองค์คณะย่อมทำให้การนั่งพิจารณานั้นไม่ชอบ แม้ว่าการนั่งพิจารณาดังกล่าวจะเป็นการไต่สวนคำร้องที่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจสั่งได้ก็ตาม ทั้งนี้เพราะถือว่ามีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดไว้เป็นพิเศษแล้ว เช่น การไต่สวนมูลฟ้อง ในคดีอาญา แม้จะอยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดียวตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา 25 (3) ซึ่งนำมาใช้บังคับในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศตามมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศด้วยก็ตาม การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวก็ จะต้องใช้เท่าที่ไม่ขัดแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลฯนี้ ดังนั้น เมื่อมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศบัญญัติไว้ชัดเจนแล้วว่าผู้พิพากษาคนเดียวไม่มีอำนาจนั่งพิจารณาได้

ผู้พิพากษาสมทบซึ่งได้รับมอบหมายสำนวนที่จ่ายโดยอธิบดีผู้พิพากษาทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีหน้าพิจารณาและพิพากษาคดีนั้น และเมื่อได้นั่ง

พิจารณาคดีแล้วก็ต้องพิจารณานั้นร่วมกับผู้พิพากษาประจำเจ้าของสำนวนจนเสร็จ เว้นแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้เพราะเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น ต้องแจ้งต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเพื่อให้อนุญาตและจัดให้ผู้พิพากษาสมทบคนอื่นปฏิบัติหน้าที่แทน²⁸ การนั่งพิจารณานี้กฎหมายบัญญัติให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศดำเนินการนั่งพิจารณาคดีต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้²⁹

สำหรับในคดีที่เกิดต่างจังหวัด เนื่องจากขณะนี้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศภาคยังมีได้เปิดทำการ พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องจำเลยยังศาลจังหวัดนั้นๆ³⁰ ศาลจังหวัดที่รับคำฟ้องไว้แทนจะดำเนินการส่งคำฟ้องคำให้การมายังศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางโดยทางโทรสารทันที ผู้พิพากษาสมทบก็จะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวร่วมกับผู้พิพากษาประจำเช่นกัน

(ข) บทบาทในการปรึกษาคดีและการทำคำพิพากษา

ผู้พิพากษาสมทบจะร่วมนั่งพิจารณาคดีทุกนัดและมีส่วนร่วมฟังการสืบพยานระหว่างการพิจารณาคดีเมื่อปรากฏว่ามีประเด็นที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาสมทบ ผู้พิพากษาสมทบจะมีส่วนให้คำปรึกษาแก่ผู้พิพากษาประจำ และเมื่อคดีเสร็จการพิจารณาแล้วก็จะทำการประชุมปรึกษาคดีร่วมกับผู้พิพากษาประจำเพื่อทำคำพิพากษา ตามที่มาตรา 27 บัญญัติให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศรับทำคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็วเมื่อเสร็จการพิจารณาคดี

การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นต้องบังคับตามฝ่ายเสียงข้างมาก³¹ ผู้พิพากษาสมทบมีเสียงในการทำคำพิพากษา 1 เสียงเช่นเดียวกับผู้พิพากษาประจำและสามารถทำความเห็นแย้งคำพิพากษานั้นได้

²⁸ มาตรา 22 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539.

²⁹ มาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539.

³⁰ มาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539.

³¹ มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539.

เมื่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจ่ายสำนวนให้แก่องค์กรแล้ว ผู้พิพากษาที่จะลงชื่อในคำพิพากษาคดีนั้นจะต้องเป็นองค์กรตามที่จ่ายสำนวนเท่านั้น ถ้ามีผู้พิพากษาคนอื่นที่มีชื่อองค์กรตามที่จ่ายสำนวนไว้ลงลายมือชื่อทำคำพิพากษาคือช่วยยอมทำให้ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ 99/2504 ประชุมใหญ่) ทั้งการนั่งพิจารณาคดีต้องครบองค์กรทุกนัดไม่ใช่เฉพาะนัดแรก (เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ 157/2480)³²

3.5.3.2 สถานะของผู้พิพากษาสมทบ

มาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 บัญญัติให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามประมวลกฎหมายอาญา กล่าวคือในการปฏิบัติหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีผู้พิพากษาสมทบจะมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตุลาการ ดังนั้นในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้พิพากษาสมทบจะได้รับความคุ้มครองมากกว่าประชาชนทั่วไปซึ่งมิใช่เจ้าพนักงาน แต่ขณะเดียวกันความรับผิดชอบในฐานะเจ้าพนักงานก็มีมากกว่าประชาชนทั่วไปซึ่งมิใช่เจ้าพนักงานด้วย

บุคคลที่เป็นเจ้าพนักงานนั้นมีฐานะนอกเหนือไปจากบุคคลธรรมดาบางประการเนื่องจากผลของอำนาจหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ มีผลทั้งในทางคุ้มครองและผลในทางควบคุมบุคคลผู้เป็นเจ้าพนักงานนั้น ผลทั้งปวงที่ว่านี้จะมีก็ต่อเมื่อเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องอยู่ในหน้าที่การงานของผู้นั้น บทกฎหมายที่คุ้มครองหรือควบคุมเจ้าพนักงานจึงต้องมีความหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการปฏิบัติหน้าที่การงาน ไม่เกี่ยวไปถึงการกระทำในส่วนตัวบุคคลโดยเฉพาะ³³ ในทางคุ้มครองเจ้าพนักงานมีตัวอย่าง เช่น กฎหมายบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานปฏิบัติการในหน้าที่ การทำร้ายร่างกายผู้พิพากษาสมทบในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ ผู้กระทำจะมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 296 ประกอบมาตรา 289(2) ซึ่งมีโทษหนักกว่าการทำร้ายบุคคลธรรมดาซึ่งมิใช่เจ้าพนักงาน ส่วนในทางควบคุมเจ้าพนักงาน เช่น ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ... เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบเพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่งไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึง

³² ไพโรจน์ วายุภาพ. (2543). คู่มือปฏิบัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ฉบับใหม่ พ.ศ.2543. หน้า 187.

³³ จิตติ ดิงศภัทย์. (2536). คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 1 (พิมพ์ครั้งที่ 6). หน้า

สี่หมื่นบาทหรือประหารชีวิต” ดังนั้นหากผู้พิพากษาสมทบเรียกหรือยอมรับสินบนจากคู่ความในการพิจารณาพิพากษาคดี ย่อมมีความผิดตามบทบัญญัติดังกล่าว เป็นต้น

แม้มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 จะบัญญัติให้นำบทบัญญัติว่าด้วยวินัยและการรักษาวินัยสำหรับข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการมาใช้บังคับแก่ผู้พิพากษาสมทบโดยอนุโลม อันได้แก่ จะต้องนำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาใช้กับผู้พิพากษาสมทบด้วยก็ตาม ผู้พิพากษาสมทบทก็มิใช่ข้าราชการตุลาการตามมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมดังกล่าว จึงไม่ได้รับเงินเดือนอย่างข้าราชการตุลาการ แต่มีสิทธิได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา³⁴ ซึ่งปัจจุบันผู้พิพากษาสมทบทมีสิทธิได้รับค่าป่วยการสำหรับวันที่ปฏิบัติกรวันละ 1,000 บาท³⁵ หากผู้พิพากษาสมทบทต้องเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่นอกจังหวัดอันเป็นที่ตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่ประจำอยู่จะได้รับค่าป่วยการกับค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าเบี้ยเลี้ยงเดินทาง ในอัตราเท่ากับผู้พิพากษาประจำในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่ผู้พิพากษาสมทบทนั้นประจำอยู่³⁶

3.5.4 วิเคราะห์หลักการของผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ³⁷

หลักการกำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามีส่วนร่วมพิจารณาพิพากษาคดีในฐานะผู้พิพากษาสมทบมีความสำคัญและมีบทบาทมากเนื่องจากคดีที่ฟ้องมายังศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะต้องมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะเสมอ และผู้พิพากษา

³⁴ มาตรา 22 วรรคท้าย พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539.

³⁵ มาตรา 3 พระราชกฤษฎีกากำหนดค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นของผู้พิพากษาสมทบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2541.

³⁶ มาตรา 4 พระราชกฤษฎีกากำหนดค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นของผู้พิพากษาสมทบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2541.

³⁷ ผกากรอง ศรีทองสุข. (2545). บทบาท หน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. หน้า 84.

ยังร่วมนั่งพิจารณารวมทั้งพิพากษาคดีนั้นเคียงคู่ไปกับผู้พิพากษาประจำด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การมีผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมในการพิจารณาคดียังมีข้อดีข้อเสียซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น ประเด็นสำคัญได้ 2 ประเด็นดังนี้

1. ประเด็นเกี่ยวกับความเป็นกลางของผู้พิพากษาสมทบ

ความเป็นกลางได้แก่ ความไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ปฏิบัติต่อคู่ความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเสมอเหมือนกัน นอกจากความเป็นกลางแล้วการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษายังจะต้องปราศจากอคติทั้งสี่ประการ คือ ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก โทสาคติ ลำเอียงเพราะโกรธ ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว และโมหาคติ ลำเอียงเพราะเขลา

ปรัชญาของการมีผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศคือการมีผู้พิพากษาผู้เชี่ยวชาญในเรื่องอันเป็นข้อพิพาทนั้น อย่างไรก็ตามคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดในตัวผู้พิพากษาไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาอาชีพ หรือผู้พิพากษาสมทบ คือความเป็นกลาง ความเป็นธรรม และการยึดมั่นในจริยธรรมและการครองตนที่สังคมยกย่องและคาดหวังจากวิชาชีพตุลาการ หลักการกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจึงเป็นมาตรการอย่างหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความเชี่ยวชาญเฉพาะทางและสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาจากสาธารณะชนในความทรงประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรม อย่างไรก็ตามแม้วิธีนี้จะมีข้อดีคือ สามารถแก้ไขปัญหาความไม่มีความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางของผู้พิพากษาประจำในคดีเหล่านั้นได้และการให้บุคคลภายนอกเข้าร่วมเป็นองค์คณะยังช่วยให้สังคมมีทัศนคติที่ดีขึ้นต่อศาลยุติธรรมในแง่ที่ศาลมีความโปร่งใสและสามารถถูกตรวจสอบจากสาธารณะชนได้มากขึ้น แต่ข้อเสียที่ติดตามมาก็คือ การที่บุคคลเหล่านี้มีหน้าที่การงานประจำอื่นๆของตน อาจส่งผลกระทบต่อการวางตนเป็นกลางในฐานะผู้พิพากษาสมทบได้ นั่นคือมีข้อที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับ “ส่วนได้เสีย” ที่บุคคลเหล่านั้นมีอยู่ด้วย ประเด็นความมีส่วนได้เสียในคดีอันอาจกระทบต่อความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบอาจแยกได้ 2 ประเภทคือ การขัดกันแห่งผลประโยชน์กรณีผู้พิพากษาสมทบมาจากภาครัฐกิจ และการขัดกันแห่งหน้าที่กรณีผู้พิพากษาสมทบมาจากหน่วยงานราชการ

ก. ความมีส่วนได้เสียในคดีตามหลักการขัดกันของผลประโยชน์ ผู้พิพากษาสมทบที่มาจากภาครัฐกิจอาจเกิดกรณีที่ตนมีส่วนได้เสียในคดีตามหลักการขัดกันแห่งผลประโยชน์ขึ้นได้ เนื่องจากการดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบไม่ใช่อาชีพข้าราชการประจำที่มีเงินเดือนและทำงานเต็มเวลา แต่มีลักษณะเป็นผู้พิพากษากิตติมศักดิ์ บุคคลที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบไม่จำเป็นต้องลาออกจากหน้าที่การงานประจำของตน แต่ยังสามารถประกอบ

ธุรกิจเดิมควบคู่กันไป มีการติดต่อเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในแวดวงของตน เช่นการต่อรองเจรจา การทำสัญญา ตลอดจนการพบปะสังสรรค์ในกลุ่มนักธุรกิจที่ติดต่อค้าขายกัน เป็นต้น จึงมีข้อควรพิจารณาว่าการที่ผู้พิพากษาสมทบบางส่วนเป็นบุคคลที่มาจากภาคธุรกิจจะกระทบต่อความเป็นกลางในการพิจารณาคดีหรือไม่ ในประเด็นนี้ได้มีการสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ อันได้แก่ ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ พนักงานอัยการ และทนายความ ผลการสัมภาษณ์พบว่าบุคลากรดังกล่าวมีความเห็นแตกต่างกันเป็นหลายฝ่ายดังนี้

ความเห็นฝ่ายแรก เห็นว่าถ้าผู้พิพากษาสมทบนั้นเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับคู่ความฝ่ายใดในคดี เช่น เป็นกรรมการบริษัท หรือเป็นผู้ถือหุ้น เหล่านี้ย่อมกระทบต่อความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบและต้องห้ามมิให้เป็นองค์คณะในคดีนั้น หากมีความผิดพลาดในการจ่ายสำนวน เช่น เนื่องจากตรวจไม่พบความมีส่วนได้เสียดังกล่าว ผู้พิพากษาสมทบผู้ได้รับสำนวนนั้นเองควรต้องถอนตัวทันที สำหรับมุมมองของทนายความเห็นว่าการที่ผู้พิพากษาสมทบเป็นเพียงบุคคลในวงธุรกิจเดียวกันกับตัวความ มีความสัมพันธ์กันทั่วไป เช่นการรู้จักหรือเป็นเพื่อนกับคู่ความหรือทนายความมาก่อน เหล่านี้ยังไม่ถือว่ามีผลประโยชน์ขัดกันและไม่น่าเป็นปัญหา ปัญหาจะเกิดขึ้นได้ในกรณีที่มีความเกี่ยวข้องมากกว่านั้น เช่น เคยเป็นที่ปรึกษาของบริษัทหรือเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทคู่ความ หรือบริษัทในเครือ เป็นต้น รวมถึงกรณีที่ผู้พิพากษาสมทบถูกโจทก์ในคดีที่ตนนั่งเป็นองค์คณะฟ้องร้องเป็นคดีเรื่องอื่นด้วย กล่าวคือหากมีจุดเกาะเกี่ยวที่จะกระทบต่อผลได้ผลเสียของคดีไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมซึ่งทำให้คู่ความเห็นว่าผู้พิพากษาสมทบนั้นเอนเอียงไปด้านใดด้านหนึ่งก็จะก่อความไม่สบายใจแก่คู่ความได้ กรณีเหล่านี้อาจแก้ไขโดยทนายความขอปรึกษากับผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน หรือใช้การคัดค้านผู้พิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

นอกจากนี้ผู้ให้ความเห็นว่าโดยหลักการมีโอกาสที่จะเกิดปัญหาผู้พิพากษาสมทบมีส่วนได้เสียในคดีขึ้นได้ จากการปฏิบัติงานที่ผ่านมาพบว่าโดยมากแล้วมักเป็นเรื่องที่ผู้ต้องหาในคดีละเมิดลิขสิทธิ์กล่าวอ้างว่าผู้พิพากษาสมทบมีส่วนได้เสียในคดี แต่ยังไม่เคยเกิดกรณีที่เป็นปัญหาถึงขนาดที่คู่ความต้องใช้วิธีคัดค้านผู้พิพากษา และมีความเห็นว่าผู้พิพากษาสมทบวางตัวได้ดีแล้วในเรื่องความเป็นกลาง ประกอบกับการวินิจฉัยคดีมาจากผู้พิพากษาประจำเป็นเสียงหลัก ผู้พิพากษาสมทบไม่มีบทบาทมากนักจึงไม่ทำให้ผลของคดีเสียไป

ความเห็นฝ่ายที่สอง เห็นว่าการมาจากภาคธุรกิจเดียวกันแม้ไม่ใช่หน่วยงานเดียวกันก็อาจจะเกิดปัญหาการขัดกันของผลประโยชน์ทำให้กระทบต่อความเป็นกลางได้

แม้ว่าในการจ่ายสำนวนแก่ผู้พิพากษาสมทบศาลจะคำนึงถึงการขัดกันของผลประโยชน์ด้วยแล้ว เช่นคดีที่ธนาคารหรือสถาบันการเงินฟ้องลูกหนี้ มีส่วนผลประโยชน์ที่ธนาคารต้องรักษา เช่น ดอกเบี้ยจากเบี้ยปรับควรเป็นเท่าไร การที่ศาลจะกำหนดให้ก็จะพิจารณาให้ “ตามสมควร” ซึ่งไม่มีเกณฑ์ที่ชัดเจน กรณีหากผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้มาจากกลุ่มธุรกิจธนาคารแม้ไม่ใช่ธนาคารผู้เป็นโจทก์ก็อาจมีอิทธิพลในการกำหนดดอกเบี้ยเอนเอียงไปตามสถาบันการเงิน แต่ถ้าเป็นผู้พิพากษาสมทบที่มาจากกลุ่มลูกค้าของธนาคารแนวนอมนั้นก็จะเป็นไปในทางตรงข้าม ดอกเบี้ยที่กำหนดให้อาจต่ำลงมา ซึ่งเป็นกรณีที่ความเอนเอียงเป็นไปตามแนวความคิดของธุรกิจที่ผู้พิพากษาสมทบรายนั้นเกี่ยวข้องกับอยู่ ซึ่งก็เกิดมีขึ้นบ้างแต่เห็นได้ไม่ชัดเจน

การตรวจสอบอย่างระมัดระวังก่อนการจ่ายสำนวนให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นสิ่งสำคัญที่สุดอันจะช่วยป้องกันมิให้เกิดกรณีผู้พิพากษามีส่วนได้เสียในคดีที่ตนรับผิดชอบได้ อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศผู้จ่ายสำนวนจึงจำเป็นต้องใช้มาตรการตรวจสอบความมีส่วนได้เสียของผู้พิพากษาสมทบแต่ละรายก่อนจ่ายสำนวนอย่างรัดกุม กรณีที่ปรากฏส่วนได้เสียอย่างชัดเจน เช่น การที่ผู้พิพากษาสมทบบางท่านเป็นกรรมการหรือเป็นผู้บริหารบริษัทคู่ความ ย่อมต้องกระทบต่อความเป็นกลางและเป็นธรรมคดีที่ต้องห้ามมิให้ผู้นั้นเป็นองค์คณะพิจารณาคดีดังกล่าว ในข้อนี้การตรวจสอบความเกี่ยวข้องหรือความมีส่วนได้เสียกับคู่ความยังสามารถพบได้ง่าย เช่น การเป็นกรรมการบริษัทที่จะปรากฏในหลักฐานทางทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท การที่ถูกคู่ความในคดีฝ่ายหนึ่งฟ้องเป็นคดีเรื่องอื่นก็พบได้จากสารบบศาล ความเกี่ยวข้องระดับนี้จึงไม่มีปัญหาที่อธิบดีผู้พิพากษาผู้จ่ายสำนวนจะระมัดระวังตรวจสอบในการจ่ายสำนวน

ข. ความมีส่วนได้เสียในคดีตามหลักการขัดกันแห่งหน้าที่ (Conflict of Duties)

การขัดกันแห่งหน้าที่นี้เป็นข้อที่ผู้ร่างกฎหมายได้คำนึงถึงแล้วว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องระวังมิให้เกิดขึ้น ดังนั้นพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 15 (9) จึงห้ามมิให้ข้าราชการอัยการ ข้าราชการตำรวจ และทนายความ เข้าเป็นผู้พิพากษาสมทบเพราะเห็นว่าเป็นการขัดแย้งกับหน้าที่โดยตรง

สำหรับผู้พิพากษาสมทบที่มาจากทางราชการ เช่น ข้าราชการจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา หรือกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญาอาจมีปัญหาคัดกันแห่งหน้าที่นั้น กรณีดังกล่าวผู้ร่างกฎหมายได้วิเคราะห์แล้วว่า บุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาคดีของศาลได้มาก หากตัดบุคคลกลุ่มนี้ออกจากการเป็นผู้พิพากษา

สมทบก็จะทำให้ไม่สามารถหาบุคลากรที่มีความรู้เชี่ยวชาญในทางนี้ได้อย่างเพียงพอ เพราะผู้ที่จะมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาออกจากกลุ่มข้าราชการนี้แล้วก็ได้แก่กลุ่มนักวิชาการ ซึ่งลำพังนักวิชาการ เช่น อาจารย์ประจำในมหาวิทยาลัยที่มาสมัครเป็นผู้พิพากษาสมทบก็มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอกับปริมาณคดี การให้ข้าราชการจากหน่วยงานเหล่านี้เข้าร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น และสามารถแก้ปัญหาคัดกันแห่งหน้าที่ได้ด้วยการวิเคราะห์เป็นรายกรณีเมื่อจะมอบหมายงานให้ เช่น คดีที่เอกชนฟ้องหน่วยงานราชการ ศาลต้องไม่มอบหมายงานให้ผู้พิพากษาสมทบที่มาจากหน่วยงานราชการนั้น แต่มอบหมายให้ผู้พิพากษาสมทบที่มาจากสายวิชาการ เช่น อาจารย์จากมหาวิทยาลัย สำหรับคดีที่เอกชนพิพาทกับเอกชนด้วยกัน เช่น เอกชนรายหนึ่งฟ้องเอกชนอีกรายหนึ่งว่าใครมีสิทธิดีกว่ากันในสิทธิบัตรหรือเครื่องหมายการค้า เช่นนี้ ผู้พิพากษาสมทบจากส่วนราชการจะทำหน้าที่ได้ดีที่สุดและมีความเป็นกลางในคดีนั้นได้อย่างแท้จริง

ประเด็นการคัดกันแห่งหน้าที่ดังกล่าวอาจกระทบต่อความเป็นกลางในการพิจารณาคดีหรือไม่เพียงใด ในเรื่องนี้มีความเห็นแยกเป็นสองฝ่ายคือ

ความเห็นฝ่ายแรก เห็นว่าในทางปฏิบัติไม่มีปัญหาเรื่องความเป็นกลางอันเกิดจากการคัดกันแห่งหน้าที่ เพราะผู้พิพากษาสมทบที่มาจากหน่วยราชการ เช่น กรมทรัพย์สินทางปัญญา ไม่ว่าจะดำรงตำแหน่งในทางบริหาร เป็นหรือเคยเป็นนายทะเบียนมาก่อน หรือแม้จะเกษียณอายุราชการจากกรมฯนี้แล้ว จะไม่ร่วมเป็นองค์คณะในคดีที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นคู่ความในคดี รวมถึงคดีที่หน่วยราชการอื่นเป็นคู่ความด้วย หากว่ากรมทรัพย์สินทางปัญญาเคยตอบข้อหารือเกี่ยวกับข้อพิพาทนั้นให้แก่หน่วยราชการดังกล่าวมาก่อน และกรณีที่ข้าราชการจากกรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นองค์คณะในคดีที่เอกชนฟ้องคดีละเมิดสิทธิ แม้โจทก์จะเคยได้รับการจดทะเบียนสิทธิจากกรมทรัพย์สินทางปัญญามาก่อนก็จะไม่กระทบต่อความเป็นกลางในการพิจารณาคดี เพราะข้อเท็จจริงที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวข้องนั้นเป็นชั้นที่ประชาชนร้องขอให้ได้รับความคุ้มครองสิทธิ แต่ข้อเท็จจริงในคดีที่ฟ้องร้องยังศาลเป็นชั้นที่มีการละเมิดสิทธิในภายหลัง จึงเป็นข้อเท็จจริงและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างช่วงเวลากัน

ความเห็นฝ่ายที่สอง เห็นว่า การที่ผู้พิพากษาสมทบเป็นบุคคลในหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมทรัพย์สินทางปัญญา น่าจะกระทบต่อความเป็นกลางในการพิจารณาคดีได้ เพราะกรมทรัพย์สินทางปัญญามีหน้าที่ในการปราบปรามการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา แม้ว่าโดยส่วนตัวแล้วผู้พิพากษาสมทบรายนั้นจะมีความบริสุทธิ์ใจ แต่

เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องเห็นบุคคลเหล่านี้มาพิจารณาตัดสินคดีอีกก็ไม่อาจสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อคู่ความได้

2. ประเด็นเกี่ยวกับวิธีการและมาตรฐานในการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบ

ก. วิธีการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบ เริ่มแรกใช้ระบบการสรรหาแล้วเชิญบุคคลผู้มีความเชี่ยวชาญมาทำงานให้แก่ศาล โดยคำนึงถึงประวัติและภาพลักษณ์เป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ซึ่งเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องไปสืบหาว่าใครบ้างที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจะทำงานดังกล่าวได้แล้วเชิญเข้ามา แต่วิธีการดังกล่าวมีข้อเสียคือ บุคคลในระดับที่เป็นปูชนียบุคคลนี้มีจำนวนน้อยและมักมีงานทั้งในหน้าที่ประจำและในสังคมมากอยู่แล้วทำให้มีเวลาให้กับศาลได้น้อย นอกจากนี้ระบบการสรรหาโดยการทาบทามและเชิญเข้ามาอาจถูกมองจากสังคมได้ว่าเป็นระบบเล่นพรรคเล่นพวก ตรวจสอบไม่ได้และเลือกปฏิบัติต่อคนอื่น ทั้งจะเป็นการปิดกั้นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ มีคุณสมบัติครบถ้วน และต้องการทำงาน แต่ทางศาลไม่รู้จักจึงไม่ได้เชิญเข้ามาอีกด้วย ข้อโต้แย้งดังกล่าวทำให้หลักการเดิมผ่อนคลายลง ใช้วิธีที่เปิดกว้างมากขึ้นแก่บุคคลที่ต้องการเข้ามาทำงาน และเมื่อมีคนจำนวนมากมาสมัครก็จำเป็นที่จะต้องคัดเลือกเพื่อกันกรองบุคคลที่มีคุณสมบัติจริงๆ

วิธีในการสรรหาผู้พิพากษาสมทบปัจจุบัน จึงใช้การเปิดรับสมัครแล้วทำการทดสอบเพื่อคัดเลือก โดยศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะประกาศเปิดรับสมัครผู้เข้ารับการคัดเลือกเป็นผู้พิพากษาสมทบให้ทราบเป็นการทั่วไป เช่น การปิดประกาศที่ศาล และที่ เนติบัณฑิตยสภา และทำการแจ้งประกาศรับสมัครไปยังหน่วยงานต่างๆ เช่น กรมทรัพย์สินทางปัญญา กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรมการคลังภายใน หรือมหาวิทยาลัยต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ที่สนใจส่งใบสมัครพร้อมประวัติของตนเข้ามา และในทางปฏิบัติคณะกรรมการฯ ยังอาจดำเนินการติดต่อทาบทามบุคคลที่เห็นว่ามีความรู้คุณสมบัติเหมาะสมแก่การเป็นผู้พิพากษาสมทบให้ยื่นใบสมัครเข้ามารับการคัดเลือกได้อีกด้วย

ผู้สมัครฯ ที่ผ่านการคัดเลือกจากคณะกรรมการฯ ตรวจสอบและกั้นกรองคุณสมบัติแล้ว จะต้องเข้ารับการอบรมเป็นเวลา 5 วัน ซึ่งการอบรมนี้มีวัตถุประสงค์ให้ผู้สมัครฯ ได้รับทราบนโยบายของกระทรวงยุติธรรมเกี่ยวกับศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และตระหนักถึงอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ ตลอดจนการดำรงตนในฐานะเป็นผู้พิพากษาสมทบกำหนดไว้ในกฎหมาย อีกทั้งเพื่อซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการและรายละเอียดต่างๆตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการอบรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ กระบวนการทำงานและวัตถุประสงค์ของศาล ไม่เกี่ยวกับเรื่องความเชี่ยวชาญแต่อย่างใด

คณะทำงานอบรมและประเมินผลจะสังเกตพฤติกรรมระหว่างการรับการอบรม จากนั้นจะทำการทดสอบความรู้และประเมินผลการอบรมด้วยการทดสอบข้อเขียนและการ สัมภาษณ์ คณะทำงานดำเนินการสัมภาษณ์ผู้สมัครเป็นรายบุคคลเพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ชัดเจน ยิ่งขึ้นเกี่ยวกับความรู้ความชำนาญทางทรัพย์สินทางปัญญาและหรือการค้าระหว่างประเทศ ความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ ทักษะคิดและความสามารถในการเป็นผู้ พิพากษาสมทบ ความสามารถในการจับใจความ การแสดงความคิดเห็นและการสื่อความหมาย บุคลิกภาพทั่วไปและการปรับตัว

ประเด็นความเหมาะสมเกี่ยวกับวิธีการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในปัจจุบัน มีความเห็นเป็น 2 ฝ่ายคือ

ความเห็นแรก เห็นว่า วิธีการที่ใช้ในปัจจุบัน โดยการเปิดรับสมัครเป็นการทั่วไปแล้ว ทำการอบรมและให้ประเมินผลโดยการสอบข้อเขียนและสอบสัมภาษณ์นั้นเป็นวิธีการที่เหมาะสมดี แล้ว โดยให้เหตุผลว่าการคัดเลือกควรต้องเปิดกว้างให้ใครก็ตามที่มีคุณสมบัติสามารถมาสมัครได้ ซึ่งถ้าจะใช้วิธีการให้ศาลสรรหาเองจะมีปัญหาว่าศาลอาจไม่รู้หรือรู้ได้ไม่ทั่วถึงว่าใครมีความรู้ เชี่ยวชาญในเรื่องใดและมีคุณสมบัติที่สามารถเป็นได้ และวิธีการดังกล่าวมีความเป็นธรรมและไม่ เป็นเลือกปฏิบัติ นอกจากนี้มีผู้เห็นว่าการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบครั้งแรกในขณะที่ยังไม่มีผู้ พิพากษาสมทบเลยควรใช้วิธีการดังกล่าว แต่ถ้ามีผู้พิพากษาสมทบแล้วเมื่อครบวาระก็ควรใช้ วิธีการต่ออายุซึ่งในการนี้ใช้วิธีสัมภาษณ์คงเพียงพอ

ความเห็นที่สอง เห็นว่า วิธีการเปิดให้ยื่นใบสมัครเข้ามานี้ไม่เหมาะสม ทำให้ไม่ได้ คนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริง อาจเนื่องจากผู้ที่มีความรู้จริงๆไม่มาสมัครเพราะไม่มีเวลา การเปิดรับสมัครนี้มีคนที่เก่งจริงๆสมัครเข้ามาน้อย คือ เฉพาะกลุ่มอาจารย์ที่เป็นนักวิชาการทำให้ ศาลไม่มีตัวเลือก ส่วนกลุ่มนักธุรกิจเห็นว่าเขามีประสบการณ์ในทางปฏิบัติเท่านั้นซึ่งความรู้ นั้นไม่ใช่เรื่องสลบซับซ้อนและไม่แน่ว่าจะรู้มาอย่างถูกต้อง นอกจากนี้มีผู้ให้ความเห็นว่าตำแหน่งผู้ พิพากษาสมทบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นที่ต้องการของ บุคคลภายนอกเพราะเป็นการเสริมเกียรติและฐานะ เมื่อใช้วิธีการเปิดรับสมัครบุคคลเหล่านี้ก็จะค้น รหาวิธีเข้ามาในตำแหน่งนี้แม้ว่าจะไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญซึ่งสามารถพิจารณาได้จากใบสมัคร ที่ยื่นเข้ามา และการคัดเลือกที่เป็นระบบเปิดโดยตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคัดเลือกนี้ทำให้ไม่มีผู้ ที่รับผิดชอบผลการคัดเลือกอย่างแท้จริง จึงควรมีการตรวจสอบก่อนว่าตัวบุคคลที่จะเป็น

คณะกรรมการคัดเลือกนี้มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่ และควรมีการเปิดให้สังคมวิพากษ์วิจารณ์ความเหมาะสมของผู้สมัครเข้าเป็นผู้พิพากษาสมทบด้วย

ความเห็นฝ่ายที่หนึ่งที่ว่า การเปิดรับสมัครเป็นการทั่วไป และให้ผู้สมัครยื่นใบสมัครเข้ามานั้นมีข้อดีคือ เป็นวิธีการที่เปิดเผย และเปิดกว้างแก่สังคมทำให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถแต่ยังไม่เป็นที่รู้จักของคณะกรรมการคัดเลือกมีโอกาสเข้ารับการคัดเลือกได้ วิธีนี้ยังมีความเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติเพราะแม้ว่าจะมีผู้สมัครบางรายได้รับการทาบทามให้ยื่นใบสมัครก็ไม่ใช่ข้อผูกมัดว่าผู้สมัครรายนั้นจะได้ดำรงตำแหน่งจริงๆ เนื่องจากยังคงต้องผ่านการกลั่นกรองเช่นเดียวกับผู้สมัครรายอื่นๆ ข้อดีของการให้ผู้สมัครทุกคนยื่นใบสมัครเพื่อเข้ารับการคัดเลือกเป็นผู้พิพากษาสมทบก็คือการยื่นใบสมัครทำให้เห็นว่าผู้สมัครนั้นมีความเต็มใจและต้องการทำงานนี้อย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของคุณสมบัติของความเห็นฝ่ายที่สองในแง่ที่ควรปรับปรุงขั้นตอนในการคัดเลือกให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ยิ่งขึ้น โดยควรมีการประกาศรายชื่อผู้สมัครที่ผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้นเพื่อให้สาธารณชนได้มีโอกาสตรวจสอบ คัดค้านหรือแสดงความเห็นรวมทั้งแจ้งข้อมูลที่คณะกรรมการคัดเลือกยังไม่ทราบมายังคณะกรรมการคัดเลือกฯ หรือแจ้งไปยังคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ทำนองเดียวกับการสอบคัดเลือกผู้ช่วยผู้พิพากษา เพื่อความโปร่งใสและประโยชน์ในการพิจารณาความเหมาะสมของผู้สมัคร

ข. มาตรฐานในการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบ

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ มาตรา 15 (4) เพียงแต่กำหนดคุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบว่าเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญทางทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ โดยไม่ได้ระบุว่า การพิจารณาความรู้ความชำนาญดังกล่าวนี้ให้ใช้เกณฑ์ใด จึงมีปัญหาว່ว่าควรจะใช้มาตรฐานใดในการวัดผลหรือคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบเพื่อให้ได้ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญตามความมุ่งหมายของกฎหมายอย่างแท้จริง ทั้งนี้คุณสมบัติประการอื่นๆ รวมทั้งความเหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาก็จำเป็นต้องพิจาระห์ถึงเช่นกัน

มาตรฐานในการคัดเลือกที่จะมาเป็นผู้พิพากษาสมทบนั้น ไม่มีเกณฑ์เรื่องความรู้ความเชี่ยวชาญที่ชัดเจนหรือเป็นรูปธรรม เมื่อเปรียบเทียบกับ การแต่งตั้งผู้พิพากษาผู้เชี่ยวชาญในศาลสิทธิบัตรแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มีการกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติพื้นฐานว่าเมื่อสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในสาขาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ หรือเทคโนโลยีแล้วและมีความรู้พื้นฐานทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกฎหมายสิทธิบัตร มีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับอุตสาหกรรมอย่างน้อย 5 ปี แล้วเข้าทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ในสำนักงานสิทธิบัตรในตำแหน่งผู้ตรวจสอบเป็นเวลาประมาณ 8-10 ปี จึงจะมีคุณสมบัติที่จะได้รับคัดเลือกเป็นผู้พิพากษาผู้เชี่ยวชาญได้ จะเห็นว่า

มีการวางเกณฑ์มาตรฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับการมีความรู้เชี่ยวชาญไว้ค่อนข้างชัดเจน อย่างไรก็ตามมีผู้ให้ความเห็นว่าศาสตร์พหุสาขาปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจพิจารณาคดีหลากหลาย จึงจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นในคดีหลายประเภท เช่น ลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้า หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ ก็ไม่เกี่ยวข้องทับวิทยาศาสตร์แต่อย่างใด จึงยากที่จะวางเกณฑ์คุณสมบัติพื้นฐานได้อย่างกรณีศาลสิทธิบัตรแห่งสหพันธรัฐเยอรมนี

ในประเด็นนี้ มาตรฐานการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในปัจจุบันยังไม่มีเกณฑ์เป็นรูปธรรมเพียงพอ โดยเฉพาะในคุณสมบัติด้านความรู้ความเชี่ยวชาญนั้นถือเป็นหัวใจสำคัญหรือเป็นหลักการสำคัญที่กฎหมายต้องการให้บุคคลภายนอกเข้ามาร่วมพิจารณาคดี โดยวัตถุประสงค์ของกฎหมายส่วนนี้คือต้องการความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในระดับที่สูงกว่าผู้พิพากษาประจำ ซึ่งการหาความรู้เหล่านี้ได้ในทันทีก็จำเป็นต้องหาจากบุคคลภายนอก ดังจะเห็นจากมาตรา 14 และ 15 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ซึ่งกำหนดคุณสมบัติของบุคลากร 2 ฝ่ายนี้ไว้แตกต่างกันคือคุณสมบัติของผู้พิพากษาประจำในศาลนี้กำหนดให้เป็นผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ ส่วนผู้พิพากษาสมทบนั้นเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในเรื่องดังกล่าว การมีผู้พิพากษาสมทบก็เพื่อรองรับคดีที่มีประเด็นยุ่งยากซับซ้อนเป็นพิเศษที่เกินความสามารถของผู้พิพากษาประจำซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศจะวินิจฉัยได้โดยลำพัง มิใช่คดีแพ่งทั่วไปที่เพียงแต่เกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศที่อยู่ในขอบความสามารถของผู้พิพากษาประจำ กฎหมายต้องการความรู้ความเชี่ยวชาญไม่ว่าจากการศึกษาหรือจากประสบการณ์ของบุคคลภายนอกในวงการทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศมิใช่การมีความรู้หรือประสบการณ์อย่างสามัญทั่วไปของผู้ประกอบอาชีพนั้นๆ การที่ให้ผู้พิพากษาสมทบช่วยตรวจสอบในฐานะของสามัญชนผู้มีเหตุผลจึงไม่ใช่วัตถุประสงค์สูงสุดของกฎหมาย กฎหมายมิได้ต้องการลูกขุนอย่างศาลในประเทศคอมมอนลอว์ แต่เป็นเพียงปรับใช้โดยอนุโลมให้สอดคล้องกับระบบองค์กรคณะที่ผู้พิพากษาในองค์กรจะต้องวินิจฉัยคดีร่วมกันเท่านั้น การที่ปัจจุบันกฎหมายกำหนดให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์กรคณะในทุกคดีที่ฟ้องในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจึงเป็นการกำหนดที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของคดีที่มาสู่ศาล บทบัญญัติดังกล่าวทำให้เกิดความจำเป็นที่ศาลต้องจัดให้มีผู้พิพากษาสมทบจำนวนมากเพื่อให้เพียงพอกับปริมาณงานดังกล่าว และเป็นข้อจำกัดที่ทำให้การคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบไม่สามารถกำหนดมาตรฐานคุณวุฒิการศึกษาหรือประสบการณ์ขั้นต่ำให้ชัดเจนได้เพราะเกรงว่าการกำหนดเช่นนั้นจะทำให้ไม่มีผู้ที่มีคุณสมบัติดังกล่าวมาสมัครเพียงพอ การแก้ไขนั้นจะต้องปรับปรุง

กฎหมายให้การกำหนดองค์คณะผู้พิพากษาที่มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของคดีแต่ละคดี โดยให้ผู้พิพากษาสมทบปฏิบัติหน้าที่เฉพาะที่จำเป็นในคดีที่ประเด็นยุ่งยากซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถของผู้พิพากษาสมทบท่านนั้นจริงๆ ซึ่งจะช่วยลดปริมาณงานที่ไม่จำเป็นของผู้พิพากษาสมทบลง เมื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้วความจำเป็นที่ศาลจะต้องรับผู้พิพากษาสมทบจำนวนมากก็หมดและทำให้สามารถกำหนดมาตรฐานหรือคุณสมบัติพื้นฐานของผู้สมัครได้ชัดเจนขึ้น

จะเห็นได้ว่าผู้พิพากษาประจำเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ในขณะที่ผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ ย่อมเป็นการแสดงว่า ในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศหากมีประเด็นข้อพิพาทเฉพาะทางแต่ไม่ลึกซึ้งหรือมีประเด็นตามกฎหมายแพ่งหรือกฎหมายวิธีพิจารณาความ โดยไม่มีประเด็นเฉพาะทางเลยนั้น แม้ประเภทคดีจะเป็นเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศก็ตาม ถ้าฟังผู้พิพากษาประจำที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศก็มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะวินิจฉัยได้ จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายเรื่องการกำหนดองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ โดยแบ่งคดีออกเป็นคดีที่ต้องการความรู้ความเชี่ยวชาญพิเศษอย่างแท้จริงกับคดีที่มีข้อพิพาทอย่างธรรมดา

เราได้ทราบแล้วว่าศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีความเป็นมาอย่างไร มีกระบวนการพิจารณาคดีอย่างไร ประเภทคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลมีคดีอะไรบ้าง ในบทต่อไปผู้ทำวิทยานิพนธ์จะได้ทำการวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ. ว่าคดีอะไรบ้างที่ต้องขึ้นศาลพาณิชย์และกระบวนการพิจารณาคดีพาณิชย์มีขั้นตอนอย่างไร รวมทั้งวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวด้วย

บทที่ 4

วิเคราะห์แนวทางการจัดตั้งศาลพาณิชย์

4.1 ความเป็นมาของร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.

ในปัจจุบันคดีเกี่ยวกับธุรกรรมทางพาณิชย์ในประเทศยังคงต้องฟ้องร้องและดำเนินคดีกันในศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งสามัญ การพิจารณาพิพากษา อุทธรณ์ฎีกา และบังคับคดี ยังต้องดำเนินไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเช่นเดียวกับคดีแพ่ง ซึ่งในหลายกรณีไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและลักษณะของคดีที่เกี่ยวกับธุรกรรมทางพาณิชย์ ทำให้เกิดอุปสรรคแก่การประกอบธุรกิจการค้า ในขณะที่คดีเกี่ยวกับ ธุรกรรมทางการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งก็เป็นคดีพาณิชย์ประเภทหนึ่ง กลับได้รับการพิจารณาและพิพากษาโดยศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นศาลชำนาญพิเศษที่มีวิธีพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานที่ทันสมัย สอดคล้องกับสภาพของคดีพาณิชย์ ประกอบกับยังมีหลักการพื้นฐานทางกฎหมายพาณิชย์และกระบวนการวิธีพิจารณาคดีพาณิชย์ ตลอดจนการบังคับคดีในคดีพาณิชย์อีกหลายประการที่ควรจะนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาและบังคับคดีในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการปูทางไปสู่การพัฒนากระบวนการกฎหมายพาณิชย์ของประเทศในโอกาสต่อไป จึงได้มีความคิดที่จะจัดตั้งศาลพาณิชย์รวมทั้งปรับปรุงวิธีพิจารณาพิพากษา และบังคับคดีให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ. นี้ต่อไป

4.2 วิเคราะห์สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์แบ่งออกเป็น 7 หมวด รวมทั้งสิ้น 110 มาตรา สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้¹

¹ ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.

4.2.1 การจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

เป็นการปรับโครงสร้างศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางโดยการเปลี่ยนเป็นศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลาง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญา คดีการค้าระหว่างประเทศและคดีพาณิชย์ในประเทศด้วย ขั้นต้นจะมีเฉพาะศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางซึ่งมีเขตอำนาจในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดปริมณฑลเท่านั้น ตามร่างฯ มาตรา 20 ซึ่งบัญญัติดังนี้

มาตรา 20 บัญญัติว่า “ให้จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางขึ้น โดยให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางเปลี่ยนสถานะเป็นศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลาง

ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางมีเขตอำนาจตลอดกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี แต่บรรดาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ที่เกิดขึ้นนอกเขตอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางจะยื่นฟ้องต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางก็ได้ ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางที่จะไม่ยอมรับพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งที่ยื่นฟ้องเช่นนั้นได้”

วิเคราะห์ แนวทางการจัดตั้งศาลพาณิชย์ได้ดังนี้

แนวทางแรก การจัดตั้งระบบงานศาลพาณิชย์ขึ้น โดยเฉพาะแยกต่างหากจากศาลอื่น

แนวทางที่สอง ไม่ต้องจัดตั้งศาลพาณิชย์ขึ้นใหม่ แต่พัฒนาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศให้เป็นศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

จะเห็นได้ว่า **แนวทางแรก** จะมีภาระในเรื่องของงบประมาณ สถานที่และบุคลากร สำหรับแนวทางที่สองจะไม่มีปัญหาในด้านงบประมาณ สถานที่และบุคลากร จึงน่าที่จะเหมาะสมกว่าเพราะคดีในเขตอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเดิมเชื่อมโยงเป็นส่วนหนึ่งของคดีพาณิชย์

4.2.2 ผู้พิพากษาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

มีทั้งผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบซึ่งกำหนดคุณสมบัติต้องมีความรู้ความสามารถที่จะพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ได้อย่างดี ตามร่างฯ มาตรา 33 และ มาตรา 34 ดังนี้

มาตรา 33 บัญญัติว่า “ผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาหรือพาณิชย์ โดย

มีหลักฐานการศึกษาหรือผลงานเป็นที่ประจักษ์ว่าสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีสมเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมกำหนด”

มาตรา 34 บัญญัติว่า “ ผู้พิพากษาสมทบจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิทางทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าพาณิชย์ ซึ่งคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมคัดเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม และต้องมีคุณสมบัติตาม (1) ถึง (4) และไม่มีลักษณะต้องห้ามตาม (5) ถึง (9) ดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทย
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์
- (3) ได้รับการอบรมในเรื่องความมุ่งหมายของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ และบทบาทหน้าที่ตุลาการมาแล้วตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม
- (4) มีความรู้ความชำนาญทางทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าพาณิชย์ โดยมีหลักฐานทางการศึกษาหรือผลงานให้เห็นประจักษ์
- (5) เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
- (6) เป็นผู้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว
- (7) เป็นผู้เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่โทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (8) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบหรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม
- (9) เป็นข้าราชการการเมือง กรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง สมาชิกสภา ผู้บริหารหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการอัยการ ข้าราชการตำรวจ หรือทนายความ

ผู้พิพากษาสมทบให้ดำรงตำแหน่งคราวละห้าปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งให้ดำรงตำแหน่งต่อไปอีกก็ได้

ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้พิพากษาสมทบต้องปฏิญาณตนต่อหน้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ ว่าจะปฏิบัติหน้าที่โดยเที่ยงธรรมและรักษาความลับในราชการ ”

และตามร่างฯ ในมาตรา 38 และ มาตรา 39 คดีพาณิชย์ไม่บังคับให้ต้องมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะทุกคดี การจะมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะหรือไม่ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของ

แต่ละคดี โดยคดีใดจะมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะขึ้นอยู่กับอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์พิจารณาเห็นสมควรหรือคู่ความร้องขอให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วย ดังนี้

มาตรา 38 บัญญัติว่า “ ภายใต้บังคับมาตรา 39 และมาตรา 40 ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคน จึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ เว้นแต่คดีอาญาที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ หรือในคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนที่ฟ้องไม่เกินสามแสนบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา แต่ในคดีใดที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาคแล้วแต่กรณี เห็นว่าคดีนั้น จำเป็นต้องมีผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะด้วย ก็ให้มีผู้พิพากษาสมทบอีกอย่างน้อยหนึ่งคน เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี

ไม่ว่าเวลาใดก่อนวันชี้สองสถานหรือวันสืบพยานนัดแรกในคดีแพ่ง หรือวันสืบพยานโจทก์นัดแรกในคดีอาญา หากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่ายเห็นว่าคดีนั้นจำเป็นต้องมีผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะด้วย ให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นคำร้องขอต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาคแล้วแต่กรณีให้แต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะด้วย โดยแสดงเหตุผลความจำเป็นเช่นนั้น คำสั่งของอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาคแล้วแต่กรณีให้เป็นที่สุด แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงการคัดค้านผู้พิพากษาสมทบตามมาตรา 42”

มาตรา 39 บัญญัติว่า “ ผู้พิพากษาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์คนใดคนหนึ่งแต่ไม่รวมผู้พิพากษาสมทบ มีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งหรือคดีพาณิชย์ ซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสามแสนบาท ราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินดังกล่าวอาจขยายได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

(2) พิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือน หรือปรับเกินหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กำหนดแล้วไม่ได้

(3) ใต้วงมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา

(4) ดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือออกคำสั่งใดๆซึ่งมิใช่เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี

ผู้พิพากษาประจำศาลไม่มีอำนาจตามมาตรา (1) (2) หรือ (3)”

วิเคราะห์ ผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี แม้ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ. จะกำหนดให้ผู้พิพากษาประจำในศาลนี้แต่งตั้งจากราชการตุลาการซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ด้วยก็ตาม กลไกดังกล่าวก็อาจไม่เพียงพอสำหรับคดีบางเรื่องที่มีความหลากหลายซับซ้อนทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงหรือมีประเด็นข้อพิพาทที่ต้องชี้ขาดเกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยีโดยตรง การให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาเหล่านั้นเข้ามีส่วนร่วมเป็นผู้พิพากษาในองค์คณะจะเป็นประโยชน์แก่คดีอย่างมาก และช่วยสร้างความเชื่อถือศรัทธาแก่ประชาชนต่อองค์กรศาลยุติธรรมมากขึ้นในแง่ที่ศาลได้แสดงให้เห็นว่าศาลไม่ใช่ระบบที่ปิดตัวเองเกินไป หากแต่เปิดกว้างให้โอกาสบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นและคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์ดำเนินการทางธุรกิจในการวินิจฉัยคดีด้วย

การให้ผู้มีความรู้ความชำนาญในเรื่องเหล่านี้เป็นผู้พิพากษาสมทบก็คือการมาร่วมเป็นองค์คณะตัดสินคดี บทบาทในคดีย่อมมีความแตกต่างกับการเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ หรือการแสดงความคิดเห็นในฐานะเพื่อนของศาล ผู้พิพากษาเป็นผู้รับผิดชอบคดีนั้นเช่นเดียวกับผู้พิพากษาประจำศาลจึงต้องพิจารณาคำฟ้อง คำให้การ คำร้องทุกอย่างที่ปรากฏในสำนวนและวินิจฉัยชี้หน้าให้นักพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายทั้งปวงในคดี การที่ผู้พิพากษาสมทบมีความเข้าใจในเรื่องเทคโนโลยีจะช่วยให้เข้าใจประเด็นข้อพิพาทเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี และสามารถชี้หน้าให้นักความน่าเชื่อถือของพยานผู้เชี่ยวชาญได้ดีกว่า รวมถึงวิเคราะห์ว่าประเด็นปัญหาใดสมควรเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาให้ความเห็นหรือไม่ด้วย กล่าวคือ ผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้ที่ช่วยให้ศาลใช้เครื่องมืออื่นๆที่กฎหมายเตรียมไว้สำหรับแก้ปัญหาเรื่องความเชี่ยวชาญอย่างเหมาะสม ข้อแตกต่างที่สำคัญของบทบาทผู้พิพากษาสมทบกับการเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิคือผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้วินิจฉัยคดีโดยอาศัยข้อมูลทั้งหมดที่ปรากฏในคดี ในขณะที่ทั้งพยานผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวบางส่วนแก่ศาลเท่านั้น โดยตนมิได้มีส่วนในการวินิจฉัยคดีแต่อย่างใด

4.2.3 เขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี

ให้จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางมีเขตอำนาจตลอดกรุงเทพมหานครตามร่างมาตรา 20

วิเคราะห์ เขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี ทำให้มีศาลที่มีความชำนาญเป็นการเฉพาะในการพิจารณาคดีพาณิชย์ แต่อย่างไรก็ตามการมีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางที่มีเขตอำนาจครอบคลุมเฉพาะกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเพียงศาลเดียวอาจทำให้ประชาชนไม่ได้รับความสะดวกในการที่จะมาติดต่อกับศาลในกรณีที่ดินมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาล อีกทั้งการมีเพียงศาลเดียวอาจไม่สามารถรองรับปริมาณคดีที่เกิดขึ้นได้

4.24 ประเภทคดีที่อยู่ในอำนาจศาล

คดีทรัพย์สินทางปัญญามีทั้งทางแพ่งและทางอาญา ส่วนคดีพาณิชย์ทั้งธุรกรรมในประเทศและระหว่างประเทศ โดยจะเน้นที่คดีส่วนแพ่งมีทั้งเป็นนิติกรรมที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต้องเป็น “ผู้ประกอบการค้าพาณิชย์” เท่านั้น หากคู่กรณีฝ่ายหนึ่งไม่ได้เป็นผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ คดีพิพาทนั้นก็ต้องขึ้นศาลแพ่งหรือศาลจังหวัด รวมทั้งคดีประเภทอื่นๆที่กฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นเขตอำนาจศาล และคดีเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการที่ศาลมีเขตอำนาจเหนือคดีประเภทนั้นๆรวมทั้งการยอมรับตามข้อตกลงให้ฟ้องคดี (forum shopping) ตามร่างฯ มาตรา 22 ดังนี้

มาตรา 22 “ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในวรรคสองถึงวรรคแปด คดีเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่

1. คดีแพ่งเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง ชื่อทางการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิของนักแสดง สิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร การออกแบบผังภูมิของวงจรรวม สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความลับทางการค้า และการคุ้มครองพันธุ์พืช
2. คดีแพ่งเกี่ยวกับสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาตาม (๑) หรือสัญญาถ่ายทอดเทคโนโลยี
3. คดีอาญาเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง ชื่อทางการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิของนักแสดง สิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร การออกแบบผังภูมิของวงจรรวม สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความลับทางการค้า และการคุ้มครองพันธุ์พืช
4. คดีอาญาเกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๗๑ ถึงมาตรา ๒๗๕ และคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดดังกล่าว
5. คดีแพ่งหรือคดีอาญาตามกฎหมายว่าด้วยอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์หรือสื่อสารสนเทศอย่างอื่น

คดีเกี่ยวกับธุรกรรมทางพาณิชย์ในประเทศ ได้แก่

1. คดีที่พิพาทกันตามธุรกรรมการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า หรือการให้บริการที่คู่สัญญาเป็นผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ รวมทั้งคดีแพ่งที่พิพาทกันตาม นิติกรรมหรือนิติเหตุอย่าง

อื่นที่มีสภาพเกี่ยวเนื่องกับธุรกรรมดังกล่าว โดยตรงไม่ว่าคู่กรณีตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่

2. คดีที่เกี่ยวกับการให้บริการทางการเงินหรือสินเชื่อของธนาคารหรือสถาบันการเงิน แก่ผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ รวมทั้งคดีแพ่งที่พิพาทกันตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่มีสภาพเกี่ยวเนื่องกับการให้บริการดังกล่าวโดยตรง ไม่ว่าคู่กรณีตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่

3. คดีที่เกี่ยวกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงิน ตราสารทางการเงิน ตราสารหนี้ อนุพันธ์ทางการเงินที่คู่สัญญาเป็นผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ รวมทั้งคดีแพ่งที่พิพาทกันตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่มีสภาพเกี่ยวเนื่องกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนดังกล่าว โดยตรงไม่ว่าคู่กรณีตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่

4. คดีที่พิพาทกันตามสัญญาร่วมค้า ร่วมลงทุน สัญญาตัวแทนจำหน่าย หรือจัดการจำหน่ายสินค้า หรือสัญญาแฟรนไชส์ที่คู่สัญญาเป็นผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ รวมทั้งคดีแพ่งที่พิพาทกันตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่มีสภาพเกี่ยวเนื่องกับสัญญาดังกล่าว โดยตรงไม่ว่าคู่กรณีตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่

5. คดีที่พิพาทกันตามสัญญาขนส่งที่คู่สัญญาเป็นผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ รวมทั้งคดีแพ่งที่พิพาทกันตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่มีสภาพเกี่ยวเนื่องกับสัญญาขนส่งดังกล่าว โดยตรงไม่ว่าคู่กรณีตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่

6. คดีที่พิพาทกันตามสัญญาประกันภัยที่มีใช้ประกันชีวิตที่ผู้เอาประกันภัยเป็นผู้ประกอบการค้าพาณิชย์

7. คดีแพ่งที่พิพาทกันตามธุรกรรมเกี่ยวกับหลักทรัพย์หรือทุน ที่คู่สัญญาเป็นผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ รวมทั้งคดีแพ่งที่พิพาทกันตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่มีสภาพเกี่ยวเนื่องกับธุรกรรมดังกล่าว โดยตรงไม่ว่าคู่กรณีตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่

8. คดีเกี่ยวกับนิติกรรมหรือสัญญาทางการค้าพาณิชย์อย่างอื่นที่คู่สัญญาทุกฝ่ายเป็นผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ รวมทั้งคดีแพ่งที่พิพาทกันตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่มีสภาพเกี่ยวเนื่องกับนิติกรรมหรือสัญญาดังกล่าว โดยตรงไม่ว่าคู่กรณีตามนิติกรรมหรือนิติเหตุที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่

9. คดีที่พิพาทกันตามสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท การดำเนินงานของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท และการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท

10. คดีแพ่งตามกฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้า

คดีเกี่ยวกับธุรกรรมทางการค้าระหว่างประเทศ ได้แก่

1. คดีเกี่ยวกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศ การให้บริการระหว่างประเทศ การขนส่งระหว่างประเทศ การประกันภัย และนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง

2. คดีเกี่ยวกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตรา ตราสารทางการเงิน ตราสารหนี้ หรืออนุพันธ์ทางการเงินระหว่างประเทศ และนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง

3. คดีเกี่ยวกับเลตเตอร์ออฟเครดิต ตั๋วเงินเรียกเก็บ หรือทรัสต์รีซิพที่ออกเกี่ยวเนื่องกับธุรกรรมตาม (๑) หรือ (๒) ของวรรคนี้และนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง

4. คดีเกี่ยวกับการกักเรือ

คดีแพ่งเกี่ยวกับการทุบตลาด การอุดหนุนสินค้าหรือการให้บริการจากต่างประเทศ

คดีแพ่งหรือคดีอาญาที่มีกฎหมายอื่นบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

คดีแพ่งเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการเพื่อระงับข้อพิพาทตามวรรคสองถึงวรรคหก

คดีพาณิชย์ตามวรรคสามหรือวรรคสี่ที่คู่กรณีได้ตกลงกันเป็นหนังสือให้ฟ้องต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ ถึงแม้ว่ามูลคดีนั้นมิได้เกิดในราชอาณาจักร และคู่ความทุกฝ่ายมิได้มีสัญชาติไทยและมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรก็ตาม ก็ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์มีอำนาจรับพิจารณาพิพากษาคดีนั้นได้

คดีอาญาที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเด็กซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเมื่ออายุยังไม่เกินสิบแปดปีไม่อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

วิเคราะห์ ประเภทของคดีที่อยู่ในอำนาจศาล การแยกคดีพาณิชย์ออกจากคดีอื่นทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์เป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน ไม่มีความลักลั่นระหว่างคดีพาณิชย์ในประเทศและคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ ส่วนปัญหาที่อาจเกิดขึ้นมี 2 ประเด็นดังนี้

1. ร่างกฎหมายนี้กำหนดให้เฉพาะนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน กลุ่มบุคคลในกิจการร่วมค้า และผู้ที่ได้จดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีมูลค่าเพิ่มชั่วคราวตามประมวลรัษฎากรเท่านั้น เป็น “ผู้ประกอบการค้าพาณิชย์” ทำให้คดีที่พิพาทที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งไม่ใช่บุคคลที่กล่าวมา ไม่อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

2. การกำหนดให้ผู้ที่ได้จดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีมูลค่าเพิ่มชั่วคราวตามประมวลรัษฎากรเป็น “ผู้ประกอบการค้าพาณิชย์” ในทางปฏิบัติอาจเกิดปัญหาได้ว่าขณะทำสัญญาเป็นผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ แต่ขณะที่พิพาทไม่ได้เป็นผู้ประกอบการค้าพาณิชย์แล้วจะต้องขึ้นศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์หรือไม่

4.2.5 การชี้ขาดอำนาจศาล

ให้ศาลชั้นต้นที่รับฟ้องกับศาลที่คู่ความเห็นว่าเป็นศาลที่มีอำนาจทำความเห็น ถ้ามีความเห็นตรงกันก็ยุติ แต่ถ้ามีความเห็นแตกต่างกันจึงให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้ชี้ขาด การโต้แย้งเรื่องอำนาจศาลจะทำได้ก่อนสืบพยานเท่านั้น ตามร่างมาตรา 24 ถึง มาตรา 28 ดังนี้

มาตรา 24 บัญญัติว่า “ ในกรณีที่มีการฟ้องคดีต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์หรือศาลยุติธรรมชั้นต้นอื่น และศาลได้รับฟ้องคดีนั้นไว้แล้ว ถ้าจำเลยเห็นว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีที่มีได้อยู่หรืออยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ ให้จำเลยยื่นคำร้องขอโอนคดีต่อศาลที่รับฟ้องอย่างช้าในวันครบกำหนดยื่นคำให้การของคน โดยคำร้องต้องแสดงโดยชัดแจ้งถึงเหตุที่คดีไม่อยู่ในอำนาจของศาลที่รับฟ้อง และเหตุที่คดีอยู่ในอำนาจของศาลที่ขอให้โอนคดีไป ถ้าศาลที่รับฟ้องเห็นว่าคำร้องดังกล่าวมีเหตุอันควรสงสัยในเรื่องอำนาจศาลว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์หรือไม่ ให้ศาลที่รับฟ้องรอการพิจารณาไว้ชั่วคราวและให้จัดทำความเห็นส่งโดยย่อไปให้ศาลที่จำเลยระบุในคำร้องว่าคดีนั้นอยู่ในเขตอำนาจพิจารณาโดยเร็ว และให้ศาลที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ถ้าศาลที่ส่งความเห็นมีความเห็นว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจของศาลตน และศาลที่รับความเห็นมีความเห็นฟ้องกับศาลดังกล่าว ให้แจ้งความเห็นไปยังศาลที่ส่งความเห็นเพื่อมีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลที่รับฟ้องนั้นต่อไป

(2) ถ้าศาลที่ส่งความเห็นมีความเห็นว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจของอีกศาลหนึ่งตามที่ผู้ยื่นคำร้องอ้าง และศาลที่รับความเห็นมีความเห็นฟ้องกับศาลดังกล่าว ให้แจ้งความเห็นไปยังศาลที่ส่งความเห็นเพื่อมีคำสั่งให้โอนคดีไปยังศาลนั้น

(3) ถ้าศาลที่รับความเห็นมีความเห็นแตกต่างกับศาลที่ส่งความเห็นเรื่องอำนาจศาลในคดีนั้น ให้ศาลที่รับความเห็นเสนอให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัย

คำสั่งของศาลตามวรรคหนึ่ง (1) และ (2) และคำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาตามวรรคหนึ่ง (3) ให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่ศาลที่รับฟ้องไว้ตามวรรคหนึ่งเห็นเองว่าคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลนั้นเป็นคดีที่มีได้อยู่หรืออยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ ให้ศาลดำเนินการตามวรรคหนึ่งได้โดยอนุโลม แต่ห้ามมิให้ยกปัญหาดังกล่าวขึ้นดำเนินการหรือวินิจฉัย เมื่อได้มีการเริ่มต้นสืบพยานในคดีนั้นแล้ว ทั้งคู่ความและศาลจะยกปัญหานั้นขึ้นอุทธรณ์หรือวินิจฉัยในชั้นอุทธรณ์ไม่ได้

กรณีที่มีการยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ถ้าศาลที่รับคำร้องเห็นว่า คำร้องไม่ชอบหรือไม่เป็นสาระถึงขนาดมีเหตุให้สงสัยในเรื่องอำนาจศาล ให้ศาลนั้นมีคำสั่งยกคำร้อง โดยแสดงเหตุผลดังกล่าวไว้ด้วย และภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันทราบคำสั่ง หากจำเลยไม่เห็นด้วยกับคำสั่งศาล

ให้ยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลนั้นดำเนินการตามวรรคหนึ่ง โดยวางค่าธรรมเนียมพิเศษเป็นเงินห้าพันบาท เมื่อได้รับคำร้องขอเช่นว่านี้ ให้ดำเนินการต่อไปตามวรรคหนึ่ง

เมื่อมีคำสั่งของศาลหรือคำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาตามวรรคสองแล้ว ให้ศาลที่รับฟ้องมีคำสั่งเกี่ยวกับความรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมพิเศษ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ที่ปรากฏในการยื่นคำร้องของจำเลย”

มาตรา 25 บัญญัติว่า “ ในกรณีที่ประธานศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าคดีอยู่ในอำนาจของศาลที่รับฟ้องให้ศาลนั้นดำเนินการสอบสวนพิจารณาต่อไป แต่ถ้าวินิจฉัยว่าคดีอยู่ในอำนาจของอีกศาลหนึ่ง ให้ศาลที่รับฟ้องมีคำสั่งโอนคดีไปยังศาลดังกล่าว”

มาตรา 26 บัญญัติว่า “ ในกรณีที่มีการนำคดีซึ่งมีข้อเท็จจริงเรื่องเดียวกันฟ้องต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และศาลยุติธรรมชั้นต้นอื่นเป็นคดีตั้งแต่สองศาลขึ้นไป ถ้าคู่ความหรือศาลเห็นว่าคดีนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลใดศาลหนึ่งที่รับฟ้อง ให้นำความในมาตรา 24 และมาตรา 25 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

มาตรา 27 บัญญัติว่า “ ในกรณีที่มีการฟ้องคดีต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์หรือศาลยุติธรรมชั้นต้นอื่น แต่ศาลนั้นมีคำสั่งไม่รับฟ้อง เพราะเหตุว่าคดีดังกล่าวไม่อยู่หรืออยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ หากโจทก์เห็นว่าคดีอยู่ในอำนาจของศาลที่ตนยื่นฟ้อง ให้ยื่นคำร้องภายในเจ็ดวันนับแต่วันทราบคำสั่งไม่รับฟ้อง เพื่อขอให้ศาลที่ตนยื่นฟ้องจัดทำความเห็นโดยย่อแสดงเหตุที่ไม่รับฟ้องส่งไปยังศาลที่เห็นว่าคดีอยู่ในอำนาจ ในกรณีเช่นนี้ หากศาลที่รับคำร้องเห็นว่าคำร้องนั้นไม่เป็นสาระถึงขนาดมีเหตุให้สงสัยในเรื่องอำนาจศาล ให้ศาลสั่งให้ผู้ร้องวางค่าธรรมเนียมพิเศษเป็นเงินห้าพันบาท

เมื่อได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ศาลที่รับคำร้องนั้นดำเนินการทำความเข้าใจและส่งไปตามมาตรา 24 วรรคหนึ่ง ถ้าศาลที่รับความเห็นมีความเห็นพ้องกับศาลที่ส่งความเห็น ให้แจ้งไปยังศาลที่ส่งความเห็นพิจารณาสั่งยกคำร้อง และมีคำสั่งเกี่ยวกับความรับผิดชอบพิเศษ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ในการยื่นคำร้องของโจทก์ต่อไป คำสั่งของศาลเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่ศาลที่รับความเห็นมีความเห็นแตกต่างจากศาลที่ส่งความเห็น ให้ศาลที่รับความเห็นเสนอปัญหาให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาให้เป็นที่สุด โดยหากประธานศาลฎีกาวินิจฉัยว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจของศาลที่โจทก์ยื่นฟ้องไว้แต่แรก ให้ศาลนั้นเพิกถอนคำสั่งไม่รับฟ้องและมีคำสั่งรับคดีนั้นไว้พิจารณาพิพากษาต่อไป กับให้คืนค่าธรรมเนียมพิเศษแก่ผู้ยื่นคำร้อง หากประธานศาลฎีกาวินิจฉัยว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจของอีกศาลหนึ่ง ให้ศาลที่มีความเห็นมีคำสั่งยกคำร้องและมีคำสั่งเกี่ยวกับความรับผิดชอบพิเศษ

ต่อไป คำสั่งของศาลเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด และหากโจทก์นำคดีไปฟ้องยังศาลที่ประธานฎีกาวินิจฉัยว่าคดีอยู่ในอำนาจ ศาลนั้นจะปฏิเสธไม่รับฟ้องเพราะเหตุอำนาจศาลไม่ได้

กรณีที่ศาลที่โจทก์ยื่นฟ้องมีคำสั่งไม่รับฟ้องและโจทก์มิได้ยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง แต่ได้ฟ้องคดีต่ออีกศาลหนึ่ง และศาลดังกล่าวเห็นว่าคดีนั้นไม่อยู่ในอำนาจเช่นกัน ให้ศาลนั้นส่งเรื่องไปให้ประธานศาลฎีกาวินิจฉัย โดยให้นำความในมาตรา 24 วรรคหนึ่ง (3) และมาตรา 25 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

มาตรา 28 บัญญัติว่า “ ในระหว่างที่ศาลรอกการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราวตามมาตรา 24 หรือระหว่างดำเนินการตามมาตรา 26 หากมีกรณีจำเป็นหรือเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการสอบสวนพิจารณาบางประการ ให้ศาลที่รับฟ้องหรือศาลที่ผู้ฟ้องคดียื่นฟ้องไว้มีอำนาจดำเนินการสอบสวนพิจารณานั้นไปพลางก่อนได้ตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ในการโอนคดีตามคำสั่งศาลตามพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่าบรรดากระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินการไปแล้วในศาลที่มีคำสั่งโอนคดีเป็นกระบวนการพิจารณาของศาลที่รับโอนคดีด้วย เว้นแต่ศาลที่รับโอนคดีจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

เมื่อมีเหตุต้องฟ้องคดีใดใหม่ต่อศาลที่มีเขตอำนาจ อันเนื่องจากการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าอายุความหรือกำหนดเวลาในการฟ้องคดีครบกำหนดไปแล้วในระหว่างการพิจารณาของศาลหรือของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี หรือจะครบกำหนดก่อนหกสิบวันนับแต่วันที่คำสั่งของศาลหรือของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี ให้ขยายอายุความหรือกำหนดเวลาการฟ้องคดีออกไปจนถึงหกสิบวันนับแต่วันที่คำสั่งของศาลหรือของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี”

วิเคราะห์ การชี้ขาดอำนาจศาล การแก้ปัญหาว่ด้วยการจัดกันแห่งเขตอำนาจศาลนั้นจะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 (มาตรา 9²) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 (มาตรา 12³) และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. จะให้ประธาน

² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 9 บัญญัติว่า “ ในกรณีมีปัญหาว่าคดีใดจะอยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศหรือไม่ ไม่ว่าปัญหานั้นจะเกิดขึ้นในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศหรือศาลยุติธรรมอื่น ให้ศาลนั้นรอกการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราวแล้วเสนอปัญหานั้นให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาให้เป็นที่สุด ”

³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 12 บัญญัติว่า “ ในกรณีมีปัญหาว่าคดีใดจะอยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวหรือศาลยุติธรรมอื่น ไม่

ศาลฎีกาเป็นผู้ชี้ขาด มีเพียงพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. ที่ให้อำนาจการชี้ขาดเขตอำนาจศาลแก่อธิบดีศาลแรงงานกลาง ผู้ทำวิทยานิพนธ์เห็นว่าวิธีการแก้ปัญหาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ. เป็นวิธีการที่ดีที่สุดเนื่องจากมีความยุ่งยากน้อย โดยการให้แต่ละศาลเสนอความเห็นของตนเอง ถ้ามีความเห็นไม่ตรงกันจึงจะให้ประธานศาลฎีกาชี้ขาด อันเป็นการลดปัญหาคดีขึ้น ไปสู่ประธานศาลฎีกา

4.2.6 ระบบการไกล่เกลี่ยและการประนีประนอมยอมความ

เน้นความสำคัญของการ ไกล่เกลี่ยและการประนีประนอมยอมความ เป็นช่องทางในการระงับข้อพิพาทเป็นอันดับแรก ถ้าไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จจึงจะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลต่อไป ตามร่างฯมาตรา 46 ดังนี้

มาตรา 46 บัญญัติว่า “เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยเที่ยงธรรม สะดวกและรวดเร็ว อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลาง โดยอนุมัติประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใดๆเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย การประนีประนอมยอมความ การดำเนินกระบวนการพิจารณา การรับฟังพยานหลักฐาน การบังคับคดี และวิธีการชั่วคราวเพื่อประโยชน์แก่การบังคับคดีใช้บังคับในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ได้ แต่ข้อกำหนดดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีอาญาของจำเลยลดน้อยกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ข้อกำหนดนั้นเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้”

ตามร่างฯมาตรา 47 ได้จัดให้มีแผนกไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ ซึ่งประกอบไปด้วย คณะผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบที่มีความรู้ความสามารถและได้รับการอบรมให้มีทักษะในการไกล่เกลี่ย รวมทั้งสามารถหาแนวทางที่เหมาะสมกับปัญหาของคู่กรณีในแต่ละเรื่อง เพื่อให้คู่กรณีมีทางออกที่สามารถรับได้ในการแก้ปัญหาดังกล่าว ในการไกล่เกลี่ยสามารถเชิญบุคคลภายนอกที่มีคุณสมบัติช่วยในการไกล่เกลี่ยหรือหาแนวทางที่เหมาะสมมาร่วมดำเนินการได้ด้วย ดังนี้

มาตรา 47 บัญญัติว่า “ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางจัดตั้งแผนกไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความ ”

ว่าจะเกิดปัญหาขึ้นในศาลเยาวชนและครอบครัวหรือศาลยุติธรรมอื่น ให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาให้เป็นที่สุด ”

ตามร่างมาตรา 48 เปิดโอกาสให้คู่กรณีสามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและการประนีประนอมยอมความได้ตั้งแต่ขึ้นก่อนฟ้อง โดยคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถขอให้ศาลเรียกอีกฝ่ายหนึ่งมาไกล่เกลี่ยได้ และถ้าตกลงกันได้ก็มีวิธีการให้ศาลมีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยเสียค่าฤชาธรรมเนียมต่ำมาก ซึ่งจะทำให้การระงับข้อพิพาททำได้สะดวกรวดเร็วและประหยัดมาก ดังนี้

มาตรา 48 บัญญัติว่า “ ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความ นอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาตามปกติแล้วยังมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาท แล้วพิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น โดยไม่ต้องห้ามมิให้พิพากษาเกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง ทั้งยังมีอำนาจหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้เจ้าหนี้กับลูกหนี้ได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาทตามคำร้องขอของเจ้าหนี้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิในเรื่องที่อาจนำคดีขึ้นสู่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ตามมาตรา 22 ได้ แม้คดีนั้นเจ้าหนี้จะยังมีได้ยื่นฟ้องต่อศาลก็ตาม และให้มีอำนาจเรียกให้เจ้าหนี้และลูกหนี้นมาศาลด้วยตนเองเพื่อการดังกล่าวได้ หากสามารถไกล่เกลี่ยให้เจ้าหนี้กับลูกหนี้ได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันสำเร็จให้ทำรายงานการดำเนินการเก็บไว้พร้อมคู่ฉบับสัญญาประนีประนอมยอมความ

ในกรณีที่มีการประนีประนอมยอมความกันก่อนฟ้อง หากคู่สัญญาประนีประนอมยอมความประสงค์จะขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอม ให้เจ้าหนี้ซึ่งเป็นผู้เรียกร้องทำคำฟ้อง ขอให้บังคับลูกหนี้ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นเสนอต่อศาลโดยเสียค่าขึ้นศาลเพียงร้อยละสิบของค่าขึ้นศาลตามปกติที่คิดจากทุนทรัพย์ที่เรียกร้องตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว แต่ต้องไม่น้อยกว่าห้าพันบาท และเมื่อลูกหนี้ซึ่งเป็นจำเลยแถลงรับตามคำฟ้องนั้น ก็ให้ศาลมีคำพิพากษาบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นต่อไปโดยหากศาลเห็นสมควรก็อาจสั่งให้คืนค่าขึ้นศาลส่วนที่เกินกว่าห้าพันบาทได้อีกด้วย

ในกรณีที่มีการประนีประนอมยอมความกันหลังฟ้อง เมื่อศาลมีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว ให้ศาลสั่งคืนค่าขึ้นศาลให้แก่คู่ความได้ไม่เกินร้อยละเก้าสิบของค่าขึ้นศาลที่ได้ชำระไว้ ”

ตามร่างมาตรา 49 คดีทุกคดีที่ได้มีการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ให้มีการไกล่เกลี่ยก่อนวันชี้สองสถานหรือก่อนวันสืบพยานในกรณีที่ไม่มีการชี้สองสถาน ดังนี้

มาตรา 49 บัญญัติว่า “ ในคดีแพ่งทุกคดีให้ศาลกำหนดวันนัดเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาทอย่างน้อยหนึ่งครั้งก่อนวันนัดชี้

สองสถานหรือก่อนวันสืบพยานในกรณีที่ไม่มีกรณีสองสถาน เว้นแต่คดีที่มีการไต่ถามก่อนฟ้อง ตามมาตรา 48 วรรคหนึ่งแล้ว แต่ตกลงกันไม่ได้...”

ตามร่างมาตรา 50 ในชั้นพิจารณาคดีของศาล มีลักษณะทำนองเดียวกับระบบทั่วไปในปัจจุบันแต่เน้นให้มีการไต่ถามทุกคดี โดยหากไต่ถามไม่สำเร็จภายในสามเดือนนับแต่วันไต่ถามครั้งแรกให้ส่งคดีให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป ดังนี้

มาตรา 50 บัญญัติว่า “หากผู้ทำการไต่ถามไม่สามารถไต่ถามให้คู่ความประนีประนอมยอมความกันได้สำเร็จภายในกำหนดสามเดือน นับแต่วันไต่ถามครั้งแรก ผู้ไต่ถามอาจส่งเรื่องให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางจ่ายสำนวนให้ผู้พิพากษาอื่นเป็นองค์คณะดำเนินกระบวนการพิจารณาสืบพยานหลักฐานและมีคำพิพากษาต่อไป เว้นแต่ถ้าคู่ความทุกฝ่ายตกลงกันให้ผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาสมทบนั้นทำการไต่ถามและดำเนินกระบวนการพิจารณาและพิพากษาคดีนั้นต่อไปก็ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางพิจารณาอนุญาตได้

ห้ามมิให้นำข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำขอ และคำแถลงของกลุ่มที่ปรากฏโดยเฉพาะในกระบวนการพิจารณาชั้นไต่ถามมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดี และห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานใดซึ่งคู่ความในกระบวนการไต่ถามโดยคู่ความนั้นได้แถลงว่าต้องการแสดงพยานหลักฐานนั้นเฉพาะในชั้นไต่ถามเท่านั้น เว้นแต่จะเป็นกรณีที่คู่ความฝ่ายนั้นกระทำการโดยไม่สุจริต หรือศาลเห็นว่าพยานหลักฐานนั้นเป็นพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดีและเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม จำเป็นจะต้องนำพยานหลักฐานนั้นมาใช้วินิจฉัยชี้ขาดคดีนั้น”

ตามร่างมาตรา 90 ถึง 93 ในชั้นบังคับคดี เปิดโอกาสให้เจ้าหนี้และลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ตกลงผ่อนปรนหนี้หรือระยะเวลาชำระหนี้หรือวิธีการบังคับคดี โดยคำนึงถึงทางได้เสียของทุกฝ่าย หากมีการตกลงกันได้ก็บังคับคดีไปตามข้อตกลงนั้นเท่านั้น โดยหลักการนี้จะเป็นการเปิดโอกาสให้ลูกหนี้สามารถประกอบกิจการต่อไปได้ ดังนี้

มาตรา 90 บัญญัติว่า “แม้จะมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว เจ้าหนี้และลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็อาจตกลงประนีประนอมยอมความกันเกี่ยวกับจำนวนหนี้และวิธีการชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ และหากคู่กรณีร้องขอศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์มีอำนาจที่จะไต่ถามให้คู่กรณีตกลงประนีประนอมยอมความกันดังกล่าวได้ หากเจ้าหนี้และลูกหนี้ตกลงกันได้ ให้ศาลบันทึกลงข้อตกลงประนีประนอมยอมความนั้นไว้และดำเนินการบังคับคดีไปตามข้อตกลงนั้น ”

มาตรา 91 บัญญัติว่า “กรณีที่มีการตกลงประนีประนอมยอมความเกี่ยวกับการชำระหนี้ตามมาตรา 90 ก่อนมีการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน หากเจ้าหนี้นยอมผ่อนปรนลดจำนวนหนี้หรือ

ประโยชน์ใดๆที่ลูกหนี้ต้องชำระตามคำพิพากษาให้แก่ลูกหนี้โดยไม่มีเงื่อนไข ให้ถือว่าเจ้าหนี้ละสิทธิในการบังคับคดีเฉพาะส่วนที่ตกลงยอมผ่อนปรนให้นั้น แต่ถ้าเจ้าหนี้อยอมผ่อนปรนดังกล่าวให้โดยมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลา ให้ถือว่าเจ้าหนี้คงมีสิทธิในการบังคับคดีภายใต้เงื่อนไขหรือเงื่อนไขดังกล่าวเท่านั้น

เมื่อได้ทำบันทึกข้อตกลงประนีประนอมยอมความกันตามมาตรา 90 แล้ว หากศาลยังมีคำบังคับ ให้ศาลออกคำบังคับตามคำพิพากษาโดยกำหนดเงื่อนไขให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามข้อตกลงประนีประนอมยอมความนั้น แต่หากศาลได้ออกคำบังคับไว้ก่อนแล้ว ไม่ว่าจะได้ออกหมายบังคับคดีแล้วหรือไม่ก็ตาม ให้ถือว่าคำบังคับเดิมเป็นอันถูกเพิกถอนไป และให้ศาลออกคำบังคับใหม่ โดยกำหนดเงื่อนไขให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามข้อตกลงประนีประนอมยอมความนั้น ”

มาตรา 92 บัญญัติว่า “ กรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้แล้ว การตกลงประนีประนอมยอมความกันตามวรรคสามไม่กระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์ของการบังคับคดีที่ได้กระทำไปก่อนหน้านั้น และหากเจ้าหนี้และลูกหนี้จะตกลงประนีประนอมกันต้องมีข้อตกลงเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ รวมตลอดถึงเงินที่ได้จากการบังคับคดีที่เจ้าพนักงานบังคับคดียังไม่ได้จ่ายไปด้วย มิฉะนั้นให้ข้อตกลงดังกล่าวเป็นโมฆะ

กรณีตามวรรคหนึ่ง หากมีการถอนการบังคับคดีตามข้อตกลงประนีประนอมยอมความนั้น ให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมการยึดหรืออายัดส่วนที่เกินกว่าหนึ่งพันบาท และการถอนการบังคับคดีนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอกที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

กรณีตามวรรคหนึ่ง เจ้าหนี้และลูกหนี้อาจตกลงกันให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการประการใดๆเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ เพื่อประโยชน์ในการชำระหนี้หรือปฏิบัติตามข้อตกลงประนีประนอมกันก็ได้ แต่หากมีบุคคลอื่นผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินนั้น การตกลงดังกล่าวต้องได้รับความยินยอมหรือการเข้าร่วมตกลงของผู้มีส่วนได้เสียนั้นด้วย ในการนี้ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจตั้งผู้จัดการหรือผู้บริหารทรัพย์สินนั้นหรือการจัดการกิจการหรือการร่วมทุนตามข้อตกลงประนีประนอมได้ โดยให้ผู้จัดการหรือผู้บริหารได้รับค่าตอบแทนตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียทุกคนเห็นชอบร่วมกัน ถ้าตกลงกันไม่ได้ทั้งผู้จัดการหรือผู้บริหารและหรือค่าตอบแทนดังกล่าวให้เสนอศาลเป็นผู้กำหนด คำสั่งศาลดังกล่าวให้เป็นที่สุด ”

มาตรา 93 บัญญัติว่า “ หากลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงประนีประนอมยอมความเกี่ยวกับการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามมาตรา 90 และมาตรา 91 จนจำเป็นต้องมีการ

บังคับคดีต่อไป ให้ขยายระยะเวลาตามมาตรา 89 ออกไปอีกห้าปี นับแต่วันที่ลูกหนี้ปฏิบัติผิดข้อตกลงนั้น ”

วิเคราะห์ การมีระบบการไกล่เกลี่ยจะมีประโยชน์ในการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันจากการมีกรณีพิพาทกันนั้นได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะสามารถช่วยทำให้คู่ความทั้งสองประสบความสำเร็จในการเจรจาต่อรองและสามารถชี้ให้เห็นหรือกำหนดจุดรวมของเรื่องราวที่พิพาทกันในเบื้องต้นออกมา เพื่อหาหนทางระงับข้อพิพาทนั้นๆสามารถกระตุ้นให้เกิดการจัดการแก้ไขเกี่ยวกับปัญหาที่พิพาทได้ง่ายดายและรวดเร็วขึ้น

ศาสตราจารย์โคลฟี สมิททอพฟ์ ได้เคยกล่าวไว้ในหนังสือ “ Export Trade, The Law and Practice of International Trade ตำราอันเป็นที่ยอมรับระดับสากลเกี่ยวกับกฎหมายและหลักปฏิบัติในการค้าระหว่างประเทศ ว่า

“ เกือบจะเป็นฉัจฉรมที่ที่จะกล่าวว่อนุญาโตตุลาการดีกว่าศาล การไกล่เกลี่ยดีกว่าอนุญาโตตุลาการ และหากสามารถป้องกันมิให้มีข้อพิพาททางกฎหมาย ก็ย่อมจะดีกว่าการที่ต้องไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ”

4.2.7 การพิจารณาพิพากษาคดี

มีการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ให้เสร็จไปโดยเร็ว โดยในคดีอาญามีระยะเวลาในการพิจารณาคดี 1 ปี นับแต่วันยื่นฟ้อง ส่วนคดีแพ่งมีระยะเวลาในการพิจารณาคดี 1 ปี นับแต่การไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จและส่งเรื่องคืนให้ศาลพิจารณาคดีต่อไป หรือนับแต่วันชี้สองสถาน เว้นแต่กรณีมีเหตุขัดข้องก็ให้ศาลขยายระยะเวลาได้ครั้งละไม่เกิน 3 เดือน ตามร่างมาตรา 51 ดังนี้

มาตรา 51 บัญญัติว่า “ การพิจารณาพิพากษาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลาหนึ่งปี โดยในคดีอาญาให้นับตั้งแต่วันที่ยื่นคำฟ้อง ส่วนในคดีแพ่งให้นับตั้งแต่วันที่ผู้ไกล่เกลี่ยอาจส่งเรื่องคืนให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ตามมาตรา 50 วรรคหนึ่ง หรือนับตั้งแต่วันชี้สองสถานในกรณีที่มีการชี้สองสถาน เว้นแต่กรณีมีเหตุขัดข้องให้ศาลขยายระยะเวลาดังกล่าวได้ครั้งละไม่เกินสามเดือน

ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ และเมื่อเสร็จการพิจารณาคดี ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ทำคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว ”

โดยวัตถุประสงค์ในการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าว เนื่องจากการพิจารณาคดีพาณิชย์อาจมีผลกระทบต่อผู้ประกอบการรายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งลูกจ้างและผู้บริโภค จึงควรมีการดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีด้วยความรวดเร็ว จึงมีการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อให้ผู้ที่ดำเนินคดีทุกฝ่ายพยายามดำเนินคดีให้เสร็จตามระยะเวลาที่กำหนด แต่ถ้าสภาพคดีมีปัญหามากจึงจะสามารถขยายระยะเวลาได้ตามความจำเป็น

วิเคราะห์ ระยะเวลาในการพิจารณาคดี มีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการพิจารณาคดีไว้ 1 ปี เพราะการพิจารณาคดีพาณิชย์จำเป็นจะต้องดำเนินไปอย่างรวดเร็วกว่าในคดีแพ่งทั่วไปเพราะคดีความล่าช้าเพียงใดย่อมจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อการประกอบธุรกิจการค้าของคู่กรณีมากขึ้นเพียงนั้น แต่อย่างไรก็ตามถ้าปริมาณคดีมากอาจทำให้ศาลพิจารณาคดีไม่แล้วเสร็จภายในกรอบระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดและแม้จะสามารถขยายระยะเวลาออกไปได้ก็ตามก็จะทำให้ขาดความเชื่อถือต่อระบบการพิจารณาของศาล ในเรื่องกรอบระยะเวลาในการพิจารณาคดีนี้สามารถเทียบเคียงกับพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ เดิมพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 มีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการพิจารณาไว้ 180 วัน แต่ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ได้มีการยกเลิกไม่มีกรอบระยะเวลาในการพิจารณาคดี จะเห็นได้ว่าความคิดในการกำหนดกรอบระยะเวลาในการพิจารณานี้ไม่ใช่ความคิดใหม่พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 เคยกำหนดมาแล้วยกเลิกไปแสดงว่าการกำหนดกรอบระยะเวลาในการพิจารณาคดีไม่ได้มีผลดีต่อการพิจารณาคดีแต่อย่างใด

ให้ศาลคำนึงถึงเนื้อหาแห่งคดีในการมีคำพิพากษาให้แพ้หรือชนะมากกว่าการคำนึงถึงวิธีพิจารณาที่ผิดระเบียบหรือผิดหลง ซึ่งในเรื่องนี้ศาลสามารถสั่งแก้ไขให้ถูกต้องได้ ตามร่างมาตรา 61 ดังนี้

มาตรา 61 บัญญัติว่า “การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ให้คำนึงถึงการที่จะทำให้ประเด็นข้อพิพาทในเนื้อหาแห่งคดีนั้นได้รับการวินิจฉัยโดยเที่ยงธรรม สะดวก และรวดเร็ว แม้จะปรากฏข้อผิดระเบียบหรือผิดหลงในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความฝ่ายใด ก็ไม่พึงเป็นเหตุให้คู่ความฝ่ายนั้นแพ้คดี แต่ให้ศาลสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบหรือผิดหลงนั้นทำการแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เว้นแต่ข้อผิดระเบียบหรือผิดหลงนั้นเกิดจากความไม่สุจริตหรือเกิดจากความจงใจหรือละเลยเพิกเฉยของคู่ความฝ่ายนั้น อันเป็นการเอาเปรียบคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง”

ตามร่างมาตรา 62 คู่ความสามารถตกลงกันเกี่ยวกับการสืบพยานบุคคลหรือพยานเอกสารให้แตกต่างกันไปจากหลักเกณฑ์การสืบพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ รวมทั้งการตกลงกันไม่ต้องแปลเอกสารภาษาอังกฤษด้วย ดังนี้

มาตรา 62 บัญญัติว่า “คู่ความอาจตกลงกันให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงในประเด็นข้อพิพาททั้งหมดหรือบางประเด็นตกอยู่กับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตกลงกันให้สืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสาร หรือสืบพยานบุคคลเพื่อแสดงว่ามีข้อความเพิ่มเติม คัดทอน หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร แม้จะเป็นกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดงก็ตามหรือตกลงกันให้ไม่ต้องแปลเอกสารภาษาอังกฤษที่ต้องส่งศาล หรือตกลงกันเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาอื่นๆ ได้ ถ้าศาลเห็นว่าข้อตกลงนั้นไม่ได้ทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคัดขาด ถ้าใช่หรือไม่เป็นธรรม ศาลจะอนุญาตตามที่คู่ความตกลงกันนั้นก็ได้”

การติดต่อระหว่างศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กับศาลยุติธรรมอื่นหรือคู่ความอาจทำได้หลายวิธี เช่น ทางโทรศัพท์ โทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นได้ ตามร่างมาตรา 63 ดังนี้

มาตรา 63 บัญญัติว่า “การติดต่อระหว่างศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กับศาลยุติธรรมอื่นหรือคู่ความอาจทำโดยทางโทรศัพท์ โทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นก็ได้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นเร่งด่วน ความสะดวกรวดเร็วและความเหมาะสมตามสภาพแห่งเนื้อหาของเรื่องที่ทำกรติดต่อตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ระบุในข้อกำหนดตามมาตรา 46”

คู่ความสามารถตกลงกันใช้บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานต่อหน้าศาลได้ ตามร่างมาตรา 64 ดังนี้

มาตรา 64 บัญญัติว่า “เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ที่ตนประสงค์จะอ้างเป็นพยานแทนการซักถามผู้ให้ถ้อยคำเป็นพยานต่อหน้าศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้

คู่ความที่ประสงค์จะเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานตามวรรคหนึ่ง จะต้องยื่นคำร้องแสดงความจำนงพร้อมเหตุผลต่อศาลก่อนวันสืบพยานบุคคลนั้น ให้ศาลพิจารณากำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำดังกล่าวต่อศาลและส่งสำเนาบันทึกถ้อยคำนั้นให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อมีการยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลแล้ว คู่ความที่ยื่นไม่อาจขอถอนบันทึกถ้อยคำนั้นและให้ถือว่าบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีแล้ว

ศาลอาจสั่งให้ผู้ให้ถ้อยคำมาศาลเพื่อเบิกความตอบคำถามค้านและคำถามตั้งของคู่ความด้วยก็ได้ หากผู้ให้ถ้อยคำไม่มาศาลตามคำสั่ง ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำของผู้นั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี แต่ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จะรับฟังบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลนั้น ประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้

ในกรณีที่คู่ความตกลงกันให้พยานไม่ต้องมาศาล หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่คิดใจถาม ค้านพยาน ให้ศาลรับฟังบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดี”

ศาลอาจอนุญาตให้มีการสืบพยานผ่านทางโทรศัพท์หรือจอภาพได้โดยไม่ต้องมาศาลและ ให้ถือว่าเป็นการสืบพยานในห้องพิจารณาคดี ตามร่างมาตรา 67 ดังนี้

มาตรา 67 บัญญัติว่า “ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาล เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้นำสืบพยานหลักฐานที่อยู่นอก ศาลโดยระบบการประชุมทางโทรศัพท์หรือทางจอภาพได้ โดยให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานหลักฐาน เป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย และไม่ให้ถือว่าค่าใช้จ่ายนั้นเป็นค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินกระบวนการ พิพิจารณาซึ่งศาลอาจพิพากษาให้คู่ความฝ่ายอื่นรับผิดชอบได้ตามมาตรา 161 แห่งประมวลกฎหมายวิธี พิพิจารณาความแพ่ง

การสืบพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่งให้มีผลเช่นเดียวกับการนำสืบพยานหลักฐานนั้น ในห้องพิจารณาของศาล ”

4.2.8 ค่าฤชาธรรมเนียม แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

4.2.8.1 ค่าขึ้นศาล มีการปรับค่าขึ้นศาลเพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับค่าเงินในปัจจุบัน เนื่องจากค่าขึ้นศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งใช้มานานหลายสิบปีแล้ว ทำให้ค่าขึ้น ศาลเดิมมีมูลค่าต่ำมาก อาจทำให้คู่ความบางรายใช้การพิจารณาของศาลเป็นเครื่องมือเพื่อถ่วงเวลาให้ เป็นประโยชน์แก่ตนเองโดยไม่เหมาะสม จึงมีการปรับปรุงค่าขึ้นศาลดังนี้

(1) **คดีไม่มีทุนทรัพย์** ปัจจุบันค่าขึ้นศาล 200 บาท การฟ้องคดีพาณิชย์ต้องเสียค่าขึ้น ศาล 5,000 บาท

(2) **คดีมีทุนทรัพย์** ปัจจุบันใช้อัตราร้อยละ 2.5 ของจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท แต่ไม่ เกิน 200,000 บาท การฟ้องคดีพาณิชย์ต้องเสียค่าขึ้นศาลแบ่งได้เป็น 2 อัตรา คือ

คดีที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 10,000,000 บาท ใช้อัตราร้อยละ 2.5 ของจำนวนทุนทรัพย์โดย ไม่มีเพดาน ถ้าทุนทรัพย์ 10,000,000 บาท ต้องเสียค่าขึ้นศาล 250,000 บาท

คดีที่มีทุนทรัพย์เกิน 10,000,000 บาท ต้องเสียค่าขึ้นศาลในอัตราร้อยละ 1 ของจำนวน ทุนทรัพย์ ไม่เกิน 250,000 บาท

4.2.8.2 ค่าทนายความ เป็นดุลยพินิจของศาลที่จะกำหนดให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีชำระ ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งที่ชนะคดี เนื่องจากฝ่ายที่ชนะคดีจะต้องจ่ายค่าทนายความก็ควรจะได้รับชดเชย ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดอัตราค่าทนายความที่ศาลจะ กำหนดในอัตราสูงสุดร้อยละ 5 ของทุนทรัพย์ ซึ่งในร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทาง

ปัญญาและพาณิชย์ฉบับนี้ให้ศาลใช้ดุลยพินิจกำหนดค่าทนายความได้สูงสุดเป็นร้อยละ 10 ของทุนทรัพย์ โดยศาลสามารถกำหนดให้แก่ฝ่ายที่ชนะคดีเป็นรายตัวความได้ โดยให้ศาลนำพฤติการณ์ในการดำเนินคดีของกลุ่มความมาประกอบการพิจารณากำหนดจำนวนเงินค่าทนายความให้กลุ่มความฝ่ายหนึ่ง ใช้ให้แก่กลุ่มความอีกฝ่ายหนึ่งด้วย ตามร่างมาตรา 99 ดังนี้

มาตรา 99 บัญญัติว่า “ ค่าทนายความ ให้ศาลกำหนดค่าทนายความให้แก่กลุ่มความฝ่ายที่ชนะคดีเป็นรายบุคคล ไม่ว่ากลุ่มความฝ่ายที่ชนะคดีเหล่านั้นจะใช้ทนายความคนเดียวหรือไม่ โดยให้กำหนดให้แก่กลุ่มความฝ่ายที่ชนะคดีคนละไม่ต่ำกว่าห้าพันบาท แต่ไม่เกินร้อยละสิบของทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในศาลนั้น สำหรับคดีไม่มีทุนทรัพย์ให้ศาลกำหนดค่าทนายความให้แก่กลุ่มความฝ่ายที่ชนะคดีไม่เกินห้าหมื่นบาท

การพิจารณากำหนดค่าทนายความตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาตามความยากง่ายแห่งคดี เวลาหรือการงานที่ทนายความต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีนั้นให้แก่ผู้ชนะคดีแต่ละคน รวมทั้งพฤติการณ์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของกลุ่มความทุกฝ่ายว่าได้คำนึงถึงความเป็นธรรมและความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินคดีอย่างไรหรือไม่ด้วย ”

วิเคราะห์ ค่าฤชาธรรมเนียมซึ่งแบ่งได้ 2 เรื่องดังนี้

เรื่องค่าขึ้นศาล ทำให้จำนวนเงินค่าขึ้นศาลสอดคล้องกับค่าเงินในปัจจุบันมากขึ้น ทำให้กลุ่มความที่คิดที่จะถ่วงเวลาในการดำเนินคดีจะยับยั้งชั่งใจขึ้นซึ่งจะทำให้คดีในศาลลงและที่สำคัญจะทำให้กลุ่มความประนีประนอมยอมความกันมากขึ้นเพราะเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่ประหยัด แต่อาจจะมีข้อเสีย คือ จะทำให้กลุ่มความต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้นและในท้ายที่สุดแล้วผู้ที่ต้องรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมก็คือฝ่ายที่แพ้คดี จึงเป็นการเพิ่มภาระที่มากเกินไปประกอบกับจะทำให้มีความแตกต่างระหว่างผู้ประกอบการกับเอกชนทั่วไป ทำให้ผู้ประกอบการไม่ได้รับความเป็นธรรม

เรื่องค่าทนายความ เป็นแนวทางที่ทำให้ศาลมีโอกาสกำหนดจำนวนค่าทนายความให้แก่กลุ่มความฝ่ายที่ควรได้รับชดใช้จากอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเงินที่ใกล้เคียงกับค่าใช้จ่ายที่กลุ่มความฝ่ายนั้นต้องจ่ายไปมากขึ้น และแม้ตามร่างฯจะได้กำหนดอัตราค่าทนายความไว้ก็เป็นการกำหนดอัตราขั้นสูงเท่านั้น ซึ่งในทางปฏิบัติศาลอาจใช้ดุลยพินิจกำหนดเงินค่าทนายความต่ำกว่าร้อยละ 10 ได้ตามพฤติการณ์ในแต่ละคดี

4.2.9 การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

ให้อำนาจศาลกำหนดวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาได้กว้างขวางกว่าวิธีการคุ้มครองชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อเป็นการบรรเทาความเสียหายและป้องกันเหตุที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่กลุ่มความหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ตามร่างมาตรา 83 ดังนี้

มาตรา 83 บัญญัติว่า “ นอกจากคู่ความจะขอคุ้มครองชั่วคราวได้ตามบทบัญญัติว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาในภาคสี่ลักษณะหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรกำหนดมาตรการ วิธีการ หรือเงื่อนไขใดๆ เพื่อบรรเทาความเสียหายหรือป้องกันเหตุที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องเป็นการชั่วคราวก่อนการพิพากษาคดี ไม่ว่าจะมีการร้องขอจากคู่ความหรือบุคคลดังกล่าวหรือไม่ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการ วิธีการ หรือเงื่อนไขใดๆ ได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยให้ถือตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยข้อกำหนดตามมาตรา 46 ”

มาตรการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา ในส่วนของมาตรา 254 และ 264 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง สามารถนำมาใช้ในกรณีที่เจ้าหนี้ร้องขอต่อศาลก่อนฟ้องคดีด้วยได้ แต่ต้องยื่นฟ้องภายใน 1 เดือน ไม่นับนั้นคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวสิ้นผลผูกพัน ตามร่างฯ มาตรา 84 ดังนี้

มาตรา 84 บัญญัติว่า “ ก่อนที่เจ้าหนี้จะเป็นโจทก์ยื่นฟ้องลูกหนี้และผู้ต้องรับผิดชอบแก่ตนต่อศาล ถ้ามีเหตุเช่นเดียวกับที่จะทำให้โจทก์มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งจัดให้มีวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254 หรือ 264 เจ้าหนี้ชอบที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลได้เช่นกัน โดยให้นำบทบัญญัติว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาในภาคสี่ลักษณะหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

เมื่อศาลมีคำสั่งจัดให้มีวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาตามคำขอของเจ้าหนี้ตามวรรคหนึ่งแล้ว หากเจ้าหนี้ได้ยื่นฟ้องลูกหนี้หรือผู้ต้องรับผิดชอบนั้นภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ยื่นคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง ให้คำสั่งศาลนั้นมีผลต่อไปเสมือนเป็นคำสั่งจัดให้มีวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

หากเจ้าหนี้ไม่ได้ยื่นคำฟ้องต่อศาลภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง ให้คำสั่งศาลนั้นเป็นอันยกเลิกไป

ในระหว่างพิจารณาคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง แม้เจ้าหนี้จะได้ยื่นคำฟ้องภายในกำหนดเวลาวรรคสองแล้ว ก็ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาตามคำร้องนั้นต่อไป และหากศาลมีคำสั่งจัดให้มีวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาก็ให้คำสั่งนั้นมีผลบังคับตามวรรคสอง ”

ในร่างฯ มาตรา 85 และ มาตรา 86 มีบทบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับวิธีการการบังคับคดีและขายทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องประกาศหนังสือพิมพ์หรือสื่อสารสนเทศอย่างอื่นเพื่อให้บุคคลที่อาจเสียหายได้ทราบ ทั้งต้องมีการตรวจสอบความเป็นเจ้าของสิทธิและนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้น หากตรวจสอบพบผู้อาจต้องเสียหายเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องมีหนังสือแจ้งบุคคลดังกล่าวด้วย ตามที่บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 85 บัญญัติว่า “ ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 282 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในการรวบรวมเงินให้พอชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจบังคับคดีจากทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เป็นสิทธิในลิขสิทธิ์ สิทธิของนักแสดง สิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ ชื่อทางการค้า หรือทรัพย์สินทางปัญญาอย่างอื่นได้ โดยปฏิบัติตามบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในหมวดนี้ และข้อกำหนดตามมาตรา 46 ”

มาตรา 86 บัญญัติว่า “ เมื่อมีคำขอให้บังคับคดีแก่สิทธิในสิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ หรือทรัพย์สินทางปัญญาอย่างอื่นซึ่งได้จดทะเบียนไว้ตามกฎหมาย ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหนังสือแจ้งให้ลูกหนี้หรือผู้มีชื่อเป็นเจ้าของสิทธิในทะเบียนทราบ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะบังคับคดีเอาจากทรัพย์สินนั้น ยึดเอกสารหรือหลักฐานต่างๆแห่งสิทธินั้นไว้ และมีหนังสือแจ้งให้นายทะเบียนระงับการจดทะเบียนโอนหรืออนุญาตให้ใช้สิทธิดังกล่าว เมื่อได้ดำเนินการเช่นนั้นแล้ว ให้มีผลเป็นการยึดทรัพย์สินนั้น

เมื่อได้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจสอบความเป็นเจ้าของสิทธิและนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องในทรัพย์สินนั้น โดยให้มีอำนาจสอบสวนลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือเรียกบุคคลหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องจากบุคคลอื่นมาสอบถามหรือตรวจสอบ และทำรายงานการตรวจสอบโดยละเอียดเสนอต่อศาลพร้อมการขออนุญาตต่อศาลเพื่อขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น

ก่อนขายทรัพย์สินให้เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศหนังสือพิมพ์หรือสื่อสารสนเทศอื่นแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินและการบังคับคดีจากทรัพย์สินนั้นเพื่อให้ผู้ที่อาจต้องเสียหายได้มีโอกาสทราบ และหากการตรวจสอบตามวรรคสองพบผู้อาจต้องเสียหาย ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหนังสือแจ้งบุคคลดังกล่าวด้วย ”

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งต้องมีบังคับคดีภายใน 10 ปี แต่ตามร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ได้ลดระยะเวลาที่จะบังคับคดีกัน โดยกำหนดให้ต้องมีการบังคับคดีภายใน 5 ปี เท่านั้น ตามร่างมาตรา 89 ดังนี้

มาตรา 89 บัญญัติว่า “ ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 90 มาตรา 91 มาตรา 92 และมาตรา 93 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีภายในห้าปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ”

มีบทบัญญัติรองรับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่างประเทศตามพันธกรณีความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคี ส่วนประเทศอื่นนอกจากนี้ใช้หลักถ้อยที่

ถ้อยปฏิบัติระหว่างกัน สำหรับคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุด เว้นแต่การบังคับคดีจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ตามร่างฯมาตรา 97 ดังนี้

มาตรา 97 บัญญัติว่า “ การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่างประเทศให้เป็นไปตามเงื่อนไข หลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดไว้ในความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคี

เจ้าหน้าที่ในคดีพาณิชย์ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่างประเทศที่ประเทศไทยไม่มีพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศที่จะต้องให้การยอมรับนับถือหรือบังคับคดีให้ อาจนำหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นมาฟ้องบังคับลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวให้ชำระหนี้หนี้ได้ ตามหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติระหว่างกัน หากคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ถึงที่สุด ผูกพันคู่กรณี และได้มาโดยชอบ เว้นแต่การบังคับชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ”

วิเคราะห์ ระยะเวลาการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล 5 ปีจะทำให้ทรัพย์สินได้หมุนเวียนสามารถทำประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจได้เร็วขึ้น ส่วนกรณีของการบังคับตามคำพิพากษาของต่างประเทศนั้นซึ่งเดิมไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนและในทางปฏิบัติศาลไทยจะไม่บังคับให้คู่ความต้องนำคดีมาฟ้องยังศาลไทยใหม่แต่อย่างใด ร่างกฎหมายนี้ได้กำหนดวิธีการบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศไว้อย่างชัดเจนว่าต้องทำอะไรอันเป็นการขจัดอุปสรรคเดิมให้หมดไป และยังช่วยสร้างการยอมรับและจูงใจนักลงทุนจากต่างประเทศให้มาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในเรื่องนี้อาจมีปัญหาเนื่องจากกฎหมายที่แตกต่างกัน เช่น ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ ซึ่งค่าเสียหายจะสูงมากจนผู้ประกอบการพาณิชย์ไม่สามารถชำระได้ โดยควรให้มีการศึกษาผลการบังคับคำพิพากษาศาลต่างประเทศให้ละเอียดถี่ถ้วนกว่านี้เพราะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ

4.2.9 ระบบการอุทธรณ์

มีระบบการอุทธรณ์ 2 ชั้นศาล คือให้มีการอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา ซึ่งมีการจัดตั้งแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและแผนกคดีพาณิชย์ขึ้นพิจารณาโดยเฉพาะ ตามร่างฯมาตรา 71 และ มาตรา 77 ดังนี้

มาตรา 71 บัญญัติว่า “ ภายใต้อำนาจแห่งพระราชบัญญัตินี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์นั้น ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้ภายในกำหนดหนึ่งเดือน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ”

มาตรา 77 บัญญัติว่า “ ให้ประธานศาลฎีกาจัดตั้งแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและแผนกคดีพาณิชย์ขึ้นในศาลฎีกาเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและคดีพาณิชย์แล้วแต่กรณี โดยให้เปลี่ยนสถานะแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญา และเปลี่ยนแผนกคดีพาณิชย์ที่มีอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับให้เป็นแผนกคดีพาณิชย์ตามพระราชบัญญัตินี้ และให้นำบทบัญญัติมาตรา 33 มาใช้บังคับแก่การแต่งตั้งผู้พิพากษาในแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและแผนกคดีพาณิชย์ในศาลฎีกาโดยอนุโลม ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมประกาศกำหนด”

วิเคราะห์ ระบบการอุทธรณ์ ควมนาระบบ 2 ชั้นศาลที่อุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกามาใช้บังคับจะทำให้การพิจารณาคดีรวดเร็วและประหยัดกว่าระบบ 3 ศาล แต่ข้อเสียของการอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาโดยตรงจะยิ่งเป็นการเพิ่มปัญหาปริมาณคดีที่ค้างในศาลฎีกาทำให้การพิจารณาคดีล่าช้ายิ่งขึ้นและยังทำให้ขาดการพัฒนาความรู้ความสามารถเฉพาะด้านของผู้พิพากษาอย่างต่อเนื่อง

4.3 ความเห็นของสำนักงานศาลยุติธรรมต่อร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.⁴

เนื่องจากคณะกรรมการนโยบายแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนากฎหมาย ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการแยกคดีพาณิชย์ออกจากคดีแพ่ง โดยมีนายจรูญ ภัคดีธนากุล เป็นประธาน และผู้พิพากษาศาลยุติธรรมและบุคคลภายนอกเข้าร่วมเป็นอนุกรรมการด้วย คณะกรรมการดังกล่าวได้ดำเนินการจัดทำร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.... เสร็จแล้ว จึงเสนอร่างพระบัญญัติฉบับนี้ต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้มีหนังสือสอบถามความเห็นมายังสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรมได้มีหนังสือแจ้งไปว่าไม่เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยมีเหตุผล 4 ประการดังต่อไปนี้

1. คดีพาณิชย์ในส่วนที่เกี่ยวกับธุรกรรมทางพาณิชย์ในประเทศตามร่างมาตรา 22 วรรคสาม จัดเป็นคดีพื้นฐานของกลุ่มศาลแพ่ง ศาลจังหวัดและศาลแขวง และมีปริมาณคดีมาก (ประมาณร้อยละ 25 ของคดีแพ่งทั้งหมด ซึ่งในปี 2547 มีคดีขึ้นสู่ศาลกลุ่มดังกล่าวทั้งสิ้นมากกว่า 400,000 เรื่อง) ขณะที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์พิจารณาคดีดังกล่าวเพียงศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลาง 1 ศาล (ในปัจจุบัน) และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและ

⁴ หนังสือด่วนที่สุด ที่ ศย 016/374 สำนักงานศาลยุติธรรม, ลงวันที่ 10 มกราคม 2549. ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

พาณิชย์ภาค 9 ศาล (ในอนาคต) ไม่ได้มีศาลครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วประเทศอย่างกลุ่มศาลแพ่ง ศาลจังหวัดและศาลแขวง ซึ่งมีทั้งสิ้นจำนวน 133 ศาล จึงทำให้เป็นปัญหาแก่การดำเนินคดีของ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์เป็นอย่างมาก โดยในระหว่างที่ยังไม่มีศาลทรัพย์สินทาง ปัญญาและพาณิชย์ภาค ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางมีอำนาจในท้องที่นั้นด้วย โจทก์ สามารถยื่นฟ้องผ่านศาลจังหวัด ครั้งเมื่อยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์มี อำนาจขอให้ศาลจังหวัดสืบพยานแทนได้ (ตามร่างฯมาตรา 106) ส่วนศาลทรัพย์สินทางปัญญา และพาณิชย์ภาคไม่มีอำนาจขอให้ศาลจังหวัดซึ่งตั้งอยู่ในภาคดำเนินกระบวนการดังกล่าวได้ จึงต้องดำเนินการในศาลภาคซึ่งตั้งอยู่ห่างไกลจากเขตจังหวัดต่างๆภายในภาค น่าจะทำให้คู่ความ และประชาชนซึ่งต้องติดต่อกับศาลได้รับความเดือดร้อน

2. ปัจจุบันศาลฎีกามีคดีค้างพิจารณามากกว่า 20,000 เรื่อง แต่ร่างฯมาตรา 71 กลับ ให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ส่วนของคดีพาณิชย์ที่เกี่ยวกับธุรกรรมทางพาณิชย์ในประเทศ) ไปยังศาลฎีกา โดยไม่ต้องผ่านการ พิจารณาของศาลอุทธรณ์ (ซึ่งหากผ่านการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ย่อมทำให้คดีบางส่วนเสร็จไป ในชั้นอุทธรณ์ได้) ย่อมทำให้ศาลฎีกาต้องเผชิญกับปัญหาคดีค้างพิจารณามากจนอาจถึงขั้นวิกฤติ และน่าจะทำให้คดีพาณิชย์ในประเทศเสร็จล่าช้าไม่สมเจตนารมณ์ในการจัดศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ

3. ในกรณี que เห็นว่าวิธีพิจารณาคดีพาณิชย์ตามร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้สามารถ นำมาใช้เป็นประ โยชน์แก่การพิจารณาคดีพาณิชย์ในทางปฏิบัติได้ ก็น่าจะออกเป็นร่าง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีพาณิชย์ โดยให้กลุ่มศาลแพ่ง ศาลจังหวัดและศาลแขวง ซึ่งเป็นศาล ที่มีอยู่ทุกจังหวัดทั่วประเทศจำนวน 133 ศาล นำไปใช้พิจารณาคดีพาณิชย์ได้ และหากเห็นว่าการ อุทธรณ์และฎีกาคดีพาณิชย์ดังกล่าวตามที่เป็นอย่างอยู่ในปัจจุบันจะทำให้คดีพาณิชย์เสร็จไปล่าช้า กว่าที่ควร ก็อาจจัดตั้งศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์ขึ้นมาเพื่อพิจารณาคดีพาณิชย์ที่อุทธรณ์มาจากศาล ชั้นต้นก็ได้ โดยให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษเป็นที่สุด เว้นแต่จะ ได้รับ อนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายจากศาลฎีกา ก็น่าจะเป็นประโยชน์มากกว่าให้ศาลทรัพย์สิน ทางปัญญาและพาณิชย์เพียงไม่กี่ศาลพิจารณาคดีพาณิชย์ในประเทศแทนกลุ่มศาลแพ่ง ศาลจังหวัด และศาลแขวง ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ในทุกจังหวัดทั่วประเทศรวม 133 ศาล

4. ข้อความในหมวด 1 บททั่วไปตั้งแต่มาตรา 6 จนถึงมาตรา 19 แห่งร่าง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญา และพาณิชย์ พ.ศ....(หลักกฎหมายเกี่ยวกับนิติกรรมสัญญาทางพาณิชย์ รวมทั้งการ โอนสิทธิ เรียกร้อง และตราสารแห่งสิทธิ) เป็นข้อความทำนองเดียวกับมาตรา 14/1 ถึงมาตรา 14/14 แห่ง ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่...) พ.ศ. ซึ่งเพิ่มเติม

โดยร่างฯ มาตรา 3 อันน่าจะเป็นการแก้ไขกฎหมายที่ถูกต้องและเหมาะสมกว่านำมาบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.

4.4 สรุปความคิดเห็นจากการสัมมนาเกี่ยวกับการปรับปรุงกฎหมายพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีพาณิชย์⁵

คณะอนุกรรมการดำเนินการจัดทำข้อเสนอการแยกคดีพาณิชย์ออกจากคดีแพ่งได้ดำเนินการสัมมนารับฟังความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ อัยการ ทนายความ อาจารย์มหาวิทยาลัย และนักกฎหมายภาคเอกชน ทั้งสมาคมธนาคาร สภาอุตสาหกรรม และสภาหอการค้าไทย จนถึงปัจจุบันรวมทั้งสิ้น 5 ครั้ง สามารถสรุปรวมเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

ประเด็นแรก การจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ ชื่อศาลยังไม่เหมาะสมเพราะไปรวมกับศาลทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งมีกฎหมายเป็นการเฉพาะจึงควรแยกศาลพาณิชย์ออกมาต่างหาก และการมีเพียงศาลเดียวจะทำให้มีปัญหาการรองรับปริมาณคดีที่เกิดขึ้นอีกทั้งทำให้ประชาชนไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทางมาติดต่อกับศาล

ประเด็นที่สอง ผู้พิพากษาที่พิจารณาพิพากษาคดี การแต่งตั้งผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีควรเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ปัญหาการโยกย้ายผู้พิพากษาอาจทำให้เกิดความชำนาญ ควรมีผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะในทุกคดีและผู้พิพากษาสมทบควรต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านกฎหมายแต่อย่างไรก็ตามการมีผู้พิพากษาสมทบอาจเกิดปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนได้ ไม่ควรห้ามทนายความเป็นผู้พิพากษาสมทบ

ประเด็นที่สาม การมีระบบการไต่ถามและประนีประนอม ไม่ควรบังคับให้ทำการไต่ถามควรจะเป็นความยินยอมของคู่ความเองและควรเปิดโอกาสให้คู่ความเจรจากันได้ตลอดเวลาอีกทั้งควรมีระบบการไต่ถามภายนอกและให้มีการบังคับคดีโดยไม่ต้องฟ้องร้องคดีในส่วนการไต่ถามก่อนฟ้องถ้าการตกลงกันได้และทำขอมกันแล้วเมื่อให้ทำคำฟ้องควรจะใช้ลักษณะเดียวกับฟ้องด้วยวาจาในคดีมโนสารได้เพื่อความสะดวก

ประเด็นที่สี่ การพิจารณาคดี การกำหนดระยะเวลาในการพิจารณานั้นเป็นผลดีทำให้ทราบว่าจะเสร็จเมื่อใดแต่ไม่ควรกำหนดไว้ในกฎหมายเพราะเป็นเรื่องการบริหารจัดการคดีในศาล และในเรื่องการขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถานั้นอาจไม่รวมกรณีนิติบุคคล

⁵ ฝ่ายเลขานุการ คณะอนุกรรมการถนัดกรองเรื่องเสนอคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม คณะที่ 3 (ฝ่ายกฎหมาย)

ประเด็นที่ห้า ระบบการอุทธรณ์ การที่จะให้อุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกานั้นอาจไม่เหมาะสมเพราะเนื่องจากศาลฎีกามีปริมาณคดีมากอยู่แล้ว อาจเป็นการสร้างปัญหาทำให้การพิจารณาคดีมีความล่าช้ายิ่งขึ้นและอาจมีปัญหาเรื่องการขาดความเชี่ยวชาญอย่างต่อเนื่องของผู้พิพากษา เพราะคดีไม่ผ่านการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ดังนั้นจึงควรใช้ระบบการอุทธรณ์ 2 ชั้นศาลแต่ให้คดีสิ้นสุดลงที่ศาลอุทธรณ์แผนกชำนาญพิเศษหรือถ้าจะฎีกาต้องได้รับอนุญาตให้ฎีกาได้ เฉพาะข้อกฎหมายเท่านั้น

ประเด็นที่หก ค่าธรรมเนียมศาล ไม่ควรเพิ่มค่าธรรมเนียมศาลเพราะการฟ้องคดีเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและควรเท่าเทียมกับคดีแพ่งทั่วไป ในส่วนของค่าทนายความก็ไม่ควรเพิ่มเช่นกันเพราะการส่งจ่ายค่าทนายความน่าจะเป็นเรื่องของตัวความกับทนายความมากกว่าและไม่ควรจำกัดเพดานอัตราค่าทนายความไว้เพราะความยากง่ายของคดีแต่ละคดีมีความแตกต่างกันอีกทั้งเป็นการช่วยส่งเสริมระบบไกล่เกลี่ย

ประเด็นที่เจ็ด การบังคับคดี อายุความการบังคับคดี 5 ปีและสามารถขยายได้อีก 5 ปี กรณีที่มีประนีประนอมกัน ไม่ควรต้องเข้ามาสู่ระบบศาลอีก ในส่วนการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศอาจมีปัญหาจากระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน เช่น เรื่องค่าเสียหายในเชิงลงโทษ เป็นต้น

การสรุปความเห็นจากการสัมมนาข้างต้นสามารถทำเป็นตารางสรุปความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งสภาอุตสาหกรรม สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และสภาทนายความจากการสัมมนาทั้ง 5 ครั้งได้ ดังปรากฏในภาคผนวก 2 และเนื่องจากสรุปความคิดเห็นในการสัมมนาดังกล่าวนี้เป็นแนวความคิดจากบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับร่างฉบับนี้ทั้งยังเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการทำงาน ผู้ทำวิทยานิพนธ์เห็นว่าถ้าเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่จะมีแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งศาลพาณิชย์อย่างไร โดยจะมีแนวความคิดเหมือนหรือแตกต่างกัน ดังนั้นผู้ทำวิทยานิพนธ์จึงได้ทำการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยทำการแจกแบบสอบถามนักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ในวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเปรียบเทียบ โดยได้ทำการวิเคราะห์และสรุปความคิดเห็นในแบบสอบถามดังกล่าวในหัวข้อต่อไป

4.5 วิเคราะห์และประเมินแบบสอบถามข้อมูลประกอบการวิจัยวิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิตย เรื่อง “การดำเนินคดีพาณิชย์ที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย” (Methods to Enhance Efficiency of Commercial Litigation in Thailand)

วิธีการหลักในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) แต่เนื่องจากข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์อาจจะ

กระทบถึง “ องค์กร คู่ความและกระบวนการในการพิจารณาคดี ” ของการพิจารณาคดีพาณิชย์ในประเทศไทย เช่น การจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล การพิจารณาคดี ระบบการอุทธรณ์ ระยะเวลาในการบังคับคดีและการบังคับคดีตามคำชี้ขาดของศาลต่างประเทศ เป็นต้น หลักการที่เสนอนี้แม้จะอยู่ในรูปของการเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายอันจะมีผลบังคับใช้กับผู้เกี่ยวข้องทุกคน ความเหมาะสมในหลักการดังกล่าวจะมีความสำคัญที่จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุถึงประสิทธิผลที่มุ่งประสงค์ ผู้ทำวิทยานิพนธ์จึงได้จัดทำการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ขึ้นเพื่อสำรวจความพร้อมของบุคลากรทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องสำหรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

การวิจัยภาคสนามกลุ่มเป้าหมายคือ นักศึกษากฎหมายชั้นปริญญาโทในวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต จำนวน 65 คน เหตุที่ผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้ทำการวิจัยโดยมุ่งไปยังกลุ่มดังกล่าว เนื่องจากข้อมูลการวิเคราะห์ในเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นความคิดเห็นของนักกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ และในมุมมองของนักกฎหมายรุ่นใหม่มีมุมมองต่อการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ซึ่งเป็นศาลชำนาญพิเศษอย่างไร เพราะฉะนั้นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เราจะได้นำแนวคิดในการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ของนักกฎหมาย 2 กลุ่ม คือ นักกฎหมายที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการทำงานกับนักกฎหมายรุ่นใหม่

ผลการวิจัยในส่วนที่เป็นสาระสำคัญมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ในกรณีที่เกิดข้อพิพาททางการค้าพาณิชย์ขึ้นระบบปัจจุบันที่เอื้ออำนวยต่อการเจรจา ระงับข้อพิพาทมีเพียงพอหรือไม่ ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 90.76 เห็นว่าควรมีระบบองค์กรที่น่าเชื่อถือเพิ่มขึ้นเพื่อช่วยไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความกันและทำให้เกิดสภาพบังคับได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ มีเพียงร้อยละ 7.69 เท่านั้นที่เห็นว่าระบบในปัจจุบันมีสมาคมหรือองค์กรเอกชนช่วยไกล่เกลี่ยพอสมควรแล้ว ผลแสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าควรมีระบบองค์กรที่น่าเชื่อถือเพิ่มขึ้นเพื่อช่วยในการไกล่เกลี่ย

2. ระบบการพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ในศาลปัจจุบัน มีประสิทธิภาพเพียงพอหรือไม่ ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 49.23 เห็นว่ายังมีปัญหาเพราะศาลต้องพิจารณาคดีหลายประเภทปะปนกัน และมีคดีมากทำให้ต้องพิจารณาคดีเรียงตามลำดับและต้องรอนานไม่รวดเร็วเพียงพอสำหรับคดีพาณิชย์อีกทั้งยังปัญหาเรื่องความรู้ความเข้าใจในเรื่องคดีพาณิชย์ของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่ายทำให้มีความล่าช้าและขาดประสิทธิภาพ และมีเพียงร้อยละ 4.615 เท่านั้นที่เห็นว่าระบบการพิจารณาคดีพาณิชย์ในปัจจุบันดีพอสมควรแล้ว ผลแสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยว่าระบบการ

พิจารณาความคิดเห็นในศาลปัจจุบันยังไม่ประสิทธิภาพเพียงพอจึงเป็นเหตุผลที่ต้องมีการจัดตั้งพาณิชย์ ซึ่งตรงกับข้อเสนอแนะของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

3. ศาลควรนำประเพณีทางการค้าหรือแนวปฏิบัติทางพาณิชย์ระหว่างคู่กรณีมาใช้ พิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์หรือไม่ ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 100 เห็นด้วยว่าควรนำประเพณี ปฏิบัติทางการค้าหรือแนวปฏิบัติทางพาณิชย์ระหว่างคู่กรณีมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ เพราะจะทำให้การพิจารณาคดีพาณิชย์เป็นไปตามความประสงค์ของกลุ่มความอย่างแท้จริง

4. การพิจารณาพิพากษาคดีโดยแยกคดีพาณิชย์ออกจากคดีแพ่งจะเกิดประสิทธิภาพได้ดี ยิ่งขึ้น โดยวิธีใด โดยในข้อนี้ให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 47.69 เห็นควรจัดตั้งศาลพาณิชย์ขึ้นใหม่โดยแยกต่างหากจากศาลแพ่ง และร้อยละ 43.07 เห็นควรกำหนดให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี พณิชย์ด้วยหรือจัดตั้งแผนกคดีพาณิชย์ในศาลแพ่งและศาลจังหวัดทั่วประเทศ

5. การกำหนดให้ศาลพาณิชย์มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเฉพาะกรณีที่อยู่ความเป็นนิติ บุคคลซึ่งประกอบธุรกิจพาณิชย์มีความเหมาะสมหรือไม่ ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 56.92 เห็นว่าไม่ เหมาะสมให้ศาลพาณิชย์มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเฉพาะคู่ความที่เป็นนิติบุคคลซึ่งประกอบธุรกิจ พณิชย์เท่านั้น มีเพียงร้อยละ 43.07 เท่านั้นที่เห็นว่าเหมาะสมแล้วที่จะกำหนดแบบนี้

6. ในการพิจารณาคดีพาณิชย์ผู้พิพากษาควรเป็น ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 78.46 เห็น ว่าผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีพาณิชย์ควรประกอบไปด้วยผู้พิพากษายุติธรรมและผู้พิพากษาสมทบร่วม เป็นองค์คณะ มีเพียงร้อยละ 26.15 เท่านั้นที่เห็นว่าควรจะเป็นผู้พิพากษาศาลยุติธรรมเท่านั้นที่มี อำนาจพิจารณาคดีพาณิชย์ ผลแสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าการมีผู้พิพากษาสมทบ ร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาคดีพาณิชย์น่าจะดีกว่าการมีเฉพาะผู้พิพากษาศาลยุติธรรมเท่านั้นที่มี อำนาจพิจารณาคดีพาณิชย์

7. ในการพิจารณาคดีพาณิชย์ควรต้องมีผู้พิพากษาสมทบทุกคดีหรือไม่ ผู้ตอบ แบบสอบถามร้อยละ 72.30 เห็นว่าควรมีผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาคดี พณิชย์เฉพาะบางคดีเท่านั้น และมีเพียงร้อยละ 27.69 เท่านั้นที่เห็นว่าต้องมีผู้พิพากษาสมทบร่วม เป็นองค์คณะทุกคดี ผลแสดงว่าการมีผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์ในการพิจารณาคดีพาณิชย์ดีกว่า แต่ไม่จำเป็นต้องมีทุกคดีแล้วแต่ความจำเป็นของคดีแต่ละประเภท

8. เมื่อมีการอุทธรณ์คดีพาณิชย์ควรเป็นในระบอบอย่างไร ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 49.23 เห็นควรให้ใช้ระบบอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกา โดยให้ประธานศาลฎีกาออกกระเบียบไม่รับ อุทธรณ์คดีบางประเภทได้ เช่น กรณีอุทธรณ์ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระอันควรได้รับการ วินิจฉัย มีเพียงร้อยละ 33.84 เท่านั้นที่ควรให้ใช้ระบบจัดให้มีศาลอุทธรณ์คดีพาณิชย์ และให้

อุทธรณ์ไปยังศาลนี้ โดยให้คดีเกือบทั้งหมดยุติที่ศาลนี้คงฎีกาได้เฉพาะข้อกฎหมายที่ศาลฎีกาเห็นว่าสำคัญจริงๆและอนุญาตให้ฎีกาได้เท่านั้น ผลแสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าการใช้ระบบอุทธรณ์ 2 ชั้นศาลนั้นน่าจะเป็นระบบที่ดีที่ทำให้คดีเสร็จรวดเร็ว ส่วนจะอุทธรณ์ไปที่ศาลใดส่วนใหญ่ก็เห็นควรให้อุทธรณ์โดยตรงไปศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุด

9. การพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ควรกำหนดระยะเวลาการพิจารณาคดีให้เสร็จไปอย่างไร ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 49.23 เห็นควรกำหนดให้ชัดเจนว่าศาลพาณิชย์ก็ดี ศาลฎีกาก็ดีต้องพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด เช่น ศาลละ 1 ปี หรือ 2 ปี เป็นต้น ร้อยละ 44.61 เห็นควรกำหนดเพียงว่าให้การพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ต้องเป็นไปโดยรวดเร็วและต่อเนื่อง ผลแสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าควรต้องกำหนดระยะเวลาพิจารณาคดีพาณิชย์ให้ชัดเจน

10. ค่าฤชาธรรมเนียมในศาลพาณิชย์ควรกำหนดในอัตราอย่างไร ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 53.84 เห็นควรกำหนดเป็นอัตราก้าวหน้า โดยไม่มีค่าขึ้นศาลชั้นสูง และร้อยละ 24.61 เห็นว่าควรกำหนดค่าขึ้นศาลเช่นเดียวกับคดีแพ่งที่ใช้กันในปัจจุบัน คือร้อยละ 2.5 แต่ไม่เกิน 200,000 บาท

11. วิชาชีพทนายความที่ต่างแก่งต่างแทนคู่ความในศาลกับวิชาชีพกฎหมายที่ปรึกษากฎหมายสมควรได้รับค่าตอบแทน (สมมติว่าความรู้ความสามารถเท่าเทียมกัน) ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 53.84 เห็นว่าทนายความควรได้รับค่าตอบแทนมากกว่าเพราะการว่าความเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และร้อยละ 40 เห็นว่าควรได้รับค่าตอบแทนที่เท่าเทียมกัน

12. สภาพทนายความควรออกเกณฑ์อัตราค่าตอบแทนของทนายความที่เป็นมาตรฐานกลางหรือไม่ ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 55.38 เห็นว่าไม่สมควรออกเกณฑ์อัตราค่าตอบแทนทนายความเป็นมาตรฐานกลาง ควรให้เป็นการตัดสินใจของกลไกตลาด และร้อยละ 49.2 เห็นว่าสมควรออกเกณฑ์อัตราค่าตอบแทนทนายความเป็นมาตรฐานกลางเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค

ผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นนี้สามารถจำแนกเป็นตารางแบบสอบถามคำนวณเป็นร้อยละได้ ดังปรากฏในภาคผนวก 3

4.6 วิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.

จากการศึกษาและวิจัยทั้งภาคเอกสาร (Documentary Research) และภาคสนาม (Field Research) ผู้ทำวิทยานิพนธ์อาจสรุปข้อดีและข้อเสียของร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ. ได้ดังต่อไปนี้

1. การจัดตั้งศาลที่พิจารณาคดีพาณิชย์นั้นจะปรับโครงสร้างของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและเปลี่ยนชื่อเป็นศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์โดยมีเขตอำนาจครอบคลุมกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งข้อดีในการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์โดยไม่ต้องไปตั้งศาลใหม่แยกต่างหากนั้นจะเป็นการประหยัดงบประมาณและบุคลากร อีกทั้งยังทำให้การพิจารณาคดีพาณิชย์ได้รับการพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการพิจารณาคดีพาณิชย์โดยเฉพาะ และการมีศาลพาณิชย์เป็นการเฉพาะจะทำให้มีแนวทางในการปฏิบัติงานที่เป็นเอกภาพและเป็นการสร้างความพร้อมเบื้องต้นในการนำไปสู่การแยกกฎหมายพาณิชย์ออกจากกฎหมายแพ่งต่อไปด้วย แต่อย่างไรก็ตามการจัดตั้งทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ก็มีข้อเสียจะทำให้ประชาชนไม่ได้รับความสะดวกต้องเดินทางมาติดต่อกับศาลซึ่งมีศาลแห่งเดียวในกรุงเทพมหานครอีกทั้งในเวลาที่ยังไม่มีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาค ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางอาจไม่สามารถรองรับปริมาณคดีที่เกิดขึ้นได้ และการรวมคดีพาณิชย์กับคดีทรัพย์สินทางปัญญาให้อยู่ในศาลเดียวกันนั้นเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกันและทำให้มีปริมาณคดีมากเกินไป

2. เขตอำนาจศาลที่เกี่ยวกับคดีพาณิชย์ ข้อดีของการแยกคดีพาณิชย์ออกจากคดีประเภทอื่นก็เพื่อที่จะให้มีวิธีพิจารณาคดีเป็นการเฉพาะทำให้การพิจารณาคดีพาณิชย์มีความสะดวกรวดเร็ว และได้รับความเป็นธรรม ข้อเสียของบทบัญญัติเรื่องเขตอำนาจศาลคือ มีความยุ่งยากซับซ้อนสร้างความสับสนให้กับคู่ความในการนำคดีมาฟ้องร้องต่อศาล (มาตรา 22) และอาจทำให้มีการฟ้องผิดศาลเป็นจำนวนมาก และในเรื่องเขตอำนาจศาลนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องทางพาณิชย์ อาจทำให้ไม่เหมาะสมในการที่จะนำไปรวมกันกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาในศาลเดียวกัน

3. ระบบผู้พิพากษาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ จะมีผู้พิพากษาประจำและผู้พิพากษาสมทบที่มีความรู้และประสบการณ์เฉพาะด้านร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาคดีด้วย แต่อย่างไรก็ตามการให้มีผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะดังกล่าวก็มีข้อเสียคือ ผู้พิพากษาสมทบอาจจะมีผลประโยชน์ทับซ้อนในคดีได้และการจะมีผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะในคดีใดก็เป็นดุลยพินิจของผู้บริหารเพียงคนเดียวเท่านั้น ในส่วนของผู้พิพากษา ระบบการโยกย้ายผู้พิพากษาในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยในการสร้างผู้พิพากษาที่เชี่ยวชาญได้

4. มีระบบการไต่ถามข้อพิพาทตั้งแต่ก่อนฟ้องคดี ระหว่างการพิจารณาจนกระทั่งหลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว การมีระบบการไต่ถามข้อพิพาทนี้ทำให้การคดีเสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็วและประหยัด แต่การใช้ระบบการไต่ถามข้อพิพาทนี้อาจทำให้คดีที่ไม่เหมาะสมต้องเสียเวลามากขึ้น จำนวนบุคลากรที่มีในศาลอาจไม่สามารถรองรับระบบการไต่ถามข้อพิพาทในทุกชั้นตอนตั้งแต่ก่อนฟ้องคดีและหลังจากศาลมีคำพิพากษาได้

5. การพิจารณาคดี มีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการพิจารณาคดีไว้ 1 ปี และมีการพิจารณาคดีต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ในการรับฟังพยานหลักฐานและการตัดสินคดี แต่ปัญหาปริมาณคดีที่มากอาจทำให้ศาลพิจารณาคดีไม่แล้วเสร็จตามกรอบเวลาในกฎหมายและแม้จะสามารถจะขยายระยะเวลาออกไปได้ก็ตามก็จะทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ

6. การอุทธรณ์ ให้อุทธรณ์โดยตรงไปยังศาลฎีกาแผนกคดีพาณิชย์ทำให้คดีได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาที่มีความเชี่ยวชาญและทำให้คดีเสร็จเด็ดขาดรวดเร็วขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการอุทธรณ์โดยตรงไปยังศาลฎีกาอาจยังเป็นการเพิ่มปริมาณคดีที่ค้างค้างในศาลฎีกาและทำให้ขาดการพัฒนาความรู้ความสามารถเฉพาะด้านของผู้พิพากษาอย่างต่อเนื่อง

7. การบังคับคดีและการบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ มีอายุความบังคับคดีที่สั้นลงจากเดิมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อายุความบังคับคดี 10 ปี เหลือเพียง 5 ปี อันทำให้ทรัพย์สินได้หมุนเวียนทำประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจเร็วขึ้น และมีการรองรับการบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ โดยการใช้หลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติจะช่วยสร้างการยอมรับและการจูงใจการลงทุนจากต่างประเทศ แต่การยอมรับการบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าวอาจเป็นการยอมรับหลักกฎหมายที่แตกต่างกัน เช่น ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ ซึ่งทำให้นักธุรกิจไทยเสียเปรียบและจะต้องเสียค่าเสียหายเป็นจำนวนมาก

เมื่อได้ทราบสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์พร้อมทั้งแนวความคิดของนักกฎหมายที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการทำงานจากการจัดสัมมนาและแนวความคิดของนักศึกษากฎหมายปริญญาโทที่กำลังศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์จากการตอบแบบสอบถามและสรุปข้อดีและข้อเสียของร่างฯดังกล่าวแล้ว ในบทต่อไปผู้ทำวิทยานิพนธ์จะทำการสรุปสาระสำคัญของร่างฯ โดยแยกไว้เป็นประเด็นพร้อมทั้งมีข้อเสนอแนะในประเด็นดังกล่าวด้วย

บทที่ 5

สรุป และเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ประสงค์จะพิสูจน์สมมุติฐานว่า การมีศาลชำนาญพิเศษ และวิธีพิจารณาพิเศษเกี่ยวกับคดีพาณิชย์จะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ในประเทศไทยมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรมกว่าการพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ในศาลสามัญ

ผู้ทำวิทยานิพนธ์เห็นว่าการปฏิรูประบบใดๆต้องเริ่มต้นจากการยอมรับความบกพร่องในระบบที่ประสงค์จะแก้ไขเสียก่อน ตัวอย่างที่น่าสนใจคือประเทศอังกฤษในประเทศอังกฤษ ลอร์ดวูล์ฟ (Lord Woolf) อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่ง (Master of the Rolls) ในรายงาน “การเข้าถึงความยุติธรรม” (Access to Justice) ที่เสนอต่อประธานศาลฎีกาซึ่งเป็นที่ปรึกษาสูงสุด (The Lord Chancellor) ได้กล่าวถึงระบบความยุติธรรมทางแพ่งของอังกฤษและเวลส์ดังต่อไปนี้

“ข้อบกพร่องที่จำพหุพบในระบบของเราในปัจจุบันคือ ค่าใช้จ่ายในคดีความที่สูง ความล่าช้าในการทำให้คดียุติลง และความไม่เท่าเทียมกัน กรณีมักจะพบว่ามีความไม่เท่าเทียมระหว่างคู่ความที่มีอำนาจ มีฐานะทางเศรษฐกิจ และคู่ความฝ่ายที่ด้อยกว่าในเรื่องดังกล่าว คดีความมักไม่มีความแน่นอน เป็นการยากที่จะพยากรณ์ว่าค่าใช้จ่ายในคดีความจะมีเท่าใด และคดีความจะใช้เวลาเพียงใด ความไม่รู้ดังกล่าวนำมาซึ่งความกลัว คู่ความมักจะขาดความเข้าใจในกระบวนการพิจารณา กระบวนการพิจารณามีลักษณะเป็นระบบคู่ปรปักษ์เนื่องจากถูกควบคุมโดยคู่ความ ไม่ใช่ศาล และบ่อยครั้งที่คู่ความมักจะไม่สนใจวิธีพิจารณาความ และศาลเองก็มิได้บังคับใช้วิธีพิจารณาความดังกล่าว”

คำกล่าวดังกล่าวน่าจะเป็นความจริงไม่เฉพาะแต่ในประเทศอังกฤษซึ่งถือได้ว่ามีระบบศาลที่ดีที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง แต่เป็นคำวิพากษ์วิจารณ์ที่น่าจะใช้ได้กับระบบวิธีพิจารณาความแพ่งในศาลไทยด้วย

ในการพาณิชย์ระหว่างประเทศ ความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงระบบศาลเพื่อไปสู่วิธีระงับข้อพิพาทอื่น (Alternative Dispute Resolution) มีมาเป็นเวลานานแล้ว ศาสตราจารย์ไคลฟ สมิททอฟฟ์ (Clive Schmitthoff) ผู้ล่วงลับ ได้กล่าวไว้ใน *Export Trade, The Law and*

Practice of International Trade คำরাอันเป็นที่ยอมรับระดับสากลเกี่ยวกับกฎหมายและหลักปฏิบัติในการค้าระหว่างประเทศ ว่า

“เกือบจะเป็นสังขธรรมที่จะกล่าวว่าอนุญาโตตุลาการดีกว่าศาล การไกล่เกลี่ยดีกว่าอนุญาโตตุลาการ และหากสามารถป้องกันมิให้มีข้อพิพาททางกฎหมาย ก็ย่อมจะดีกว่าการที่ต้องไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น”

ในประเทศอังกฤษ รายงาน “การเข้าถึงความยุติธรรม” (*Access to Justice*) ของลอร์ดวูล์ฟ (Lord Woolf) นำไปสู่การปฏิรูปที่ทำให้มีระบบการบริหารจัดการคดี (Case Management) โดยผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนมากขึ้น รวมทั้งการใช้วิธีระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution) เข้ามาช่วยดำเนินการ

สำหรับประเทศไทย ความพยายามในการปฏิรูประบบวิธีพิจารณาคดีพาณิชย์โดยการจัดตั้งศาลชำนาญพิเศษเริ่มจากการก่อตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๓๕ ความคิดเริ่มแรกของการจัดตั้งศาลดังกล่าวเป็นการเตรียมการสำหรับประเทศไทยให้เข้าเป็นภาคีองค์การการค้าโลก (World Trade Organization) ซึ่งจำเป็นต้องมีมาตรการการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในระดับมาตรฐานที่กำหนด โดยความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลดังกล่าว นอกจากจะให้ศาลที่จัดตั้งขึ้นมีเขตอำนาจเกี่ยวกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว ยังให้มีเขตอำนาจในคดีพิพาทเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศด้วย ดังนั้น ปัญหาความยุ่งยากของการแยกคดีแพ่งและพาณิชย์ออกจากกัน ซึ่งเป็นปัญหาที่สร้างความยุ่งยากทุกครั้งในความพยายามแยกกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะกลายเป็นเรื่องง่ายในบัดดลเพราะในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว นอกจากจะมีการแยกคดีพาณิชย์ออกจากคดีแพ่งแล้ว ยังแยกคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศออกจากคดีพาณิชย์ภายในอีกด้วย กล่าวคือหากเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ (International Trade Dispute) ศาลที่มีเขตอำนาจแต่ผู้เดียวคือศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ หากเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับการค้าหรือพาณิชย์ภายใน (Domestic Trade Dispute) ก็เป็นเขตอำนาจศาลอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การวิจัยเริ่มจากการวิเคราะห์แนวความคิดการระงับข้อพิพาททางเลือกใหม่ (Alternative Dispute Resolution) ที่จะนำมาใช้กับ “ศาลพาณิชย์” และ “วิธีพิจารณาคดีพาณิชย์” อย่างไร ทำไมวงการการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศจึงมักใช้อนุญาโตตุลาการ

มากกว่าศาล ศาลพาณิชย์ตามข้อสมมุติฐานสามารถนำวิธีพิจารณาหรือรูปแบบการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการมาใช้ในวิธีพิจารณาคดีพาณิชย์ได้แค่ไหน เพียงใด อาทิเช่น วิธีการที่ง่ายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในการส่งคำคู่ความและเอกสารในคดี การให้มีการประชุมเพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินคดี (Pre-trial conference) แทนการชี้สองสถานเดิม การสืบพยานหลักฐานที่ใช้เอกสารมากขึ้นและพยานบุคคลน้อยลง การยื่นบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยาน (Written Statement) การไม่ต้องแปลเอกสารภาษาอังกฤษ การใช้วิธีการสืบพยานโดยการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) และการยอมรับและบังคับในลักษณะถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติ หรือต่างตอบแทน (Reciprocal Treatment) ของคำพิพากษาคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศภาคี ผู้ทำวิทยานิพนธ์เห็นว่าศาลพาณิชย์สามารถเรียนรู้และเลียนแบบวิธีพิจารณาที่เป็นประโยชน์จากระบบอนุญาโตตุลาการซึ่งมีลักษณะเป็นความยุติธรรมแบบเอกชน (Privatization of Civil Justice) ได้เป็นอย่างดี

ระยะเวลาเกือบสิบปีของการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๓๕ ผ่านไปได้เกิดมีความพยายามครั้งใหม่ในการปฏิรูปเขตอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศให้มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ทั้งปวงโดยมิได้ครอบคลุมเฉพาะการค้าระหว่างประเทศเช่นเดิม ความพยายามดังกล่าวปรากฏในร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.

ร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวจัดทำโดยคณะอนุกรรมการดำเนินการแยกคดีพาณิชย์ออกจากคดีแพ่งซึ่งมีศาสตราจารย์จรัญ ภักดีธนากุล เป็นประธาน ตามกรอบของคณะกรรมการนโยบายแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนากฎหมายที่มี นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน โดยมีการจัดการประชุม สัมมนาทางวิชาการ และรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน แล้วจัดทำร่างกฎหมายฉบับนี้เป็นขั้นตอน โดยการแยกระบบการพิจารณาคดีก่อน แล้วนำไปสู่การแยกระบบกฎหมาย พาณิชย์ออกจากกฎหมายแพ่ง ซึ่งระหว่างการยกร่างกฎหมายฉบับนี้ คณะอนุกรรมการฯ ได้ดำเนินการสัมมนารับฟังความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ อัยการ ทนายความ อาจารย์มหาวิทยาลัย และนักกฎหมายภาคเอกชน ทั้งสมาคมธนาคาร สภาอุตสาหกรรม และสภาหอการค้าไทย ระหว่างเดือนมีนาคม 2548 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2548 ที่กรุงเทพมหานคร 3 ครั้ง จังหวัดภูเก็ต 1 ครั้ง และเชียงใหม่ 1 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 5 ครั้ง

สาระสำคัญของร่างกฎหมาย

สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ. ได้ดังนี้

1. เป็นกฎหมายในการปรับโครงสร้างศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง โดยการเพิ่มเขตอำนาจศาลเกี่ยวกับคดี (Subject-matter jurisdiction) ของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ให้ครอบคลุมคดีพาณิชย์ในประเทศทั้งหมดนอกเหนือจากคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่มีอยู่เดิม และลดเขตอำนาจศาลแพ่ง ศาลจังหวัด และศาลแขวงทั่วประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวกับคดีพาณิชย์ตามที่ร่างกฎหมายกำหนด ทั้งที่เป็นธุรกรรมในประเทศและระหว่างประเทศ โดยยกเลิกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

2. เป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาสาระทั้งส่วนที่เป็นวิธีสบัญญัติและสารบัญญัติรวมอยู่ในฉบับเดียวกัน

3. เนื้อหาสาระกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัตินั้นมีบทบัญญัติที่แก้ไขหลักกฎหมายที่มีอยู่เดิมในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และนำมาบัญญัติไว้ในร่างกฎหมายนี้ บางส่วนเป็นการนำหลักเกณฑ์ที่มีอยู่เดิมมาบัญญัติไว้โดยเฉพาะกฎหมายวิธีสบัญญัติ รวมทั้งหลักการบางประการที่ไม่ปรากฏมาก่อน

4. มีการยกเลิกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ซึ่งมีผลเป็นการยกเลิกศาลที่มีอยู่เดิมและจัดตั้งศาลขึ้นใหม่ คือ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางขึ้น โดยมีฐานะเป็นศาลชั้นต้น รวมทั้งอาจมีการตั้งศาลศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาคได้ โดยออกเป็นพระราชบัญญัติ

5. ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางมีเขตอำนาจเกี่ยวกับคดี (Subject-matter jurisdiction) ทั้งคดีแพ่งละคดีอาญาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งในส่วนของคดีทรัพย์สินทางปัญญา คดีเกี่ยวกับธุรกรรมทางพาณิชย์ในประเทศ และคดีเกี่ยวกับธุรกรรมทางพาณิชย์ระหว่างประเทศ โดยระหว่างที่ยังไม่มีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาค ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางจะมีเขตอำนาจครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ

6. การพิจารณาคดีดำเนินการโดยองค์คณะผู้พิพากษาในศาล จำนวน 2 คน และมีระบบผู้พิพากษาสมทบ โดยอธิบดีผู้พิพากษาเป็นผู้พิจารณาว่าคดีใดควรใช้ผู้พิพากษาสมทบ

หรือไม่ โดยพิจารณาเห็นว่าคดีนั้นมีความจำเป็นต้องมีผู้พิพากษาสมทบ หรือคู่ความร้องขอโดยแสดงเหตุจำเป็นก่อนวันชี้สองสถานหรือวันสืบพยานนัดแรก

7. มีระบบไต่ถามข้อพิพาทก่อนฟ้องคดี และให้มีการไต่ถามข้อพิพาทก่อนพิจารณาคดีทุกคดี

8. วิธีการพิจารณาคดีใช้กระบวนการพิจารณาคดีแบบต่อเนื่องมีการกำหนดระยะเวลาการพิจารณาคดีในศาลไม่เกิน 1 ปี ทั้งศาลชั้นต้นและศาลฎีกา

9. การอุทธรณ์ให้คู่ความอุทธรณ์ต่อศาลฎีกา ให้ศาลฎีกาเป็นผู้พิจารณาการรับคดีกรณีที่มีการรับรองฎีกาปัญหาข้อเท็จจริง

10. มีบทบัญญัติการบังคับคดีทรัพย์สินทางปัญญาเป็นการเฉพาะ

11. มีบทบัญญัติคุ้มครองชั่วคราวทั้งก่อนฟ้องคดีและเมื่อฟ้องคดีแล้ว

12. การบังคับคดีต้องทำภายใน 5 ปี

13. มีบทบัญญัติการรองรับบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศ

14. ค่าธรรมเนียมศาลคิดตามชั้นบันใด แต่ไม่เกิน 250,000 บาท

ร่างกฎหมายแบ่งออกเป็น 7 หมวด และบทเฉพาะกาล รวมทั้งสิ้น 110 มาตรา

สรุปข้อดีและข้อเสียของร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ. ...

ประเด็น	ข้อดี	ข้อเสีย	ข้อเสนอแนะ
1. การจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลาง โดยมีเขตอำนาจครอบคลุมกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	<ul style="list-style-type: none"> • ประหยัดงบประมาณเนื่องจากไม่ต้องการตั้งศาลแห่งใหม่ แต่ปรับโครงสร้างจากศาลที่มีอยู่แล้ว • มีศาลที่มีความชำนาญเป็นการเฉพาะทางคดีพาณิชย์ • การมีศาลพาณิชย์เป็นการเฉพาะจะทำให้มีแนวทางการปฏิบัติงานที่เป็นเอกภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> • ประชาชนไม่ได้รับความสะดวกในการติดต่อศาล • ในเวลาที่ยังไม่มีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาค ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางอาจไม่สามารถรองรับปริมาณคดีที่เกิดขึ้น • การรวมคดีพาณิชย์กับทรัพย์สิน 	<ul style="list-style-type: none"> • จัดตั้งศาลพาณิชย์และทรัพย์สินทางปัญญากลางและศาลพาณิชย์และทรัพย์สินทางปัญญาภาคอีก ๘ ภาค รวม ๑๐ ศาลทั่วราชอาณาจักร

	<ul style="list-style-type: none"> เป็นการสร้างความพร้อมเบื้องต้นในการนำไปสู่การแยกกฎหมายพาณิชย์ออกจากกฎหมายแพ่งต่อไป 	<p>ทางปัญญาอยู่ในศาลเดียวกันเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกัน และทำให้มีปริมาณคดีมากขึ้นไป</p>	
2. เขตอำนาจศาลที่เกี่ยวกับคดีพาณิชย์	<ul style="list-style-type: none"> แยกคดีพาณิชย์ออกจากคดีอื่นเพื่อให้มีวิธีพิจารณาคดีเป็นการเฉพาะ 	<ul style="list-style-type: none"> บทบัญญัติเรื่องเขตอำนาจมีความยุ่งยากซับซ้อน สร้างความสับสนกับคู่ความในการฟ้องร้องศาล (มาตรา 22) และอาจมีการฟ้องผิดศาลเป็นจำนวนมาก เขตอำนาจศาลส่วนใหญ่เป็นเรื่องพาณิชย์อาจทำให้ไม่เหมาะสมที่จะไปรวมกันกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาในศาลเดียวกัน 	<ul style="list-style-type: none"> จัดตั้งศาลพาณิชย์และทรัพย์สินทางปัญญากลางและศาลพาณิชย์และทรัพย์สินทางปัญญาภาคอีก ๕ ภาค รวม ๑๐ ศาลทั่วราชอาณาจักร
3. ระบบผู้พิพากษา	<ul style="list-style-type: none"> มีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เฉพาะด้าน 	<ul style="list-style-type: none"> ผู้พิพากษาสมทบอาจมีเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนในคดี ระบบโยกย้ายผู้พิพากษาปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยในการสร้างผู้พิพากษาที่เชี่ยวชาญได้ การใช้ผู้พิพากษาสมทบในคดีใดเป็นดุลพินิจของผู้บริหารเพียงคนเดียว 	<ul style="list-style-type: none"> การแต่งตั้งโยกย้ายผู้พิพากษาในศาลควรเอื้ออำนวยต่อการทำงานอย่างต่อเนื่อง

<p>4. การไถ่เกลี่ยข้อพิพาท</p>	<ul style="list-style-type: none"> • การมีระบบสนับสนุนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทตั้งแต่ก่อนฟ้องคดีระหว่างการพิจารณาคดีจนถึงหลังศาลมีคำพิพากษาแล้วทำให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็วและประหยัด 	<ul style="list-style-type: none"> • การใช้ระบบบังคับไถ่เกลี่ยข้อพิพาทกับทุกคดีอาจทำให้คดีที่ไม่เหมาะสมต้องเสียเวลามากขึ้น • จำนวนบุคลากรที่มีในศาลอาจไม่สามารถรองรับระบบไถ่เกลี่ยข้อพิพาทในทุกๆ ขั้นตอนตั้งแต่ก่อนฟ้องคดีและหลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว 	<ul style="list-style-type: none"> • ควรพิจารณาผู้อื่นทำหน้าที่ไถ่เกลี่ยข้อพิพาทนอกเหนือจากผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบด้วย
<p>5. การพิจารณาคดี</p>	<ul style="list-style-type: none"> • มีการกำหนดกรอบระยะเวลาการพิจารณาคดีไว้ 1 ปี • มีการพิจารณาคดีแบบต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ในการรับฟังพยานหลักฐานและตัดสินคดี 	<ul style="list-style-type: none"> • ปัญหาปริมาณคดีที่มากอาจทำให้ศาลพิจารณาคดีไม่แล้วเสร็จตามกรอบเวลาในกฎหมายและมีการขยายเวลาระยะเวลาออกไปทำให้ขาดความเชื่อถือ 	<ul style="list-style-type: none"> • ควรมีการบริหารจัดการคดีโดยการแยกประเภทคดีตามความยากง่าย และจัดสรรเวลาให้คดีแต่ละประเภทอย่างเหมาะสม
<p>6. อุทธรณ์</p>	<ul style="list-style-type: none"> • การอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาที่มีการจัดตั้งแผนกคดีพาณิชย์โดยตรงทำให้คดีได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาที่มีความเชี่ยวชาญ • คดีเสร็จได้รวดเร็วยิ่งขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> • การอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาโดยตรงยังเพิ่มปัญหาปริมาณคดีที่ค้างค้างในศาลฎีกา • ทำให้ขาดการพัฒนาความรู้ความสามารถเฉพาะด้านของผู้พิพากษาอย่างต่อเนื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> • กำหนดให้อุทธรณ์เฉพาะข้อกฎหมาย ยกเว้นคดีที่ได้รับอนุญาตจากศาลฎีกา • อาจใช้ระบบสองศาล โดยอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ชำนาญพิเศษ ยกเว้นบางคดีที่เป็น

			ข้อกฎหมายที่ได้รับ อนุญาตจากศาลฎีกา
7. การบังคับคดี และการบังคับคำ พิพากษา ต่างประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> • มีอายุความบังคับคดีที่สั้นลงเหลือเพียง 5 ปี จะทำให้ทรัพย์สินได้หมุนเวียนทำประโยชน์เชิงเศรษฐกิจเร็วขึ้น • มีการรองรับการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ โดยใช้หลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติจะช่วยสร้างการยอมรับและจูงใจการลงทุนจากต่างประเทศ 	<ul style="list-style-type: none"> • การยอมรับบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศอาจเป็นการยอมรับหลักกฎหมายที่แตกต่างกัน เช่น ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ อาจทำให้นักธุรกิจไทยเสียเปรียบ 	<ul style="list-style-type: none"> • ควรรอศึกษาผลการบังคับคำพิพากษาศาลต่างประเทศให้ลึกซึ้งกว่าที่เป็นอยู่

ผู้ทำวิทยานิพนธ์เห็นว่าการปฏิรูประบบการบริหารความยุติธรรมจำเป็นต้องมีอยู่อย่างต่อเนื่อง การสร้างศาลชำนาญพิเศษเป็นสิ่งที่ถูกต้องและสมควร อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์เป็นสิ่งที่ต้องวิเคราะห์และใคร่ครวญในรายละเอียด เบื้องแรก คดีพาณิชย์ย่อมมีความสำคัญและปริมาณมากกว่าคดีทรัพย์สินทางปัญญา ความจริงแล้วคดีพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาจำนวนมากถือเป็นคดีพาณิชย์ เช่น ข้อพิพาทจากสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทต่างๆ การเรียกชื่อศาลว่าศาลพาณิชย์โดยให้มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาจึงอาจเหมาะสมกว่า นอกจากนั้น จำนวนและสถานที่ตั้งของศาลก็มีผลโดยตรงต่อการบริการความยุติธรรมทางพาณิชย์แก่ประชาชน เนื่องจากปัจจุบันการพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีพาณิชย์อาจกระทำได้ในศาลทั่วราชอาณาจักร การให้จำกัดเขตอำนาจศาลอยู่เพียงศาลเดียวในกรุงเทพมหานครจึงอาจเป็นการกระทบถึงความยุติธรรมของประชาชนในเขตนอกกรุงเทพและปริมณฑล หากความคิดที่จะให้มีศาลพาณิชย์ในชั้นแรกครบทุกภาค โดยมีศาลพาณิชย์กลางและศาลพาณิชย์ภาครวมสิบศาล ก็จะทำให้การกระจายความยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังได้วิเคราะห์ว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้พิพากษาสมทบในทุกคดี จึงให้อำนาจผู้ที่จะตกลงเลือกให้ผู้พิพากษาสมทบ หรือให้ศาลเป็นผู้กำหนดตามความจำเป็นแห่งคดี นอกจากนั้น

วิชาชีพกฎหมายต้องเตรียมทนายความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา เช่น มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายพิเศษที่ลึกซึ้งและความรู้ภาษาอังกฤษกฎหมาย เป็นต้น ค่าตอบแทนทนายความก็ต้องเหมาะสมกับความรู้ความชำนาญพิเศษแห่งวิชาชีพ เพื่อให้ศาลพาณิชย์เป็นศาลชำนาญพิเศษที่มีวิธีพิจารณาซึ่งมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรมมากกว่าการพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ในศาลยุติธรรมอื่น

Draft

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กัจจา วัฒนสินธ์.(2521). **อนุญาโตตุลาการการค้าภายในประเทศและระหว่างประเทศ.**
กรุงเทพฯ: บุรพาศิลป์การพิมพ์.
- กรมศิลปากร. (2521). **เรื่องกฎหมายตราสามดวง.** กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- เกษมสันต์ วิชาวัลย์. (2548). **หนังสือรวมคำบรรยายวิชากฎหมายแรงงาน ภาคหนึ่ง, สมัย
ที่ 58.** กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- คัมภีร์ แก้วเจริญ. (2540). **การปฏิบัติตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการโดยหน่วยงานภาค
รัฐ.** วิทยาลัยการยุติธรรม. กระทรวงยุติธรรม.
- จิตติ ดิงศภัทย์. (2536). **คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 1 (พิมพ์ครั้งที่ 6).**
กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์ และวรรณชัย บุญบำรุง. (2543). **สาระน่ารู้เกี่ยวกับการจัดทำประมวล
กฎหมายของต่างประเทศและประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ธานีศ เกศวพิทักษ์. (2548). **คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการพิจารณาคดี
มโนสารและคดีไม่มีข้อยุ่งยาก.** คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระพล อรุณะกสิกร และคณะ. (2538). **พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530
พร้อมข้อบังคับอนุญาโตตุลาการ.** กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- พระยามโหสถศรีพิพัฒน์.(2472). **การตรวจชำระและการร่างประมวลกฎหมายในกรุงสยาม
11.**
- พิชัย นิลทองคำ.(2545). **กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ.**
กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิพัฒน์ จักรางกูร. (2544). **หลักกฎหมายแพ่ง.** กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2543). **คู่มือปฏิบัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ฉบับใหม่ พ.ศ. 2543.**
กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด จิรัชการพิมพ์.

- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2546). **คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี
มโนสารและคดีไม่มีข้อยุ่งยาก.**
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2548). **คำอธิบายระบบศาลและธรรมเนียมศาลยุติธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 4).**
กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ร.แสงกาด์. (2480). **ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 2.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
และการเมือง.
- วิชัย อริยะนันทกะ. (2540). **การระงับข้อพิพาทที่เกิดจากสัญญาการค้าระหว่างประเทศ.**
สำนักอบรมศึกษากฎหมายเนติบัณฑิตยสภา.
- วิชัย อริยะนันทกะ. (2541). **ที่ระลึกเนื่องในโอกาสเปิดทำการศาลทรัพย์สินทางปัญญาและ
การค้าระหว่างประเทศ.**
- สรวิศ ลิ้มปริงสี. (2545). **อนุญาโตตุลาการตามกฎหมายใหม่กับการระงับข้อพิพาท.**
กรุงเทพฯ: เพ็รสพับลิชชิง.
- สุทธิวาหนฤพุดิ. (2516). **ประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท.** พระนคร:โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสาวนีย์ อัสวโรจน์. (2548). **คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดย
การอนุญาโตตุลาการ (พิมพ์ครั้งที่ 2 ปรับปรุงใหม่).** กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานอนุญาโตตุลาการ กระทรวงยุติธรรม. (2535). **รวมบทความ ข้อบังคับ ข้อตกลง
ระหว่างประเทศ กฎหมายและคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ (เล่ม 1).**
กรุงเทพฯ: สำนักอนุญาโตตุลาการ กระทรวงยุติธรรม.
- สำนักงานอนุญาโตตุลาการ กระทรวงยุติธรรม. (2540). **รวมบทความ ข้อบังคับ ข้อตกลง
ระหว่างประเทศ กฎหมายและคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ (เล่ม 2).**
(แก้ไขปรับปรุงใหม่ พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักอนุญาโตตุลาการ
กระทรวงยุติธรรม.
- อนันต์ จันทโรภากร. (2537). **กฎหมายว่าด้วยการระงับข้อพิพาทโดยการอนุญาโตตุลาการ
นอกศาล.** กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- อนันต์ จันทโรภากร. (2538). **กฎหมายอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ.** กรุงเทพฯ:
นิติธรรม.

บทความ

- คุณฎีก์ ลีละเมียร. (2543, ธันวาคม). “ศาลเยาวชนและครอบครัวกับความเป็นศาลชำนาญพิเศษ.” *บทบัญญัติ*, 56. หน้า 182.
- มนู รักรัตนกุล. (2545, ธันวาคม). “หลักการพื้นฐานในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามพระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2545.” *วารสารนิติศาสตร์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)*. หน้า 774 – 775.
- วิชัย อริยะนันทกะ. (2540, กรกฎาคม - ธันวาคม). “การระงับข้อพิพาทที่เกิดจากสัญญาการค้าระหว่างประเทศ.” *ตุลาการ*, 3, 44. หน้า 106 - 109.
- วิชา มหาคุณ. (2543, ตุลาคม). “บทบาทและแนวทางพัฒนาผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว.” *วารสารกฎหมาย*, 20. หน้า 209.
- สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2541). “เมื่อต้องว่าความในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ.” *วารสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ*.
- เสาวนีย์ อัสวโรจน์. (2545, มีนาคม). “พระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ 2545 ทางแก้ไขใหม่ของการอนุญาตตุลาการในประเทศไทย.” *วารสารนิติศาสตร์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)*. หน้า 1 – 3.
- สิริพันธ์ พลรบและวรรณชัย บุญบำรุง. (2542, กันยายน). “การเร่งรัดวิธีพิจารณาคดีมโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากกับหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.” *วารสารนิติศาสตร์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)*, ปีที่ 29, ฉบับที่ 3. หน้า 427 - 428.

เอกสารอื่นๆ

- เขมภณ กิรัตน์. (2546). *ความเป็นผู้เชี่ยวชาญของผู้พิพากษาศาลแรงงาน (เอกสารวิจัย)*. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยการยุติธรรม.
- ธานีศ เกศพิทักษ์. (2542, 18 สิงหาคม). “วิธีพิจารณาคดีมโนสาร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากที่แก้ไขใหม่ : บทบาทของศาลที่ต้องเปลี่ยนแปลง.” *เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง ไม่มีอะไรใหม่ในวิ.แพ่ง (คดีมโนสาร่)*. กรุงเทพฯ. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ปริญญา ศีผดุง. (2547). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. นนทบุรี : โรงพิมพ์หาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักกระงับข้อพิพาท. (2540). คู่มือการอนุญาโตตุลาการในศาล. สำนักงานเลขาธิการ. (2538). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 21 – 22. สมัยสามัญครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : กองการพิมพ์.

วิทยานิพนธ์

- ผกากรอง ศรีทองสุข. (2545). บทบาทหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลดาวรรณ หอนพรัตน์. (2525). องค์ประกอบและองค์คณะของผู้พิพากษาในศาลแรงงาน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธินี ฤกษ์วสินกุล. (2548). คำทนายความตามผลแห่งคดี : ข้อพิจารณาเกี่ยวกับเสรีภาพของสัญญาและการคุ้มครองสังคม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

กฎหมาย

- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543.
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539.
- พระราชกฤษฎีกากำหนดค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นของผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2541.

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Roger Fisher & William Ury. (1999). **Getting to Yes** (2 nd ed.). Random House, London : UK.

John J. Cound et al. (1985). **Civil Procedure: Cases and Materials**. West Publishing Company.

John J. Cound et al. (1994). **Civil Procedure Supplement**. West Publishing Company.

Richard L. Marcus. (1994). **1994 Supplement to Civil Procedure, A Modern Approach**. West Publishing Company.

Steven T. Stern et al. (1977). **Introduction to Civil Litigation**. West Publishing Company.

Campbell, B. H. (1979). **Black's Law Dictionary**. St. Paul: West Pub.

Henry Campbell Black. (1999). **Black's Law Dictionary**. Definitions of the Terms and Phrases of American and English Jurisprudence Ancient and modern.

James, Fleming. (1977). **Civil Procedure**. Little, Brown and Company.

Draft

ภาคผนวก

ที่

ศาลฎีกา

ถนนราชดำเนินใน

กทม. ๑๐๒๐๐

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามเพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน ศาสตราจารย์ ดร. ชีระ ศรีธรรมรักษ์ ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษาสาขานิติศาสตร์

เนื่องจากดิฉันกำลังทำวิจัยเพื่อเป็นวิทยานิพนธ์ชั้นปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ในหัวข้อเรื่อง “การดำเนินคดีพาณิชย์ที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย” (Efficient Commercial Litigation in Thailand) โดยมีท่านอาจารย์ ดร. พิรพันธุ์ พาลุสุข เป็นประธานกรรมการสอบ เพื่อให้การวิจัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความละเอียดรอบคอบ และเป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพกฎหมายและสังคมโดยรวมอย่างสูงสุด ดิฉันจึงได้จัดทำแบบสอบถามข้อมูลเพื่อประกอบการวิจัย (Questionnaire) ตามที่ได้ส่งมาด้วยนี้เพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามดังกล่าวแก่นักศึกษาในวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเปรียบเทียบ ชั้นปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ซึ่งสอน โดยศาสตราจารย์สมชัย ทรัพย์วัฒน์ และนายวิชัย อริยะนันทกะ ทั้งนี้ โดยได้รับอนุญาตจากอาจารย์ผู้สอนแล้ว

ดิฉันหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านอาจารย์เหมือนเช่นเคย และขอขอบพระคุณในความกรุณามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวสุตริภักดิ์ สุขสว่าง)

นิติกรศาลฎีกา

นักศึกษาผู้ทำวิทยานิพนธ์

11.11.59

ภาคผนวก ข

เอกสารสรุปความเห็นการสัมมนาเกี่ยวกับการปรับปรุงกฎหมายพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีพาณิชย์¹

คณะอนุกรรมการดำเนินการจัดทำข้อเสนอการแยกคดีพาณิชย์ออกจากคดีแพ่งได้ดำเนินการสัมมนารับฟังความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งสภาอุตสาหกรรม สภาหอการค้าไทย และสภานายความ รวมทั้งสิ้น 5 ครั้ง โดยสรุปแยกประเด็นความคิดเห็นได้ดังนี้

ประเด็นตามร่างฯ	สภาอุตสาหกรรม	สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย	สภานายความ
1. การจัดตั้งศาล	<ul style="list-style-type: none"> ไม่ควรใช้ชื่อศาลทรัพย์สินทางปัญญา ควรแยกใช้ชื่อศาลพาณิชย์ 	<ul style="list-style-type: none"> เห็นควรให้ใช้ชื่อ “ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์” 	<ul style="list-style-type: none"> ชื่อศาลไม่เหมาะสมเนื่องจากคำว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” เป็นกฎหมายเฉพาะ แต่คำว่า “พาณิชย์” เป็นกฎหมายทั่วไป
2. ผู้พิพากษาในศาล	<ul style="list-style-type: none"> ความรู้ความชำนาญของผู้พิพากษา ระบบผู้พิพากษาสมทบอาจมีปัญหาเรื่องผลประโยชน์ขัดแย้งกัน 	<ul style="list-style-type: none"> ควรมีผู้พิพากษาสมทบทุกคดี ควรมีองค์คณะผู้พิพากษาสองท่าน 	<ul style="list-style-type: none"> ระบบการโยกย้ายผู้พิพากษาในปัจจุบันไม่เอื้อต่อการสร้างความชำนาญพิเศษ เนื่องจากในศาลอุทธรณ์ไม่มีระบบศาลอุทธรณ์
3. ประเภทคดีที่อยู่ในอำนาจศาล	<ul style="list-style-type: none"> มาตรา 22 “ธุรกรรมทางพาณิชย์ในประเทศได้แก่” คำว่า “ได้แก่” ควรใช้คำว่า “รวมถึง” 	<ul style="list-style-type: none"> เห็นด้วยกับร่างฯ 	<ul style="list-style-type: none"> ในมาตรา 22 ไม่ควรใช้คำว่า “คดีแพ่ง” แต่ให้ใช้คำว่า “คดีพาณิชย์” แทน กรณีธุรกรรมทางการค้าระหว่างประเทศควรบัญญัติให้ชัดเจนว่า

¹ เอกสารประกอบการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาเรื่องเสนอคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม เรื่อง การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

	<p>เพื่อเปิดโอกาสให้มีการตีความได้กว้างขึ้น</p> <ul style="list-style-type: none"> • ในมาตรา 22 คำว่า “กฎหมายอื่นบัญญัติไว้” น่าจะใช้คำว่า “กฎหมายอื่นกำหนด” 		รวมถึงการกู้เงินระหว่างประเทศด้วย
4. การชี้ขาดอำนาจศาล	<ul style="list-style-type: none"> • ควรให้ประธานศาลฎีกา มอบอำนาจให้ชี้ขาดได้เพื่อลดภาระของประธานศาลฎีกา 	<ul style="list-style-type: none"> • เห็นด้วยกับร่างฯ 	<ul style="list-style-type: none"> • การกำหนดให้ได้แย้งได้ก่อนสืบพยานเท่านั้น อาจทำให้ข้อมูลที่รับอาจไม่เพียงพอต่อการพิจารณาของประธานศาลฎีกา
5. การอุทธรณ์	<ul style="list-style-type: none"> • ควรอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ โดยอาจให้มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ และให้คดีส่วนใหญ่ถึงที่สุดในระดับนี้ • ควรให้ผู้พิพากษาได้เลื่อนตำแหน่ง และสามารถทำงานในศาลเดิมต่อไปได้เพื่อรักษาความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านไว้ 	<ul style="list-style-type: none"> • เห็นด้วยกับร่างฯ แต่เป็นห่วงเรื่องความต่อเนื่องของผู้พิพากษาที่ช่วงชั้นอุทธรณ์ จะไม่ได้พิจารณาคดีพินิจจะทำความรู้ความชำนาญลดลง 	<ul style="list-style-type: none"> • ควรนำระบบ 2 ชั้นศาลมาใช้บังคับ กล่าวคือให้คดีถึงที่สุดในระดับศาลอุทธรณ์โดยจัดตั้งศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ และให้ฎีกาได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญเท่านั้น

<p>6. ระบบการไต่ถาม</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ควรให้บุคคลภายนอกเป็นผู้ไต่ถามเพื่อประหยัดเวลาของผู้พิพากษา • เพื่อประโยชน์ในด้านการเข้าใจถึงข้อพิพาททางการค้าพาณิชย์ได้อย่างแท้จริงและจะทำให้การไต่ถามมีโอกาสประสบความสำเร็จได้มากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> • เห็นด้วยกับร่างฯ 	<ul style="list-style-type: none"> • ควรสอบถามคู่ความตั้งแต่เริ่มต้นว่าจะเจรจาตกลงกันหรือไม่และควรเปิดโอกาสให้คู่ความเจรจาทกลงกันได้ตลอดเวลา • ควรหาวิธีการที่จะให้บังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความโดยไม่ต้องฟ้องคดีหรือหากมีการฟ้องคดีก็ให้ทำได้อย่างรวดเร็วเช่น ฟ้องคดีด้วยวาจา
<p>7. ระยะเวลาในการพิจารณาคดี</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ผู้ประกอบธุรกิจต้องการการพิจารณาคดีที่รวดเร็วและมีการเสนอให้ศาลสามารถกำหนดค่าฤชาธรรมเนียมเชิงลงโทษแก่คู่ความที่ดำเนินคดีโดยไม่สุจริต 	<ul style="list-style-type: none"> • เห็นด้วยกับร่างฯ 	<ul style="list-style-type: none"> • การกำหนดกรอบระยะเวลาไม่ควรกำหนดไว้ในกฎหมายแต่ควรกำหนดไว้ในการบริหารจัดการภายในของศาล • การกำหนดกรอบระยะเวลาไว้ในกฎหมายจะมีผลดีมากกว่าเพราะจะทำให้คู่ความทราบว่าคดีของตนจะสิ้นสุดเมื่อใด • การกำหนดกรอบระยะเวลาไว้จะก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนมาก อาจ

			ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความยุติธรรม ดังนั้นจึงไม่ควรกำหนดเป็นเวลาแน่นอน
8. ค่าฤชาธรรมเนียม	<ul style="list-style-type: none"> • ควรมีเพดานสูงสุด • ควรกำหนดเรื่องค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดีไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้ที่จะฟ้องคดีคิดให้รอบคอบก่อนที่จะนำคดีมาฟ้องศาล ซึ่งจะทำให้คดีในศาลลดลง • การกำหนดค่าธรรมเนียมศาลสูงเกินไป ผู้เสียหายอาจเป็นเจ้าหน้าที่ชนะเลิศแล้วลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินที่จะบังคับคดี 	<ul style="list-style-type: none"> • ค่าขึ้นศาล ควรคงฐานเดิมตามตารางท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพราะจะมีความแตกต่างกันระหว่างผู้ประกอบการกับเอกชนทั่วไป ทำให้ผู้ประกอบการไม่ได้รับความเป็นธรรม • ค่าทนายความ ควรคงไว้ตามเดิม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ ร้อยละ 5 	<ul style="list-style-type: none"> • ค่าขึ้นศาล เห็นด้วยเนื่องจากปัจจุบันค่าของเงินได้เปลี่ยนแปลง แต่ในท้ายที่สุดผู้จะต้องรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมก็คือฝ่ายที่แพ้คดี จึงเป็นการเพิ่มภาระที่มากเกินไป • ค่าทนายความ ไม่ควรจำกัดไว้ที่ร้อยละ 10 ของทุนทรัพย์ แต่ควรให้เป็นดุลยพินิจของศาลที่จะกำหนดตามความเหมาะสม • ควรกำหนดขั้นต่ำ
9. การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล	<ul style="list-style-type: none"> • ให้ข้อสังเกตในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในบางกรณีที่ไม่ยอมบังคับคดีให้แก่เจ้าหน้าที่อื่นสำหรับทรัพย์สินที่ติดจำนอง 	<ul style="list-style-type: none"> • เห็นด้วยกับร่างฯ 	<ul style="list-style-type: none"> • ควรแก้ไปถึงคดีแพ่งด้วย • การบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศไม่ควรเขียนไว้ว่าประเทศไทยไม่ได้เป็นภาคีอีกทั้งศาลต่างประเทศมักจะกำหนด

	อยู่กับธนาคาร โดยอ้างว่าลูกหนี้ ยังไม่ผิดนัดชำระ หนี้ต่อธนาคาร		ค่าเสียหายในเชิงลงโทษ ซึ่งค่าเสียหายจะสูงมากจน ผู้ประกอบการพาณิชย์ไม่ สามารถชำระได้
--	---	--	--

DPU

ภาคผนวก ค

ตารางแบบสอบถามคำนวณเป็นร้อยละได้ดังนี้

แบบสอบถาม	ร้อยละ	หมายเหตุ
<p>1. ในกรณีที่เกิดปัญหาข้อพิพาททางการค้าพาณิชย์ขึ้น ท่านเห็นว่าในปัจจุบันมีระบบที่เอื้ออำนวยต่อการเจรจาจับข้อพิพาทกันได้เพียงพอหรือไม่</p> <p>* สามารถเจรจากันได้เองไม่จำเป็นต้องมีผู้ช่วยไกล่เกลี่ย</p> <p>* มีสมาคมหรือองค์กรเอกชนช่วยไกล่เกลี่ยอยู่พอสมควรแล้ว</p> <p>* ควรมีระบบองค์กรที่น่าเชื่อถือเพิ่มขึ้นเพื่อช่วยไกล่เกลี่ยและทำให้เกิดสภาพบังคับได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ</p>	<p>1.53</p> <p>7.69</p> <p>90.76</p>	
<p>2. ระบบการพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ในศาลปัจจุบัน ท่านเห็นว่ามีประสิทธิภาพเพียงพอแล้วหรือไม่</p> <p>* ระบบปัจจุบันก็ดีพอสมควรแล้ว</p> <p>* ยังมีปัญหาเพราะศาลต้องพิจารณาคดีหลายประเภทปนกัน และมีคดีมากทำให้ต้องพิจารณาคดีเรียงลำดับและต้องรอนานไม่รวดเร็วเพียงพอสำหรับคดีพาณิชย์</p> <p>* ยังมีปัญหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องพาณิชย์ของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่ายทำให้มีความล่าช้าและขาดประสิทธิภาพ</p>	<p>4.61</p> <p>49.23</p> <p>49.23</p>	<p>ในข้อนี้ให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ</p>
<p>3. ท่านเห็นว่า ศาลควรนำประเพณีทางการค้าหรือแนวปฏิบัติทางพาณิชย์ระหว่างคู่กรณี (Trade Customs and Trade Practices) มาใช้พิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์</p> <p>* ควร</p>	<p>100</p>	

<ul style="list-style-type: none"> * ไม่ควร * อื่นๆ (ระบุ) 		
<p>4. ท่านเห็นว่าการศึกษาพิพาทภาคีโดยแยกคดีพาณิชย์ออกจากคดีแพ่งจะเกิดประสิทธิภาพได้ดียิ่งขึ้นโดยวิธีใด</p> <ul style="list-style-type: none"> * จัดตั้งศาลพาณิชย์ขึ้นใหม่โดยแยกต่างหากจากคดีแพ่ง * กำหนดให้ศาลล้มละลายมีอำนาจพิจารณาพิพาทภาคีพาณิชย์ด้วย * กำหนดให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจพิจารณาพิพาทภาคีพาณิชย์ด้วย * จัดตั้งแผนกคดีพาณิชย์ในศาลแพ่งและศาลจังหวัดทั่วประเทศ * อื่นๆ (ระบุ) 	<p style="text-align: center;">47.69</p> <p style="text-align: center;">3.07</p> <p style="text-align: center;">43.07</p> <p style="text-align: center;">43.07</p>	<p>ในข้อนี้ให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ</p>
<p>5. ท่านเห็นว่าการศึกษาพิพาทภาคีเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับนิติบุคคลซึ่งประกอบธุรกิจพาณิชย์มีความเหมาะสมหรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> * เหมาะสม * ไม่เหมาะสม * อื่นๆ 	<p style="text-align: center;">43.07</p> <p style="text-align: center;">56.92</p>	
<p>6. ท่านเห็นว่าในการพิจารณาพิพาทภาคีพาณิชย์ ผู้พิพาทควรเป็น</p> <ul style="list-style-type: none"> * ผู้พิพาทศาลยุติธรรมเท่านั้น * ผู้พิพาทศาลยุติธรรมและผู้พิพาทสมทบ * อื่นๆ 	<p style="text-align: center;">22.15</p> <p style="text-align: center;">78.46</p>	

<p>7. ท่านเห็นว่าการพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ ควรต้องมีผู้พิพากษาสมทบทุกคดีหรือไม่</p> <p>* ต้องมีผู้พิพากษาศาลยุติธรรมและผู้พิพากษาสมทบทุกคดี</p> <p>* มีผู้พิพากษาสมทบบางคดีเท่านั้น</p> <p>* อื่นๆ (ระบุ)</p>	<p>27.69</p> <p>72.30</p>	
<p>8. ท่านเห็นว่าเป็นเมื่อมีการอุทธรณ์คดีพาณิชย์ ควรเป็นในระบบอย่างไร</p> <p>* ใช้ระบบอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกา โดยจำกัดทุนทรัพย์ในการอุทธรณ์</p> <p>* ใช้ระบบอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกา โดยให้ประธานศาลฎีกาออกระเบียบไม่รับอุทธรณ์คดีบางประเภทได้ เช่น กรณีอุทธรณ์ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย</p> <p>* ใช้ระบบจัดให้มีศาลอุทธรณ์คดีพาณิชย์ และให้อุทธรณ์ไปยังศาลนี้ โดยให้คดีเกือบทั้งหมดอยู่ที่ศาลนี้ ศาลฎีกาได้เฉพาะข้อกฎหมายที่ศาลฎีกาเห็นว่าสำคัญจริงๆและอนุญาตให้ฎีกาได้เท่านั้น</p> <p>* อื่นๆ (ระบุ)</p>	<p>16.92</p> <p>49.23</p> <p>33.84</p>	
<p>9. ท่านเห็นว่าการพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ควรกำหนดระยะเวลาการพิจารณาคดีให้เสร็จไปอย่างไรหรือไม่</p> <p>* ไม่จำเป็นต้องกำหนด</p> <p>* กำหนดเพียงว่า ให้การพิจารณาพิพากษาคดีพาณิชย์ต้องเป็นไปโดยรวดเร็วและต่อเนื่อง</p> <p>* กำหนดให้ชัดเจนว่าศาลพาณิชย์ก็ดี ศาลฎีกาก็ดีต้องพิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด เช่น ศาลละ 1 ปี หรือ 2 ปี เป็นต้น</p> <p>* อื่นๆ (ระบุ)</p>	<p>7.69</p> <p>44.61</p> <p>49.23</p>	

<p>10. ท่านเห็นว่าค่าฤชาธรรมเนียมในศาลพาณิชย์ควรกำหนดในอัตราอย่างไร</p> <p>* กำหนดค่าขึ้นศาลเช่นเดียวกับคดีแพ่งที่ใช้กันในปัจจุบัน คือ ร้อยละ 2.5 แต่ไม่เกิน 200,000 บาท</p> <p>* ยกเลิกเพดานชั้นสูงที่ว่าไม่เกิน 200,000 บาท แต่กำหนดอัตราร้อยละให้น้อยลงและยังทุนทรัพย์มากก็ยิ่งใช้อัตราน้อย (อัตราลดลง)</p> <p>* กำหนดเป็นอัตราก้าวหน้า โดยไม่มีค่าขึ้นศาลชั้นสูง</p> <p>* อื่นๆ (ระบุ)</p>	<p>24.61</p> <p>18.46</p> <p>53.84</p>	
<p>11. วิชาชีพกฎหมายทนายความที่ต่างแตกต่างกันคู่ความในศาล กับวิชาชีพกฎหมายที่ปรึกษากฎหมายสมควรได้รับค่าตอบแทนที่ (สมมติว่าความรู้ความสามารถเท่าเทียมกัน)</p> <p>* เท่าเทียมกัน</p> <p>* ทนายความควรได้มากกว่าเพราะการว่าความเป็นความเชี่ยวชาญพิเศษ</p> <p>* ที่ปรึกษากฎหมายควรได้มากกว่าเพราะเป็นความเชี่ยวชาญพิเศษ</p> <p>* อื่นๆ</p>	<p>40</p> <p>53.84</p> <p>6.15</p>	
<p>12. สภาพทนายความควรออกเกณฑ์อัตราค่าตอบแทนของทนายความที่เป็นมาตรฐานกลางหรือไม่</p> <p>* ไม่สมควร ควรให้เป็นการตัดสินใจของกลไกตลาด</p> <p>* สมควรเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค</p> <p>* อื่นๆ</p>	<p>55.38</p> <p>45.23</p>	

ภาคผนวก ง

บันทึกหลักการและเหตุผล

ประกอบร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.

หลักการ

เปลี่ยนสถานะศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศให้เป็นศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

เหตุผล

โดยที่ในปัจจุบันคดีเกี่ยวกับธุรกรรมทางพาณิชย์ในประเทศยังคงต้องฟ้องร้องและดำเนินคดีกันในศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งสามัญ การพิจารณา พิพากษา อุทธรณ์ ฎีกา และบังคับคดียังต้องดำเนินไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเช่นเดียวกับคดีแพ่ง ซึ่งในหลายกรณีไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและลักษณะของคดีที่เกี่ยวกับ ธุรกรรมทางพาณิชย์ ทำให้เกิดอุปสรรคแก่การประกอบธุรกิจการค้า ในขณะที่คดีเกี่ยวกับ ธุรกรรมทางการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งก็เป็นคดีพาณิชย์ประเภทหนึ่ง กลับได้รับการพิจารณาและพิพากษาโดยศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นศาลชำนาญพิเศษที่มีวิธีพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานที่ทันสมัย สอดคล้องกับสภาพของคดีพาณิชย์ ประกอบกับยังมีหลักการพื้นฐานทางกฎหมายพาณิชย์และกระบวนการพิจารณาคดีพาณิชย์ ตลอดจนการบังคับคดีในคดีพาณิชย์อีกหลายประการ ที่ควรจะนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาและบังคับคดีในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ให้มีประสิทธิภาพ และเป็นธรรมยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการปูทางไปสู่การพัฒนาระบบกฎหมายพาณิชย์ของประเทศในโอกาสต่อไป สมควรยกฐานะศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศให้เป็นศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ รวมทั้งปรับปรุงวิธีพิจารณา พิพากษา และบังคับคดีในศาลดังกล่าว ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และ

วิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ พ.ศ.

เป็นปีที่ ... ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ และให้มีวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งมาตรา ๒๘ ประกอบกับมาตรา ๔๘ และมาตรา ๕๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ พ.ศ.”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๓๘

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์” หมายความว่า ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางและศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาค

“คดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์” หมายความว่า คดีแพ่งและคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ รวมทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์รับไว้พิจารณาพิพากษาคืบ

“คดีพาณิชย์” หมายความว่า คดีที่เกี่ยวกับธุรกรรมทางพาณิชย์ในประเทศและคดีที่เกี่ยวกับธุรกรรมทางการค้าระหว่างประเทศ

“ผู้ประกอบการค้าพาณิชย์” หมายความว่า นิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย หรือกฎหมายต่างประเทศ ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน กลุ่มบุคคลในกิจการร่วมค้า และผู้ที่ได้จดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีมูลค่าเพิ่มชั่วคราวตามประมวลรัษฎากร

“ข้อกำหนด” หมายความว่า ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ที่ออกโดยอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลาง โดยอนุมัติของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๕ ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด ๑

บททั่วไป

มาตรา ๖ ในการตีความบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การอุดช่องว่างแห่งกฎหมาย และการตีความนิติกรรมสัญญาทางพาณิชย์และการค้าระหว่างประเทศ ให้คำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้เป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาของศาล

1. มาตรฐานและความเจริญก้าวหน้าในทางการค้าพาณิชย์
2. ประเพณีทางการค้าและแนวทางปฏิบัติทางการค้าในสาขาที่เกี่ยวข้อง
3. วิธีปฏิบัติในครั้งก่อน ๆ ระหว่างคู่กรณี ทั้งในการทำธุรกรรม และในการชำระหนี้

และ

4. มาตรฐานในทางปฏิบัติของผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ที่สุจริต

มาตรา ๓ ในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ การทำธุรกรรม การใช้สิทธิ การชำระหนี้ การปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือข้อตกลง การดำเนินคดี รวมทั้งการกระทำอื่นใด ต้องกระทำโดยสุจริตและเป็นธรรม ผู้ที่ไม่ปฏิบัติเช่นนี้ จะอาศัยการกระทำนั้นมาเป็นเหตุฟ้องร้องบังคับคดีหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในทางคดีมิได้

การกระทำโดยมุ่งแสวงหาประโยชน์โดยไม่เป็นธรรม หรือมุ่งแสวงหาประโยชน์ของตนแต่ฝ่ายเดียว โดยไม่นำพาค่าความเสียหายของผู้อื่น การไม่ใช้สิทธิ การไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางการค้าพาณิชย์หรือการไม่กระทำการใดที่ควรต้องกระทำภายในเวลาอันควรโดยปราศจากเหตุอันชอบธรรม ตลอดจนการจงใจหลีกเลียงกฎหมายที่มุ่งจะคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและการกระทำให้ผู้อื่นต้องเสียหายโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงให้ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่สุจริตและไม่เป็นธรรม

มาตรา ๔ ในกรณีที่การผิดสัญญาหรือผิดนัดชำระหนี้ของลูกหนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วนเกิดขึ้นเพราะเหตุแห่งวิกฤติการณ์หรือความผันผวนทางเศรษฐกิจของโลกหรือของประเทศ อุบัติภัยร้ายแรงทางธรรมชาติหรือเหตุอื่นอันไม่อาจคาดหมายได้ในทำนองเดียวกัน ศาลมีอำนาจลดค่าเสียหาย ดอกเบี้ย หรือประโยชน์อื่นใดทำนองเดียวกันได้ตามสมควร โดยพิเคราะห์ถึงภาวะทางเศรษฐกิจ ทางได้เสียของคู่สัญญาหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ความสุจริต ความรุนแรงและลักษณะแห่งวิกฤติการณ์หรือความผันผวนทางเศรษฐกิจหรืออุบัติภัยหรือเหตุอื่นอันไม่อาจคาดหมายได้ดังกล่าวว่าเป็นเหตุที่ทำให้เกิดการผิดสัญญาหรือผิดนัดชำระหนี้นั้น โดยตรงหรือโดยประการอื่นมากน้อยเพียงใด

ในกรณีที่เหตุการณ์ตามวรรคหนึ่งมีความรุนแรงถึงขนาดที่ทำให้การบังคับตามนิติกรรมสัญญาระหว่างผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ เกิดความไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง ศาลอาจลดหรือเพิ่มหนี้ตามนิติกรรมสัญญานั้นได้ตามสมควรตามหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับในวรรคหนึ่ง

มาตรา ๕ ในกรณีที่ผู้ประกอบการค้าพาณิชย์จะต้องเสียดอกเบี้ยให้แก่กัน เนื่องจากหนี้ในทางการค้าพาณิชย์ แต่มิได้มีข้อตกลงหรือบทกฎหมายใดกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยชัดแจ้ง ให้ใช้อัตราเฉลี่ยของอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์ในประเทศประกาศเรียกเก็บจากลูกค้ารายใหญ่ชั้นดี

ในกรณีลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้เงิน ถึงแม้ลูกหนี้จะไม่มีหน้าที่ชำระดอกเบี้ยอยู่ก่อนผิดนัด ก็ให้ลูกหนี้ชำระดอกเบี้ยในอัตราตามวรรคหนึ่งแก่เจ้าหนี้ในระหว่างผิดนัดด้วย แต่ถ้าลูกหนี้ต้องชำระดอกเบี้ยอัตราใดก่อนผิดนัดอยู่แล้วก็ให้ลูกหนี้ชำระดอกเบี้ยในอัตรานั้นต่อไป โดยศาลอาจกำหนดอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นได้ตามที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี แต่ต้องไม่เกินหนึ่งเท่าของอัตราดอกเบี้ยที่ลูกหนี้ต้องชำระอยู่ก่อนผิดนัด

ในกรณีที่ไม้อาจหาอัตราเฉลี่ยของอัตราดอกเบี้ยตามวรรคหนึ่งได้ ให้ใช้อัตราดอกเบี้ยร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี

ในสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีหรือสัญญาบัญชีเดินสะพัดนั้น หากมีการตกลงให้คิดดอกเบี้ยในดอกเบี้ยที่ค้างชำระ การคิดดอกเบี้ยดังกล่าวจะกระทำได้ตราบเท่าที่ยังมีการเดินสะพัดทางบัญชีกันอยู่เท่านั้น

มาตรา ๑๐ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่นที่บังคับให้นิติกรรมใดต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้นั้น ไม่นำมาใช้บังคับแก่ธุรกรรมทางพาณิชย์และการค้าระหว่างประเทศในคดีพาณิชย์ที่มีหลักฐานเป็นหนังสือ แม้จะไม่มี การลงลายมือชื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไว้

ในกรณีที่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่นบังคับให้สัญญาต่างตอบแทนในทางการค้าพาณิชย์ใดจะต้องทำตามแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง ถึงแม้คู่สัญญายังมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบนั้น แต่หากคู่สัญญาฝ่ายใดได้ปฏิบัติการชำระหนี้ของตนตามสัญญานั้นครบถ้วนแล้ว ให้ถือว่าสัญญานั้นยังคงมีผลผูกพันกันระหว่างคู่สัญญา และให้คู่สัญญาฝ่ายนั้นมีสิทธิฟ้องบังคับให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติการชำระหนี้ตอบแทนได้

มาตรา ๑๑ ในกรณีที่มีการทำนิติกรรมสัญญาในทางการค้าพาณิชย์กันด้วยวาจา ระหว่างผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชอบที่จะทำหนังสือยืนยันการเกิดและสาระสำคัญของนิติกรรมสัญญานั้นส่งไปยังคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งภายในเวลาอันสมควร เพื่อให้ฝ่ายที่ได้รับหนังสือยืนยันทำการตรวจสอบการเกิดและสาระสำคัญแห่งนิติกรรมสัญญาดังกล่าวว่าจะตรงตามที่ได้กระทำกันไว้หรือไม่ ในกรณีเช่นนี้ หากฝ่ายที่ได้รับหนังสือยืนยันมี ข้อคัดค้านประการใด จะต้องทำคำคัดค้านเป็นหนังสือแจ้งกลับไปยังฝ่ายที่ส่งหนังสือยืนยันภายในสิบวันนับแต่วันที่ ได้รับหนังสือยืนยัน มิเช่นนั้นให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าได้มีการทำ นิติกรรมสัญญาระหว่างคู่กรณีตามหนังสือยืนยัน' ดังกล่าว และให้ถือว่าหนังสือยืนยันที่มีคำคัดค้านนั้นเป็นหลักฐานแห่ง

นิติกรรมสัญญาตามมาตรา ๑๐ ด้วย

มาตรา ๑๒ การโอนสิทธิเรียกร้องในสัญญาระหว่างผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ให้กระทำได้โดยสัญญาระหว่างผู้ทรงสิทธิกับผู้รับโอน เว้นแต่การโอนนั้นจะทำให้การหรือความเสี่ยงของลูกหนี้แห่งสิทธิเปลี่ยนแปลงไปหรือเพิ่มขึ้นอย่างมาก หรือจะทำให้โอกาสที่ลูกหนี้แห่งสิทธิจะได้รับชำระหนี้ต่างตอบแทนต้องลดน้อยถอยลง

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่กรณีที่สัญญาระหว่างผู้ประกอบการค้าพาณิชย์มีข้อกำหนดห้ามโอนสิทธิเรียกร้องไว้อย่างชัดเจน เว้นแต่คู่สัญญาฝ่ายที่ประสงค์จะโอนสิทธิได้ชำระหนี้ในส่วนของตนครบถ้วนหมดแล้ว หรือสิทธิที่จะโอนนั้นเป็นเพียงสิทธิเรียกเอาค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับที่เกิดจากการที่ลูกหนี้แห่งสิทธิผิดสัญญา

สัญญาโอนสิทธิเรียกร้องตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง จะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนเป็นสำคัญ และได้แจ้งการโอนนั้นไปยังลูกหนี้แห่งสิทธิแล้ว จึงจะยกขึ้นยันลูกหนี้แห่งสิทธิหรือบุคคลภายนอกได้ แต่ในระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนนั้น หากมีหลักฐานการโอนเป็นหนังสือ หรือวางมัดจำ หรือชำระหนี้ตอบแทนการโอนไปบางส่วนแล้ว สัญญาโอนสิทธิเรียกร้องนั้นย่อมมีผลบังคับระหว่างกันเองได้

การโอนหนี้ในสัญญาระหว่างผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ จะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าหนี้จึงจะมีผลผูกพันเจ้าหนี้ได้ หากเจ้าหนี้มิได้ให้ความยินยอมแก่การโอนนั้นผู้โอนก็ยังคงต้องผูกพันต่อเจ้าหนี้อยู่เช่นเดิม ทั้งเจ้าหนี้อาจมีสิทธิบังคับชำระหนี้เอาจากผู้รับโอนได้อีกทางหนึ่งด้วย แต่หากเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้จากผู้รับโอนแล้วไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ผู้โอนย่อมหลุดพ้นจากหนี้หนี้^๒

มาตรา ๑๓ ตราสารแห่งสิทธิ อันได้แก่ ใบตราส่ง หรือตราสารแห่งสิทธิอย่างอื่นที่ผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ออกให้โดยมีข้อความว่า “เปลี่ยนมือได้” หรือออกให้แก่ผู้ถือหรือบุคคลเพื่อเขาสั่ง ถือว่าเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้ เว้นแต่จะมีข้อความชัดเจนในตราสารนั้น หรือประเพณีทางการค้า หรือกฎหมายระบุไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๔ การโอนสิทธิเรียกร้องในบัตรหรือหนังสือรับรองเงินฝาก (Certificate of Deposit) ตราสารแห่งสิทธิที่เปลี่ยนมือได้ตามมาตรา ๑๓ หรือตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) อย่างอื่น ให้กระทำได้โดยการสลักหลัง และส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับโอน หาก

เป็นตราสารที่ออกให้แก่ผู้ถือให้โอนได้โดยการส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับโอน

เมื่อการโอนสิทธิได้กระทำโดยชอบตามวรรคหนึ่งแล้ว ลูกหนี้แห่งสิทธิจะยกข้อต่อสู้ที่มีอยู่ต่อเจ้าหนี้เดิม ขึ้นต่อสู้รับโอน โดยสุจริตหาได้ไม่ เว้นแต่เป็นข้อต่อสู้ที่ปรากฏในตราสารนั่นเอง หรือเป็นข้อต่อสู้ที่มีขึ้นเนื่องจากลักษณะหรือความบกพร่องแห่งตราสารนั้น

มาตรา ๑๕ ผู้ทรงตราสารแห่งสิทธิ หรือบัตรหรือหนังสือรับรองเงินฝากอาจนำสิทธิตามตราสารนั้น ได้โดยการสลักหลังแสดงการนำมาให้ปรากฏในตราสาร และส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับนำมา ทั้งจะต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือแจ้งการนำมาแก่ลูกหนี้แห่งสิทธิทั้งนี้ ไม่ว่าตราสารนั้นจะเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้หรือไม่ก็ตาม เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะเป็นประการอื่น

มาตรา ๑๖ ในกรณีที่ตราสารตามมาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๕ เป็นตราสารอิเล็กทรอนิกส์ การโอนและการนำสิทธิตามตราสารดังกล่าวให้กระทำตามวิธีการที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๑๗ ในกรณีที่มีข้อตกลงกันเป็นหนังสือระหว่างผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ว่า เอกสารใดที่เกี่ยวข้องกับนิติกรรมสัญญาหรือการประกอบกิจการค้าพาณิชย์ของบุคคลดังกล่าว จะต้องทำหรือจัดให้มีขึ้น โดยองค์กรหรือบุคคลภายนอก ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเอกสารที่องค์กรหรือบุคคลภายนอกนั้นทำหรือจัดให้มีขึ้นเป็นเอกสารที่แท้จริงและถูกต้อง

มาตรา ๑๘ ผู้ประกอบการค้าพาณิชย์อาจตกลงกันเป็นหนังสือให้สิทธิเรียกร้องตามนิติกรรมสัญญาทางการค้าพาณิชย์ที่คู่กรณีมีต่อกันหรือมีต่อลูกหนี้คนเดียวกัน เป็นสิทธิเรียกร้องด้วยสิทธิที่มีสภาพบังคับหลังจากสิทธิเรียกร้องรายอื่น

มาตรา ๑๙ อายุความแห่งสิทธิเรียกร้องตามธุรกรรมในคดีพาณิชย์นั้น หากมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น กำหนดอายุความไว้เกินกว่าสองปี ก็ให้มีอายุความลดลงเหลือเพียงสองปี

หมวด ๒

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

มาตรา ๒๐ ให้จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางขึ้น โดยให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางเปลี่ยนสถานะเป็นศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลาง

ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางมีเขตอำนาจตลอดกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี แต่บรรดาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ที่เกิดขึ้นนอกเขตอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางจะยื่นฟ้องต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางก็ได้ ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางที่จะไม่ยอมรับพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งที่ยื่นฟ้องเช่นนั้นได้

มาตรา ๒๑ การจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาค ให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ ซึ่งจะต้องระบุเขตศาลและกำหนดที่ตั้งศาลนั้นไว้ด้วย

มาตรา ๒๒ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในวรรคสองถึงวรรคแปด

คดีเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่

1. คดีแพ่งเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง ชื่อทางการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิของนักแสดง สิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร การออกแบบผังภูมิของวงจรรวม สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความลับทางการค้า และการคุ้มครองพันธุ์พืช
2. คดีแพ่งเกี่ยวกับสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาตาม (๑) หรือสัญญาถ่ายทอดเทคโนโลยี
3. คดีอาญาเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรอง ชื่อทางการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิของนักแสดง สิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร การออกแบบผังภูมิของวงจรรวม สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความลับทางการค้า และการคุ้มครองพันธุ์พืช
4. คดีอาญาเกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๗๑ ถึงมาตรา

๒๗๕ และคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดดังกล่าว

5. คดีแพ่งหรือคดีอาญาตามกฎหมายว่าด้วยอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์หรือสื่อสารสนเทศอย่างอื่น

คดีเกี่ยวกับธุรกรรมทางพาณิชย์ในประเทศ ได้แก่

1. คดีที่พิพาทกันตามธุรกรรมการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า หรือการให้บริการที่คู่สัญญาเป็นผู้ประกอบกิจการค้าพาณิชย์ รวมทั้งคดีแพ่งที่พิพาทกันตาม นิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่มีสภาพเกี่ยวเนื่องกับธุรกรรมดังกล่าวโดยตรงไม่ว่าคู่กรณีตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่

2. คดีที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการทางการเงินหรือสินเชื่อของธนาคารหรือสถาบันการเงินแก่ผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ รวมทั้งคดีแพ่งที่พิพาทกันตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่มีสภาพเกี่ยวเนื่องกับการให้บริการดังกล่าวโดยตรงไม่ว่าคู่กรณีตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่

3. คดีเกี่ยวกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงิน ตราสารทางการเงิน ตราสารหนี้ อนุพันธ์ทางการเงินที่คู่สัญญาเป็นผู้ประกอบกิจการค้าพาณิชย์ รวมทั้งคดีแพ่งที่พิพาทกันตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่มีสภาพเกี่ยวเนื่องกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนดังกล่าวโดยตรงไม่ว่าคู่กรณีตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่

4. คดีที่พิพาทกันตามสัญญาร่วมค้า ร่วมลงทุน สัญญาตัวแทนจำหน่าย หรือจัดการจำหน่ายสินค้า หรือสัญญาแฟรนไชส์ที่คู่สัญญาเป็นผู้ประกอบกิจการค้าพาณิชย์ รวมทั้งคดีแพ่งที่พิพาทกันตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่มีสภาพเกี่ยวเนื่องกับสัญญาดังกล่าวโดยตรงไม่ว่าคู่กรณีตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่

5. คดีที่พิพาทกันตามสัญญาขนส่งที่คู่สัญญาเป็นผู้ประกอบกิจการค้าพาณิชย์ รวมทั้งคดีแพ่งที่พิพาทกันตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่มีสภาพเกี่ยวเนื่องกับสัญญาขนส่งดังกล่าวโดยตรงไม่ว่าคู่กรณีตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่

6. คดีที่พิพาทกันตามสัญญาประกันภัยที่มีใช้ประกันชีวิตที่ผู้เอาประกันภัยเป็นผู้ประกอบกิจการค้าพาณิชย์

7. คดีแพ่งที่พิพาทกันตามธุรกรรมเกี่ยวกับหลักทรัพย์หรือทุน ที่คู่สัญญาเป็นผู้ประกอบกิจการค้าพาณิชย์ รวมทั้งคดีแพ่งที่พิพาทกันตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่มีสภาพเกี่ยวเนื่องกับธุรกรรมดังกล่าวโดยตรงไม่ว่าคู่กรณีตามนิติกรรมหรือนิติเหตุอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่

8. คดีเกี่ยวกับนิติกรรมหรือสัญญาทางการค้าพาณิชย์อย่างอื่นที่คู่สัญญาทุกฝ่ายเป็นผู้ประกอบกิจการค้าพาณิชย์ รวมทั้งคดีแพ่งที่พิพาทกันตามนิติกรรมหรือ นิติเหตุอย่างอื่นที่มีสภาพเกี่ยวเนื่องกับนิติกรรมหรือสัญญาดังกล่าวโดยตรงไม่ว่าคู่กรณีตามนิติกรรม หรือนิติเหตุที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่

9. คดีที่พิพาทกันตามสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท การดำเนินงานของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท และการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท

10. คดีแพ่งตามกฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้า

คดีเกี่ยวกับธุรกรรมทางการค้าระหว่างประเทศ ได้แก่

1. คดีเกี่ยวกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศ การให้บริการระหว่างประเทศ การขนส่งระหว่างประเทศ การประกันภัย และนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง

2. คดีเกี่ยวกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตรา ธุรสารทางการเงิน ธุรสารหนี้ หรืออนุพันธ์ทางการเงินระหว่างประเทศ และนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง

3. คดีเกี่ยวกับเลตเตอร์ออฟเครดิต ตัวเงินเรียกเก็บ หรือทรัสต์รีซีพที่ออกเกี่ยวข้องกับธุรกรรมตาม (๑) หรือ (๒) ของวรรคนี้และนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง

4. คดีเกี่ยวกับการกักเรือ

คดีแพ่งเกี่ยวกับการทุ่มตลาด การอุดหนุนสินค้าหรือการให้บริการจากต่างประเทศ

คดีแพ่งหรือคดีอาญาที่มีกฎหมายอื่นบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

คดีแพ่งเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการเพื่อระงับข้อพิพาทตามวรรคสองถึงวรรคหก

คดีพาณิชย์ตามวรรคสามหรือวรรคสี่ที่คู่กรณีได้ตกลงกันเป็นหนังสือให้ฟ้องต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ ถึงแม้ว่ามูลคดีนั้นมิได้เกิดในราชอาณาจักร และคู่ความทุกฝ่ายมิได้มีสัญชาติไทยและมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรก็ตาม ก็ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์มีอำนาจรับพิจารณาพิพากษาคดีนั้นได้

คดีอาญาที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเด็กซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเมื่ออายุยังไม่เกินสิบแปดปีไม่อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

มาตรา ๒๓ ห้ามมิให้ศาลยุติธรรมชั้นต้นอื่นรับคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ไว้พิจารณาพิพากษา

มาตรา ๒๔ ในกรณีที่มีการฟ้องคดีต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์หรือศาลยุติธรรมชั้นต้นอื่น และศาลได้รับฟ้องคดีนั้นไว้แล้ว ถ้าจำเลยเห็นว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีที่มีได้อยู่หรืออยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ ให้จำเลยยื่นคำร้องขอโอนคดีต่อศาลที่รับฟ้องอย่างช้าในวันครบกำหนดยื่นคำให้การของตน โดยคำร้องต้องแสดงโดย ชัดแจ้งถึงเหตุที่คดีไม่อยู่ในอำนาจของศาลที่รับฟ้อง และเหตุที่คดีอยู่ในอำนาจของศาลที่ขอให้โอนคดีไป ถ้าศาลที่รับฟ้องเห็นว่าคำร้องดังกล่าวมีเหตุอันควรสงสัยในเรื่องอำนาจศาลว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์หรือไม่ ให้ศาลที่รับฟ้องรอการพิจารณาไว้ชั่วคราว และให้จัดทำความเห็นส่งโดยย่อไปให้ศาลที่จำเลยระบุในคำร้องว่าคดีนั้นอยู่ในเขตอำนาจพิจารณาโดยเร็ว และให้ศาลที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ถ้าศาลที่ส่งความเห็นมีความเห็นว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจของศาลตน และศาลที่รับความเห็นมีความเห็นพ้องกับศาลดังกล่าว ให้แจ้งความเห็นไปยังศาลที่ส่งความเห็นเพื่อมีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลที่รับฟ้องนั้นต่อไป

(๒) ถ้าศาลที่ส่งความเห็นมีความเห็นว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจของอีกศาลหนึ่งตามที่ผู้ยื่นคำร้องอ้าง และศาลที่รับความเห็นมีความเห็นพ้องกับศาลดังกล่าว ให้แจ้งความเห็นไปยังศาลที่ส่งความเห็นเพื่อมีคำสั่งให้โอนคดีไปยังศาลนั้น

(๓) ถ้าศาลรับความเห็นมีความเห็นแตกต่างกับศาลที่ส่งความเห็นในเรื่องอำนาจศาลในคดีนั้น ให้ศาลที่รับความเห็นเสนอให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัย

คำสั่งของศาลตามวรรคหนึ่ง (๑) และ (๒) และคำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาตามวรรคหนึ่ง (๓) ให้เป็นที่สุด

ในกรณีศาลที่รับฟ้องไว้ตามวรรคหนึ่งเห็นเองว่าคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลนั้นเป็นคดีที่มีได้อยู่หรืออยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ ให้ศาลดำเนินการตามวรรคหนึ่งได้ โดยอนุโลม แต่ห้ามมิให้ยกปัญหาดังกล่าวขึ้นดำเนินการหรือวินิจฉัย เมื่อได้มีการเริ่มต้นสืบพยานในคดีนั้นแล้ว ทั้งคู่ความและศาลจะยกปัญหานั้นขึ้นอุทธรณ์หรือวินิจฉัยในชั้นอุทธรณ์ไม่ได้

กรณีที่มีการยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ถ้าศาลที่รับคำร้องเห็นว่า คำร้องไม่ชอบหรือไม่

เป็นสาระถึงขนาดมีเหตุให้สงสัยในเรื่องอำนาจศาล ให้ศาลนั้นมีคำสั่งยกคำร้อง โดยแสดงเหตุผลดังกล่าวไว้ด้วย และภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันทราบคำสั่ง หากจำเลยไม่เห็นด้วยกับคำสั่งศาลให้ยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลนั้นดำเนินการตามวรรคหนึ่ง โดยวางค่าธรรมเนียมพิเศษเป็นเงินห้าพันบาท เมื่อได้รับคำร้องขอเช่นว่านี้ ให้ดำเนินการต่อไปตามวรรคหนึ่ง

เมื่อมีคำสั่งของศาลหรือคำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาตามวรรคสองแล้ว ให้ศาลที่รับฟ้องมีคำสั่งเกี่ยวกับความรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมพิเศษ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ทั้งปวงในการยื่นคำร้องของจำเลย

มาตรา ๒๕ ในกรณีที่ประธานศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าคดีอยู่ในอำนาจของศาลที่รับฟ้อง ให้ศาลนั้นดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป แต่ถ้าวินิจฉัยว่าคดีอยู่ในอำนาจของอีกศาลหนึ่ง ให้ศาลที่รับฟ้องมีคำสั่งโอนคดีไปยังศาลดังกล่าว

มาตรา ๒๖ ในกรณีที่มีการนำคดีซึ่งมีข้อเท็จจริงเรื่องเดียวกันฟ้องต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และศาลยุติธรรมชั้นต้นอื่นเป็นคดีตั้งแต่สองศาลขึ้นไป ถ้าคู่ความหรือศาลเห็นว่าคดีนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลใดศาลหนึ่งที่รับฟ้อง ให้นำความในมาตรา ๒๔ และมาตรา ๒๕ มาใช้บังคับ โดยอนุโลม

มาตรา ๒๗ ในกรณีที่มีการฟ้องคดีต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์หรือศาลยุติธรรมชั้นต้นอื่น แต่ศาลนั้นมีคำสั่งไม่รับฟ้อง เพราะเหตุว่าคดีดังกล่าวไม่อยู่หรืออยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ หากโจทก์เห็นว่าคดีอยู่ในอำนาจของศาลที่ตนยื่นฟ้อง ให้ยื่นคำร้องภายในเจ็ดวันนับแต่วันทราบคำสั่งไม่รับฟ้อง เพื่อขอให้ศาลที่ตนยื่นฟ้องจัดทำความเห็นโดยย่อแสดงเหตุที่ไม่รับฟ้องส่งไปยังศาลที่เห็นว่าคดีอยู่ในอำนาจ ในกรณีเช่นนี้หากศาลที่รับคำร้องเห็นว่าคำร้องนั้นไม่เป็นสาระถึงขนาดมีเหตุให้สงสัยในเรื่องอำนาจศาล ให้ศาลสั่งให้ผู้ร้องวางค่าธรรมเนียมพิเศษเป็นเงินห้าพันบาท

เมื่อได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ศาลที่รับคำร้องนั้นดำเนินการทำความเข้าใจและส่งไปตามมาตรา ๒๔ วรรคหนึ่ง ถ้าศาลที่รับความเห็นมีความเห็นพ้องกับศาลที่ส่งความเห็น ให้แจ้งไปยังศาลที่ส่งความเห็นพิจารณาสั่งยกคำร้อง และมีคำสั่งเกี่ยวกับความรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมพิเศษ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ในการยื่นคำร้องของโจทก์ต่อไป คำสั่งของศาลเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่ศาลที่รับความเห็นมีความเห็นแตกต่างจากศาลที่ส่งความเห็น ให้ศาลที่รับ

ความเห็นเสนอปัญหาให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาให้เป็นที่สุด โดยหากประธานศาลฎีกาวินิจฉัยว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจของศาลที่โจทก์ยื่นฟ้องไว้แต่แรก ให้ศาลนั้นเพิกถอนคำสั่งไม่รับฟ้องและมีคำสั่งรับคดีนั้นไว้พิจารณาพิพากษาต่อไป กับให้คืนค่าธรรมเนียมพิเศษแก่ผู้ยื่นคำร้อง หากประธานศาลฎีกาวินิจฉัยว่าคดีนั้นอยู่ในอำนาจของอีกศาลหนึ่ง ให้ศาลที่มีความเห็นมีคำสั่งยกคำร้องและมีคำสั่งเกี่ยวกับความรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมพิเศษต่อไป คำสั่งของศาลเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด และหากโจทก์นำคดีไปฟ้องยังศาลที่ประธานศาลฎีกาวินิจฉัยว่าคดีอยู่ในอำนาจ ศาลนั้นจะปฏิเสธไม่รับฟ้องเพราะเหตุอำนาจศาลไม่ได้

กรณีศาลที่โจทก์ยื่นฟ้องมีคำสั่งไม่รับฟ้องและโจทก์มิได้ยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง แต่ได้ฟ้องคดีต่ออีกศาลหนึ่ง และศาลดังกล่าวเห็นว่าคดีนั้นไม่อยู่ในอำนาจเช่นกัน ให้ศาลนั้นส่งเรื่องไปให้ประธานศาลฎีกาวินิจฉัย โดยให้นำความในมาตรา ๒๔ วรรคหนึ่ง (๓) และมาตรา ๒๕ มาบังคับใช้โดยอนุโลม

มาตรา ๒๘ ในระหว่างที่ศาลรอการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราวตามมาตรา ๒๔ หรือระหว่างดำเนินการตามมาตรา ๒๖ หากมีกรณีจำเป็นหรือเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการสอบสวนพิจารณาบางประการ ให้ศาลที่รับฟ้องหรือศาลที่ผู้ฟ้องคดียื่นฟ้องไว้มีอำนาจดำเนินการสอบสวนพิจารณานั้นไปพลางก่อนได้ตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ในการโอนคดีตามคำสั่งศาลตามพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่าบรรดากระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินการไปแล้วในศาลที่มีคำสั่งโอนคดีเป็นกระบวนการพิจารณาของศาลที่รับโอนคดีด้วย เว้นแต่ศาลที่รับโอนคดีจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

เมื่อมีเหตุต้องฟ้องคดีใหม่ต่อศาลที่มีเขตอำนาจ อันเนื่องจากการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าอายุความหรือกำหนดเวลาในการฟ้องคดีครบกำหนดไปแล้วในระหว่างการพิจารณาของศาลหรือของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี หรือจะครบกำหนดก่อนหกสิบวันนับแต่วันที่มีคำสั่งของศาลหรือของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี ให้ขยายอายุความหรือกำหนดเวลาการฟ้องคดีออกไปจนถึงหกสิบวันนับแต่วันที่มีคำสั่งของศาลหรือของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๙ กรณีที่มีการยื่นคำร้องหรือคำร้องขอก่อนการยื่นฟ้องตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นให้นำบทบัญญัติตามมาตรา ๒๔ ถึงมาตรา ๒๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๓๐ ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์เป็นศาลชั้นต้นตามพระธรรมนูญ

ศาลยุติธรรมและให้นำบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาใช้บังคับแก่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์โดยอนุโลม แต่เพื่อประโยชน์ในอันที่จะได้มีผู้พิพากษาที่มีความรู้ความชำนาญปฏิบัติหน้าที่ในศาลนี้ ให้ผู้พิพากษาในชั้นศาลอุทธรณ์ดำรงตำแหน่งในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ได้

หมวด ๓

ผู้พิพากษาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

มาตรา ๓๑ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ ให้มีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบตามจำนวนที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมและประธานศาลฎีกาตามลำดับกำหนด

มาตรา ๓๒ ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลาง และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาค ให้มีอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางและอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาค ศาลละหนึ่งคน และให้มีรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลาง และรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาคตามจำนวนที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

มาตรา ๓๓ ผู้พิพากษาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาหรือพาณิชย์ โดยมีหลักฐานการศึกษาหรือผลงานเป็นที่ประจักษ์ว่าสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีสมเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมกำหนด

มาตรา ๓๔ ผู้พิพากษาสมทบจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิทางทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าพาณิชย์ ซึ่งคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมคัดเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม และต้องมี คุณสมบัติตาม (๑) ถึง (๔) และไม่มีลักษณะต้องห้ามตาม (๕) ถึง (๘) ดังต่อไปนี้

(๑) มีสัญชาติไทย

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์

(๓) ได้รับการอบรมในเรื่องความมุ่งหมายของศาสตร์พหุสาขาทางปัญญาและพาณิชย์ และบทบาทหน้าที่ตุลาการมาแล้วตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

(๔) มีความรู้ความชำนาญทางทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าพาณิชย์ โดยมีหลักฐานการศึกษาหรือผลงานให้เห็นประจักษ์

(๕) เป็นผู้มีคุณสมบัติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี

(๖) เป็นผู้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว

(๗) เป็นผู้เคยรับโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่โทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๘) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบหรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

(๙) เป็นข้าราชการการเมือง กรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง สมาชิกรัฐสภา ผู้บริหารหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น หรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการอัยการ ข้าราชการตำรวจ หรือทนายความ

ผู้พิพากษาสมทบให้ดำรงตำแหน่งคราวละห้าปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งให้ดำรงตำแหน่งต่อไปอีกก็ได้

ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้พิพากษาสมทบต้องปฏิญาณตนต่อหน้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ว่าจะปฏิบัติหน้าที่โดยเที่ยงธรรมและรักษาความลับในราชการ

มาตรา ๓๕ ผู้พิพากษาสมทบพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) ออกตามวาระ

(๒) คาย

(๓) ลาออก

(๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา ๓๔

(๕) ขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดถึงสามครั้งติดต่อกันโดยไม่มีเหตุอันสมควร

(๖) ประพฤติตนไม่เหมาะสมแก่การเป็นผู้พิพากษาสมทบ

การพ้นจากตำแหน่งตาม (๒) หรือ (๓) ให้นำความกราบบังคมเพื่อทรงทราบ ถ้าเป็นการพ้นจากตำแหน่งตาม (๔) (๕) หรือ (๖) ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม และให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พ้นตำแหน่ง

มาตรา ๓๖ ในกรณีที่ตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบว่างลงเพราะเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระตามมาตรา ๓๕ (๑) จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งบุคคลซึ่งคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมคัดเลือกขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ เว้นแต่วาระของผู้พิพากษาสมทบเหลือไม่ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวันจะไม่แต่งตั้งบุคคลแทนก็ได้ ให้ผู้พิพากษาสมทบซึ่งดำรงตำแหน่งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนดำรงตำแหน่งแทน

มาตรา ๓๗ ในกรณีที่ยังไม่มีกรรมการแต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบขึ้นใหม่ หรือมีการแต่งตั้งแล้วแต่ยังไม่ได้เข้ารับหน้าที่ ให้ผู้พิพากษาสมทบซึ่งออกไปตามวาระคงอยู่ปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อน และให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ตนได้นั่งพิจารณาไว้ก่อนจนกว่าจะเสร็จคดีนั้น แต่ต้องไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันครบกำหนดออกตามวาระ

มาตรา ๓๘ ภายใต้บังคับมาตรา ๓๕ และมาตรา ๔๐ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคน จึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ เว้นแต่คดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ หรือในคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสามแสนบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา แต่ในคดีใดที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาคแล้วแต่กรณี เห็นว่าคดีนั้นจำเป็นต้องมีผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะด้วย ก็ให้มีผู้พิพากษาสมทบอีกอย่างน้อยหนึ่ง

คนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี

ไม่ว่าเวลาใดก่อนวันชี้สองสถานหรือวันสืบพยานนัดแรกในคดีแพ่ง หรือวันสืบพยานโจทก์นัดแรกในคดีอาญา หากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่ายเห็นว่าคดีนั้นจำเป็นต้องมี พิจารณาสมทบร่วมเป็นองค์คณะด้วย ให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นคำร้องขอต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาคแล้วแต่กรณีให้แต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะด้วย โดยแสดงเหตุผลความจำเป็นเช่นนั้น คำสั่งของอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาคแล้วแต่กรณีให้เป็นที่สุด แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงการคัดค้านผู้พิพากษาสมทบตามมาตรา ๔๒

มาตรา ๓๕ ผู้พิพากษาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์คนใดคนหนึ่งแต่ไม่รวมถึงผู้พิพากษาสมทบ มีอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งหรือคดีพาณิชย์ ซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสามแสนบาท ราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินดังกล่าวอาจขยายได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

(๒) พิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกิน หกเดือน หรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้

(๓) ใ้สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา

(๔) ดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งมีใช่เป็นไปในทางวินิจฉัย ชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี

ผู้พิพากษาประจำศาลไม่มีอำนาจตาม (๑) (๒) หรือ (๓)

มาตรา ๔๐ เมื่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์เห็นเป็นการสมควรจะให้ศาลยุติธรรมอื่น เจ้าพนักงานศาล หรือเจ้าพนักงานอื่น ทำการสืบพยานหลักฐานส่วนใดส่วนหนึ่งแทน

ได้ การสืบพยานหลักฐานดังกล่าวจะกระทำในศาลหรือนอกศาลก็ได้

ในกรณีที่การสืบพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่งเป็นการสืบพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ในคดีอาญาจะกระทำกลับหลังจำเลยไม่ได้ ทั้งจะต้องให้จำเลยมีโอกาสดำเนินพยานบุคคลหรือคัดค้านพยานหลักฐานอื่นได้อย่างเต็มที่ เว้นแต่จะเป็นกรณีที่อาจสืบพยาน หลักฐานกลับหลังจำเลยได้ตามมาตรา ๑๗๒ วรรคสาม มาตรา ๑๗๒ ทวิ มาตรา ๑๗๒ ตริ มาตรา ๑๗๓/๒ วรรคสอง และมาตรา ๒๓๗ ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๔๑ ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาค แล้วแต่กรณี หรือผู้ทำการแทน กำหนดระเบียบปฏิบัติการของผู้พิพากษาสมทบซึ่งจะต้องปฏิบัติหน้าที่

ผู้พิพากษาสมทบซึ่งนั่งพิจารณาคดีใดจะต้องพิจารณาคดีนั้นจนเสร็จ เว้นแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้เพราะเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอื่น ในกรณีเช่นว่านี้ให้ผู้มีอำนาจตามวรรคหนึ่งจัดให้ผู้พิพากษาสมทบคนอื่นปฏิบัติหน้าที่แทน

ผู้พิพากษาสมทบจะได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และ ค่าตอบแทนอย่างอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๔๒ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการคัดค้านผู้พิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับแก่การคัดค้านผู้พิพากษาสมทบโดยอนุโลม

มาตรา ๔๓ ผู้พิพากษาสมทบเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๔๔ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยวินัยและการรักษาวินัยสำหรับข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมมาใช้บังคับแก่ผู้พิพากษาสมทบโดยอนุโลม

หมวด ๔

การพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์

มาตรา ๔๕ กระบวนพิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้และข้อกำหนดตามมาตรา ๔๖ ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๔๖ เพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปโดยเที่ยงธรรม สะดวก และรวดเร็ว อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลาง โดยอนุมัติประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ เกี่ยวกับการไต่ถามสืบ การประนีประนอมยอมความ การดำเนินกระบวนพิจารณา การรับฟังพยานหลักฐาน การบังคับคดี และวิธีการชั่วคราวเพื่อประโยชน์แก่การบังคับคดีใช้บังคับในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ได้ แต่ข้อกำหนดดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีอาญาของจำเลยลดน้อยกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ข้อกำหนดนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๔๗ ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางจัดตั้งแผนกไต่ถามสืบ ประนีประนอมยอมความขึ้นในศาลภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ โดยให้มีผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ประจักษ์ว่าจะสามารถทำหน้าที่ในการไต่ถามสืบ ประนีประนอมยอมความได้อย่างดีตามหลักเกณฑ์ที่ คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนดทำหน้าที่ในแผนกดังกล่าว

มาตรา ๔๘ ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบซึ่งทำหน้าที่ไต่ถามสืบ ประนีประนอมยอมความ นอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินกระบวนพิจารณาพิพากษาตามปกติแล้ว ยังมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการไต่ถามสืบให้คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาท แล้วพิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น โดยไม่ต้องห้ามมิให้พิพากษา

เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง ทั้งยังมีอำนาจหน้าที่ใกล้เคียงให้เจ้าหน้าที่ลูกหนี้ได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาทตามคำร้องขอของเจ้าหนี้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิในเรื่องที่อาจนำคดีขึ้นสู่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ตามมาตรา ๒๒ ได้ แม้คดีนั้นเจ้าหนี้จะยังมีได้ขึ้นฟ้องต่อศาลก็ตาม และให้มีอำนาจเรียกให้เจ้าหนี้และลูกหนี้มาศาลด้วยตนเองเพื่อการดังกล่าวได้ หากสามารถใกล้เคียงให้เจ้าหนี้กับลูกหนี้ได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันสำเร็จให้ทำรายงานการดำเนินการเก็บไว้พร้อมคู่ฉบับสัญญาประนีประนอมยอมความ

ในกรณีที่มีการประนีประนอมยอมความกันก่อนฟ้อง หากคู่สัญญาประนีประนอมยอมความประสงค์จะขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอม ให้เจ้าหนี้ซึ่งเป็นผู้เรียกร้องทำคำฟ้อง ขอให้บังคับลูกหนี้ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นเสนอต่อศาลโดยเสียดำเนินศาลเพียงร้อยละสิบของค่าขึ้นศาลปกติที่คิดจากทุนทรัพย์ที่เรียกร้องตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวแต่ต้องไม่น้อยกว่าห้าพันบาท และเมื่อลูกหนี้ซึ่งเป็นจำเลยแลลงรับตาม คำฟ้องนั้น ก็ให้ศาลมีคำพิพากษาบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นต่อไปโดยหากศาลเห็นสมควรก็อาจสั่งให้คืนค่าขึ้นศาลส่วนที่เกินกว่าห้าพันบาทได้อีกด้วย

ในกรณีที่มีการประนีประนอมยอมความกันหลังฟ้อง เมื่อศาลมีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว ให้ศาลสั่งคืนค่าขึ้นศาลให้แก่คู่ความได้ไม่เกินร้อยละเก้าสิบของค่าขึ้นศาลที่ได้ชำระไว้

มาตรา ๔๕ ในคดีแพ่งทุกคดีให้ศาลกำหนดวันนัดเพื่อดำเนินการ ใกล้เคียงให้ คู่ความ ได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาทอย่างน้อยหนึ่งครั้งก่อนวันนัดชี้สองสถานหรือก่อนวันสืบพยานในกรณีที่ไม่มีการชี้สองสถาน เว้นแต่คดีที่มีการใกล้เคียงก่อนฟ้องตามมาตรา ๔๔ วรรคหนึ่งแล้ว แต่ตกลงกันไม่ได้

เพื่อประโยชน์ในการ ใกล้เคียง เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ร้องขอ ศาลอาจขอให้บุคคลใดทำหน้าที่เป็นผู้ใกล้เคียงหรือเข้าร่วมเป็นผู้ใกล้เคียงด้วยก็ได้โดยให้บุคคลดังกล่าวได้รับค่าตอบแทนตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

ในกรณีที่ศาลขอให้บุคคลใดทำหน้าที่เป็นผู้ใกล้เคียงหรือเข้าร่วมเป็นผู้ใกล้เคียงด้วยตามวรรคสอง ให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

เมื่อมีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้ศาลมีอำนาจสั่งจ่ายค่า

ทนายความให้แก่ทนายความซึ่งได้ช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันได้ไม่เกินร้อยละสิบห้าของค่าขึ้นศาลที่คู่ความได้ชำระไว้โดยให้หักเอาจากค่าขึ้นศาลที่จะคืนให้แก่คู่ความก็ได้

มาตรา ๕๐ หากผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยไม่สามารถไกล่เกลี่ยให้คู่ความประนีประนอมยอมความกันได้สำเร็จภายในกำหนดสามเดือน นับแต่วันนัดไกล่เกลี่ยครั้งแรก ผู้ไกล่เกลี่ยอาจส่งเรื่องให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางจ่ายสำนวนให้ผู้พิพากษาอื่นเป็นองค์คณะดำเนินกระบวนการพิจารณาสืบพยานหลักฐานและมีคำพิพากษาต่อไป เว้นแต่ถ้าคู่ความทุกฝ่ายตกลงกันให้ผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาสมทบนั้นทำการไกล่เกลี่ยและดำเนินกระบวนการพิจารณาและพิพากษาคดีนั้นต่อไปก็ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางพิจารณาอนุญาตได้

ห้ามมิให้นำข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำขอ และคำแถลงของคู่กรณีที่ปรากฏโดยเฉพาะในกระบวนการพิจารณาชั้นไกล่เกลี่ยมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดี และห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานใดซึ่งคู่ความในกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยคู่ความนั้นได้แถลงว่าต้องการแสดงพยานหลักฐานนั้นเฉพาะในชั้นไกล่เกลี่ยเท่านั้นเว้นแต่จะเป็นกรณีที่คู่ความฝ่ายนั้นกระทำการโดยไม่สุจริต หรือศาลเห็นว่าพยานหลักฐานนั้นเป็นพยานหลักฐานอันสำคัญ ซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดีและเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม จำเป็นต้องนำพยานหลักฐานนั้นมาใช้วินิจฉัยชี้ขาดคดีนั้น

มาตรา ๕๑ การพิจารณาพิพากษาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลาหนึ่งปี โดยในคดีอาญาให้นับตั้งแต่วันที่ยื่นคำฟ้อง ส่วนในคดีแพ่งให้นับตั้งแต่วันที่ผู้ไกล่เกลี่ยอาจส่งเรื่องคืนให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ตามมาตรา ๕๐ วรรคหนึ่ง หรือนับตั้งแต่วันที่สองสถานในกรณีที่มีการชี้สองสถาน เว้นแต่กรณีมีเหตุขัดข้องให้ศาลขยายระยะเวลาดังกล่าวได้ครั้งละไม่เกินสามเดือน

ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ และเมื่อเสร็จการพิจารณาคดี ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ทำคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว

มาตรา ๕๒ ถ้าบุคคลใดเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนอาจต้องอ้างอิงในภายหน้าจะ สูญหายหรือยากแก่การนำมาเมื่อมีคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์เกิดขึ้นหรือถ้า คู่ความฝ่ายใดใน

คดีเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนจำงานจะอ้างอิงจะสูญหายเสียก่อนที่จะนำมาสืบหรือเป็นการยากที่จะนำมาสืบในภายหลัง บุคคลนั้นหรือคู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์โดยทำเป็นคำร้องขอหรือคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันที

เมื่อศาลได้รับคำขอเช่นนั้น ให้ศาลหมายเรียกผู้ขอและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมาศาล และเมื่อได้ฟังบุคคลเหล่านั้นแล้ว ให้ศาลสั่งคำขอตามที่เห็นสมควร ถ้าศาลสั่งอนุญาตตามคำขอก็ให้สืบพยานหลักฐานไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ส่วนรายงานและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนั้นให้ศาลเก็บรักษาไว้

มาตรา ๕๓ ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน เมื่อมีการยื่นคำขอตามมาตรา ๕๒ ผู้ยื่นคำขอจะยื่นคำร้องรวมไปด้วยเพื่อให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์มีคำสั่งหรือออกหมายตามที่ขอโดยไม่ชักช้า และถ้าจำเป็นจะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานที่ขอสืบไว้ก่อน โดยมีเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

ให้นำมาตรา ๒๖๑ ถึงมาตรา ๒๖๓ และมาตรา ๒๖๗ ถึงมาตรา ๒๖๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้แก่กรณีตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

มาตรา ๕๔ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์อาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว

มาตรา ๕๕ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ขอให้มาให้ความเห็นมีสิทธิได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

มาตรา ๕๖ ในคดีแพ่งคู่ความจะแต่งตั้งบุคคลใดซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์เพื่อรับคำคู่ความหรือเอกสารแทนตนก็ได้ โดยให้ยื่นคำขอต่อศาลที่พิจารณาคดีนั้น เมื่อศาลอนุญาตแล้ว จะส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งนั้นก็

ถ้าคู่ความไม่มีภูมิลำเนาหรือสำนักทำการทำงานในเขตศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ที่พิจารณาคดี ศาลนั้นจะสั่งให้คู่ความแต่งตั้งบุคคลที่มีภูมิลำเนาในเขตศาลนั้น ซึ่งจะเป็น

การสะดวกในการส่งคำคู่ความหรือเอกสารภายในเวลาภายในเวลาที่ศาลกำหนดเพื่อรับ คำคู่ความหรือเอกสารแทนก็ได้

ถ้าคู่ความไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลตามวรรคสอง การส่งคำคู่ความหรือเอกสารจะกระทำโดยวิธีปิดประกาศไว้ ณ ศาลที่พิจารณาคดี แจ้งให้คู่ความมารับคำคู่ความหรือเอกสารนั้นแทนการส่งโดยวิธีอื่นก็ได้ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยวิธีเช่นนี้ให้มีผลใช้ได้เมื่อพ้น สิบห้าวันนับแต่วันปิดประกาศ

การส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่คู่ความหรือบุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้ง ให้กระทำได้ เช่นเดียวกับการส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่คู่ความคงที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือจะส่งโดยทางโทรสาร จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นตามหลักเกณฑ์ที่ระบุในข้อกำหนดตามมาตรา ๔๖ ก็ได้ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่คู่ความหรือบุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งตามความในวรรคนี้ให้มีผลใช้ได้เมื่อพ้นเจ็ดวันนับแต่วันส่งหรือสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้มีการส่งโดยวิธีอื่นแทน

มาตรา ๕๓ ในคดีแพ่ง เมื่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์แจ้งกำหนดนัดพิจารณาให้คู่ความฝ่ายใดทราบแล้ว คู่ความฝ่ายนั้นไม่มาศาลตามกำหนดนัดให้เป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายนั้นมารับทราบกำหนดนัดต่อไปจากศาลเอง หากไม่มารับทราบ ให้ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นได้ทราบกำหนดนัดต่อไปแล้ว

มาตรา ๕๔ ในการฟ้องคดีแพ่งที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ตามมาตรา ๒๒ ถ้าคดีนั้นมีข้อหา ข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาและ คำขอ บังคับในเรื่องอื่นที่ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ ประกอบด้วย ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์จะรับพิจารณาพิพากษารวมกันไปด้วยหรือให้แยกไปดำเนินคดียังศาลที่มีอำนาจก็ได้ โดยให้คำนึงถึงความสะดวกและประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นสำคัญ

มาตรา ๕๕ ในการฟ้องคดีอาญาสำหรับการกระทำอันเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท และบทใดบทหนึ่งอยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์รับพิจารณาพิพากษาข้อหาความผิดบทอื่นไว้ด้วย

ในการฟ้องคดีอาญาสำหรับการกระทำอันเป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน ในความผิดที่

เกี่ยวเนื่องกัน และบางกรรมไม่อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์จะรับพิจารณาพิพากษาทุกกรรม หรือไม่รับพิจารณาพิพากษาเฉพาะกรรมใดกรรมหนึ่งหรือหลายกรรมที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ โดยให้โจทก์แยกฟ้องเป็นคดีใหม่ยังศาลที่มีอำนาจก็ได้ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความสะดวกและประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นสำคัญ

มาตรา ๖๐ ระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ให้นำมาใช้บังคับ หรือระยะเวลาตามที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กำหนด เมื่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์พิจารณาเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความร้องขอ ศาลมีอำนาจยื่นหรือขยายได้ตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

มาตรา ๖๑ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ให้คำนึงถึงการที่จะทำให้ประเด็นข้อพิพาทในเนื้อหาแห่งคดีนั้นได้รับการวินิจฉัยโดยเที่ยงธรรมสะดวก และรวดเร็ว แม้จะปรากฏข้อผิดระเบียบหรือผิดหลงในการดำเนินกระบวนการของกลุ่มความฝ่ายใด ก็ไม่พึงเป็นเหตุให้คู่ความฝ่ายนั้นแพ้คดี แต่ให้ศาลสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบหรือผิดหลงนั้นทำการแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เว้นแต่ข้อผิดระเบียบหรือผิดหลงนั้นเกิดจากความไม่สุจริตหรือเกิดจากความจงใจหรือละเลยเพิกเฉยของกลุ่มความฝ่ายนั้น อันเป็นการเอาเปรียบคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง

มาตรา ๖๒ คู่ความอาจตกลงกันให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงในประเด็นข้อพิพาททั้งหมดหรือบางประเด็นตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตกกลงกันให้สืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสาร หรือสืบพยานบุคคลเพื่อแสดงว่ามีข้อความเพิ่มเติม ดัดทอน หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร แม้จะเป็นกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีพยานเอกสารมาแสดงก็ตาม หรือตกลงกันให้ไม่ต้องแปลเอกสารภาษาอังกฤษที่ต้องส่งศาล หรือตกลงกันเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ ได้ ถ้าศาลเห็นว่าข้อตกลงนั้นไม่ได้ทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาดัดขัด ถ้าซ้ำหรือไม่เป็นธรรม ศาลจะอนุญาตตามที่คู่ความตกลงกันนั้นก็ได้

มาตรา ๖๓ การติดต่อระหว่างศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กับศาลยุติธรรมอื่นหรือคู่ความอาจทำโดยทางโทรศัพท์ โทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นก็ได้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นเร่งด่วน ความสะดวกรวดเร็ว และความเหมาะสมตามสภาพแห่งเนื้อหาของเรื่องที่ทำ การติดต่อตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ระบุในข้อกำหนดตามมาตรา ๔๖

มาตรา ๖๔ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยัน ข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ที่ตนประสงค์จะอ้างเป็นพยานแทนการซักถามผู้ให้ถ้อยคำเป็นพยานต่อหน้าศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้

คู่ความที่ประสงค์จะเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานตามวรรคหนึ่ง จะต้องยื่นคำร้องแสดงความจำนงพร้อมเหตุผลต่อศาลก่อนวันสืบพยานบุคคลนั้น ให้ศาลพิจารณากำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำดังกล่าวต่อศาลและส่งสำเนาบันทึกถ้อยคำนั้นให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อมีการยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลแล้ว คู่ความที่ยื่นไม่อาจขอลอบันทึกถ้อยคำนั้นและให้ถือว่าบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีแล้ว

ศาลอาจสั่งให้ผู้ให้ถ้อยคำมาศาลเพื่อเบิกความตอบคำถามค้านและคำถามตั้งของคู่ความด้วยก็ได้ หากผู้ให้ถ้อยคำไม่มาศาลตามคำสั่ง ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำของผู้นั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี แต่ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จะรับฟังบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลนั้น ประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้

ในกรณีที่คู่ความตกลงกันให้พยานไม่ต้องมาศาล หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ตั้งใจถามค้านพยาน ให้ศาลรับฟังบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดี

มาตรา ๖๕ บันทึกถ้อยคำตามมาตรา ๖๔ ให้มีรายการดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อศาล และเลขคดี
- (๒) วัน เดือน ปี และสถานที่ที่ทำการบันทึกถ้อยคำ
- (๓) ชื่อ และชื่อสกุลของคู่ความ
- (๔) ชื่อ และชื่อสกุล อายุ ที่อยู่ อาชีพ และความเกี่ยวข้องกับคู่ความของ ผู้ให้ถ้อยคำ
- (๕) รายละเอียดแห่งข้อเท็จจริง และหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำ
- (๖) ลายมือชื่อผู้ให้ถ้อยคำ

ห้ามมิให้แก้ไขเพิ่มเติมบันทึกถ้อยคำที่ได้ยื่นไว้แล้วต่อศาล เว้นแต่เป็นรายการใน (๑)

ถึง (๓) หรือเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดหรือผิดพลาดเล็กน้อย

มาตรา ๖๖ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็น สมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้เสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาล แทนการนำผู้ให้ถ้อยคำมาเบิกความเป็นพยานต่อหน้าศาลทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้ ทั้งนี้ บันทึกถ้อยคำดังกล่าวให้เป็นไปตามที่ระบุในมาตรา ๖๕ หรือตามกฎหมายของประเทศที่บันทึกถ้อยคำนั้น ได้ทำขึ้น

มาตรา ๖๗ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็น สมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้นำสืบพยานหลักฐานที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางโทรศัพท์หรือทางจอภาพได้ โดยให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานหลักฐานเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย และไม่ให้ถือว่าค่าใช้จ่ายนั้นเป็นค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งศาลอาจพิพากษาให้คู่ความฝ่ายอื่นรับผิดชอบได้ตามมาตรา ๑๖๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การสืบพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่งให้มีผลเช่นเดียวกับการนำสืบพยานหลักฐานนั้น ในห้องพิจารณาของศาล

มาตรา ๖๘ ในการวินิจฉัยว่าบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมิได้มาศาลตามมาตรา ๖๔ วรรคสาม หรือวรรคสี่ บันทึกถ้อยคำตามมาตรา ๖๖ หรือพยานบอกเล่ามีน้ำหนักให้รับฟังได้หรือไม่และเพียงใดนั้น ศาลต้องกระทำด้วยความระมัดระวังโดยคำนึงถึงสภาพ ลักษณะ และแหล่งที่มาของบันทึกถ้อยคำหรือพยานบอกเล่านั้นด้วย

มาตรา ๖๙ เมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับประเด็นในคดีรวมทั้งเอกสารหรือวัตถุใดที่อยู่ในความครอบครองหรือการดูแลรักษาของกลุ่มความฝ่ายใดมาสืบเพิ่มเติม ให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานต่อไป ซึ่งอาจรวมทั้งการที่จะเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วย โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ

มาตรา ๗๐ ในกรณีที่ปรากฏว่าจำนวนเงินหรือมูลค่าแห่งทรัพย์สินที่โจทก์คิดคำนวณไว้ไม่ถูกต้อง ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยให้ถูกต้องได้

หมวด ๕

อุทธรณ์

มาตรา ๗๑ ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์นั้น ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

มาตรา ๗๒ ในคดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ จำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ห้ามมิให้อุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่กรณีต่อไปนี้ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

- (๑) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- (๒) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอการลงโทษไว้
- (๓) ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่ศาลรอการกำหนดโทษไว้
- (๔) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินห้าพันบาท

มาตรา ๗๓ ในคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา ๗๒ ถ้าผู้พิพากษาคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งรับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ หรือในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์อุทธรณ์ อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ก็ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ดำเนินการบวนพิจารณาต่อไปเสมือนหนึ่งว่ามีการรับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาแล้วส่งสำนวนพร้อมอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา เพื่อพิจารณาว่ามีเหตุสมควรจะสั่งรับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาพิพากษาต่อไปหรือไม่

มาตรา ๗๔ ในคดีแพ่งที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินสามแสนบาท หรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาห้ามมิให้อุทธรณ์ คำพิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ถ้าผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดีนั้น ได้ทำความเห็นแย้งไว้ หรือผู้พิพากษาดังกล่าว หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญา

และพาณิชย์กลางหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาคได้รับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปเสมือนหนึ่งมีการรับอุทธรณ์ แล้วส่งสำนวนพร้อมอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาเพื่อพิจารณาว่ามีเหตุสมควรจะส่งรับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาพิพากษาต่อไปหรือไม่

มาตรา ๗๕ การขอให้ผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาครับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ตามมาตรา ๗๓ และมาตรา ๗๔ ให้ผู้อุทธรณ์ยื่นคำร้องถึงผู้พิพากษาผู้ซึ่งพิจารณาคดีคนใดคนหนึ่งหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลนั้นแล้วแต่กรณี พร้อมกับคำฟ้องอุทธรณ์ต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ เมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นว่านั้นแล้ว ให้ศาลส่งคำร้องพร้อมด้วยสำนวนความไปยังผู้พิพากษาหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลดังกล่าวแล้วแต่กรณี

มาตรา ๗๖ การยื่นคำร้องขอทุเลาการบังคับคดีของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หากศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์เห็นสมควรจะสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สิน ทั้งที่อยู่ในความครอบครองของตนเองและผู้อื่น กับบัญชีแสดงหนี้สิน รวมทั้งหนี้ที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระด้วยก็ได้ และหากศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์พิจารณาแล้วเห็นสมควรให้ทุเลาการบังคับคดีไว้ ก็ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์มีอำนาจสั่งอนุญาตให้ทุเลาการบังคับคดีโดยจะกำหนดเงื่อนไขตามที่เห็นสมควรไว้ด้วยก็ได้

มาตรา ๗๗ ให้ประธานศาลฎีกาจัดตั้งแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและแผนกคดีพาณิชย์ขึ้นในศาลฎีกาเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและคดีพาณิชย์แล้วแต่กรณี โดยให้เปลี่ยนสถานะแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญา และเปลี่ยนแผนกคดีพาณิชย์ที่มีอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับให้เป็นแผนกคดีพาณิชย์ตามพระราชบัญญัตินี้ และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๓๓ มาใช้บังคับ แก่การแต่งตั้งผู้พิพากษาในแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและแผนกคดีพาณิชย์ในศาลฎีกาโดยอนุโลม ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมประกาศกำหนด

มาตรา ๗๘ การพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาหรือคดีพาณิชย์ในศาลฎีกา ให้แผนกคดีดังกล่าวดำเนินการพิจารณาพิพากษาให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาหนึ่งปี นับแต่วันที่ศาลได้รับสำนวนที่อุทธรณ์ขึ้นมา เว้นแต่กรณีมีเหตุขัดข้องให้ประธานแผนกคดีทรัพย์สินทาง

ปัญหาหรือองค์คณะผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบคดีนั้นมิอำนาจขยายระยะเวลาดังกล่าวออกไปได้ครั้งละไม่เกินสามเดือน

มาตรา ๘๕ ในคดีที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์รับอุทธรณ์ส่งมาให้ศาลฎีกานั้น หากศาลพิจารณาเห็นว่าอุทธรณ์ดังกล่าวต้องห้ามตามกฎหมาย ให้พิพากษายกอุทธรณ์ แต่ถ้าศาลดังกล่าวพิจารณาเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นต้องแก้ไขข้อผิดพลาด จะรับพิจารณาพิพากษาให้ก็ได้

มาตรา ๘๖ ในการพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ในศาลฎีกา แม้ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อุทธรณ์ข้อใดจะเป็นสาระแก่นคดี แต่มีเหตุที่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลตามหลักเกณฑ์ที่ประธานศาลฎีกากำหนด โดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ศาลจะไม่รับวินิจฉัยอุทธรณ์ข้อดังกล่าวก็ได้

มาตรา ๘๗ ให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการพิจารณาพิพากษาและการชี้ขาดตัดสินคดีในชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกามาใช้บังคับแก่การพิจารณาพิพากษาและการชี้ขาดตัดสินคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ในศาลฎีกาโดยอนุโลม

หมวด ๖

วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

มาตรา ๘๘ วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งทางแพ่งในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้และข้อกำหนดตามมาตรา ๔๖ ในกรณีที่ไม่มียกเว้นและข้อกำหนดดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๘๙ นอกจากคู่ความจะขอคุ้มครองชั่วคราวได้ตามบทบัญญัติว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาในภาคที่ลักษณะหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรกำหนดมาตรการ วิธีการ หรือเงื่อนไขใด ๆ เพื่อบรรเทาความเสียหายหรือป้องกันเหตุที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องเป็นการชั่วคราวก่อนการพิพากษาคดี ไม่ว่าจะมีการร้องขอจากคู่ความหรือบุคคลดังกล่าวหรือไม่ ให้ศาลมีอำนาจกำหนด

มาตรการ วิธีการ หรือเงื่อนไขใด ๆ ได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยให้ถือตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดโดยข้อกำหนดตามมาตรา ๔๖

มาตรา ๘๔ ก่อนเข้าหนี้จะเป็น โจทก์ยื่นฟ้องลูกหนี้และผู้ต้องรับผิดชอบแก่ต้นต่อศาล ถ้ามี เหตุเช่นเดียวกับที่จะทำให้โจทก์มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งจัดให้มีวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อน พิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๕๔ หรือ ๒๖๔ เจ้าหนี้ชอบที่จะยื่น คำร้องขอต่อศาลได้เช่นกัน โดยให้นำบทบัญญัติว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาในภาคสี่ ลักษณะหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

เมื่อศาลมีคำสั่งจัดให้มีวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาตามคำขอของเจ้าหนี้ตามวรรค หนึ่งแล้ว หากเจ้าหนี้ได้ยื่นฟ้องลูกหนี้หรือผู้ต้องรับผิดชอบนั้นภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ยื่นคำร้องขอ ตามวรรคหนึ่ง ให้คำสั่งศาลนั้นมีผลต่อไปเสมือนเป็นคำสั่งจัดให้มีวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อน พิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

หากเจ้าหนี้ไม่ได้ยื่นคำฟ้องต่อศาลภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง ให้คำสั่งศาลนั้น เป็นอันยกเลิกไป

ในระหว่างพิจารณาคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง แม้เจ้าหนี้จะได้ยื่นคำฟ้องภายใน กำหนดเวลาตามวรรคสองแล้ว ก็ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาตามคำร้องนั้นต่อไป และหากศาล มีคำสั่งจัดให้มีวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาก็ให้คำสั่งนั้นมีผลบังคับตามวรรคสอง

มาตรา ๘๕ ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา ๒๘๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธี พิพิจารณา ความแพ่ง ในการรวบรวมเงินให้พอชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจ บังคับคดีจากทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เป็นสิทธิในลิขสิทธิ์ สิทธิของนักแสดง สิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ ชื่อทางการค้า หรือทรัพย์สินทางปัญญาอย่างอื่นได้ โดย ปฏิบัติตามบทบัญญัติที่กำหนดไว้ในหมวดนี้ และข้อกำหนดตามมาตรา ๔๖

มาตรา ๘๖ เมื่อมีคำขอให้บังคับคดีแก่สิทธิในสิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร เครื่องหมาย การค้า เครื่องหมายบริการ หรือทรัพย์สินทางปัญญาอื่นซึ่งได้จดทะเบียนไว้ตามกฎหมาย ให้เจ้า พนักงานบังคับคดีมีหนังสือแจ้งให้ลูกหนี้หรือผู้มีชื่อเป็นเจ้าของสิทธิในทะเบียนทราบว่าเจ้า พนักงานบังคับคดีจะบังคับคดีเอาจากทรัพย์สินนั้น ยึดเอกสารหรือหลักฐานต่าง ๆ แห่งสิทธินั้นไว้ และมีหนังสือแจ้งให้นายทะเบียนรับทราบการจดทะเบียน โอนหรืออนุญาตให้ใช้สิทธิดังกล่าว เมื่อได้

ดำเนินการเช่นนั้นแล้ว ให้มีผลเป็นการยึดทรัพย์สินนั้น

เมื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจสอบความเป็นเจ้าของ สิทธิและนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องในทรัพย์สินนั้น โดยให้มีอำนาจสอบสวนลูกหนี้ตาม คำพิพากษา หรือเรียกบุคคลหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องจากบุคคลอื่นมาสอบถามหรือตรวจสอบ และทำรายงานการ ตรวจสอบโดยละเอียดเสนอต่อศาลพร้อมการขออนุญาตต่อศาลเพื่อขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดย วิธีอื่น

ก่อนขายทรัพย์สินให้เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศหนังสือพิมพ์หรือสื่อสารสนเทศ อื่นแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินและการบังคับคดีจากทรัพย์สินนั้นเพื่อให้ผู้ที่อาจต้องเสียหาย ได้มีโอกาสทราบ และหากการตรวจสอบตามวรรคสองพบผู้อาจต้องเสียหาย ให้ เจ้าพนักงานบังคับ คดีมีหนังสือแจ้งบุคคลดังกล่าวด้วย

มาตรา ๘๗ เมื่อมีคำขอให้บังคับคดีแก่สิทธิในลิขสิทธิ์ สิทธิของนักแสดง เครื่องหมาย การค้า เครื่องหมายบริการ ชื่อทางการค้า ซึ่งไม่มีการจดทะเบียนตามกฎหมาย หรือความลับทาง การค้าซึ่งลูกหนี้หรือผู้เก็บรักษายินยอมให้บังคับคดีได้ ให้นำมาตรา ๘๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการขอเพิกถอนการบังคับคดีหรือการขายทอดตลาดทรัพย์สินทางปัญญาตามวรรค หนึ่งตามบทบัญญัติมาตรา ๒๕๖ วรรคสอง และมาตรา ๓๐๕ ทวิ วรรคสองแห่งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง บุคคลภายนอกซึ่งต้องเสียหายจากการขายทรัพย์สินดังกล่าวมีสิทธิยื่นคำร้อง ขอให้ศาลสั่งเพิกถอนการขายทรัพย์สินนั้นได้ภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ทราบเหตุที่ทำให้ ตนต้องเสียหาย แต่ต้องไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่ขายทรัพย์สินนั้น

ในระหว่างระยะเวลาที่อาจมีการร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนการขายทรัพย์สินตามวรรค สอง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีระงับการจ่ายเงินที่ได้จากการขายทรัพย์สินนั้นไว้ก่อน เว้นแต่ ผู้มีสิทธิ ได้รับเงินจะวางประกันเท่ากับจำนวนเงินนั้นไว้แล้ว

มาตรา ๘๘ เมื่อมีการขายทรัพย์สินที่เป็นสิทธิในเครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย บริการ และชื่อทางการค้าแล้วให้เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศหนังสือพิมพ์ เพื่อให้ ผู้บริโภคได้ ทราบว่าทรัพย์สินนั้นได้มีการขายแล้ว

การใช้เครื่องหมายการค้าและเครื่องหมายบริการไม่ว่าที่ได้จดทะเบียนไว้หรือไม่ และ ชื่อทางการค้าของผู้ซื้อทรัพย์จากการบังคับคดี ต้องแสดงให้เห็นปรากฏแก่ผู้บริโภคสินค้าหรือบริการ

ทราบถึงแหล่งกำเนิดของสินค้าหรือบริการโดยสุจริต

มาตรา ๘๕ ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา ๕๐ มาตรา ๕๑ มาตรา ๕๒ และมาตรา ๕๓ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีได้ภายในห้าปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง

มาตรา ๕๐ แม้จะมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว เจ้าหนี้และลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็อาจตกลงประนีประนอมกันเกี่ยวกับจำนวนหนี้และวิธีการชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ และหากคู่กรณีร้องขอศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์มีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีตกลงประนีประนอมกันดังกล่าวได้ หากเจ้าหนี้และลูกหนี้ตกลงกันได้ ให้ศาลบันทึกข้อตกลงประนีประนอมนั้นไว้และดำเนินการบังคับคดีไปตามข้อตกลงนั้น

มาตรา ๕๑ กรณีที่มีการตกลงประนีประนอมเกี่ยวกับการชำระหนี้ตามมาตรา ๕๐ ก่อนมีการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน หากเจ้าหนี้อยอมผ่อนปรนลดจำนวนหนี้หรือประโยชน์ใดๆ ที่ลูกหนี้ต้องชำระตามคำพิพากษาให้แก่ลูกหนี้โดยไม่มีเงื่อนไข ให้ถือว่าเจ้าหนี้สละสิทธิในการบังคับคดีเฉพาะส่วนที่ตกลงยอมผ่อนปรนให้นั้น แต่ถ้าเจ้าหนี้อยอมผ่อนปรนดังกล่าวไว้โดยมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไข ให้ถือว่าเจ้าหนี้คงมีสิทธิในการบังคับคดีภายในเงื่อนไขหรือเงื่อนไขดังกล่าวเท่านั้น

เมื่อได้ทำบันทึกข้อตกลงประนีประนอมกันตามมาตรา ๕๐ แล้ว หากศาลยังมีได้มีคำบังคับ ให้ศาลออกคำบังคับตามคำพิพากษาโดยกำหนดเงื่อนไขให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามข้อตกลงประนีประนอมนั้น แต่หากศาลได้ออกคำบังคับไว้ก่อนแล้ว ไม่ว่าจะได้ออกหมายบังคับคดีแล้วหรือไม่ก็ตาม ให้ถือว่าคำบังคับเดิมเป็นอันถูกเพิกถอนไป และให้ศาลออกคำบังคับใหม่ โดยกำหนดเงื่อนไขให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามข้อตกลงประนีประนอมนั้น

มาตรา ๕๒ กรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้แล้ว การตกลงประนีประนอมกันตามวรรคสามไม่กระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์ของการบังคับคดีที่ได้กระทำไปก่อนหน้านั้น และหากเจ้าหนี้และลูกหนี้จะตกลงประนีประนอมกันต้องมีข้อตกลงเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ รวมตลอดถึงเงินที่ได้จากการบังคับคดีที่เจ้าพนักงานบังคับคดียังไม่ได้จ่ายไปด้วย มิฉะนั้น ให้ข้อตกลงดังกล่าวเป็นโมฆะ

กรณีตามวรรคหนึ่ง หากมีการถอนการบังคับคดีตามข้อตกลงประนีประนอมนั้น ให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมการยึดหรืออายัดส่วนที่เกินกว่าหนึ่งพันบาท และการถอนการบังคับคดีนี้ไม่

กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอกที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

กรณีตามวรรคหนึ่ง เจ้าหนี้และลูกหนี้อาจตกลงกันให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการประการใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ เพื่อประโยชน์ในการชำระหนี้หรือปฏิบัติตามข้อตกลงประนีประนอมกันได้ แต่หากมีบุคคลอื่นผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินนั้น การตกลงดังกล่าวต้องได้รับความยินยอมหรือการเข้าร่วมตกลงของผู้มีส่วนได้เสียนั้นด้วย ในการนี้ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจตั้งผู้จัดการหรือผู้บริหารทรัพย์สินนั้นหรือการจัดการกิจการหรือการร่วมทุนตามข้อตกลงประนีประนอมได้ โดยให้ผู้จัดการหรือผู้บริหารได้รับค่าตอบแทนตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้มีส่วนได้เสียทุกคนเห็นชอบร่วมกัน ถ้าตกลงกันไม่ได้ทั้งผู้จัดการหรือผู้บริหารและหรือค่าตอบแทนดังกล่าวให้เสนอศาลเป็นผู้กำหนดคำสั่งศาลดังกล่าวให้เป็นที่สุด

มาตรา ๕๓ หากลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงประนีประนอมเกี่ยวกับการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามมาตรา ๕๐ และมาตรา ๕๑ จนจำเป็นต้องมีการบังคับคดีต่อไป ให้ขยายระยะเวลาตามมาตรา ๘๕ ออกไปอีกห้าปี นับแต่วันที่ลูกหนี้ปฏิบัติผิดข้อตกลงนั้น

มาตรา ๕๔ เจ้าของที่แท้จริงแห่งทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดและขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นแล้ว หรือผู้มีสิทธิที่แท้จริงแห่งสิทธิเรียกร้องที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ ชอบที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้ตนได้รับเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้นโดยวิธีอื่น หรือเงินตามสิทธิเรียกร้องที่ได้จากการอายัด ก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้จ่ายเงินนั้นได้ ทั้งนี้ไม่เป็นการเสื่อมสิทธิตามมาตรา ๒๕๖ วรรคสอง และมาตรา ๓๐๕ ทวิวรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และมาตรา ๘๗ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัตินี้

เมื่อมีการยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการจ่ายเงินนั้นไว้ก่อน

ในการยื่นคำร้องขอตามวรรคหนึ่งนั้น ให้นำมาตรา ๒๕๖ วรรคห้าและวรรคหกแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ผู้ร้องขอตามวรรคหนึ่งได้รับเงินตามคำร้องขอ ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาใช้ค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินคดีตามคำร้องขอนั้น

รวมทั้ง ค่าธรรมเนียมในการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น หรือค่าธรรมเนียมในการอายัดให้แก่ผู้ร้องขอด้วย

มาตรา ๕๕ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดอสังหาริมทรัพย์ไว้แล้ว ให้ตรวจสอบว่า หากมีการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นแล้ว มีเหตุอันเป็นการรอนสิทธิแก่ผู้ซื้อทรัพย์ อย่างใดบ้างหรือไม่ หากปรากฏว่า เหตุแห่งการรอนสิทธินั้นเป็นเพราะบุคคลภายนอกมีสิทธิโดยชอบ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีระงับเหตุอันไว้ในประกาศขายทอดตลาดหรือแจ้งเหตุอันให้ ผู้ประสงค์จะซื้อทรัพย์ทราบก่อนที่จะขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นด้วย

หากเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่าบุคคลภายนอกไม่มีสิทธิใด ๆ ที่จะอาศัยหรือครอบครองหรือรบกวนการครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้น ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการเพื่อให้การอาศัย การครอบครองหรือรบกวนการครอบครองนั้นหมดสิ้นไป

การดำเนินการตามวรรคสอง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งเป็นหนังสือแจ้งให้ ผู้อาศัย ผู้ครอบครองหรือรบกวนการครอบครองออกไปจากอสังหาริมทรัพย์หรือยุติการกระทำดังกล่าวภายในเวลาอันสมควร หากผู้อาศัย ผู้ครอบครองหรือรบกวนการครอบครองฝ่าฝืนคำสั่งดังกล่าว ให้นำมาตรา ๒๕๖ ทวิ มาตรา ๒๕๖ ตริ มาตรา ๒๕๖ จัตวา มาตรา ๒๕๖ เบญจ มาตรา ๒๕๖ ฉ มาตรา ๒๕๖ สัตต มาตรา ๒๕๗ มาตรา ๒๕๘ มาตรา ๒๕๙ มาตรา ๓๐๐ และมาตรา ๓๐๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับแก่ผู้ฝ่าฝืนคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าวด้วยโดยอนุโลม

การดำเนินการตามวรรคสาม ไม่เป็นเหตุให้ต้องงดการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น แต่หากยังดำเนินการไม่เสร็จสิ้น เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องแจ้งให้ผู้ประสงค์จะซื้อทรัพย์ทราบก่อนลงมือขายทอดตลาด หรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น

มาตรา ๕๖ เมื่อมีการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น ซึ่งทรัพย์สินที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารไม่ออกจากอสังหาริมทรัพย์นั้น ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในอันที่จะบังคับคดีแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาและบริวารให้ออกไปจากอสังหาริมทรัพย์นั้น เพื่อส่งมอบทรัพย์แก่ผู้ซื้อทรัพย์ โดยให้นำมาตรา ๕๕ วรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๕๗ การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่างประเทศให้เป็นไป ตาม

เงื่อนไข หลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดไว้ในความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคี

เจ้าหน้าที่ในคดีพาณิชย์ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่างประเทศที่ประเทศไทยไม่มีพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศที่จะต้องให้การยอมรับนับถือหรือบังคับคดีให้ อาจนำหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นมาฟ้องบังคับลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวให้ชำระหนี้ได้ ตามหลักด้อยที่ด้อยปฏิบัติระหว่างกัน หากคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นเป็น คำพิพากษาหรือคำสั่งที่ถึงที่สุด ผูกพันคู่กรณี และได้มาโดยชอบ เว้นแต่การบังคับชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

หมวด ๗

คำฤชาธรรมเนียม

มาตรา ๕๘ ในคดีคำขอปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ให้โจทก์เสียค่าขึ้นศาลในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ตามจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้องหรือทรัพย์สินที่พิพาทกันดังนี้

(๑) ทุนทรัพย์ไม่เกินสิบล้านบาท อัตราสองบาทห้าสิบสตางค์ต่อทุกหนึ่งร้อยบาท

(๒) ทุนทรัพย์ส่วนที่เกินสิบล้านบาท อัตราหนึ่งบาทต่อทุกหนึ่งร้อยบาทแต่ไม่เกินสองแสนห้าหมื่นบาท

ในคดีคำขอปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ให้โจทก์เสียค่าขึ้นศาล ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์เรื่องละห้าพันบาท

ในคดีที่มีคำขอปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้และไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้รวมกันอยู่ ให้เรียกค่าขึ้นศาลตามอัตราในวรรคหนึ่ง แต่มิให้ต่ำกว่าอัตราในวรรคสอง

มาตรา ๕๙ คำทำนายความ ให้ศาลกำหนดค่าทำนายความให้แก่คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีเป็นรายบุคคล ไม่ว่าคู่ความฝ่ายที่ชนะคดีเหล่านั้นจะใช้ทำนายความคนเดียวหรือไม่ โดยให้กำหนดให้แก่คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีคนละไม่ต่ำกว่าห้าพันบาท แต่ไม่เกินร้อยละสิบของทุนทรัพย์ ที่พิพาทกันในศาลนั้น สำหรับคดีไม่มีทุนทรัพย์ให้ศาลกำหนดค่าทำนายความให้แก่คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีไม่เกินห้าหมื่นบาท

การพิจารณากำหนดค่าทนายความตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาตามความยากง่ายแห่งคดี เวลาหรือการงานที่ทนายความต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีนั้นให้แก่ผู้ชนะคดีแต่ละคน รวมทั้งพฤติการณ์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของกลุ่มความทุกฝ่ายว่าได้คำนึงถึงความเป็นธรรมและความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินคดีอย่างไรหรือไม่ด้วย

มาตรา ๑๐๐ ในกรณีที่ศาลฎีกาพิพากษาแก้ กลับ หรือยกคำพิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์โดยอาศัยเหตุซึ่งมิได้เกิดจากการละเลย เพิกเฉย หรือการดำเนินคดีผิดพลาดของกลุ่มความ ให้ศาลฎีกามีอำนาจใช้ดุลพินิจคืนค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์แก่ผู้อุทธรณ์ เฉพาะในส่วนที่มีคำพิพากษาดังกล่าวได้ตามสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ในกรณีที่ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยอุทธรณ์ทั้งหมด ให้คืนค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์แก่ผู้อุทธรณ์ เฉพาะส่วนที่เกินกว่าห้าพันบาท

มาตรา ๑๐๑ การดำเนินคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมตามตาราง ๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๑๐๒ ค่าธรรมเนียมศาลที่ต้องชำระหรือเงินที่ต้องวางศาลตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามกฎหมายอื่นที่พระราชบัญญัตินี้ให้นำมาใช้บังคับด้วยนั้น ให้เป็นหน้าที่ของศาลในการเรียกเก็บจากผู้มีหน้าที่ต้องชำระหรือนำมาวางให้ครบถ้วน ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นผลร้ายแก่ผู้มีหน้าที่ต้องชำระค่าธรรมเนียมหรือวางเงินดังกล่าวเพราะเหตุที่ไม่ชำระหรือวางเงินให้ครบถ้วนได้ต่อเมื่อได้มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมหรือเงินนั้นแล้ว แต่ผู้มีหน้าที่ต้องชำระหรือวางเงินไม่ยอมชำระหรือวางเงินนั้น

มาตรา ๑๐๓ ในการยื่นคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาสำหรับคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์นั้น จะต้องยื่นบัญชีแสดงทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองของตนเองหรือผู้อื่น และบัญชีแสดงหนี้สินรวมทั้งหนี้ที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระด้วย ตามแบบที่กำหนดในข้อกำหนดตามมาตรา ๔๖

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๑๐๔ บทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับแก่บรรดาคดีทั้งหลายที่ยื่นฟ้องก่อนวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ

ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับสิทธิเรียกร้องใดที่ยังไม่ครบกำหนดอายุความตามบทกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่เดิม ให้สิทธิเรียกร้องนั้นมีอายุความสองปี นับแต่วันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ใช้บังคับ

มาตรา ๑๐๕ คดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางก่อนวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ ให้พิจารณาพิพากษาคดีต่อไปในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลาง

คดีที่ค้างพิจารณาในศาลฎีกาแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ให้พิจารณาพิพากษาคดีต่อไปในแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาหรือแผนกคดีพาณิชย์ตามที่ประธานศาลฎีกาวินิจฉัย

คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นอื่นในวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ใช้บังคับ ให้ศาลชั้นต้นนั้นคงพิจารณาพิพากษาต่อไปจนเสร็จโดยถือว่าคดีนั้นมีใช้คดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ถ้าคู่ความทุกฝ่ายตกลงกันร้องขอให้โอนคดีนั้นไปพิจารณาพิพากษาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ใช้บังคับ ก็ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์นั้นรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาต่อไป

มาตรา ๑๐๖ ในระหว่างที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ภาคยังมีได้เปิดทำการในท้องที่ใดให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางมีเขตในท้องที่นั้นด้วย ในคดีแพ่งโจทก์จะยื่นคำฟ้องต่อศาลจังหวัดที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลจังหวัดที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลก็ได้และในคดีอาญา โจทก์จะยื่นคำฟ้องต่อศาลจังหวัดแห่งท้องที่ที่ความผิดเกิดขึ้น อ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้น หรือจำเลยมีที่อยู่หรือถูกจับได้หรือท้องที่ที่เจ้าพนักงานทำการสอบสวนจำเลยก็ได้ ให้ศาลจังหวัดแจ้งไปยังศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลาง เมื่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางรับคดีนั้นไว้แล้ว จะออกไปทำการไต่สวนมูลฟ้อง นั่งพิจารณาและพิพากษาคดี ณ ศาลจังหวัดแห่งท้องที่นั้น หรือจะกำหนดให้ทำการไต่สวนมูลฟ้องนั่งพิจารณาและพิพากษาคดี ณ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางก็ได้ ตามที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางจะเห็นสมควร

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางอาจขอให้ศาลจังหวัดแห่งท้องที่ที่โจทก์ยื่น

คำฟ้องไว้หรือศาลจังหวัดอื่นใดดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ อันมิใช่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีได้ตามความจำเป็น ในกรณีเช่นว่านี้ให้ศาลจังหวัดนำวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ในหมวดสี่มาใช้บังคับแก่การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้น

ให้ศาลจังหวัดที่โจทก์ยื่นฟ้องไว้หรือศาลจังหวัดอื่นตามวรรคสองมีอำนาจออกหมายจับหรือปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้

มาตรา ๑๐๗ ให้โอนบรรดากิจการ ทรัพย์สิน หนี้ ข้าราชการ ลูกจ้าง และเงินงบประมาณในส่วนที่เกี่ยวกับศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางไปเป็นของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลาง

มาตรา ๑๐๘ ให้อธิบดีผู้พิพากษา รองอธิบดีผู้พิพากษา ผู้พิพากษาอาวุโส ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ และเลขานุการศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ซึ่งดำรงตำแหน่งดังกล่าวอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ เป็นอธิบดีผู้พิพากษา รองอธิบดีผู้พิพากษา ผู้พิพากษาอาวุโส ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ และเลขานุการศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลาง แล้วแต่กรณี

ให้ผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางตามวรรคหนึ่งดำรงตำแหน่งเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์กลางต่อไปจนครบกำหนดห้าปีนับแต่วันที่ผู้พิพากษาสมทบนั้นได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

มาตรา ๑๐๙ บทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งอื่นใดอ้างถึงศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ อธิบดีผู้พิพากษา รองอธิบดี ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาอาวุโส ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ หรือเลขานุการศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ให้ถือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งนั้นอ้างถึงศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ อธิบดีผู้พิพากษา รองอธิบดีผู้พิพากษา ผู้พิพากษาอาวุโส ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ หรือเลขานุการศาลทรัพย์สินทางปัญญาและพาณิชย์ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๑๐ ให้บรรดาพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งที่ออกตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและ วิธีพิจารณา

คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งใช้บังคับอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับ ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะมีพระราชกฤษฎีกา ข้อยบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี

D
P
U